

UNIVERSITÉ DE COPENHAGUE

**CAHIERS
DE
L'INSTITUT DU MOYEN-ÂGE GREC ET LATIN**

91

Saxo Institute

2022

Anonymus Marcianus:
**The Anonymous Commentary on Aristotle's *Sophistici Elenchi* in
ms Marc. VI.66**

An Edition

by

Sten Ebbesen

Introduction

The text to be edited below, [SE45] in my 1993 catalogue of 12th–13th c. texts about Aristotle's *Sophistici Elenchi*,¹ is one of several anonymous commentaries that have sometimes been considered candidates for being by Robert Kilwardby. I shall argue below that it is not his, but first I shall introduce the one and only text witness.

1. The manuscript

V = Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana VI.66 (= 2528), late 13th c., parchment, mm. 314 × 240, ff. 51. Composition: 1-12, 13-24, 25-36, 37-48, 49, 50-51. Main text written by one scribe all way through. Long lines, mostly 57 a page. Description based on personal inspection in 1973. Contents:

1r-18v <Robertus Kilwardby>, Comm. in Arist., *Int.*

18v-29v <Robertus Kilwardby>, Comm. in Anon., *VI Principia*

30r-31v <Robertus Kilwardby>, Comm. in Boeth., *Divis.*, frgm. Ed. S. Ebbesen, *CIMAGL* 90 (2021) 70-111

¹ S. Ebbesen, 'Medieval Latin Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts of the Twelfth and Thirteenth Centuries', in Ch. Burnett (ed.), *Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts*, Warburg Institute Surveys and Texts 23, London 1993, pp. 129-177.

32r-50r Anon., Comm. in Arist., *SE*

50v *ex libris:*

(1) Iste liber est monasterii sancti Bartholomei de Vicentia in burguo Pustelle

(2) Iste liber est monasterii sancti Bartolomei de Vicentia

51r-v *vac.*

The ms was also described by P.O. Lewry in 1978.¹ According to him, it is

written throughout in a small, legible hand, which appears to be Italian and could be of the turn of the century, but with crudely flourished initials in what seems to be a French style, and could be so early as the 1260s.

Lewry owed the information about the style of the flourishing to Mrs. S. Patterson. He obviously did not feel he himself had the expertise to judge in the matter, and ended his description with a cautious suggestion:

If the style of decoration has been correctly identified as French, the codex may have been written at Paris, and travelled thence to Italy.

I am not enough of a paleographer to decide the matter either, but at least I think the handwriting looks Italian rather than Parisian, although the scribe's repeated confusion of *sci* and *si* suggests his Latin pronunciation was that of a Frenchman or an Englishman rather than that of an Italian.²

As for Lewry's claim that the hand is "legible", this should be taken *cum grano salis*.

To begin with, the scribe often leaves no blank between words: thus on 34v we find *acui' = a cuius*, and on 43v *nefiat = ne fiat* and *nonfit = non fit* – in the latter two cases thin lines even connect the last letter of the first

¹ P.O. Lewry, *Robert Kilwardby's Writings on the "Logica Vetus" Studied with Regard to Their Teaching and Method*, unpublished thesis, Oxford 1978; the description is found on pp. 22–24.

² There are ten instances of *si* for *sci* in forms of the verb *scire*, and two of *sci* for *si*, one of which is a *scicuti* and the other a *scimus* at a place where the context makes it abundantly clear that the form needed is *simus*.

word with the initial *f* of the next. Missing word border is particularly common after prepositions; thus (43v) *int'is* = *in terminis*.

Next, abbreviations are often radical. Thus *equō* or *eqō* – with or without a stroke through the *hasta* of the *q* – represents *equiuocatio*. But the scribe is not consistent; the same word may be written *eq'uo* (with the raised *i* actually directly over the *q*). In this case, the use of extreme abbreviations does not, however, create serious problems for the reader. More problematic is the scribe's use *diō* or *dīō* not only for *divisio* (the standard value of the abbreviation), but also for *dictio*. Similarly, *disputation-em*, *-is* often written *dispoem*, *dispoīs*, which normally means *dispositionem*, *-is*.

A final ' generally means *-us* (it is the sign that in most other scripts looks like ⁹), but *mod'* may stand for both *modus* and *modum*. The way the scribe writes the *-us* sign means that often only context can tell whether *h'* means *haec* or *huius*, and the abbreviations *h' = hic* and *h' = hoc* also often turn out indistinguishable both from each other and from the two *h'* abbreviations.

cuiusmodi is most frequently written *cui'*, which also, and more properly, means *cuius*. Generally, however, a distinction is maintained between *h' = huius* and *h'i = huiusmodi*.

Then there is the scribe's habit of fusing adjacent letters. An *o* followed by an *e*, usually coalesces with the *e* into *œ*, typically in the abbreviation of the endings *-ionem*, *-ione*, which tend to become *œ̄* and *œ̄*, respectively. The letters *e* and *c* can look identical, and a *c* can also coalesce with a following *e*, making *ce* virtually indistinguishable from *œ*. In the high-frequency word *docet* the left side of the *o* may be partly fused with the right side of the *d*, while the right side of the *o* is partly fused with the left side of the *c*: *dœæt*

The distribution of *c* and *t* is not quite random, but there is no consistent differentiation either. Thus there are several occurrences of *elenthus*, and *fīc* may represent both *sic* and *sit*. In combination with a similar lack of discrimination between *u* and *n*, this means that it is impossible to distinguish between *cū = cum*, *tū = tum* and *tñ = tamen*, and thus it must remain a matter of conjecture whether the author used *cum ... tum* or *tum ... tum* for “partly ... partly” or “both ... and” (I have in all cases opted for *tum ... tum*).

To fill out a line without resorting to an awkward division of a word after its first letter, the scribe sometimes resorts to a device that was also used by a number of his colleagues: he writes an *i* at the end of the line, but expunges it. These “ornamental” *i*’s are ignored in the edition.

In the *Elenchi* commentary, there are extraordinarily many scribal errors, ranging from transpositions, silly misspellings like *depisci* for *despici* (49v), over incredible nonsense like $\widehat{f\acute{o}i} = \textit{secundum omni}$ for *synonymi* in the definition of a refutation (36v), to longish omissions or iterations of words, usually due to *homoeteleuton*. A large number of the first scribe’s errors have been corrected after proof-reading.

Some corrections were done with a thin pen and generally with a darker ink than that used for the main text, while others were made with a somewhat thicker pen and often a lighter ink more like that of the main text, but it is difficult to tell whether the two pens were held by different hands. Here I shall say “the corrector” without thereby committing myself to there having been only one scribe involved.

The corrector deals with all sorts of errors. He substitutes the right word for a wrong one, restitutes the correct order when words come in the wrong sequence, supplements missing words – even long sequences of missing words – and expunges repetitions. Besides, he marks missing word-borders by means of thin lines and clarifies difficult abbreviations such as *diō*, in a large number of cases adding a *c* or *ct* above it to show that one should read *dictio*. Similarly, on 41v $\widehat{m\acute{o}i}$, which is ambiguous to *modi* and *in omni*, becomes an unambiguous *modi* by the insertion of a little wedge (\wedge) between *o* and *i* and the addition of a raised ^{*d*} above it. Sometimes the corrector simply spells out the word in more detail either above the original one or in the margin, thus on 36v $\widehat{d\acute{i}i\acute{u}t\acute{o}}$ is expunged and replaced with a clear *dimimutio* in the margin. Generally, mere clarifications are not registered either in the text or in the critical apparatus of this edition.

Most of the substantial corrections presuppose recourse to a manuscript that did not suffer from the same defects as the uncorrected V. In particular, there is no way anyone could have conjecturally filled in the several substantial lacunas. Yet, on a few occasions a correction reveals itself as a wrong conjecture. Thus near the bottom of 38v a correct *praedicatum*, written *pr'm* has been expunged and a *primum* substituted. On 41v the corrector found *talis est* for the correct *talis qualis est*, and saw that it was

wrong, but misdiagnosed the error and expunged the *est*. On 41v the corrector found a nonsensical *constans* and wrote *vel conferens* above it without expunging *constans*; this indicates that *conferens* (which is correct) was his conjectural emendation. At the bottom of 44r the corrector could make no sense of *quod unus* and wrote *communius* above it, but without expunging the original reading, which is actually defended by the Aristotelian passage that is being paraphrased. Similarly, on 45r the corrector found a nonsensical *potest* and wrote *patet* above it without expunging *potest*; the context strongly suggests that the true reading is *probat*.

2. The text

The anonymous [SE45] is a sizeable commentary, comprising almost 60,000 words, but not an enormous one – [SE35] is approximately one and a half times as big. It starts with a relatively short proem about the value of logic because of its contribution to the acquisition of intellectual virtue and about the various parts of logic. Follow six *quaestiones* about preliminary matters – Is sophistics a branch of genuine knowledge? and so on. Sandwiched between questions 5 and 6 is a brief section about the four causes (material, formal, final and efficient) of the *Sophistical Refutations* and its branch of knowledge. The rest of the work consists of textual exegesis. Aristotle's book is divided into constituent parts and the commentary on each new major section starts with a *divisio textus* + *sententia*, but usually not a very detailed one. Then follow *dubia*, some very brief, consisting of just a presentation of the problem with an answer following immediately afterwards, while others involve more argumentation and some are fully-fledged *quaestiones* with *rationes principales* and a determination divided into *positio* and *ad rationes*. The first *dubium* of a section usually takes its starting point from some claim that the immediately preceding *sententia* has attributed to Aristotle, but which seems objectionable. The author has done little to standardize the format of his *dubia*, and sometimes the discussion is continued after it looked as if the solution had been provided.

On two occasions the *dubia* section is exceptionally long. The first is in the comments on *SE* 178b36ff., where, the author claims, Aristotle is dealing with how to solve paralogisms that involve a shift of supposition. This leads to a long discussion that includes a virtually complete presen-

tation of the various types of supposition and much more. The second is occasioned by Aristotle's remarks at *SE* 25.180a34-b1 about the man who swears he will forswear himself, which give rise to a very long discussion of the Liar paradox. Remarkably, [SE35], the commentary likely to be by Robert Kilwardby, also treats at lengths of supposition and the Liar at these two points, but there is no striking similarity between the ways the two texts deal with those topics.¹

The format of [SE45] is closely related to the *lectio* style of commentary, but it is not divided into lessons – the word *lectio* does not appear in it, and references backwards or forwards are phrased in terms of *prius* and *postea*, not *heri*, *cras* or the like.

As most medieval commentaries, this one may be assumed to reflect oral teaching, and internal evidence suggests that it was part of a course in which the teacher intended to later lecture on Aristotle's *Topics*, to which there are four or five future-tensed references:

36v: Quotiens autem quod est in principio petitur secundum veritatem, et quare sic dicatur, determinatum est in secundo Priorum; quotiens autem secundum opinionem et quare sic dicatur, dicitur in octavo Topicorum, et de aliis quae hic omittuntur.

37v: Probatio maioris erit manifesta in VII° Topicorum.

41v: Utrum autem ens sit genus omnium quae sunt patebit in quarto Topicorum

41v: De negatione autem plenius patebit in quinto Topicorum.

50r: Solet quaeri quare magis epilogat simul ea quae determinantur in hoc libro et in libro Topicorum quam in hoc libro et in aliquo alio logices. Sed dicitur alias.

The past-tense reference to the *Prior Analytics* in the first passage may indicate that a course on that work had preceded that on the *Elenchi*, but it is equally possible that it just means “This is a matter that Aristotle has dealt with in the *Prior Analytics*”.

¹ The section about 178b36ff. has previously been edited by Leone Gazziero in ‘The Latin «Third Man». Survey and Edition of Texts from the XIIIth Century’. *CIMAGL* 81 (2012) 11–93, at pp. 60–67. Gazziero's article also contains the relevant part of [SE 35]. The discussion of the Liar in [SE35] has been edited in S. Ebbesen & P. V. Spade, ‘More Liars’. *CIMAGL* 56 (1988) 193-227

On 39r there is a reference to some unspecified course or written work by the author:

Istud habet solvi alias, ubi determinavi qualiter sumenda sit contradictio in copulativis.

As one would expect, the text frequently refers to other Aristotelian works, with the *Topics* heading the list (40 mentions). Somewhat surprisingly, however, it also once (50r) refers to Ps.-Boethius' *De disciplina scolarium*, which is, however, also cited in two near-contemporary works: Kilwardby's commentary on the *Isagoge* and Anonymus Domus Petri 205's on *De divisione*.¹

3. The author

The author was probably an Englishman. Two facts argue in favour of this conclusion.

1) The way he divides equivocation into types (*modi*). At *SE* 4.166a14-19 Aristotle claims that both equivocation and amphiboly are of three types:

Sunt autem tres modi secundum aequivocationem et amphiboliam: unus quidem quando vel oratio vel nomen significat plura, ut piscis et canis; alius autem quando soliti sumus sic dicere; tertius vero quando compositum plura significat, separatum vero simpliciter, ut 'scit saeculum' [Boethius' translation]

With minor differences in their formulations, 13th-century authors agree that for equivocation this means that the first two types are:

1. Quando una dictio principaliter plura significat
2. Quando una dictio significat unum proprie (*or*: per prius) et aliud transumptive (*or*: per posterius)

But they disagree about the third type.² English authors generally use a formulation close to Aristotle's:

¹ See S. Ebbesen, 'Robert Kilwardby, *Notulae super Librum divisionum Boethii*. An Edition', *CIMAGL* 90 (2021) 70-111, at p. 106.

² For more about this disagreement, see S. Ebbesen & I. Rosier-Catach, 'Le trivium et la Faculté des Arts', in: O. Weijers & L. Holtz, eds., *L'enseignement des disciplines à*

3.^{English} Quando dictio significat per se unum, coniuncta alii plura

But the Continentals say:

3.^{Continental} Ex diversa consignificatione.

The different formulation of type 3 does not prevent the two schools from agreeing that the Aristotelian example *laborans sanabatur* belongs there, but it means that to the Continentals *isti asini sunt episcopi* [(a) “these donkeys are the bishop’s”, (b) “these donkeys are bishops”] illustrates type 3, while to the English it illustrates type 1, in the definition of which, they hold, *significat* should be taken to cover also *consignificat*.

A crucial passage in our text is found on f. 33v:

Intellige quod large sumendo significationem extenditur ad consignificationem. Unde cum dicitur quod primus modus aequivocationis est quando dictio principaliter plura significat, sumitur ad significare proprie dictionem et consignificare, unde sub primo continentur omnes aequivocationes quae proveniunt ex consignificationibus.

This squarely places our author in the English camp.

2) At the end of his very long discussion of the Liar paradox our author offers his opinion about the root of this and other insolubles, and adds (48v):

et ita forte verum est tam in lingua Gallica et Anglicana quam Latina.

For an Englishman, it would be natural to add English to French as examples of modern languages, even supposing he was teaching in England. After all, in the 13th century French was still in use in English law-courts, among other places. By contrast, an educated Frenchman could not be expected to know any English.

The author uses the French article *li* in such phrases as *li ‘et’* = “the word *et*”, and also twice uses *al* for *ad li*. While the use of *li* in itself is unremarkable—everybody used it—the contracted forms may suggest he

la Faculté des arts (Paris et Oxford, XIVe-XVe siècles), Studia artistarum 4, Brepols: Turnhout 1997, 97-128, at pp. 76-81.

was a speaker of French, but even if he were, this by no means precludes his being English.

The mention of the English language in the passage quoted above is the one and only reference to anything English, and apart from this mention of the French language, there is only one reference to something specifically French, namely the river Seine, which is used in an example (42v). This suggests a Paris setting, but the Seine (*Secana*) is so frequently used in example paralogisms that its occurrence carries little weight as an indicator of where a work was composed. Yet, given that the manuscript that transmits it (V) must have been produced on the Continent (see §1), Paris is the likely place of origin.

Could the author be Robert Kilwardby? It is tempting to think so, as the three commentaries that precede it in ms V (on *De interpretatione*, *VI Principia* and *De divisione*) can with a high degree of confidence be claimed for him, although they are also anonymous in V.¹ Of these, the first two form part of a more complete set of commentaries on the *Ars Vetus* that is explicitly ascribed to ‘Robertus’ in ms Madrid, B.Univ. 73, whereas the fragmentary commentary on *De divisione* reveals itself as a work of the same author both by its style and by references to the set’s *Isagoge* commentary.²

The author of the *Elenchi* commentary shares one slightly unusual turn of phrase with Kilwardby: *id quod est* in the sense of “essentially, by its very nature”. In the proem he says *scientia id quod est utilis est*, and about logic: *id quod est est modus aliarum scientiarum, et ita id quod est est utilis propter alias scientias*. Elsewhere he says *sophistica id quod est ad alterum est*. This is matched by a passage in *lectio* 15 of Kilwardby’s commentary on the *Categories*:³

Item, intellige quod scientia dupliciter potest considerari sicut pictura, secundum quod supra notavimus; per se tamen, id quod est, qualitas est.

¹ See Lewry 1978: 33ff. (full title in fn. 1, above).

² See S. Ebbesen, ‘Robert Kilwardby, *Notulae super Librum divisionum Boethii*. An Edition’, *CIMAGL* 90 (2021) 70-111.

³ Unpublished transcription by P.O. Lewry and A. Conti.

However, on a number of other points the style of the *Elenchi* commentary deviates seriously from that of the Kilwardbian commentaries on the *Ars Vetus*. To mention just a few of the differences:

1. In the *sententia* parts of the commentary, i.e. the ones that provide surveys of the contents of the Aristotelian text, the Venice text 21 times uses the phrase *agit de* to say that Aristotle deals with a given topic. This phrase is nowhere used in Kilwardby's commentaries on *Cat.* or *APo.*, and apparently not in that on *APr.* either.¹
2. Kilwardby is very fond of the word *consequenter*, which he uses in particular (1) when presenting the *sententia* of the Aristotelian text, and (2) to introduce a new *dubium* of question, in which case it is preceded or followed by *dubitatur* or *quaeritur*. There are numerous instances in his commentaries on *Cat.*, *APr.* and *APo.*, whereas in the Venice commentary the word only occurs twice, and in neither case in context (1) or (2).
3. In *dubia* the Venice commentary often introduces the answer to an argument with *Aut* or *Nisi* with the value, approximately, of “Perhaps” and “Unless one takes into account that”. This is a highly unusual feature; in fact, I do not recall having seen it in any other text. There is no trace of this usage in Kilwardby's commentary on *Cat.*, and it does not appear to be attested in his *APr.* commentary either. It is equally absent from his commentary on *APo.*, but since that work contains very few *dubia* and questions, this is less significant. As regards *Aut*, the peculiar usage was probably inspired by Boethius' translation of η in such passages as *SE* 182a35-37 *Aut non idem significat 'hoc' in 'putas scis hoc' et in 'hoc autem lapis'*.
4. Kilwardby's *dubia* are much more regular than the anonymous' often slightly anarchic debates with objections introduced by

¹ I have no access to a searchable electronic version of Kilwardby on *APr.* For the phenomena discussed here in points 1-5. I have systematically checked lessons 9-11, and unsystematically other parts of the work. As for Kilwardby on the *Categories* I have used the above-mentioned transcription by Lewry and Conti, and for his *Posterior Analytics* commentary I have used the edition by D. Cannone in vol. 2 of her unpublished thesis ‘Le *Notule Posteriorum* di Robert Kilwardby nella tradizione esegetica latina medievale del XIII secolo’, Università degli Studi di Cassino & Università degli Studi di Roma “La Sapienza”, 2003–2004.

Contra popping up all over the place. I have counted 68 cases of *Contra* in the Venice commentary, but only two in Kilwardby on *APo.* and two in his *Cat.* There may be a few cases in *APr.*, but certainly not a great many; there is not a single one in l. 9–11. Incidentally, the sort of lively debate found in the *Elenchi* commentary may remind one of English questions and sophismata from the late 13th and early 14th centuries, where endless series of arguments, counter-arguments and counter-counter-arguments are pervasive.

5. The Venice commentator remarkably often speaks in the first person: 12 times he says *puto* and 14 times *mihi videtur*. Neither is attested in Kilwardby's *Cat.* or *APo.*, whereas there are two instances of *puto* but none of *mihi videtur* in his *APr.* l. 9–11.¹ Also the high frequency of *Dico* at the beginning of answers to *dubia* is remarkable: it is found 29 times, *Et dico* 3 times, whereas *Dicendum* is used 61 times, and *Et dicendum* and *Ad quod dicendum* once each, i.e. the ratio of the personal to the impersonal form is roughly 1:2. In Kilwardby's *Cat.* the numbers are: *Dico* 2, *Et dico* 3, *Dicendum* 0, *Et dicendum* 31, *Ad quod dicendum* 11 (approximate ratio 1:5). His *APr.*, l. 9–11 offers some 24 instances of *Et dicendum*, 1 *Et dico* and none of the other variants. Kilwardby, then, strongly prefers the impersonal *dicendum*, and moreover, he never or hardly ever leaves it without an introductory *Et* or *Ad quod*.

So, I conclude that our text is most unlikely to have been authored by Robert Kilwardby. At the moment of writing (2021), the *Elenchi* commentary that has the highest probability of being his is [SE35] transmitted by ms C = Cambridge, Peterhouse 205 and ms P = Paris, BnF, 16619, in the latter with an attribution to *Robertus*, and extensively pillaged by Albert the Great, who has been shown to have been particularly fond of borrowing from Kilwardby when writing his companions to the *Organon*.²

¹ Pp. 154, 156

² See S. Ebbesen, 'Albert (the Great?)'s Companion to the *Organon*', *Miscellanea Mediaevalia* 14, 1981, pp. 89-103. Rp. in *Topics in Latin Philosophy from the 12th-14th centuries: Collected Essays of Sten Ebbesen, Volume II*, Aldershot : Ashgate, 2009.

I propose that the unidentified author of [SE45] be called ‘Anonymus Marcianus’ after the manuscript that carries his work, and I shall use this name in the remaining part of the present introduction.

4. Place in the tradition

13th-century scholastics standardly refer to their predecessors as *Quidam* and *Alii*. There 33 such references in our text plus three cases of *solet dici* and one of *solet hoc capitulum dividi in tres partes principales*.

Some of these references are matched in [SE35], the commentary that is likely to be by Kilwardby. Since Albert the Great’s companion to the *Elenchi* [SE49] contains extensive loans from [SE35], I shall in each case of correspondance between our text and [SE35] also present the parallel text in Albert, if there is one.¹

1) Commenting on 4.166a23 Anonymus Marcianus discusses how to decide which is the compound and which is the divided version of a sentence that is ambiguous by composition and division, which involves deciding whether a determination placed between two *determinabilia* naturally belongs to the determinable that follows it or to the one that precedes it. Some take the first alternative, he says, so *determinatio + determinabile* yields the composite sense, whereas the opposite combination yields the divided sense. But

Alii dicunt directo modo converso. Quorum ratio est quia quod est determinabile naturaliter est prius sua determinatione; ideo ante ipsam habet ordinari.

And a little later:

Quidam adhuc dicunt quod oratio dicitur composita a compositione alicuius cum principali in ipso sermone, et a divisione eius divisa. Et dicunt illud posse adaptari in omnibus paralogismis Aristotelis. Unde dicunt quod si aliquid componatur cum verbo principali, quod erit oratio composita, ut hic ‘quascumque litteras s<c>it aliquis etc.’

¹ I quote Albert from vol. 2 of Borgnet’s 1890 edition of B. Alberti Magni *Opera Omnia*, but I have taken liberties with Borgnet’s orthography and punctuation.

vel <cum> aliquo quod est proximum verbo principali, eo quod tale dicitur principalius alio quod est remotius.

Which is precisely what [SE35] claims:

[SE35] C 286rB, P 12vA	Albert I.2.8, Borgnet 549b–550a
<p>Quando ergo ita est quod determinatio ponitur inter duo determinabilia, tunc aut se habent in oratione secundum aequae, ita sc. quod neutrum sit principalius alio in oratione, aut se habent ita quod unum est principalius et aliud minus principale. Si ita se habeant quod unum sit principalius altero in oratione, tunc ex compositione determinationis cum principaliori debet oratio dici composita et a divisione eius ab illo debet oratio dici divisa. [...]</p> <p>est enim natura determinationis, ut praedictum est, sequi suum determinabile, cum sit posterius eo naturaliter.</p>	<p>Quando ergo sic est quod determinatio ponitur inter determinabilia, tunc considerandum est utrum illa determinabilia se habent in oratione secundum aequae, ita quod neutrum sit principalius in oratione, aut unum est principalius alio. Si autem unum est principalius alio, tunc determinatione composita cum principaliori dicitur oratio composita, et ad divisionem eiusdem determinationis ab illo debet dici divisa. [...]</p> <p>de natura determinationis est semper sequi suum determinabile, cum naturaliter sit posterior ipso.</p>

2) A bit further on, another example of composition is discussed, viz.

quod unum solum potest ferre, non potest ferre plura; sed quod unum solum potest ferre, plura potest ferre; ergo quod potest plura ferre non potest plura ferre

On which Anonymus Marcianus comments,

Dicunt minorem esse multiplicem, et in sensu composito significat illud sc. “quod nihil aliud quam unum potest ferre plura potest ferre”, si autem dividantur ab invicem li ‘unum solum’, tunc est divisa et significat idem isti ‘quod unum ens per se potest ferre, plura potest ferre’, et fertur privatio huius nominis ‘solum’ ad hoc participium ‘ens’ subintellectum.

Once again, there is a closely matching passage in [SE35]:

[SE35] C 285rB, P 11rB	Albert, SE I.2.6, Borgnet 546a
	huius exemplum est quod dicitur, ‘quod unum solum potest ferre, plura potest

<p>Sensus compositionis est secundum quod continua est prolatio inter haec duo ‘unum solum’, et sic est propositio falsa, et hoc modo tenetur li ‘solum’ syncategorematicae et est sensus “quod unum solum”, hoc est “quod unum et nihil aliud potest ferre plura potest ferre”.</p> <p>Sensus divisionis est secundum quod discontinua est prolatio inter haec duo ‘unum solum’, et tunc dividitur hoc quod dico ‘solum’ ab hoc quod dico ‘unum’ et componitur cum alio intellectu, ut cum hoc participio ‘ens’, et tunc est sensus “quod unum ens solum potest ferre plura potest ferre”, et sic est propositio vera et sic tenetur le ‘solum’ categorematicae.</p>	<p>ferre’. Sensus enim compositionis est secundum quod continua et composita est prolatio inter haec duo, ‘unum solum’, cum hoc verbo infinitivo ‘ferre’, sic “quod potest ferre unum solum, ita quod nihil amplius, plura potest ferre”; sic enim composita est et falsa, et sic dictio exclusiva respicit infinitivum ‘ferre’, quia quod sic unum solum potest ferre, et nihil amplius, non potest ferre plura, quia sic dictio exclusiva ponit formam suam circa hunc terminum ‘unum’ et excludit id quod est oppositum uni ab infinitivo. super quod ponitur ‘posse’ vel ‘possibile’. et ideo quod sic unum solum potest ferre, non potest plura ferre.</p> <p>Si autem discontinua et divisa sit prolatio inter haec duo, unum solum, tunc dictio exclusiva excluditur ab isto termino, unum, et conjungitur cum participio subintellecto quod est ens vel existens solum, potest ferre; et hoc est verum. et ideo divisa est vera, composita falsa.</p>
---	---

3) Commenting on 4.166b10–14., Anonymus Marcianus mentions how *plures* interpret the passage to the effect that Aristotle posits two main types of figure of speech: (1) shift from one grammatical gender to another, (2) shift from one category to another; but, he adds, there is also a third mode not mentioned in this passage, but in book II:

in hoc **secundum plures** innuit duos modos principales paralogizandi iuxta hunc locum, quorum primus est ex [suppositionis] commutatione unius generis quae est consignificatio in aliud genus, et iste modus habet sex; alius est ex commutatione rei unius praedicamenti in rem alterius; et est tertius modus, quem tangit in secundo, qui fit ex commutatione unius suppositione alicuius dictionis in aliam. Et iste modus et alii secundum veritatem patebunt in secundo.

The interpretation of *plures* is that of [SE35], which does not, however, at this point mention the third mode “on which Aristotle touches in book II”:

C287vA, P24rA: “In prima explanat hoc ponendo duos modos figurae dictionis absque exemplo. In secunda ponit exemplum iuxta primum modum. Ponit ergo duos modos figurae dictionis. Primus est ex diversa interpretatione generum accidentalium, sc. quando masculinum interpretatur femininum vel econverso vel neutrum alterum istorum. Secundus modus est ex commutatione praedica-menti, ut quando interpretatur quid esse quale vel quantum vel aliquid huiusmodi.”

Albert, at the corresponding point (I.2.11, Borgnet 554b) follows [SE35] in positing two modes, but does not mention that this is a result of an analysis of the Aristotelian text in *SE* 4.

4) A little later, a series of *dubia* discuss how to understand the similarity that is supposed to trick people in the fallacy of figure of speech. *Quidam*, we are told, say that it can be (1) the similarity of a word to itself, or (2) to some other word, and then either (2.1) one that actually occurs in the fallacious utterance, or (2.1) one that does not actually occur there, but is understood through some word that is there. (1) gives rise to the mode called univocation (= shift of supposition), (2.1) to gender shift, and (2.2) to category shift:

Quidam autem dicunt sic quod causa apparentiae in figura dictionis est similitudo secundum dictionem, sed potest esse similitudo unius dictionis ad se ipsam, et tunc est iste modus qui dicitur univocatio; aut unius ad aliam, et hoc dupliciter, quia illa alia dictio aut ponitur in oratione, et tunc est ille modus quando interpretatur masculinum femininum; aut non ponitur in oratione, sed per aliquid positum in ea intelligitur sicut pars pro toto, sicut hic ‘quicquid heri vidisti etc.’: similitudo enim huius nominis ‘album’ ad ea quae dicunt quid, cuius<modi> sunt ‘lignum’ ‘pomum’, et haec <sunt> intellecta¹ in eo quod est ‘quicquid’, est causa apparentiae; aut totum intelligitur per partes ut hic ‘heri fuisti sedens, et tunc fuisti homo, et pridie, et sic de singulis temporibus quibus fuisti sedens; ergo quotiens fuisti sedens etc.’ Similitudo enim sc. huius dictionis ‘quotienscumque’ ad

¹ intellecta] intelligentia V.

hanc dictionem ‘quandocumque’ intellecta in hoc quod dico ‘heri etc.’ est causa apparentiae in proposito.

There is a neat parallel in [SE35], which is also echoed by Albert:

[SE35] C 288rA-B, P 14vB-15rA	Albert I.2.11, 555a–b
<p>Consequenter potest quaeri de sufficientia modorum figurae dictionis. Et dicendum quod figura dictionis fit penes similem figurationem vocis sive dictionis, sed similis figura vocis aut est alicuius dictionis ad se ipsam, et sic est tertius modus, qui sc. est ex univocatione; aut est similis figuratio unius dictionis ad aliam, et haec fit dupliciter, quia aut exprimitur per orationem unaquaque dictionum inter quas est figuratio similis, et tunc aut operabitur illa similitudo commutationem generum praedicamentorum, ut sic ‘secari est in genere passionis, ergo et operari’, aut operabitur illa similitudo in figuratione commutationem generum accidentalium, et tunc est primus modus, in quo unum genus accidentale interpretatur aliud, ut ‘musa est feminini generis, ergo et Secana’, similitudo enim huius nominis ‘musa’ ad hoc nomen ‘Secana’ est causa apparentiae respectu similium generum accidentalium, et utrumque ponitur expresse in hac oratione; aut est ita quod dictio ad quam est similitudo non exprimitur in oratione sed subintelligitur per aliquod positum in oratione; sed hoc contingit dupliciter: aut enim subintelligitur sicut pars intelligitur per totum, et haec similitudo aut causabit commutationem generum accidentalium, ut hic ‘quemcumque vides est masculus, puellam vides, ergo puella est masculus’, et sic est adhuc primus modus, quia sub hoc toto ‘quemcumque’ intelliguntur plura nomina masculini generis desinentia in -a ut ‘nauta’ ‘Secana’, quae similiter terminantur cum ‘puella’, et ideo putatur quod cum talia nomina sint masculini</p>	<p>Ex omnibus autem his patet quod causa apparentiae in figura dictionis est similis figuratio vel eiusdem dictionis ad se ipsam, vel unius dictionis ad alteram. Eiusdem ad seipsam ut haec ‘omnium oppositorum est eadem disciplina. ergo eadem disciplina est omnium oppositorum’, in qua haec dictio ‘eadem’ stans confuse est similis ad seipsam stantem determinate pro una disciplina. Ad aliam autem, ut ‘Catilina et musa sunt eiusdem terminationis, ergo eiusdem generis. Scias autem, quod ista similis figuratio dupliciter fit. Uno quidem modo, quod dictiones similis figurae in terminatione exprimuntur in oratione, ut ‘secare’ et ‘vigere’, et ‘musa’ et ‘scamma’ et ‘poeta’ et ‘nauta’ et huiusmodi. Alio autem modo quando non exprimuntur, sed continentur similiter figurata in aliquo genere posito ex alio, sicut partes inferuntur; et hoc dupliciter, scilicet quod figurata intelliguntur secundum genus consignatum vel secundum genus praedicamenti prioris. Exemplum est ut ‘quemcumque vides, est amicus tuus, puellam vides, ergo puella est amicus tuus’. Sub hoc enim signo, ‘quemcumque’ multa continentur in -a desinentia quae sunt masculini generis, ut ‘nauta, poeta, pincerna’ et huiusmodi, per quae aliquis credit quod propter similem terminationem etiam ‘puella’ sub eodem contineatur. Aliquando autem est secundum commutationem praedicamenti praedicabilis, ut ‘quidquid vidisti heri, vides hodie, heri vidisti album, ergo hodie vides album’. Multa enim neutrorum habentia eandem terminationem continentur sub hoc signo ‘quidquid’, ut ‘scamnum, po-</p>

<p>generis, quod similiter sit ‘puella’; aut operabitur commutationem generum praedicamentorum, et tunc est secundus modus figurae dictionis, ut hic ‘quicquid heri vidisti hodie vides, heri vidisti album, ergo hodie vides album’: per hoc enim totum ‘quicquid’ intelligitur sicut pars per totum aliqua res specialis substantiae, ut lignum aut pomum, quae similem habet figurationem vocis cum eo quod est ‘album’, et propter istam similem figurationem creditur quod cum ista ‘lignum’ ‘pomum’ possunt sumi sub eo quod est ‘quicquid’, similiter poterit hoc quod dico ‘album’. Patet ergo qualiter in talibus paralogramis est similis figuratio vocis, quod promissum fuit superius. Vel potest dictio ad quam est similitudo subintelligi, sicut totum intelligitur per partes, ut hic ‘heri fuisti sedens, et tunc fuisti homo; pridie fuisti sedens, et tunc fuisti homo; nudius tertius fuisti sedens, et tunc fuisti homo; [etc.] et sic deinceps; ergo quotienscumque fuisti sedens, totiens fuisti homo’ – per istas partes ‘heri’ ‘pridie’ et similia intelligitur quoddam totum, sc. ‘quandocumque’, quod similem habet figurationem secundum vocem ei quod est ‘quotienscumque’, et propter istam similem figurationem creditur quod quicquid est verum cum hoc quod dico ‘quandocumque’ potest esse verum cum eo quod est ‘quotienscumque’, et sic est adhuc secundus modus figurae dictionis.</p>	<p>mum, vinum, acetum’ et huiusmodi, propter quorum configurationem potest credi etiam album contineri sub ipso et inferri ab ipso.</p>
---	---

Notice that Albert has dropped the information that supposition shift is also called univocation. This shows that our author does not depend on him.

5) Our author returns to the question about the modes of figure of speech once more in his comments on 22.178a4sq., where he rejects a solution to a *dubium* with the words:

haec solutio videtur insufficiens, quia solum convenit paralogismis qui fiunt ex commutatione praedicamenti, et dicitur quod duo sunt alia genera paralogizandi iuxta hunc locum, sc. quando commutatur masculinum in femininum et quando una suppositio in aliam. Et secundum hoc **solet** hoc capitulum dividi in tres partes principales. Sed hoc falsum est. Non enim fit paralogismus secundum hunc locum nisi commutando rem unius generis vel speciei praedicto modo. Genus enim masculinum imponitur ab actione et femininum a passione, neutrum quia sine discretionem sexus indifferenter se habet ad utrumque, et hoc dupliciter: vel quia est in potentia ad utrumque sexum, ut animal, vel quia privatur utroque, ut lignum. Quando ergo commutatur masculinum in femininum vel econverso, commutatur actio in passionem vel econverso.

The rejected division of the section is found in [SE 35]:

C 330vB–331rA, P 59rB: “Dividitur haec pars in tres secundum tres modos paralogizandi iuxta figuram dictionis, in quarum prima adaptat eam paralogismis primi modi figurae dictionis, sc. in quibus mutatur unum genus accidentale in aliud; in secunda, cum dicit <178a29> similes autem et haec adaptat eam ad paralogismos secundi modi figurae dictionis, quando sc. commutatur unum genus praedicabile in aliud; in tertia cum dicit <178b36> Et quoniam <est> quis tertius homo adaptat eam ad paralogismos tertii modo figurae dictionis, quando sc. commutatur unus modus supponendi in alium.

Since Albert does not engage in *divisiones textus*, he has no corresponding passage.

Our author’s rather desperate attempt to make a shift from masculine to feminine or vice versa an example of shift from action to passion or vice versa is mentioned by Robertus de Aucumpno [SE48], who does not bother to polemicize against it, but just says “But I do not care”.

Paris, B. Mazarine 3489: 11rB: “Quibusdam autem placet dicere quod ubicumque est figura dictionis est commutatio praedicamenti, quia ubi commutatur masculinum in femininum, ibi actio in passionem commutatur eo quod masculinum ad virtutem activam et femininum ad virtutem passivam consequitur. Sed de hoc non curo.”

This passage may indicate that [SE48] is later than our text, but for that to become an established conclusion much more evidence would be needed.

6) Commenting on 8.170a12sq. Anonymus Marcianus discusses how exactly to understand the expressions *sylogismus sophisticus* and *sylogismus apparens*. In that connection he mentions that according to *quidam* there are two ways of understanding *sylogismus apparens*: (a) *qua* apparent, i.e., relative to a listener, (b) *qua* actually “sophisticating”, i.e., relative to an answerer. In the earlier parts of the *Elenchi* Aristotle has dealt with such syllogisms in sense (a), now he treats of it in sense (b). Our author offers an argument against this suggestion. Precisely the same suggestion and counterargument are found in [SE35], whereas there is no matching passage in Albert.

Anon. Marcianus, 39v	[SE 35] C 305rB–vA, P 33vA
<p>Et dicunt quidam quod syllogismus apparens dupliciter potest considerari: aut secundum quod apparens, aut secundum quod actu sophisticans est. Apparens autem dicitur secundum quod comparatur audienti, actu vero sophisticans secundum quod comparatur respondenti. Unde Aristoteles prius determinavit de isto syllogismo secundum quod est apparens, hic autem secundum quod est sophisticans.</p> <p>Contra. Syllogismus peccans in forma ei cui apparet videtur syllogismus bonus; iste ergo cui sic apparet decipitur per talem apparentem; sed si decipitur per istum syllogismum, sophisticatur per eum, et ita syllogismus apparens in hoc quod apparet audienti sophisticat audienti; et ita eo respectu quo apparens est, est sophisticans et e converso. Secundum enim quod sophisticans est, secundum hoc est apparens, non enim sophisticat aliquem nisi quia apparet ei esse syllogismus bonus.</p> <p>Et sic patet quod convertuntur syllogismus sophisticus et apparens.</p>	<p>Sed dicit aliquis quod syllogismus apparens dupliciter potest considerari: aut enim secundum quod apparens est, aut secundum quod est actu sophisticans. Apparens autem dicitur prout comparatur audienti, actu vero sophisticans dicitur secundum quod comparatur respondenti. Unde Aristoteles in praecedentibus determinavit de isto syllogismo secundum quod apparens est, hic autem determinat de eo secundum quod sophisticans est.</p> <p>Sed hoc totum videtur frivolum, quia syllogismus peccans in forma ei cui apparet videtur syllogismus bonus; ille ergo cui apparet decipitur propter talem apparentiam; sed si decipitur per illum syllogismum, ergo sophisticatur per eum, et ita syllogismus talis in hoc quod apparet audienti sophisticat audientem, et ita in eodem respectu in quo apparens est, in eodem respectu est sophisticans, et similiter e converso secundum quod sophisticans est, secundum hoc est apparens; non enim sophisticat aliquem nisi quia apparet ei esse syllogismus bonus. Patet ergo quod convertuntur syllogismus sophisti-</p>

	cus et apparens; nihil ergo est sic distinguere sicut prius distinguitur.
--	---

7) Concerning *SE* 8.170a22 and 9.170b2–5 our author raises a series of *dubia* that are closely matched by a cluster in [SE35]:

Anon. Marcianus, 40r	[SE 35] C 307rB-vA, P 35vA-B
<p>1. Quæritur de hoc quod dicit quod scientiæ sunt infinitæ. [...]</p> <p>Dicunt quidam quod scientiæ uno modo sunt finitæ, sc. secundum quod scientia est collectio multorum; infinitæ, sc. secundum quod scientia est habitus conclusionis.</p>	<p>1. Adhuc dubitatur de hoc quod dicit quod scientiæ sunt infinitæ. [...]</p> <p>Ad primum dicendum quod scientiæ quodammodo possunt dici infinitæ, simpliciter tamen non. <u>Uno enim modo dicendo scientiam est scientia collectio principiorum et conclusionum</u> circa aliquod unum subiectum universale, <u>et hoc modo non sunt scientiæ infinitæ. Alio modo dicitur scientia habitus conclusionis</u> acquisitus per demonstrationem, <u>et hoc modo possunt dici infinitæ.</u></p>
<p>2. Item, dubitatur de hoc quod dicit quod secundum eadem principia falsus syllogismus fit secundum quæ et verus in scientiis specialibus. Syllogismus enim fit verus ex principiis veris et falsus ex falsis, cum ex veris non sequatur falsum. Et constat quod non sunt eadem principia vera et falsa.</p> <p>Dicitur quod principia sunt dupliciter, sc. complexa et incomplexa. Complexa autem sunt non eadem in syllogismo vero et falso, incomplexa autem quæ sunt [non] possunt esse eadem in syllogismo vero et falso.</p> <p>Item, elenchi falsi fiunt secundum opposita principiorum; non ergo per ipsa principia.</p> <p>Dicitur quod fiunt per verorum absentiam, sicut idem nauta per suam præsentiam est causa salvationis et per eius absentiam perditionis.</p>	<p>2. Adhuc dubitatur de hoc quod dicit quod [scientiæ] secundum principia cuiuslibet scientiæ fit syllogismus falsus sicut et verus. Hoc videtur esse falsum, principia enim scientiæ vera sunt, <u>verum autem non est causa alicuius falsi.</u> [...]</p> <p>Ad secundum dicendum quod <u>principia dupliciter sunt: quædam enim sunt complexa, quædam incomplexa. Eadem sunt principia incomplexa syllogismorum verorum et falsorum, complexa autem non.</u></p> <p>Aliter tamen potest dici quod, sicut Aristoteles dicit, nihil prohibet esse idem causam oppositorum, diversimode tamen, ut sol est causa lucis et tenebræ, sed lucis per <u>sui præsentiam</u>, tenebræ autem per <u>absentiam</u>. Similiter principia scientiæ sunt principia syllogismorum verorum</p>

	per sui praesentiam, falsorum <u>per sui absentiam</u> .
<p>3. Quaeritur qualiter elenchus est syllogismus unus, cum contradictionis sint duae partes, et elenchus est syllogismus contradictionis; duarum autem partium non est syllogismus unus, et sic necessario erit elenchus duplex syllogismus.</p> <p>Dicendum quod utraque pars potest syllogizari contradictionis, et tunc est elenchus syllogismus duplex; aut tantum altera pars, et tunc est syllogismus unus.</p>	<p>3. Adhuc dicit “est unus syllogismus contradictionis vel duplex”. Apparet enim quod semper sit duplex; elenchus enim habet in se duas partes contradictionis, et duae partes unius contradictionis non syllogizantur per eundem syllogismus; necesse est ergo quod per duos; quare cum omnis elenchus syllogizet utramque partem contradictionis, elenchus erit syllogismus duplex. [...]</p> <p>Ad tertium dicendum quod <u>aliquando contingit syllogizare utramque partem contradictionis, et tunc elenchus est syllogismus duplex, aliquando contingit syllogizare tantum alteram partem contradictionis per supposita remota et tunc est elenchus syllogismus unus.</u></p>
<p>4. Quaeritur de hoc quod dicit, sc., quod si habemus ea secundum quae sunt syllogismi sophistici, habemus eorum solutiones. Cum ex praedictis habemus ea secundum quae fiunt syllogismi omnes sophistici, ergo habemus eorum solutiones; et si hoc, superfluit doctrina tradita in secundo huius, cum sit de eorum solutione.</p> <p>Item, videtur quod dicit falsum, quia dicit in secundo huius quod scimus dissolvere figuras et non componere eas, et econtrario scimus componere orationes sophisticas et non solvere eas; habendo igitur ea secundum quae fiunt orationes sophisticae, non propter hoc habemus eorum solutiones.</p> <p>Dicunt quidam quod syllogismus sophisticus est dupliciter: uno modo qui non solum apparet sed est syllogismus, et huius solutionem habemus habendo</p>	<p>4. Adhuc dubitatur de hoc quod dicit in sua recapitulatione, dicit enim quod si habemus principia per quae fiunt syllogismi sophistici, habemus et eorum solutiones. Si enim hoc est verum, ergo superfluit secundus liber huius doctrinae, ubi docet solvere paralogramos, videtur enim ex dictis suis hic quod ex praehabitis patent solutiones omnium syllogismorum quaecumque possunt fieri, quia in prioribus patet quod habemus eorum principia secundum quae fiunt.</p> <p>Praeterea, Aristoteles <u>dicit in secundo huius quod multi sciunt componere paralogramos qui eos nesciunt dissolvere</u>, et ita non necesse est habitis principiis ex quibus fiunt paralogrami quod habeantur eorum solutiones. Quid est ergo quod dicit hic?...]]</p> <p>Ad quartum dicendum quod <u>syllogismus sophisticus</u>, sumendo communiter sophisticum, duplex est: <u>unus qui non solum apparet sed est syllogismus</u>, qui peccat in</p>

<p>ipsum, eo quod eius solutio est interemptio, et hanc solutionem habemus statim cum scimus quid debemus interimere, et actu quando scimus quid interimendum actu, et habitu quando scimus quid interimendum habitu; et non propter hoc [et] superfluit doctrina tradita in secundo. <Sed> quamvis habe<a>mus solutionem syllogismi sophistici qui non solum apparet sed est, non tamen habemus solutionem apparentis qui non est syllogismus, et de eo intelligendum quod dicitur in secundo quod scientes orationes sophisticas componere nescimus eas dissolvere.</p>	<p>materia, et <u>huius solutionem statim habemus habendo instantiam {i.: ipsam C} eo quod eius solutio est per interemptionem, et hanc solutionem statim habemus cum scimus quid debemus interimere, et de isto syllogismo intendit Aristoteles in Littera. Alius autem est syllogismus qui sc. peccat in forma et non in materia, et iste non solvitur per interemptionem alicuius propositionis, sed magis consequentiae, et de isto non intendit Aristoteles cum dicit “sed si hoc habemus, et solutiones habemus”, de isto enim intendit in secundo cum dicit quod multi sciunt componere orationes qui non sciunt eas dissolvere, unde de solutione syllogismorum apparentium, sc. peccantium in forma, intendit Aristoteles in secundo huius, et ita patet quod non superfluit secundus liber.</u></p>
<p>5. Item, syllogismorum instantiae sunt solutiones; instantia autem est propositio propositioni contraria vel contradictoria; <ergo contraria vel contradictoria> erit propositio solutio.</p> <p>Dicitur quod ‘instantia’ in hoc loco dicitur interemptio, et possumus concedere quod sit propositio: unum enim oppositorum interimit alterum, et per hoc interemptio est instantia sive propositio.</p>	<p>5. Adhuc dubitatur de hoc quod dicit quod instantiae sunt solutiones. Hoc videtur falsum, quia nulla propositio est solutio, sed <u>instantia est propositio propositioni contraria</u>, ut dicit Aristoteles versus finem libri Priorum; igitur instantia non est solutio. [...]</p> <p>Ad quintum dicendum quod <u>instantia, prout hic sumitur, est interemptio</u>, et scimus quod interemptio bene potest esse solutio, ut vult Aristoteles in secundo huius quod solutio alia est per distinctionem et alia per interemptionem. <u>Et bene possumus concedere quod instantia est propositio.</u></p>

7.1 and 7.3 have no counterparts in Albert. 7.4–5 are only in a general sense matched by Albert I.5.4, 624b:

Si autem hoc habemus secundum quod sophistici elenchi sunt ex falsis qui oriuntur ab eisdem principiis quae sunt elenchorum apparentium, qui peccant in forma: tunc etiam habemus solutiones talium

elenchorum, et non oportet artem specialem inveniri ad solutiones talium. Nam horum elenchorum qui sunt ex falsis (et ideo dicuntur sophistici, quia oriuntur ex apparentibus elenchis) instantiae solutiones sunt eorum. Dico autem hic instantiam propositionem de qua scitur quae interimenda sit. Sic enim solvitur falsum quando interimitur. Sophisticorum autem peccantium in forma aliae solutiones sunt, quae in secundo libro huius scientiae determinabuntur, quia illi elenchi artem specialem requirunt suae solutionis, sicut etiam in hoc primo libro ars specialis determinata est suae generationis.

7.2 is echoed by Albert I.5.7, 635a:

Attendendum etiam, quod falsigraphus et demonstrativus sunt circa eadem principia incomplexa, sed non sunt circa eadem complexa, nisi dicantur secundum praesentiam esse principia demonstrationis, et secundum absentiam esse principia falsigraphi, sicut nauta per praesentiam est causa salutis navis, et secundum absentiam causa periculi navis.

Surprisingly, Albert shares the simile of the present or absent sailor with our author, while [SE35] uses the simile of the presence or absence of light.

On a few occasions I have found the view of *quidam* in other texts than [SE35], but it has yielded by far the richest harvest, so it seems likely that our author had actually read it, or at least knew of it via some intermediary. In the latter case, the intermediary was not Albert, but another literal commentary, because (α) 5, 6 and 7 cannot have been based on Albert (although the *nauta* simile in 7.2 could have been so); and (β) in 3. Albert does not link the division into modes to the interpretation of a particular passage, while in 4. he does not mention *univocatio* as a name for shift of supposition. On the other hand, the surprising occurrence of *nauta* instead *lux* in both the Venice version of 7.2 and Albert may indicate use of an intermediary source.

5. Date of the commentary

Anonymus Marcianus was acquainted with Michael Scot's Arabo-Latin translation of the *Metaphysics*, as is clear from two quotations in the proem. This rules out any date before ca. 1225, but, assuming that [SE35]

is Kilwardby's work, and that our work does, in fact, presuppose it, as argued in §4, the *terminus post quem* must be raised to about 1240.

The following facts support a *terminus ante quem* somewhere in the 1270s:

(1) Anonymus Marcianus still knows and accepts the terminology according to which the mode of figure of speech that consists in a shift from one supposition to another could be called univocation.¹ For all I know, that terminology does not occur in texts from the 1270s or later.

(2) The many quotations of Aristotle's works all refer to the versions standardly used before William of Moerbeke's revised ones became commonly available sometime in the 1270s.

(3) Anonymus Marcianus shows no familiarity with the mature modistic linguistics of the 1270s, although one does find references to *modi significandi* both those that would later be called *per modum abstracti/concreti* and those that were traditionally called an accident of words, like gender, number and case.² As regards case, the author claims that the nominative signifies *per modum per se stantis*,³ which is a technical term in mature modism, but there it is the defining mode of the noun substantive, not of the nominative. And there is a single remark about the difference between *vox*, which only conveys the notion of a sign, and *signum*, which adds a reference to a significate,⁴ but nothing like the elaborate schema of *vox + ratio significandi → dictio; dictio + modus significandi → pars orationis; pars orationis + ratio subicibilis vel praedicabilis → terminus* that we find in the mature modism of the 1270s.⁵

¹ See the *sententia* at the beginning of his comments on 7.169a22. *Univocatio* is also used in the comments on 166b10, but there the author is explicitly relating somebody else's views – in fact those of Robert Kilwardby(?). See § 4.4

² 35v, 49v.

³ 49v.

⁴ 32v.

⁵ See Incerti auctores, *Quaestiones super Sophisticos Elenchos*, ed. S. Ebbesen, Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi VII, Copenhagen 1977, qu. 41. Cf. C. Marmo, *Semiotica e linguaggio nella scolastica: Parigi, Bologna, Erfurt 1270-1330*, Roma 1994, pp. 112ff.

The *terminus ante quem* should probably be further lowered by a decade or more in view of

(a) the crude form of the author's modism

(b) the fact that out of three quotations of *Nicomachean Ethics* II, two definitely depend on Burgundio's original translation, not the revision by Grosseteste,¹ while the status of the third is ambiguous.

All in all, a date in the 1240s or 1250s seems probable, but I cannot quite exclude the 1260s.

6. *Ratio edendi*

The orthography and punctuation and paragraphing are the editor's. In most cases, the beginning of a new paragraph in the edition actually corresponds to a ¶ in the ms, but I use the § sign sparingly, mainly to introduce *dubia*, and blank lines to mark major breaks. Standardized orthography is used even in the apparatus, except when the original lettering is for some special reason of interest. On a single occasion or two I have used the Renaissance device of writing *â* with a circumflex to mark a form as an ablative: *assumptâ alterâ*.

The scribe's orthography is unremarkable for its time; he consistently uses *e* and never *ę* for classical *ae*, spells *ydemptitas*, *ydioma*, *cathegoricus*, *yphoticus*, *rethoricus*, *dialecticus*, *Periarmanias* and and so on.

¹ [1] V 32r: "Ut testatur Aristoteles in Ethicis, virtus dividitur per virtutem consuetudinalem et intellectualem [...] dicente Aristotele in principio Veteris Ethicae quod ea quae intellectualis est multum de doctrina habet". *Burgundio*: "Duplici autem virtute existente, hac quidem intellectuali, hac vero consuetudinali, ea quidem que intellectualis, multum ex doctrina habet". *Grosseteste*: "Duplici autem virtute existente, hac quidem intellectuali, hac autem moralis, ea quidem que intellectualis, plurimum ex doctrina habet". [2] 50r: "bonum est simpliciter malum autem multifariam". *Burgundio*: "Boni quidem enim simpliciter. Mali autem omnifariam." *Grosseteste*: "Boni quidem enim simpliciter; multipharie autem mali". [3] 50v: "ideo difficile est bonum esse quia medium in unoquoque accipere est difficile". *Burgundio*: "Ideo difficile bonum esse. In unoquoque enim medium accipere difficile." *Grosseteste*: "Ideo et difficile est studiosum esse. In unoquoque enim medium accipere difficile." In case [2] it may be debated whether our author's version is closest to Burgundio's or to Grosseteste's, but in [1] and [3] the matter is clear.

Most times he spells *anologia*, *anologicus*, but *anologo* and *analogicam* occur on f. 45r).

Greek personal names often created problems for the scholastics. *Themistocles*, who appears in *SE* 176^{a1}, was unknown to most of them, so many mss of Aristotle's text carried the corrupt form *Themistodes*, which is also found in **V**. With many authors, the name *Coriscus* has become *Coruscus*, presumably by assimilation with the Latin words *coruscare* "to vibrate" and *coruscus* "vibrating". In **V** the form with *-u-* predominates, but *Coriscus* also occurs, and in several cases a corrector has expunged one of the two strokes (*u*) that make up the *u* in *Coruscus*.

The scribe uses underlining for lemmata from the Aristotelian text. I have reproduced this feature, but use small capitals without underlining for lemmata that introduce major new sections.

V's lemmata often exhibit minor deviations from the text in *Aristoteles Latinus* VI.1, typically *autem* for *vero* or vice versa or *quae* for *qui* or vice versa. Most or all of these variants may have been inherited from the manuscript of the Aristotelian text used by the author, but only a few of them are found in the critical apparatus of the *AL* edition, which only registers variants from a small selection of mss. I have generally refrained from drawing attention to such deviations from the *AL* text.

Whenever I have decided not to follow the wording of the ms, this is registered by means of parentheses in the text or notes in the apparatus. The manuscript's many corrections, only a few of which appear to have been performed *in scribendo*, are all registered, either in the apparatus or in the text itself, where insertions and expunctions are indicated by means of the signs \.../ and [[...]], respectively. An exception has been made for "corrections" that are, in fact, mere clarifications of the original text, such as the addition of a thin line to indicate a word-border, or of one or more letters to disambiguate an abbreviation.

Abbreviations have been resolved without warning, even when in principle ambiguous, if there could be no serious doubt about what must be meant.

All matter in *italics* is editorial additions.

References in the text to authoritative works have been verified as far as possible, and relevant information is provided in the apparatus.

Editions quoted:

– Aristotle: The *Aristoteles Latinus* editions, usually from the net version. Work abbreviations as in Liddell-Scott-Jones, *A Greek-English Lexicon*. When quoting Boethius' translations of *Cat.*, *Int.*, *APr.*, *Top.* and *SE*, and James of Venice's of *APo.* and *Ph.* I omit mention of the translator. As regards *APr.*, I mention, where relevant, whether I quote the Florence or the Chartres version. For the *translatio Arabica* of *Metaph.*, see Averroes.

– *Auctoritates Aristotelis* = J. Hamesse, ed. *Les Auctoritates Aristotelis*, Philosophes Médiévaux XVII, Louvain–Paris 1974.

– Averroes, *Metaph.* in: *Aristotelis Metaphysicorum libri XIII. Cum Averrois Cordubensis in eosdem commentariis*, = vol. 8 of the 1562 Juntine edition of Aristotle in Latin w. Averroes' commentaries. Contains the *translatio Arabica*, i.e. a translation of the Arabic version of the *Metaphysics* that Averroes commented on.

– Boethius: *De divisione* ed. J. Magee, Leiden 1998. *De topicis differentiis (Top. diff.)* ed. D.Z. Nikitas, *Philosophi Byzantini* 5, Athens 1990. *De trinitate*, P. Migne, *Patrologia Latina* 64, Paris 1847.

– Costa ben Luca, *De differentia animae et spiritus*, ed. C.S. Barach in: *Bibliotheca philosophorum mediae aetatis*, Innsbruck 1878.

– Michael Ephesius, *Comm. SE, ed. ultima* = *Alexandri quod fertur in Aristotelis Sophisticos Elenchos Commentarium*, ed. M. Wallies, *Commentaria in Aristotelem Graeca* II.3, Berlin 1898.

– Petrus Helias, *Summa super Priscianum*, ed. L. Reilly, Toronto 1993.

– Plato, *Timaeus*, ed. J.H. Waszink & P.J. Jensen, *Plato Latinus* IV, ed. 2^a, London–Leiden 1975.

– Ps.-Boethius: *De disciplina scoliarium*, ed. O. Weijers, Leiden 1976.

– Priscianus: M. Hertz' edition in *Grammatici Latini* II.1–2, Leipzig 1855–59.

– Rogerius Bacon, *De sensu et sensato*, ed. R. Steele in *Opera hactenus inedita Rogeri Baconi* XIV, Clarendon Press: Oxford 1937.

– *The 'Opus majus' of Roger Bacon*, ed. J.H. Bridges, 2 vols., London–Oxford: 1897.

I quote the following *inedita*:

– Nicolaus Parisiensis, *Comm. SE* [SE41], ms Praha, MK, L.76 (1322).

– Robertus de Aucumpno *Comm. SE* [SE48], ms P = Paris, B. Mazarine 3489.

– Robertus Grosseteste(?), *Comm. SE* [SE31], ms M = Oxford, Merton 280.

– Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE* [SE35], ms C = Cambridge, Peterhouse 205, P = Paris, BnF 16619.

Besides, I refer to

– Ebbesen & Goubier 2010 = S. Ebbesen & F. Goubier, *A Catalogue of 13th-century Sophismata*, 2 vols., Vrin: Paris, 2010.

7. *Conspectus siglorum*

V	codex Venetus Marcianus VI.66 sive manus prima eius codicis
V ^{corr}	manus correctrix in supradicto codice
\album/	album <i>supra lineam vel in mg. additum extat</i>
<album>	album <i>inserendum censui</i>
<<album>>	album <i>quod iam non videtur olim in codice extitisse vel etiam in plica pergameni latere censendum</i>
...	<i>litterae illegibiles</i>
[album]	album <i>delendum censui</i> (<i>sed in scriptis in apparatu laudatis [...] = aliqua omisi</i>)
[[album]]	album <i>quod in codice extat a librario deletum est</i>
a(lbum)	<i>littera a sola album in codice repraesentat</i>
<***>	<i>lacunam statui</i>
(?)	<i>de lectione vocis praecedentis dubitari potest</i>
a.c.	<i>ante correcturam</i>
p.c.	<i>post correcturam</i>
in mg.	<i>in margine</i>
s.l.	<i>supra lineam</i>
add.	<i>addidit</i>
exp.	<i>expunxit</i>
om.	<i>omisit</i>

Anonymi Marciani
Commentarium in Sophisticos Elenchos Aristotelis

[SE45]

V 32r-50r

Incipit¹ liber Elenchorum Aristotelis

Praeambula

Ut testatur Aristoteles in Ethicis,² virtus dividitur per virtutem consuetudinalem et intellectualem. Virtus autem consuetudinalis est quae provenit ex consueto usu bene operandi³ et inde sumus⁴ boni, intellectualis autem nihil aliud est quam cognitio summi boni cum delectatione eiusdem. Ad istam autem duplicem virtutem duplex ordinatur bonum, unum sc. interius, aliud exterius. Bonum autem exterius, ut divitiae et possessiones, ordinantur ad virtutem consuetudinalem; verumtamen⁵ <***> sed praecipue⁶ ordinantur ad virtutem consuetudinalem, multum tamen proficere possunt ad virtutem intellectualem, sc. ad placendum deo et ad gratiae acceptionem. Bonum autem interius est scientia, et hoc principaliter ordinatur ad virtutem intellectualem, dicente Aristotele in principio Veteris Ethicae⁷ quod ea quae intellectualis est multum de doctrina habet; nihilominus tamen multum valet ad consuetudinalem, ad hoc enim quod bene operemur et bonae consuetudinis sumus multum

¹ **Incipit**] commentum Aristotelis super *add.* V^{corr}, qui etiam **liber** in librum mutare voluisse videtur.

² Arist., *EN* II.1.1103a14-15, *trl. Burgundii*: “Duplici autem virtute existente, hac quidem intellectuali, hac vero consuetudinali”.

³ operandi] operanda V.

⁴ sumus] *an fimus scribendum?*

⁵ verumtamen] v(er)ntm̄ V.

⁶ praecipue] principio V *a.c.*, *ut videtur*.

⁷ Arist., *EN* II.1.1103a15, *trl. Burgundii*: “ea quidem que intellectualis, multum ex doctrina habet”.

prodest habere scientiam ex hoc quod scientia id quod est¹ utilis est et ad virtutem ordinata ut ad finem.

Sed intellige quod in genere scientiarum est una scientia cui principaliter et excellentissime convenit intentio utilitatis, quia id quod est est modus aliarum scientiarum, et ita id quod est est utilis propter alias scientias, et haec est logica, prout dicitur rationalis scientia, de qua scribit Aristoteles² quod malum est simul quaerere scientiam et modum sciendi, i.e. <logicam>, modus³ sciendi enim est.⁴ Haec etiam [[ad]] habet addisci ante omnes alias scientias, quae sunt de rebus, et non similis est aliis.

Logica autem, cum sit scientia de ratione, et maxime de ratiocinatione completa, quae est syllogistica, ideo secundum diversitatem syllogismi in se et in suis partibus diversificatur logica. De syllogismo autem est facere scientiam simpliciter secundum se, et sic de syllogismo est liber Priorum; aut secundum partes eius, et accipiatur communiter ‘pars’ ad partem integram et subiectivam. Si autem sit scientia de parte integrali syllogismi, sic de syllogismo traditur⁵ scientia in libris Veteris Logicae; si de subiectivis, aut[em] de hiis quae sunt simpliciter ex veris, quae non possunt se aliter habere, et sic est syllogismus demonstrativus, de quo est liber Posteriorum Aristotelis; aut de hiis quae apparent, et hoc dupliciter: aut enim ex hiis quae apparent in superficie et profundo, cuiusmodi sunt probabilia, ex quibus est syllogismus dialecticus, de quo est liber Topicorum Aristotelis; aut ex hiis quae apparent in superficie tantum, ex quibus est syllogismus sophisticus, de quo est liber Elenchorum Aristotelis.

Quaestiones praeambulatoriae

Q1 Sed nunc quaeritur utrum sophistica sit scientia vel non.

¹ est V^{corr} s.l.] sunt V, quod exp. corrector.

² Arist., *Metaph.* II.3.995a13-14, trl. Arabica ad Averr., *Metaph.* II.15: “malum enim est simul quaerere aliquam scientiam et modum secundum quem declarat<ur>” (in commento Averrois declaratur habetur); *Translatio vero media ita vertit locum*: “absurdum est simul querere scientiam et modum scientie”.

³ modus] mod’ V.

⁴ est V^{corr} s.l.; sunt V, quod exp. corrector.

⁵ traditur] tractatur V a.c.

1. Et videtur quod non.

1.1 Quia dicit Aristoteles quod sophistica est apparens sapientia, non existens autem.

1.2 Item, omnis scientia ordinatur ad bonum; sophistica autem non, ordinatur enim ad decipiendum; ergo non est scientia.

1.3 Item, ars et potestas¹ sunt de genere eligendorum; sophistica non est huiusmodi, ergo non est ars sive potestas. Probatio minoris: ea quae sunt ad finem non sunt eligenda nisi propter finem, eo quod finis est optimum in se; sed finis sophistae, ut habetur in primo huius,² est videri sapiens et non esse; hoc autem malum est; ergo etc.

1.4 Item, omnis scientia <logica> aut est de syllogismo aut de parte syllogismi; haec autem non est de syllogismo nec de parte syllogismi; ergo non est [de] scientia. Probatio minoris est eo quod est de syllogismo sophistico; sophisticus autem, ut vult Aristoteles,³ videtur esse syllogismus, et non est.

Ad 1.1 Ad primum dicitur quod sophistica est <duplex>: uno modo dicitur scientia docens [et] ex quibus et qualibus constituitur syllogismus⁴ sophisticus, et sic est simpliciter scientia; alio modo dicitur habitus falsus aggeneratus in anima mediante argumentationibus sophisticis, et hoc modo non est scientia.

Ad 1.2–3 Solutio secundae rationis et [[c. quo]] tertiae patebit postea manifestando quae sit causa finalis huius libri.

Ad 1.4 Solutio autem quartae patebit cum sciemus quid sit subiectum huius libri.

Q2 Quaeritur an sophistica sit una scientia.

¹ potestas] potestns V a.c.

² Arist., SE 1.165a19-23: “Quoniam autem est quibusdam magis operae pretium videri esse sapientes quam esse et non videri (est enim sophistica apparens sapientia, non existens autem, et sophista copiosus ab apparente sapientia sed non existente)”.

³ Arist., SE 1.165a20-165a19.

⁴ syllogismus] syllogismis V a.c.

1. Quod non videtur.

1.1 Quia una est scientia ab unitate subiecti; sed sophistica est circa omnia, ut habetur <4to> *Metaphysicae*¹ quod² circa \idem/ laborat dialecticus et sophista et primus philosophus

1.2 Item, sophista considerat locos in dictione, [[quos]] quorum principia sunt ex parte vocis, et locos extra [[dictam]] \dictionem/, quorum principia sunt ex parte rei; sed \rei et/ non [[et]] rei nihil est univocum; quare de nullo uno erit sophistica.

Ad 1.1 Dicitur quod sophistica potest considerari per modum entis, et sic est circa omnia nec recipit unitatem nisi a fine; alio modo per modum scientiae, et sic est tantum de syllogismo sophistico. Et hoc est idem ei quod dicitur quod sophistica e[s]t dialectica quoad naturam de qua sunt determinati generis sunt, non autem quoad materiam super quam operantur.

Q3 Habito quod sophistica est scientia et etiam quod una scientia, quaeritur an sit de syllogismo sophistico tamquam de subiecto.

1. Et videtur quod sic, eo quod passiones probatae in hac scientia probantur de syllogismo sophistico, sicut esse ex multiplicibus secundum aequivocationem et amphiboliam, et ita de aliis.

2.1 Contrarium videtur eo quod syllogismus sophisticus est instrumentum sophisticae; sed instrumentum est illud per quod fit ostensio et subiectum est illud de quo; illud autem per quod³ fit ostensio non est illud de quo fit ostensio; ergo syllogismus sophisticus non est subiectum sophisticae.

¹ Arist., *Metaph.* IV.2.1004b17-23, *trl. media*: “Signum autem: dialetici namque et sophiste eandem subinduunt figuram philosopho [...] Nam circa idem genus versatur et sophistica et dialetica cum philosophia”; *trl. arabica apud Averroem* 70B-C: “Et signum eius est quoniam logici et sophistae laborant in hoc quod philosophus debent laborare.”

² quod] *fort.* quia *scribendum*.

³ quod fit] fit quod V, *sed signa apposita ordinem invertendum esse indicant*.

2.2 Item, in scientia supponendum est de subiecto ipsum esse¹; sed in ista scientia non supponitur syllogismus² sophisticum esse, sed probatur;³ ergo non est subiectum hic.

Q4 Item, syllogismus sophisticus quidam peccat in forma, quidam in materia. Quaeritur igitur si syllogismus sophisticus sit subiectum huius, utrum uterque aut alter, et si alter, utrum peccat in materia aut in forma.

1. Et dicunt⁴ quod syllogismus peccans in materia est subiectum huius libri, et quod ipse determinat in isto libro de syllogismo⁵ peccante in forma non tamquam de principali intent[[i]]o, sed tamquam de opposito subiecti.

2.1 Hoc tamen non est verisimile, cum minor pars huius doctrinae sit de syllogismo peccante in materia, in [[ma]] maiori enim parte determinat de syllogismo peccante in forma et de eius proprietatibus.

2.2 Item, in principio huius, ubi enumerat ea de quibus principaliter intendit, dicit⁶ quod vult determinare de eis quae videntur elenchi et non sunt, cuiusmodi sunt sophistici peccantes in forma.

3. Dico quod subiectum huius libri est syllogismus sophisticus prout communiter se habet ad utrumque, sc. ad peccantem in materia et in forma, utriusque enim compositio determinatur in primo huius et utriusque solutio in secundo huius.

Ad Q3 2.1 Ad primum dicitur quod sophistica in uno modo est docens, et sic syllogismus sophisticus est eius subiectum et non instrumentum, immo syllogismus dialecticus est eius <instrumentum> sive demonstrativus; vel prout est utens, et sic sophisticus est instrumentum et non subiectum.

¹ esse] est V.

² syllogismum] syllogismus V.

³ Sc. in c. 1.164a23sqq.

⁴ dicunt] dn̄ (= dicens) V.

⁵ syllogismo] subiecto V.

⁶ dicit] dicunt V. Arist., *SE* 1.164a20–21: “De sophisticis autem elenchis et de his qui videntur quidem elenchi, sunt autem paralogismi sed non elenchi dicemus”.

Ad Q3 2.2 Ad secundum dicendum quod nullus¹ artifex specialis potest esse sui subiecti ostendere, communis tamen potest, cuiusmodi est metaphysicus, dialecticus et sophista, eo quod in omnibus ponunt suam considerationem, testante Aristotele;² et ideo ad ostensionem esse sui subiecti, si ei contradicatur, viam habent.

De causis huius libri

Iam patet quae sit causa materialis huius libri. Quaeritur³ \quae/ sit causa formalis. Et dicendum quod modus agendi, qui triplex est necessarius, sc. definitivus, divisivus, collectivus, et quartum, sc. <exemplorum positivus>, qui est tantum utilis propter addiscentes.

Causa autem finalis est posse vitare deceptionem quae fit disputando cum alio et per se considerando, ut habetur in secundo huius [[est]] \et/ non est apparens gloria nec apparens scientia finis huius nisi quoad male utentes.

Causa efficiens patet, scimus enim quod fuit Aristoteles.

Continuatio quaestionum praeambulatoriarum

Q5 Quaeritur, cum syllogismus sophisticus sit subiectum huius libri, quare iste liber intitulatur per sophisticum elenchum et non per syllogismum sophisticum.

¹ nullus artifex – viam habet] *Paene verbatim infra in dubitatione ad 164b27 repetentur.*

² Cf. Arist., *Metaph.* IV.2.1004b17-22, *trl. media*: “Signum autem: dialetici namque et sophiste eandem subinduunt figuram philosopho, quia sophistica apparens solum est sophia et dialetici de omnibus disputant, sed omnibus commune est ens, disputant autem et de hiis, scilicet quia philosophie sunt ea communia.”

³ Quaeritur – addiscentes] cf. Robertus Kilwardy, *Notulae super librum Praedicatorum*, (*ex transcriptione* Lewry–Conti): “Causa autem formalis et modus agendi idem sunt. Modus autem agendi est hic triplex qui in qualibet speciali scientia est necessarius, ut supra ostendimus, scilicet definitivus, divisivus, collectivus; et est etiam hic quartus modus qui est propter addiscentes, qui tantummodo est utilis, qui dicitur exemplorum suppositivus.”

3.1 Dicitur¹ quod hoc est quia ab universaliori denominandum est subiectum, et universalior <est> sophisticus elenchus quam sophisticus syllogismus eo quod sequitur ‘\est/ elenchus, ergo syllogismus’ et non convertitur, et privatio inferioris sive negatio est superior privatione sive negatione superioris.

3.2 Vel dicendum quod hoc est quia sophistae magis appetunt redarguere, quod contingit mediante² sophistico elencho.

3.3 Vel posset dici quod hoc est quia parum differunt sophisticus elenchus et sophisticus syllogismus, sicut syllogismus et elenchus.

Et ut evidentius pateat quid syllogismus et elenchus et paralogismus et parelenchus ponamus tale exemplum: ‘omnis [[enim]] homo currit, Socrates est homo, ergo Socrates currit’: hic est syllogismus tantum. Si autem quaeratur utrum Socrates currat vel non, et dicatur quod non, fiat idem argumentum quod prius, et erit elenchus, addit enim elenchus veram contradictionem super syllogismum. Vel si fiat duplex syllogismus ad concludendum utramque partem contradictionis, sic: ‘omnis homo currit, Socrates est homo, ergo Socrates currit’ item ‘nullus homo currit, Socrates est homo, ergo Socrates non currit’, – iste duplex syllogismus potest dici elenchus eo quod aliquando est elenchus duplex syllogismus, sc. quando concluditur utraque pars contradictioni[[bu]]s, aliquando unus, sc. quando syllogizatur altera pars contradictionis ab opponente, cum eius oppositum conceditur a respondente. Si enim sic arguitur ‘omnis canis currit, caeleste sidus est canis, ergo caeleste sidus currit’, hic est paralogismus sive sophisticus syllogismus. Si autem quaeratur an caeleste sidus currat et dicatur quod non, fiat dictum argumentum et fiat parelenchus sive sophisticus elenchus: sicut enim in elencho secundum veritatem concluditur contradictio, sic et in parelencho concluditur apparenter contradictio. Et sic ex omni paralogismo contingit facere elenchum concesso prius opposito conclusionis a respondente et paralogismum, sicut ex omni syllogismo contingit facere elenchum opposito conclusionis prius concesso.³

¹ Dicitur] Du(bitat)ur V.

² mediante] medietate V.

³ consesso] concessae V.

Q6 Quaeritur an sophistica debet esse separata a dialectica.

1.1 Et videtur quod non, eo quod oppositorum eadem est disciplina.

1.2 Item, dicit Aristoteles¹ quod rectum est iudex sui et obliqui; sed syllogismus sophisticus est quasi quaedam obliquitas respectu dialectici; ergo scientia de syllogismo sophistico non est separata a scientia de syllogismo dialectico.

1.3 Item, dicitur quod/ est quaedam obliquitas; <sed> quod² est tantum obliquitas [quae] non habet principia nisi per defectum illius respectu cuius est obliquitas, et hoc simul determinatur cum eo cuius est obliquitas; tale³ autem est vitium, et propter hoc non facit in Ethicis separatim tractatum de vitiis.

3. Syllogismus autem sophisticus est uno modo apparens et non existens; in quantum est apparens habet propria principia motiva praeter⁴ hoc quod deficit, et propter ea/ separatim tractat de syllogismo sophistico et dialectico.

<1.164a1> DE SOPHISTICIS AUTEM ELENCHIS etc.

Iste liber habet tres partes, sc. prooemium et tractatum et epilogum communem huic libro et libro Topicorum Aristotelis. Prooemium bipertitum est, primo enim dicit de quo est intentio, quoniam de sophisticis elenchis, et de hiis qui videntur elenchi, [qui] cum peccent in forma. Aut tenebitur li 'et' expositive, et tunc non dat complete intentionem respectu determinandorum.⁵ Aut est conculcatio verborum, quod non invenitur apud Aristotelem. Aut intelligit per sophisticos elenchos syllogismos peccantes in materia, quod verum est.

¹ Arist., *de An.* I.5.411a5-6: "Recto enim et ipsum et oblicum cognoscimus. Iudex enim utrorumque canon est".

² quod] quae V.

³ tale] tal(is) V.

⁴ p̄t' (= praeter) V *p.c.*] p̄cet V *a.c.*

⁵ determinandorum] determinatorum V.

§ Contra dictam partem sic arguo: Syllogismus sophisticus est apparens et non existens; sed de¹ non ente non est scientia; ergo nec de syllogismo sophistico – aut falsa est propositio “syllogismus sophisticus non est existens”, quamvis vera ‘syllogismus² sophisticus non est existens syllogismus’.

Item doctrina libri Topicorum est topica, et doctrina libri Posteriorum /32v/ demonstrativa, ergo huius libri erit doctrina sophistica; sed talis scientia est apparens et non existens; et ita haec doctrina nulla.

Aut dupliciter dicitur scientia sophistica: vel sc. habitus <<in³ anima>> derelictus ex sophisticis syllogismis phantasiā⁴ et deceptionem generantibus et non est apparens tantum, vel doctrina docens et ex quibus et qualibus est syllogismus sophisticus communiter dictus et non existens.

§ Intelligendum quod dicit “De sophisticis elenchis” potius quam “De syllogismis” quia maxime appetunt⁵ redarguere, quod apparenter contingit mediante⁶ elencho sophistico.

Secundo dat modum quo intendit de illis dicens <164a22> incipientes secundum naturam a primis. Et quia modus intendendi <***> patet quod li ‘primis’ aut supponit pro sophisticis aut pro hiis elenchis qui videntur elenchi, quia cum non fit deceptio per syllogismum peccantem in materia nisi prius fiat⁷ per aliquam [[secundum]] \f/allaciam⁸ in dictione vel extra dictionem vel per fallaciam opinionis, patet quod de numero syllogis-

¹ de non] *inv. V. de – scientia*] cf. Arist., *APo.* I.2.71b25-26: “non est quod non est scire” & *Auctoritates Aristotelis* 35.13: “Quod non est non contingit scire, ex quo habemus quod de non ente non est scientia”.

² syllogismus sophisticus] [[syllogismus]] syllogismus V (*i.e. corrector locum corruptum esse vidit quidem, sed non quomodo*).

³ in anima] *in plica pergameni latet*.

⁴ phantasiā] β antasiā V *a.c.*; β (= secundum) *expuncto f scripsit corrector*.

⁵ appetunt] appet V.

⁶ mediante] medietatem V.

⁷ prius fiat] p̄fiat (= praefiat) V.

⁸ fallaciam] βall'am V *a.c.*; β (= secundum) *expuncto f scripsit corrector*.

morum sophisticorum et apparentium sunt apparentes primi secundum naturam.

§ Quaeritur contra quid¹ peccet syllogismus peccans in forma principaliter, sc. <utrum contra syllogismum simpliciter> aut[em] contra syllogismum dialecticum.

1. Et videtur quod contra syllogismum simpliciter sic:

1.1 Omne non syllogizans, apparens syllogizare, peccat contra syllogismum simpliciter aut contra syllogismum aliquem in quantum syllogismus; sed sophisticus peccans in forma est non syllogizans etc.; ergo etc. Ratio maioris est quod non syllogizare est a forma syllogismi deficere. Minor scribitur in primo Topicorum.²

Et si dicatur quod non syllogizat dialectice,³ et sic intelligendum quod scribitur in Topicis quod non syllogizat,

– contra: quia supponeret Aristoteles tale argumentum: ‘non syllogizatur dialectice,⁴ ergo non syllogizatur’, quod nullo modo tenet.

1.2 Item, syllogismus sophisticus peccat eo quod immodificatus est, ut habetur in isto libro;⁵ sed modus est perfectio syllogismi simpliciter; quare peccat contra syllogismum simpliciter.

Et si dicatur quod haec modificatio non est syllogismi simpliciter sed syllogismi dialectici, contra quem⁶ peccat syllogismus sophisticus,

– sit A forma syllogismi simpliciter in illo⁷ salvata, sit B sophisticus; ergo aut <A> repugnat ei quod est B aut non; si non, tunc <ut> animal rationale est animal [non tamen] simpliciter, non tamen irrationale, quare

¹ quid] quis V *a.c.*

² Cf. Arist., *Top.* I.1.101a2–4: “Reliquus vero litigiosus quidem syllogismus, syllogismus autem non, eo quod videtur quidem syllogizari {v.l. syllogizare}, non tamen syllogizatur.”

³ dialectice] dia^a vel dia^{ci} V.

⁴ dialectice] dia^a vel dia^{ci} V.

⁵ Arist., *SE* 6.168a21.

⁶ quem] quam V.

⁷ illo] illa V.

rationale irrationali opponitur et non animali, ita sophisticus peccans in materia erit syllogismus simpliciter, non tamen dialecticus; quod est contra Aristotelem in primo Topicorum¹ dicentem quod syllogismus peccans <in materia> non est syllogismus.

\Et² si dicatur quod Aristoteles intelligit sc. sic quod non dialecticus syllogismus/,

– contra: eundem syllogismum negat de peccante in³ forma quam de peccante in materia; sed cum dicit de peccante in materia quod est syllogismus, intelligendum est quod est bonus syllogismus simpliciter, et non est quod est dialecticus; [et] quare etc.

2.1 Ad oppositum: Inferius in illa parte <c.9> “Secundum quae arguunt” dicit⁴ quod sumendi sunt loci sophistici secundum dialecticam.

2.2 Item, dicit inferius quod litigiosus sic se habet ad dialecticam sicut falsigraphus⁵ ad demonstrativum,⁶ sc. paralogismus falsigraphus peccat contra demonstrativum, ergo litigiosus vel sophisticus peccat contra dialecticum.

2.3 Item, nihil in quod dividitur⁷ aliquid peccat contra illud; sed syllogismus dividitur in sophisticum; ergo etc. Maior patet, quia quod dividitur in alterum eius recipit praedicationem. Minor patet ex principio Topicorum.⁸

¹ Arist., *Top.* I.1.101a2–4 (*locus superius allatus*).

² et – syllogismus] *in mg.* V^{corr}; *in contextu nullum signum ubi haec verba inserenda sint indicat.*

³ *in Hansen]* de V.

⁴ Arist., *SE* 9.170a34–35: “Manifestum ergo quoniam non omnium elenchorum sed eorum qui sunt secundum dialecticam sumendi sunt loci.”

⁵ falsigraphus] falsigra hiis V *a.c.*; hiis *expuncto* fus *substituit et cum falsigra iunxit corrector.*

⁶ Arist., *SE* 11.171b34–36: “Litigiosus autem est qui quodammodo sic se habet ad dialecticum ut falsigraphus ad geometricum”.

⁷ dividitur] dividetur V.

⁸ Arist., *Top.* I.1.100b23–25.

3. Ad quaestionem dicunt quidam quod peccat principaliter contra syllogismum simpliciter eo quod peccat in forma, et forma syllogismi principaliter debetur syllogismo simpliciter.

Ad 2.1-3 Ista rationes tres prohiberi possunt:

Ad 2.1 Prima sic dicendo quod loci dialectici dicuntur secundum dialecticam, quia loci debent esse communes, cum in nulla alia materia potest forma syllogismi esse communis ad omnem materiam nisi in dialectica.

Ad 2.2 Secunda sic dicendo quod litigiosus non dicitur sic se habere ad dialecticum sicut falsigraphus ad demonstrativum nisi quia ex eisdem procedit, unde Aristoteles ibidem¹ nam ex eisdem.

Ad 2.3 Tertia sic dicendo quod syllogismus simpliciter dividitur in sophisticum non ita quod tota forma ibi salvatur, salvatur enim quandoque debita quantitas et qualitas propositionum inter se, non tamen uniformitas, quae exigi<tur>; mediante dici de omni vel de nullo, uniformitas² potest inesse in maiori propositione, sed non in quantum per dici de omni gignunt³ ex se minorem et conclusionem.⁴

<1.164a23> Quoniam autem alii quidem sunt etc. Hic tertio probat syllogismum communiter dictum esse duabus rationibus. Prima est: In rebus ita est quod quaedam in veritate sunt argentea vel aurea, quaedam autem, cum non sint, videntur; ergo et in orationibus⁵ similiter erit quod quaedam erunt syllogismi et elenchi in veritate, quaedam autem, cum non sint, videntur.

§ Quaeritur qualis est vis consequentiae huius ‘Ita est in rebus, ergo similiter est in orationibus’.

¹ Arist., *SE* 11.171b36–37: “nam ex eisdem dialecticae paralogizat”.

² uniformitas *haesitans scripsi*] h’(?) utilitas *V a.c.*; h’(?) u(er)litas *V p.c.*

³ gignunt] *sc. termini ? An gignit scribendum?*

⁴ conclusionem] *cautelam V.*

⁵ orationibus] *ex oib* (= ex omnibus) *V a.c.*; *ex expunxit et orō* (= oratio) *supra scripsit corrector (fortasse librarius primarius).*

Talis: “Ita est in natura, ergo similiter erit in arte imitante naturam”, quia sicut Aristoteles dicit in secundo *Physicorum*,¹ omnino ars imitatur naturam aut perficit illa quae natura perficere non potest; sed syllogizando non perficit ars quod incipit natura et perficere non potest; ergo ars imitatur naturam. Et ita proportionaliter <se habent> ars et natura quodammodo <ut> sensus et intellectus.

<164b27> Nam² syllogismus etc. Secunda ratio est: Syllogismus est oratio in qua etc., et elenchus est syllogismus contradictionis; sed aliquae orationes non ita se habent, videntur autem propter multas causas, sc. XIII, quarum una est aequivocatio, credentes rem significatam esse unam quia nomen est unum; hoc autem non est simile, quia res significatae sunt infinitae, nomina autem [[quia]] \f/inita; ideo necesse est unum nomen plura significare. Propter hanc ergo causam³ et alias determinandas dicitur syllogismus et elenchus apparens et non existens; talis autem est syllogismus sophisticus; est igitur syllogismus sophisticus. Et ita probando syllogismum sophisticum esse manifestat nobis quid est ille.

§ Sed dubium est qualiter contingit probare syllogismum <sophisticum,⁴ qui est hic subiectum,> esse, cum ipsum oporteat supponere, ut dicitur in primo *Posteriorum*,⁵ et nihil idem supponitur et probatur.

Dico quod nulla scientia specialis potest esse sui subiecti materialis⁶ probare, scientia tamen communis, cuiusmodi sunt metaphysica,

¹ Arist., *Ph.* II.8.199a15–7: “Omnino autem ars alia quidem perficit quae natura non potest operari, alia vero imitatur”.

² nam *Arist.*] et ideo V.

³ causam] tñ (= tamen) V *a.c.*; quod cum primum in cā mutasset, deinde expunxisset, causam *s.l.* substituit corrector.

⁴ sophisticum – subiectum *exempli gratia* supplevi.

⁵ Cf. Arist., *Po.* I.1.71a11–16 & *Auctoritates Aristotelis* 35.5: “De dignitate oportet praecognoscere quia vera est, de passione vero quid est, et de subiecto utrumque; unde hic habemus quod duae sunt praecognitiones et tria praecognita quae sunt subiectum, passio et dignitas. Unde iterum habemus quod in qualibet scientia oportet praesupponere subiectum esse et quid significet ipsum, passionem non oportet praesupponere esse, sed tantum quid significet.”

⁶ materialis] *vox suspecta*.

dialectica, sophistica, potest, eo quod, testante Aristotele,¹ in omnibus ponunt suam considerationem [tunc] <et² ideo ad ostensionem> esse sui subiecti, si ei contradicatur, viam habent.

Aliter dicitur sic, sc., quod oportet accipere de subiecto <quod sit>, non tamen semper supponere, cum [non] sit manifestum ipsum esse, ut vult Aristoteles in primo Posteriorum.³

§ Ad hoc quod dicit, sc., quod quaedam apparent esse cum non sint, cum⁴ tamen sensus non decipitur circa proprium obiectum, dicitur quod licet particularis sensus non decipitur circa proprium obiectum, sensus tamen aliquis decipitur quandoque⁵ in iudicando, et tunc [in] aliquis aliquo modo potest impediri propter debilitatem organi, ut patet in senibus.⁶

§ Item,⁷ non definit syllogismum hic, sed <de> definitione data in fine† libri Topicorum⁸ quod utile est ad propositum sumps[er]it.

§ Item, hanc particulam [quae est] syllogismi quae est ‘oratio’ non assumpsit, neque aliquam in⁹ qua conveni[er]at syllogismus cum sophistico, sed solas contra quas peccat syllogismus sophisticus.

§ Dubitatur de elencho an sit species syllogismi.

¹ testante Aristotele] *vide annotationem ad “Ad Q3 2.2”, supra.*

² et ideo ad ostensionem *ex responsione ad Q3 2.2, supra, petivi.*

³ Arist., *APo.* I.10.76b3–4 + 16–18: “Sunt autem propria quidem et que accipiuntur esse, circa que scientia speculatur [...] Quasdam tamen scientias nichil prohibet quedam eorum despiciere, ut genus non supponere esse si sit manifestum quoniam est”.

⁴ cum – obiectum] *Obiectio est contra dictum Aristotelis.*

⁵ quandoque] quoniam V.

⁶ senibus] semibus V *a.c.*

⁷ *Hic respondetur obicienti definitionem syllogismi 165b27–165a2 datam mancam esse.*

⁸ Arist., *Top.* I.1.100a25–27: “Est igitur syllogismus oratio in qua positus quibusdam aliquid aliud a positis ex necessitate accidit per ea quae posita sunt.”

⁹ in] *potius cum V.*

Et videtur quod sit, quia de eo praedicatur syllogismus in quid, et est in plus; ergo est genus, ut vult quaedam consideratio quarti Topicorum.¹

Contra. Ergo non praedicatur de specie in plurali, homo enim non est animalia; sed elenchus est duo syllogismi, ut habetur in Littera.

Dicitur quod elenchus addit supra syllogismum differentiam accidentalem, sc. contradictionem prout contradictio est actio contradicentis et non passio contradictae propositionis, id est quoniam quod est syllogismus absolute est elenchus si aliquis prius contradixerit conclusioni. Vel dicitur elenchus syllogismus inferens conclusionem in quantum contradicit conclusioni² prius illatae, et ideo, sicut homo albus non dicitur species hominis, sic nec elenchus species syllogismi; nec sequitur necessario “praedicatur in quid etc., ergo est genus”, et hoc intendit Aristoteles per hoc quod dicit³ “difficile est resistere quin⁴ sit genus”, \non/ enim dicit impossibile esse etc.

Per hoc iam patet quod non omnis syllogismus est elenchus, licet inferat⁵ conclusionem quae est altera pars contradictionis, quia non infert conclusionem cui⁶ prius contradicitur.

§ Quaeritur qualiter aequivocatio est syllogismus sophisticus publicissimus, quia si sic maxime est communis, tunc etiam⁷ minime latet; quare minime aptus ad decipiendum.

¹ Cf. Arist., *Top.* IV.6.128a13–19: “Amplius ad construendum perspiciendum si de quibus assignatum est genus, in eo quod quid est praedicatur, cum non sit una assignata species, sed plures et differentes; palam enim quoniam genus erit. Si autem in assignato species est, considerandum si et de aliis speciebus genus in eo quod quid est praedicatur; rursum enim accidet de pluribus et differentibus idem praedicari.”

² conclusioni] vel dicitur elenchus syllogismus inferens conclusionem *add. & del.* V.

³ Cf. Arist., *Top.* IV.6.128a38–39: “Amplius quoniam quod sequitur aliquid semper et non convertitur difficile est separare quod non sit genus.”

⁴ quin] qu(onia)m V.

⁵ inferat] auferat V.

⁶ cui] cum V.

⁷ etiam] et tunc V.

Item, quaedam¹ orationes secundum aequivocationem sunt ridiculosae, ut ‘*utra boum*² pariat antea etc.’ Quare videtur quod iste locus non sit aptissimus.

Dicendum quod est aptissimus et publicissimus, \non tamen secundum <easdem> orationes; publicissimus/ enim³ <est> quantum ad quasdam orationes aequivocationis quae non indigent recta solutione sed solum responsione et ab Aristotele dicuntur ridiculosae; et dicitur aptissimus quantum ad orationes quarum multiplicitas latet, quas non facile est dividere, ut accidit in ratione Melissi,⁴ sicut dicitur postea⁵. Item, locus sophisticus qui fit penes accidens est aptissimus ad decipiendum, quia latet⁶ peritissimos. Similiter et secundum quid et simpliciter, in quo videtur utrumque oppositorum similiter esse dicendum.

Aut non dicitur aptissimus absolute, sed <respectu> eorum qui sunt secundum dictionem, et etiam respectu quorundam qui sunt secundum dictionem, ut accentus et figura dictionis, et hoc quia in aequivocatione est maior unitas cum identitate simpliciter quam †qui† secundum materiam⁷ tantum.

§ Quaeritur de hoc quod dicit <165a10> quod nomina sunt finita, res autem infinitae.

Et dicunt quidam⁸ quod res non sunt infinitae simpliciter, sed in comparatione ad nomina.

¹ quaedam – pariat antea etc.] Cf. Arist., *SE* 33.182b15–18: “nam et orationes paene ridiculae omnes sunt secundum dictionem, ut [...] et *utra boum antea pariet?* Neutra, sed posterius ambo.”

² boum pariat] bonum pareat V.

³ enim] eñũ, *id quod enim non legi potest, sed primo ï in ï mutato enĩ (= enim) erit.*

⁴ Melissi] Mulissi V a.c.

⁵ postea] pot’ V.

⁶ peritissimos] peritissimo V; cf. Arist., *SE* 33.182b22: “illa autem et peritissimos videntur latere”.

⁷ materiam] naturam V.

⁸ quidam] *Inter eos* Robertus Grosseteste (?), *Comm. SE*, 4rB: “Ad primum dicendum quod finitum et infinitum accipiuntur in respectu, ut dicantur finita nomina quia sunt pauciora quam res, et res infinitae quia sunt plures quam nomina”.

Contra. Finiti ad infinitum nulla est proportio; ergo nominibus existentibus finitis impossibile est res esse infinitas in comparatione ad nomina.

Puto quod sumitur hic ‘infinitum’ pro hoc nomine ‘multo¹ plura’.

Contra. Voces non sunt eadem apud [[homines]] omnes, res autem eadem; quare plures erunt voces quam res, et nomina per consequens.

Nota² quod ‘nomen’ addit super vocem, ‘vox’ autem solum³ dicit signum, ‘nomen’ autem signum et significatum, unde ad diversitatem vocum non sequitur quod sit diversitas nominum, sed oportet accipere nomina secundum unum et idem idioma, cum dicitur ‘nomina finita’, et pro diversis idiomatibus dicunt quod voces non sunt eadem.

§ Item, dicit⁴ quod orationum multitudo est finita.

Contra. Ad quamlibet orationem sequitur ipsam esse veram; si quis sedet,⁵ ipsum sedere est verum, et si ipsum sedere est verum, ipsum sedere esse verum est verum, et sic in infinitum.

Item, negationem contingit addere super negationem in⁶ infinitum.

Videtur mihi quod non concludunt haec, quia numquam infert aliquis infinitum dictum ex propositione, neque negationem negationi addet; et si posset,⁷ adhuc non esset infinitas, quia non esset diversitas: omnes enim negationes post primam aut cedunt in ipsam aut in eius affirmativam; similiter eadem esset diversitas cuiuslibet dicti ad eius propositionem.⁸

¹ multo] multa V.

² nota] nisi V.

³ solum dicit] solūdi qt V a.c.; di in d̄t (= dicit) mutavit, qd expunxit et dicit plenis litteris scriptum in mg. add. corrector.

⁴ dicit] dicunt V.

⁵ sedet] sedente V.

⁶ in infinitum] qm̄ (= quoniam) finitum V.

⁷ posset] possit V.

⁸ propositionem] propositionis V.

Item, si est unum nomen multarum rerum, in aequivocis, similiter unius rei sunt multa nomina, ut patet /33r/ in synonymis;¹ erit igitur multitudo orationum aequalis multitudini rerum.

Aut forte non est possibile² secundum artem penitus uni rei imponi multa nomina, cum ars non facit aliquid frustra, sicut et natura. Unde dicitur quod si eadem res secundum substantiam significatur per multa, diversis modis significatur per illa, et sic non erit penitus eadem in quantum significatur per ipsa.

§ Item, prius ratiocinavit³ per similitudinem rerum et orationum, hic autem dicit non esse simile <respectu> nominum et rerum, et sic <s>ibi contradicit.

Nisi⁴ quia ars aliquando operatur secundum regulam naturae, et tunc est simile inter artem et naturam; aliquando secundum placitum, et tunc non est simile. Et scimus quod impositio nominum est ad placitum.

<1.165a19> QUONIAM AUTEM [EX] QUIBUSDAM

Hic quarto probat quod aliqui appetunt uti disputatione sophistica, sic: quidam, sc.⁵ sophistae, ut per rationem patet suam, magis volunt videri sapientes quam esse et non videri, ergo quidam magis volunt videri facere opus sapientis, sc. non mentiri de quibus novit et mentientes manifestare posse, i.e. bene respondere et bene opponere, quam facere et non videri. Sed quid facit eos videri? Hoc est sophistica \sive/ syllogismus sophisticus sive sophisticum genus disputandi, ut patet per suam rationem; ergo quosdam, sicut sophistas,⁶ necesse est appetere hoc genus disputandi.

§ Quaeritur de hoc quod dicit quod sophistae appetunt videri esse sapientes et non esse.

¹ synonymis] sinonomis V.

² possibile V^{corr} s.l.] pale V.

³ ratiocinavit] *forma insolita, sed vix emendanda.*

⁴ nisi] non V.

⁵ sc.] sunt V.

⁶ sophistas] sop(histi)cos V.

<***> quod sicut nihil movet intellectum practicum speculativum nisi verum¹ simpliciter aut verum apparens, sic nihil movet intellectum practicum nisi bonum simpliciter aut bonum apparens; sed non esse sapientes non est bonum simpliciter nec apparens; quare etc.

Aut quamvis non esse sapientes non sit bonum simpliciter nec apparens, tamen videri esse sapientes et non esse est aliquo modo bonum, quia apparens.

§ Dubitatur,² cum demonstrator sit sapiens, et adhuc dialecticus, magis quam sophista, potius, ut videtur, esse determinandum de operibus sapientis in libro Topicorum vel Posteriorum quam hic.

Item, in secundo huius magis quam hic, sc. in primo, cum sophista respondens magis esse³ sapiens videtur quam opponens.

Aut determinat hic solum incidenter de operibus sapientis, quia [quod] dixit quod sophistae volunt videri facere [eius] opus sapientis, et non fuit manifestum quae fuerunt opera sapientis, ideo incidenter determinat hic.

<1.165a34> QUOT IGITUR⁴ SUNT SPECIES

Quinto cont[ra]inuando dicta dicendis enumerat ea de quibus acturus est.

<2.165a38> SUNT AUTEM GENERA DISPUTATIONUM

Pars executiva sive tractatus, qui bipertitus est, quia primo dividit genera disputationum, ut sophisticum accipiat, de quo intendit ad praesens, et quia quattuor sunt fines ad quos⁵ sunt disputationes, ideo quattuor sunt disputationes:

¹ verum V^{corr} in mg.] verem V.

² Dubitatur &c.] constructio claudicat, sed auctoris, ut credo, potius quam librarii culpa.

³ esse] est V.

⁴ igitur] autem Arist.

⁵ quos] quas V.

– doctrinalis¹ sc., cuius finis est generatio² cognitionis firmae, cuiusmodi est scientia, eo quod syllogizat ex propriis uniuscuiusque disciplinae et non ex hiis quae videntur respondententi, i.e. ex probabilibus;

– et dialectica, cuius finis est generatio³ cognitionis non firmae, ut fidei et opinionis, eo quod syllogizat ex probabilibus, et ideo ad utramque partem contradictionis viam[[t]] habet;

– et temptativa, cuius finis est remotio prohibentis cognitionem quod est ignorantia, est enim ad sumendum experimentum ignorantiae eo quod syllogizat ex hiis quae videntur et quae necessarium⁴ est ipsum scire qui simulat se habere scientiam, cuiusmodi sunt communia, quibus scitis non propter hoc scitur ars vel scientia, ipsis tamen ignora[n]tis necessario et ignoratur et ars etc.;

– et litigiosa sive sophistica, cuius finis est remotio prohibentis cognitionem quod⁵ est arrogantia, †uti† eo quod syllogizat ex hiis quae videntur probabilia et non sunt; maxime enim confunditur arrogans cum ducitur ad aliquam quinque metarum disputationis sophisticae.

§ Quaeritur quare enumerantur hic genera disputationum potius quam alibi in logica.

Hoc est quia disputatio maxime essentialis est sophistica. Demonstrator enim, dialecticus et temptator finem suum consequi possunt praeter disputationem, sophista autem non.

Et dicit ‘genus disputationum’ quia unaquaeque disputatio continet sub se plures speciales disputationes.

¹ doctrinalis] doctrinale V.

² generatio cognitionis] cognitio generationis V.

³ generatio cognitionis] cognitio generationis V.

⁴ necessarium V^{corr} in mg.] fere necatum V.

⁵ quod] quae V.

Item, loquitur de disputatione¹ in plurali numero propter diversos actus qui in disputatione attenduntur, quorum unus est respondentis et alter opponentis, est enim disputatio diversorum putatio.

Quod autem dicit quod doctrinalis² non est ex hiis quae videntur, sic intelligatur: i.e. doctrinalis non curat utrum respondens concedat vel non, nihil enim quaeritur de consensu respondentis, quia non³ interrogat demonstrator sed sumit qui demonstrat.

Et per hoc patet quod non est contra quod dicit Aristoteles in Posterioribus⁴ quod demonstrativus syllogismus est ex prioribus et notioribus <et> causis conclusionum, et tales propositiones maxime videntur respondenti.

§ Sufficientia autem disputationum sic potest accipi ex praedictis: aut enim est ad generandum cognitionem, et hoc firmam, et sic est demonstrativa; aut non firmam, et sic est dialectica; aut ad removendum impedimentum, et hoc aut[em] impedimentum quod est ignorantia, et sic temptat<iv>a[m]; aut impedimentum quod est arrogantia, et sic est litigiosa sive sophistica.

§ Sed cum sit quaedam disputatio grammatica, similiter etiam et rhetorica, quarum neutra continetur sub aliquo membro dividendum, videtur quod sit insufficientis.

Aut sola scientia disputativa dicitur quae sibi aliquod genus argumenti pro instrumento exigit; talis autem non est grammatica. Disputationem rhetoricam non tangit quia continetur sub dialectica disputatione; sicut enim <patet> per Boethium,⁵ loci rhetorici subalternantur dialecticis, sic disputatio rhetorica disputationi dialecticae subalternatur, nec differt[ur] <a> dialectica nisi quod ibi tres personae constituuntur, sc. actor, reus et iudex, non sic autem in dialectica.

¹ disputatione] dispoīta-tōne V; *lineola coniungens secundo addita esse videtur.*

² doctrinalis] doctrinale V.

³ non – demonstrat] Arist., *APr.* I.1.24a24: “non enim interrogat sed sumit qui demonstrat”.

⁴ Arist., *APo.* I.2.71b20–22: “necesse est et demonstrativam scientiam ex veris que esse et primis et immediatis et notioribus et prioribus et causis conclusionis”.

⁵ Cf. Boethius, *Top. diff.* IV.12 (*PL* 64: 1215C–1216D).

§ Quaeritur propter quid in divisione [[in]] disputationis accipitur temptativa disputatio, in divisione vero syllogismi non accipitur syllogismus temptativus.

Aut hoc est quia syllogismus temptativus non ponit in numerum cum dialectico syllogismo eo quod ex eisdem, sc. ex communibus, procedunt, quamvis non propter eundem finem; species autem syllogismorum distinguuntur penes ea ex quibus fiunt. Sed quia disputationes distinguuntur ad invicem ex parte finis, et fines diversi sunt, quia dialecticus intendit fidem vel opinionem, temptator vero intendit sumere experimentum ignorantiae, ideo convenienter distinguuntur.

§ Quaeritur,¹ cum ex eisdem fit demonstrativa disputatio et demonstratio, et demonstratio est per Aristotelem per causam communem et propriam, quare non omnis demonstratio est ex propriis nec disputatio.

Nisi quod demonstratio procedit ex propriis respectu subiecti, ex communibus tamen aliquando respectu subiecti conclusionis, ut tamen fiat per causam remotam.

§ Intellige² quod in definitione probabili<s> li ‘videri’ dicit visionem ex parte videntis; secundum autem, sc. quod intelligitur per li ‘probabile[m]’ dicit visionem ex parte rei in se. Et sic patet quod non est ibi nugatio.

<3.165b12> PRIMUM QUIDEM³ etc. Hic secundo agit de sophistico genere disputationis, quod quia est unum genere, ideo eius est unum genus, sc. meta vel inconueniens, habens sub se tamen⁴ quinque species, quia aut est inconueniens in se, et hoc ex parte rei, et hoc est falsum; vel ex parte sermonis, et hoc vel propter infinitatem, et tunc est nugatio; vel propter incongruitatem, et tunc est soloecismus; aut est inconueniens in

¹ Quaeritur] *sequitur non quaestio sed obiectio contra verba Aristotelis (165b1–2) quae sunt “doctrinales quidem quae ex propriis principiis cuiusque disciplinae [...] syllogizant”.*

² Intellige &c.] *Responsio est ad obiectionem contra definitionem Aristotelicam probabilis (Arist., Top. I.1.100b21–23).*

³ quidem] *ergo Arist.*

⁴ tamen] *tñ (= tantum) V, ut videtur.*

comparatione ad respondentem, vel quia est oppositum ei quod probatur ab ipso, et est redargutio; vel quia est oppositum ei quod intelligitur ab ipso, et tunc est inopinabile.

§ Si¹ quaeritur sufficientia metarum, patet responsio ex nunc dicto.

§ Sed quaeritur, cum una sit meta penes² contradictionem, ut redargutio, ex hoc videtur esse quod alia debet esse penes contrarietatem et alias oppositiones.

Nisi quod non solum dicitur redargui qui ducitur ad oppositum contradictorie, sed qui dicitur ad quodcumque oppositum, dummodo non possit stare simul cum praeconcesso.

§ Item, cum una sit meta penes superfluum, ut nugatio, quare non est alia meta penes deminutum?

Hoc est quia meta est inconueniens vi argumentationis illatum,³ ad minus apparenter; ergo non potest esse conclusio <deminuta>, cum omnis conclusio sit propositio, et ita ex nomine et verbo <constat⁴>.

§ Item, cum una sit meta penes soloecismum, quare non est alia meta penes barbarismum et vitia annexa barbarismo et soloecismo?

Vel quia per soloecismum intelligit barbarismum Auctor, quia uti soloecismo est barbar<izar>e secundum locutionem, ut ipse dicit, et adeo [eo] barbarizat qui utitur barbarismo vel vitio annexo sicut qui utitur soloecismo.

Vel quia barbarismus cadit super litteram et syllabam, dialectica autem ultra terminum⁵ non procedit.

Item, quamvis diversi artifices unum idem non habeant considerare eadem ratione, rationibus tamen oppositis bene possunt; unde grammaticus considerat soloecismum secundum quod est oppositum sui principii, ut

¹ si] sed V.

² meta penes] *inv. V a.c.*

³ illatum] illata V.

⁴ constat] *exempli gratia supplevi.*

⁵ terminum] tñ (= tantum] V.

ipsum interimat;¹ sophista autem ipsum considerat secundum quod est finis suae dispositionis ut ipsum consequatur.

§ Sed videtur necessario quod ad redargutionem sequatur meta falsi, et similiter inopinabilis, eo quod redargutio est affirmatio et negatio de eodem, quorum alterum est falsum necessario; similiter et inopinabile est verum esse affirmare et negare idem de eodem.

Aut accidit meta redargutionis praeter falsi meta<m>, quia concesso falso a respondente et concluso eius opposito, quod est verum, redarguitur respondens, quia ducitur² ad oppositum praeconcessi; nec tamen ducitur ad falsum³ vel inopinabile, quia concesso uno oppositorum contingit alterum esse inopinabile respondenti, ad quod ducitur. Inopinabile enim, prout est meta, non est inopinabile simpliciter sed respondenti.

Quia etiam inopinabile aliquando est falsum et aliquando verum, ut sc. quod est inopinabile vulgo vel sapientibus, ideo non sunt una meta falsum et inopinabile.

§ Quaeritur, cum omnis ars vel scientia sit propter simpliciter bonum vel apparens, quomodo meta vel inconueniens possit esse finis artis vel disputationis.

Aut quamvis finis uno modo dictus sit optimum in re, alio modo tamen dicitur ultimum rei, et sic potest <meta> vel inconueniens esse finis rei.

Et intellige quod non definitur hic meta, quia secundum analogiam dicitur.

<4.165b23> MODI ARGUENDI SUNT DUO etc.

In praecedenti parte enumera<vi>t dictos fines disputationis eo ordine quo intelliguntur a sophista. Hic agit de ipsis principiis /33v/ quibus pervenitur ad illos. Et dividitur haec,⁴ quia primo docet qualiter per haec

¹ interimat] interimet V.

² ducitur V in mg.] du()tur V in contextu.

³ fl'm (= falsum) V p.c.] pl'm V a.c.

⁴ haec] vel hoc vel hic V.

principia pervenitur etc., secundo docet [[etiam]] prohibere ne per haec principia sic perveniatur.

Item, primo agit de generatione horum principiorum ostendens¹ ex quot numero haec ars constat, secundo agit de hiis quae suffragantur ad hanc artem. Item, penes² numerum et dictum ordinem quattuor finium dividitur prima pars in quattuor partes: in prima agit de [[dicit]] principiis ducentibus ad redargutionem, et quia haec sunt syllogismi falsi, qui quattuor sunt, dividitur haec pars in tres: in prima agit de syllogismo peccante in forma, qui dicitur apparens litigiosus, in secunda de syllogismo peccante in materia eo quod est ex falsis communibus, qui dicitur proprie sophisticus; in tertia de syllogismo peccante in materia eo quod est ex communibus cum debeat esse ex propriis, qui dicitur litigiosus, et similiter³ in eadem parte tangit de syllogismo peccante in materia eo quod est ex falsis propriis alicuius disciplinae specialis, qui in geometria dicitur falsigraphus et communi nomine nuncupatur in omnibus disciplinis ‘paralogismus disciplinae’; et quia principia syllogismi apparentis duae sunt, sc. apparentia cum non existentia sive principium⁴ motivum deceptionis, quod est in ipso, et⁵ potentia dividendi, quae est in nobis, sive principium passivum deceptionis, ideo prima in duas: primo <agit> de principiis motivis specialibus, secundo reducit motiva specialia in motivum generale. Motiva autem specialia sunt loci in dictione et extra, quos vocat Aristoteles⁶ duos modos arguendi. Secundum hoc dividitur prima in duas: in prima agit de locis in dictione, quia principium apparentiae in dictione est ex parte vocis, extra dictionem ex parte rei significatae, et in nostra apprehensione prior est vox quam res significata. Haec etiam pars habet duas, quia primo enumerat locos in dictione dicens numerum eorum posse probari per inductionem et per syllogismum, sic: ‘Quandocumque fit deceptio eo quod eisdem nominibus vel orationibus non idem significamus, fit aliquo enumeratorum locorum sex; sed quandocumque fit

¹ ostendens V^{corr} s.l.] cum dens V, quod exp. corrector.

² penes] pones V.

³ similiter] an simul scribendum?

⁴ principium] proprium V.

⁵ et] in V.

⁶ Arist., SE 4.165b23–24: “Modi autem sunt arguendi quidem duo; nam alii quidem sunt secundum dictionem, alii vero extra dictionem.”

deceptio in dictione fit eo quod eisdem etc.; ergo etc.'. Minor est immediata, et ideo [non] probari non potest nisi per inductionem, quae patet. Maiorem dicit posse <probari per syllogismum> si <quis> sumatur <alius>, quem non ponit, et est 'quandocumque fit deceptio per multitudinem actualem, potentialem, phantasticam, fit aliquo enumeratorum locorum sex; sed quandocumque eisdem nominibus vel orationibus non idem significamus, fit per multitudinem etc; ergo etc.'. Tam maior quam minor habet probari per inductionem.

Potest autem manifestius probari maior principalis syllogismi per minorem eiusdem sic: 'fallacia fit in dictione eo quod eisdem nominibus vel etc.; sed nomen idem aut erit idem secundum accidens vel secundum similitudinem in figura, <et> est figura dictionis; aut secundum substantiam, et hoc vel materiam tantum, et est accentus; vel formam, quae est prolatio,¹ et materiam, et est aequivocatio. Non enim posset prolatio esse eadem et non materia, quia identitas prolationis provenit ex identitate materiae. Item, oratio aut est eadem secundum materiam tantum, et tunc est compositio et divisio; aut secundum materiam et formam, et est amphibolia. Si enim oratio esset eadem secundum similitudinem accidentalem in figura, haec similitudo non poneret in numerum cum similitudine accidentali divisionis, quia haec ex illa necessario proveniret.

§ Quaeritur de modis redargutionis.

Videntur enim plures esse duobus, quia secundum artem falsae positionis redarguitur nullo facto loco in dictione vel extra.

Diceret quis quod ibi sumitur syllogismus sophisticus proprie dictus, sc. peccans in materia.

Contra. Ibi redarguitur nullo assumpto falso.

Nisi accipiatur 'falsum' communiter ad falsum in veritate et ad repugnans, et hoc modo habet sumi 'falsum' cum dicitur 'syllogismus sophisticus est ex falsis communibus'.

§ Quaeritur quare non est aliquis modus redarguendi significatione existente eadem et nominibus diversis.

¹ prolatio] p(ro)l'o V, p(ro)lato ^Vcorr s.l.

Hoc est quia tunc esset explanatio aut nugatio.

§ Item, quaeritur quare dicit Aristoteles aliquos locos in dictione esse et alios esse extra dictionem.

Hoc est quia in aliquibus est principium ex parte vocis, ut in locis in dictione, et in aliquibus ex parte decursus syllogistici¹ aut unitatis aut pluralitatis, et ita extra dictionem.

§ Sed tunc melius videtur dici ‘in voce’ et ‘extra vocem’.

Non, quia non fit redargutio per v[[e]]locem nisi subsit significatio, et dictio essentialem habet comparisonem ad significationem, cum sit dictio² pars orationis, vox autem non.

§ Quaeritur quare bimembris est divisio locorum sophisticorum, trimembris aut locorum dialecticorum.

Hoc est quia causae apparentiae duae sunt, sc. in dictione et extra dictionem, ideo divisio locorum sophisticorum bimembris est; sed quia loci dialectici³ distinguuntur⁴ penes dispositiones medii, quae sunt tres, quia aut sumitur medium a natura extremorum, aut extra naturam, aut partim⁵ sic et partim sic; ideo divisio locorum dialecticorum trimembris est, sc. intrinsecus et extrinsecus et medius.

§ Quaeritur quae sit differentia inter locum sophisticum et fallaciam, et quomodo sumitur hic locus: aut pro loco maximae aut pro loco differentia maximae, aut utroque modo?

Et quomodo dicitur aequivocatio locus, cum locus argumentum confirmet et aequivocatio impedi<a>t †locum†?⁶

¹ syllogistici] sillo^{cc} V.

² dictio] diffinite V.

³ dialectici] sophistici V.

⁴ distinguuntur] distinguitur V.

⁵ partim – partim] partem – partem V.

⁶ locum] *aut delendum aut in argumentum mutandum.*

Intellige quod locus dicitur hic a quo apparet argumentum [apparet]; unde¹ medium² aequivocum proportionatur differentiae maximae, a qua vis argumenti dialectici trahitur. Fallacia enim dicitur uno modo laqueus falsitatis quo aliquis detinetur, et est idem cum loco sophisticum nisi quod locus sophisticus dicitur sive aliquis decipiatur sive non, fallacia autem dicitur proprie cum aliquis decipiatur. Alio modo dicitur falsus habitus per sophisticum argumentum in dictione vel extra aggeneratus. Et sic solvitur primum.

Ad aliud dici potest quod locus sumitur hic ad similitudinem differentiae maximae, et etiam maximae, et quamvis aequivocatio ratione non existentiae argumentum impediatur, ratione tamen apparentis convenientiae cum loco differentia maximae locus dicitur sophisticus.

<4. 165b30> SUNT AUTEM SECUNDUM AEQUIVOCATIONEM³

Hic secundo ponit paralogismos iuxta unumquemque locum in dictione, et sunt hic tres partes, quia primo ponit paralogismos iuxta locum operantem multipliciter actualem, et quia nomen idem aut significat plura de se aut ex adiunctione, aut unum proprie et aliud transumptive, ideo non sunt nisi tres modi aequivocationis.

§ Quaeritur quare non definit hic aequivoca.

Hoc est quia ex libro Praedicamentorum⁴ patet eorum definitio.

§ Quaeritur an eodem modo sumitur hic aequivocum et in Praedicamentis.

Dicendum quod in Praedicamentis agit de vocibus secundum quod sine complexione considerantur, hic autem secundum quod in complexione; ideo hic largius quam ibi sumitur aequivocatio; hic enim extenditur ad

¹ unde] V^{corr} s.l.; deñ V, quod expunxit corrector.

² medium aequivocum] Num sanum?

³ Quaestiones de aequivocatione in CIMA GL 67 (1997) 175–179 editae extant.

⁴ Arist., *Cat.* 1.1a1–2: “Aequivoca dicuntur quorum nomen solum commune est, secundum nomen vero substantiae ratio diversa”.

pluralitatem significationis et consignificationis, sive illa pluralitas proveniat ex aliqua dictione per se sive ex suo adiuncto.

§ Et per hoc patet solutio huius: “Aequivoca¹ dicuntur quorum solum nomen commune etc.”; sed in nomine dicto transumptive et proprie non manet identitas solum secundum nomen, quia omnes² bene transferentes secundum aliquam similitudinem transferunt; ergo secundus modus³ aequivocationis non operatur aequivocationem.

§ Quaeritur, cum propter pluralitatem significationis dicitur aequivocatio, quare potius dicitur dictio aequivocatio quam oratio.

Hoc est quia aequivocatio secundum sui definitionem consistit in identitate nominis et pluralitate significationis et non in <i>dentitate totalis orationis.

§ Et intellige quod causa apparentiae in aequivocatione est identitas unius vocis secundum materiam et formam, et non dicitur hic forma vocis quaecumque forma sed forma vocis in quantum vox est, haec autem est modus pronuntiandi.

§ Intellige quod large sumendo significationem extenditur ad consignificationem. Unde cum dicitur quod primus modus aequivocationis est quando dictio principaliter plura significat, sumitur ad significare proprie dictionem et consignificare, unde sub primo continentur omnes aequivocationes quae proveniunt ex consignificationibus.

§ Intellige etiam quod in analogo unum prius significatur et alterum ex consequenti; et iste modus reducitur ad modum aequivocationis ex transumptione, et ita non est differentia nisi [et] quod in analogo est unitas vere in significatis, in transumptione non est vere sed solum similitudo.

¹ aequivoca – etc.] Arist., *Cat.* 1.1a1.

² omnes – transferunt] *Cf.* Arist., *Top.* VI.2.140a10-11: “omnes enim transferentes secundum aliquam similitudinem transferunt”.

³ secundus modus] secundum modum V.

§ Quaeritur quando terminus potest stare pro pluribus, ut hic ‘animal currit’, quid deficit a multiplicitate et quo¹ modo differt² sermo habens plures causas veritatis a sermone multiplici.

Dicitur quod cum dicitur ‘animal currit’ quod terminus unum habet significatum et non accipitur secundum accidentia diversa, ideo non incidit multiplex, tamen plura habet supposita in quibus potest salvari significatum, ideo sunt ibi plures causae veritatis. Et differunt talis propositio et propositio multiplex in hoc quod propositio multiplex dat intelligere plura \per modum/ copulationis, in alia autem dantur intelligi per modum disiunctionis plura.

§ Contra primum modum aequivocationis arguo sic: Significatio dictionis est eius forma, sed unius rei una est forma, ergo unius dictionis una erit significatio.

Diceret quis quod non sequitur, quia rerum artificiarum est materia tota substantia operis, dicente Aristotele “in rebus artificialibus facimus materiam \causam/ operis.”³

Contra. Tam in arte quam in natura forma est perficiens aliquam perfectionem; illud est essentialius cuilibet per quod⁴ ipsum separatur ab omni alia re eiusdem generis; sed omne lignum vel ferrum et ita de aliis separatur per suam formam ab aliis rebus [ex] eiusdem generis.

Item, Aristoteles: ⁵ “Adeo imitatur ars naturam quod si natura fecisset domum vel navem,⁶ fecisset sicut iam facit ars.”

Item, quod impossibile est intelligere vel imaginari, impossibile est esse in arte; sed impossibile est intelligere vel imaginari duas formas simul et

¹ quo] alio V.

² differt] definitur *ed. 1997 evulgata, codice male lecto*.

³ Cf. Arist., *Ph.* II.1.193a9-12: “Videtur autem natura et substantia esse eorum que natura sunt quod primum inest unicuique informabile per se ipsum, ut lectuli natura lignum, statue autem es.” *Auctoritates Aristotelis* 2.53: “Tota substantia artificialium est eorum materia.”

⁴ per quod] quod per V.

⁵ Cf. Arist., *Ph.* II.8.199a12-17 & b28-29.

⁶ navem *scripsi coll.* Arist., *Ph.* II.8.199b28 “si inesset in ligno navifactiva, similiter utique natura fecisset”] nomen V.

semel eandem materiam informare totam, nisi una sit materialis ad aliam, et hoc non dicitur.

Sed tunc, si aliquis propter hoc concederet quod significatio dictionis non est eius forma,

contra:

a. Aristoteles in primo Topicorum¹ vocat significationem dictionis eius speciem, et forma et species idem.

b. Item, dictio componitur ex significatione et voce et constat quod significationis non est vox forma; erit igitur vocis [et] significatio forma.

Ad oppositum: Nulla res alicuius praedicamenti est forma [[vel]] rei alicuius alterius praedicamenti; sed vox omnis est qualitas et significationum alia substantia <a>lia quantitas etc.; ergo etc.

Item, nulla differentia dividens aliquod commune est illius communis forma vel perfectio; sed vox dividitur per² significativum /34r/ et non significativum; ergo neutrum erit forma vel perfectio vocis.

Quod forte concedendum.

Ad a Primum in contrarium solvitur per hoc quod speciem vocat Aristoteles finem,³ sicut frequenter facit.

Ad b Secundum solvitur per hoc quod dictio componitur ex voce et significatione tamquam ex fine et eo quod est ad finem; vox enim habet perfectionem propriam formalem in sua prolatione⁴, forma vero dictionis eo quod dictio est <non> est prolatio. Cum enim ad hoc sit sermo ut unus⁵ significet alii quod apud ipsum est, patet \per/ Platonem⁶ quod sermonis et

¹ Fortasse Arist., *Top.* I.15.106a9sq. respicitur.

² per] in V.

³ finem] finis V.

⁴ sua prolatione] suo pro proprio V.

⁵ unus] *lectio propter plicam pergameni incerta.*

⁶ Platonem] p(ro)l'om (= prolationem) V; *quod in pl'om mutavit V^{corr.}* Cf. Plato, *Tim.* 47c-d; Plato Latinus IV.44.25-26: "propterea sermonis est ordinata communicatio, ut praesto forent mutuae voluntatis indicia".

cuiuslibet eius partis est significatio finis, istud etiam¹ patet per signum et signatum in aliis, ut in circulo et in vin[[n]]o.

Et si aliquis dicit quod forma et finis non sunt idem secundum Aristotelem in secundo Physicorum,² et ita redit idem quod prius, –

dicitur quod non dicit Aristoteles quod forma et finis non sunt semper idem, sed multotiens, quia³ finis duplex est, sc. esse et fieri: finis fieri et forma idem, finis autem esse non est idem cum forma. Et aliter quam finis \esse non potest significatio esse finis/ dictionis.

§ Contra modum tertium aequivocationis sic:

1.1 Inter omnia consignificata participii tempus est ei maxime essenziale; ergo cum nullum aliud consignificatum participii alterius adiunctione poterit a sua proprietate trahi, ergo nec tempus poterit.

1.2 Item, praeteritum non potest contrahere futurum nec econverso; ergo neutrum poterit trahere praesens, cum maior aut aequalis sit oppositio praesentis ad utrumque et utriusque ad alterum.

1.3 Item, ‘sedens’ et ‘qui sedet’ convertuntur; ergo eodem addito utrobique erit eadem; sed haec⁴ est indistinguibilis ‘qui sedet surgebat’, ergo et reliqua.

1.4 Item, praeteritum vel futurum ex parte subiecti non potest contrahere praesens ex parte praedicati; ergo nec alterum illorum ex parte praedicati positum poterit.

1.5 Item, idem manet tempus in verbo et in suo participio; sed in verbo non potest dicto modo trahi; ergo nec in participio.

¹ etiam] vel autem V.

² *In Ph.* II.3 *Aristoteles quattuor causas separatim, introducit, in II.7.198a24-26 vero quasdam “multotiens” coincidere ait: “Veniunt autem tres in unam multotiens; que quidem enim aliquid est et que est cuius causa fit una est, que vero est unde est motus primum specie eadem est his”.*

³ quia] secundum V *a.c.*

⁴ haec V *p.c.*] hoc V *a.c.*

Ad 1.5 Haec ultima ratio solvitur sic, quia minus discrete consignificatur per participium quam per verbum propter unionem agere et pati cum substantia in qua non reperitur tempus.

Ad 1.3 Et per hoc solvitur haec ratio “‘sedens’ et ‘qui sedet’ convertuntur”.

Ad 1.4 Ad paenultimam rationem dicendum quod ex parte praedicati semper se tenet verbum, cum tempus non potest contrahi, et ideo praesens participium ex parte praedicati contrahi non potest ab aliquo posito ex parte subiecti.

Ad 1.1-2 Ad alias rationes diceret quis quod quia tempus praesens dividitur in praesens de praesenti et praesens de futuro et de praeterito, ideo potest tam praeteritum quam futurum contrahere praesens, sicut speciale suum commune, et non econverso. Ita non est in aliquo alio consignificato participii.

§ Contra. Quamvis praesens sic dividatur,¹ non tamen praesens de praesenti.

Videtur mihi quod quia quod est praesens de praesenti necessario erit praesens de praeterito et econverso, ideo potest praeteritum contrahere praesens et non econverso; unde quia praesens tale non potest fieri praesens de futuro, ideo non est hic² dicta multiplicitas ‘sedens surget’, potest tamen habere duas causas veritatis, sc. quod est vel quod erit sedens surget.

§ Sed quaeritur unde hoc accidit, cum in nullo conveniat nomen et verbum ratione cuius possit haec contractio fieri, et omnis contractio ratione alicuius convenientiae fit.

Videtur mihi quod hoc est a natura praedicati³ qua praedicatum est. Cum enim posterius accipitur praedicatum ab intellectu componente quam subiectum, et praedicatum potest convenire subiecto sic vel sic, ideo componit intellectus praedicatum cum subiecto secundum quod subiectum potest substare praedicato sic vel sic. Et huius signum est quod si non esset

¹ dividatur] divi(di)tur V.

² hic dicta multiplicitas] haec oratio multiplex *ed. anni 1997, codice male lecto.*

³ praedicati] p̄di[[g]]c/ati V; *correxit fortasse manus prima.*

homo praeter unum cui conveniret albedo, esset haec vera ‘homo¹ est albus’, et hoc est quod dicit Boethius² “talìa sunt subiecta qualia permiserint praedicata.”

§ Et si aliquis quaerat utrum haec oratio, sc. ‘sedens surrexit’, sit distinguenda, dico quod sic. Quod patet manifeste per rationem praedictam.

<4.166a6> SECUNDUM AUTEM AMPHIBOLIAM etc.

Hic ponit orationes multiples secundum amphiboliam. Et sunt modi tres secundum amphiboliam, quia oratio aut significat plura de se, et tunc est primus modus; aut unum proprie [[est]] et aliud transumptive, et tunc est secundus; aut ex adiuncto, et <est> tertius.

De causa amphiboliae non est dubium quin sit identitas orationis materialis et formalis cum diversitate <significati>.

Et intellige quod in quantum amphibolia impedit finire³ expressionem pertinet ad grammaticum, in quantum autem exigit unitatem vocis cum diversitate significati est locus quoad sophistam.

§ Quaeritur an ubicumque accidat amphibolia simul accidat diversa ratio construendi.

Et videtur per Aristotelem⁴ quod sic, cum probat hanc esse amphiboli<c>am, sc. ‘quod quis s<c>it hoc s<c>it’ per hoc quod scientem⁵ et s<c>itum contingit ut scientem significari⁶ hac oratione; sed hoc esset impossibile nisi consequeretur diversa ratio construendi.

¹ homo] *an omnis homo scribendum?*

² cf. Boethius, *Trin.* 4, *PL* 64: 1252A: “haec igitur talìa sunt qualia subiecta permiserint”.

³ finire] *lectio incerta.*

⁴ Arist., *SE* 4.166a7–9: “putas quod quis scit hoc scit? Nam et scientem et scitum contingit ut scientem significari hac oratione”.

⁵ scientem] *nescioquid V a.c.*

⁶ significari hac oratione *Arist.*] significare has orationes **V**.

Contra. Secundum quod oratio sumitur proprie et transumptive, ut oratio quem¹ ponit Commentator,² sc. ‘litus aratur’, nulla accidit talis diversitas.

Et si dicitur quod in primo modo et tertio amphiboliae semper accidit diversa constructio, non autem in secundo,

– contra: oratio³ est congrua dictionum ordinatio; sed haec ordinatio est constructio; ergo si diversa est constructio, erit diversa oratio et non eadem.

Aut orationis in ore vel in scripto, quae est de consideratione logici, non est definitio quae dicta est, aut⁴ potest oratio una sic considerata diversas constructiones et significationes habere eo quod constructio ad intellectum vocis⁵ est referenda.

Aliter dicitur quod constructio differens non est essentielle⁶ amphiboliae, sed differens \sententia/ et completa identitas orationis, sicut aequivocationis⁷ est essentielle differens significatio vel consignificatio et completa identitas dictionis.

Potest dici etiam quod ad amphiboliam universaliter sequitur diversa \ra/tio construendi, non tamen diversa constructio, ut ubi magis proprie est amphibolia, ibi magis proprie est diversa ratio construendi.

Unde in hac oratione ‘litus aratur’,⁸ quamvis secundum quod proprie sumitur vel transumptive non sit diversa constructio, est tamen diversa ratio construendi quoad hoc quod in uno sensu est tamquam constructio principalis, sc. prout proprie accipitur, in alio sensu tamquam constructio

¹ quem] quae V.

² Hoc falso, ut videtur, Commentatori attribuitur. Neque enim apud Michaelem Ephesium occurrit hoc exemplum Latinis consuetum, Graecis ignotum, neque aliud pro quo interpres hoc substituisse verisimile est.

³ oratio – ordinatio] Ex Prisc., *Inst.* II.iv.15: “Oratio est ordinatio dictionum congrua, sententiam perfectam demonstrans”.

⁴ aut] aut̄ vel cuō V.

⁵ vocis] num sanum?

⁶ essentielle – essentielle] fortasse essentialis – essentialis scribendum?

⁷ an aequivocationi scribendum?

⁸ aratur] haratur V.

secundaria. Similiter dicitur de hac oratione ‘liber Aristotelis’ quod est diversa ratio construendi, quia genitivus casus potest designare causam efficientem vel possessorem.

§ Et si quaeratur differentia essentialis amphiboliae ad compositionem et divisionem, dicendum quod differt a compositione <et divisione> ratione unitatis in modo pronuntiandi, quia in compositione et divisione est diversus modus pronuntiandi [et] in diversis sensibus, in amphibolia autem non.

<166a14> SUNT AUTEM TRES MODI etc.

Determinat qui et quot sunt modi aequivocationis et amphiboliae significando quod utriusque sunt tres modi.

Intellige secundum quosdam quod non exemplificat hic de secundo modo, sc. de transumptione, quia talia exempla sunt vulgo manifesta eo quod iste modus accipitur ex consuetudine; quod patet per hoc quod dicit “soliti sumus sic dicere”.

Intellige etiam quod amphibolia et aequivocatio habent tres modos <communes> potius¹ quam alii eo quod non differunt nisi secundum materiam, quia similiter aequivocatio in dictione sicut amphibolia in oratione, nisi forte quod primus modus aequivocationis accidit ex significatione <vel ex consignificatione>, amphiboliae² autem ex significatione tantum, quia oratio non habet consignificationem.

§ Dubitatur de primo amphiboliae, quia non videtur amphiboliae, quia omnis oratio significat[[i]] mediantibus suis partibus, et ita nulla oratio principaliter significat.

Dicunt quidam quod ‘principaliter significare’ non accipitur hic quia primo et per se imponitur ad significandum, sed³ dici principaliter significare prout principaliter significare dicitur proprie, et non improprie vel transumptive. Hoc autem commune est d\i/ctioni et orationi.

¹ potius quam alii] *si sanum est, loci subaudiendum.*

² amphiboliae] amphibolia V.

³ sed] sc. V.

§ De secundo modo intellige quod transumptio dictionum est dupliciter: uno modo quod quaelibet per se transumitur,¹ et haec transumptio facit aequivocationem; vel quod aggregatum ex pluribus dictionibus transumitur² ad repraesentandum significatum alterius aggregati, et haec³ facit amphiboliam; et ita differunt secundus modus amphiboliae et secundus modus aequivocationis.

§ Quaeritur de tertio modo amphiboliae, utrum sc. haec oratio ‘scire ita saeculum’⁴ nullo addito significet plura.

1. Et videtur quod sic,

1.1 tum propter hanc litteram ‘et scire et saeculum’,

1.2 tum propter hoc quod dicit in quinto Topicorum:⁵ “hoc ipsum scire hoc multa significat”.

2.1 Contra hoc est quia si multa significat dicta oratio, cum non sit ibi transumptio, erit primus modus amphiboliae; quod est contra Aristotelem.

2.2 Item, tunc⁶ nulla erit differentia inter tertium modum aequivocationis et amphiboliae nisi⁷ solum in diversa ratione construendi.

2.3 Item dicit Priscianus⁸ quod verbis primae et secundae personae non est necesse subiectum apponi extra, quia demonstratio intellecta per

¹ transumitur] transuemetur V.

² transumitur] transuemetur V.

³ haec] *vel* hoc V.

⁴ saeculum *s.l.* V^{corr}] secundum V.

⁵ Arist., *Top.* V.2.130a19–20: “scire hoc plura significat”.

⁶ tunc] V.

⁷ nisi] illic V.

⁸ Priscianus] .p. V; iscanus (*sic!*) *supra* p *add.* V^{corr}. Cf. Prisc., *Inst.* XIII.IV.19: “cum igitur semper in demonstratione sit prima et secunda persona, hoc autem nominis careat nominativus, iure ad tertiam retruditur personam. substantivus autem et vocativus solis ideo adiunguntur verbis et primae et secundae personae nominativi nominum, quod videntur ipsa haec verba vim demonstrativam habere. ostendunt enim substantiam ipsarum personarum vel nominationem, in qua similiter substantia demonstratur, nec egent pronominibus, quae demonstrationem substantiae significant.” XVII.II.14: “inest igitur intellectu nominativus in ipsis verbis, quo sine substantia significari non poterat, in prima quidem persona et secunda definitus, in tertia vero, quia innumerabiles sunt

pronomen intellectum loco casualis fungitur, quod non est in verbo tertiae personae nisi sit exceptae¹ actionis.

2.4 Et si dicat aliquis quod in verbis tertiae personae intelligitur hoc pronomen ‘ille’ sicut ‘ego’ et ‘tu’ in aliis testante Prisciano,² dico quod hoc verum est, sed nihil minus indiget aliquo supposito: eo enim quod relativum est, oportet prius cognosci persona ad quam referatur quam ei aliquid attribuat, sicut dicit Priscianus.³

2.5 Item, in verbis exceptae actionis non est necesse apponi suppositum extra, quia finite intelligitur persona cui debetur talis actus; sed in aliis verbis tertiae personae infinite intelligitur, igitur necesse est extra apponi.

2.6 Item, Aristoteles in principio Praedicamentorum:⁴ “Eorum quae sine complexione dicuntur nihil verum vel falsum significat, ut ‘vincit’ ‘currit’.” Ergo ‘scit’ non significat verum vel falsum.

2.7 Item, Boethius⁵ dicit quod oratio amphibolica sive multiplex tripliciter potest dividi et certificari, sc. per additionem, verbi gratia ‘audio⁶ Graecos <vicisse Romanos>’, et certificatur per additionem sic: ‘audio Graecos vicisse, Romanos vinci’, aut per subtractionem sic: ‘audio Graecos vicisse’, aut per transmutationem ‘audio quod Graeci vincant

personae tertiae, infinitus, nisi excepta fiat actio, sicut ‘fulminat, tonat’; ea enim, quamvis non addamus nomen, definita esse videntur, cum ad solum pertineant Iovem.”

¹ exceptae] acceptae V, sed ex supra ac add. V^{corr}.

² Prisciano] .p. V; iscano (sic!) supra p add. V^{corr}. Cf. Prisc., *Inst.* XIII.v.27: “cum igitur ‘sibi loquitur’ dicimus, in verbo ‘loquitur’ nominativum intellegimus ‘ille’.”

³ Prisc., *Inst.* XVII.XVII.109: “sed melius hoc per retransitionem dicitur, ut ‘rogat ille, ut doceam suum filium’. cum sit enim relativum, exigit, ut prius cognoscatur persona possessoris sui, ad quam referatur.”

⁴ Cf. Arist., *Cat.* 2.1a17–19: “Et ea quae secundum complexionem dicuntur sunt ut homo currit, homo vincit; ea vero quae sine complexione, ut homo, bos, currit, vincit.” + 4.2a8–10: “eorum autem quae secundum nullam complexionem dicuntur neque verum quicquam neque falsum est, ut homo, album, currit.”

⁵ Cf. Boethius, *Divis.* 48.3-8 (PL 64: 890C–D): “Ambiguarum uero orationum facienda est diuisio, aut per adiectionem aut per diminutionem aut per diuisionem aut per aliquam transmutationem, ut cum dicitur ‘audio Troianos uicisse Graecos’ ita dicamus, ‘audio quod Graeci uicerint Troianos’, haec enim ambiguitas quolibet eorum modo soluitur.”

⁶ audio] audis V.

Romanos'. Arguo tunc¹ sic: oratio multa significans, per subtractionem dictionis potest [enim] fieri significativa² unius tantum; ergo aliqua dictio significans unum solum per se, per additionem dictionis potest fieri multa significans, et in hoc non accidit aliqua multiplicitas quam amphibolia.

3. Quantum ad tertium modum dicendum quod haec 'scit saeculum' \non est multiplex sed haec 'hoc scit saeculum' vel 'illud scit saeculum'/.

Ad 1.1 Et ad primum in contrarium dicendum quod haec lectura est falsa, sc. 'et scire et saeculum',³ et est forte alicuius glosa male intelligentis conversa[m] in textu; aut, supposito quod sit de textu, tunc secundum quosdam legenda est sic: utrumque sc. haec oratio 's\c/it saeculum',⁴ et illud cui coniuncta est, si contingit, unum quiddam⁵ significat, et scire saeculum – repete 'unum quid significat' – ambo autem sc. scire et saeculum coniunctum, plura. Dicunt /34v/ enim quod haec 'scire saeculum' plura significat sicut haec 'tacentem dicere'. Non tamen concedo hanc esse multiplicem 'scit saeculum' eo quod non est aliquid in hac oratione reddens suppositum verbo nisi li 'saeculum'.

Ad 1.2 Secundum in contrarium patebit suo loco, sc. in quinto Topicorum.

§ Multiplicitas autem amphiboliae differt a multiplicitate aequivocationis sicut diversitas significationis totalis orationis – non dico 'orationis'⁶ – ratione unius partis differt a significatione unius dictionis.

§ Sed ex dictis videtur quod nulla sit differentia inter primum modum amphiboliae et tertium. Si enim dicam 'hoc s<c>it>', non esset distinguenda haec per se; haec tamen coniuncta alii est distinguenda, ut cum dicitur 'quod quis scit hoc scit'.

Propterea puto quod is est intellectus Aristotelis quod sicut tertius modus aequivocationis est quando nomen per se unum significat et

¹ tunc] tamen V.

² significativa] fig^a V.

³ saeculum V^{corr}] secundum V, quod expunxit corrector.

⁴ saeculum V^{corr}] secundum V, quod expunxit corrector.

⁵ quiddam] quid' V.

⁶ orationis] si sanum est, opponitur ei quod est totalis orationis.

iunctum alii nomini plura, sic tertius modus amphiboliae est quando oratio unum per se significat et coniuncta¹ alii orationi plura, ut ‘saeculum scit hoc quod scit’. Si enim dicatur ‘hoc scit saeculum’ est primus modus amphiboliae.

Ad obiectum dicendum quod si loquamur de multiplicitate huius² orationis ‘quod quis scit etc.’ per se, erit primus modus eo quod aequè primo plura significat. Si autem accipiatur haec per se ‘hoc s<c>it’ et ex ordinatione eius cum alia oratione accidat multiplicitas, est tertius modus amphiboliae.

§ Et si quaeratur utrum hic sit amphibolia ‘hoc videt album’, concedendum quod sic, eo quod causantur ibi diversae sententiae, ex diversa ordinatione quarum neutra ad aliam sequitur.

§ Et si quaeratur utrum haec sit distinguenda penes amphiboliam ‘homo est animal’, dicendum quod si loquamur de amphibolica oratione secundum quod in ipsa causantur diversae sententiae quarum nulla sequitur ad aliam – et sic sumitur prout est locus sophisticus ibi –, hoc modo non est amphibolica ‘homo est animal’.

<4.166a23> SECUNDUM AUTEM COMPOSITIONEM.

Hic secundo ponit paralogismos iuxta locos operantes potentialem multipliciter, quae ideo dicitur potentialis quia solum manet identitas secundum materiam cum diversitate significationis; materiae enim debetur potentia. Eo quod hii loci peccant in dictione et oratione, ideo haec pars habet duas: in prima³ iuxta <locos> operantes multipliciter in oratione cuiusmodi⁴ sunt compositio et divisio, et <<...>>⁵ primo ponit paralogismos duo. Ibi <166a35> nam eadem probat quod in orationibus secundum compositionem est multiplicitas et <dat> principium

¹ coniuncta] coniunctum V.

² huius] h’ V.

³ prima] ponit paralogismos *aut addendum aut subaudiendum*.

⁴ cuiusmodi sunt] et⁹ fit V.

⁵ ...a] *maior pars vocis in plica pergameni latet*.

deceptionis per hoc quod oratio eadem composita et divisa non idem significat.

§ Et quia fallaciae compositionis et divisionis proveniunt ex eo quod aliquid potest componi cum alio vel dividi ab eodem, sicut per \pro/lationem vel constructionem, et quod dividitur ab aliquo aut non componitur cum alio aut componitur, et hoc vel cum aliquo posito in oratione vel subintellecto, ideo solet dici quod <quot> sunt modi paralogizandi secundum compositionem et tot secundum divisionem.

Sed contra. Haec fallacia provenit ex identitate orationis secundum materiam et diversitate significationis; ergo quod nec est materia nec pars materialis orationis non potest conferre ad hanc fallaciam, et quod subintelligitur est tale; ergo etc.

Item, haec fallacia est in dictione, ergo habet principium ex parte vocis; ergo quod solum est in intellectu ad hanc apparentiam non confert.

Item, Aristoteles in secundo huius¹ “sicut in dictione graviter et acute prolata sunt eadem litterae et similiter ordinatae, sic se habent dictiones in oratione \multiplici secundum compositionem et divisionem”; sed in dictione/ graviter et acute prolata non subintelligitur [[ut]] una littera et alia vocaliter ponitur.

Propter hoc videtur mihi quod tantum sunt duo modi secundum compositionem et tot secundum divisionem: unus quando quod componitur cum alio dividitur secundum constructionem ab eo et prolationem, alius quando dividitur ab eo secundum prolationem.

§ Quaeritur, cum una determinatio ponatur inter duo determinabilia vel unum determinabile inter duas determinationes, a cuius compositione cum quo habet oratio dici composita et a cuius divisione divisa?

Et dicunt quidam quod quando determinatio componitur cum subsequente determinabili est oratio composita, et quando dividitur ab eo

¹ *Locus non extat. Cf. autem Arist., SE 21.178a2–3: “Quomodo autem solvendum, palam; non enim idem significat graviter et acute prolata.” + 23.179a11–15: “Omnino autem in his quae secundum dictionem sunt orationibus semper per oppositum erit solutio quam secundum quod est oratio. Ut si secundum compositionem oratio, solutio dividenti, si autem secundum divisionem, componenti. Rursum si secundum accentum acutum, gravis accentus solutio, si vero secundum gravem, acutus.”*

divisa, quia cum eo magis nata est determinatio componi hac ratione: omnis determinatio aut est adiectivum nominis vel verbi \aut/ reducibilis ad alterum istorum; sed omne tale naturaliter habet praecedere suum determinabile, testantibus Prisciano et Petro Helia in Magno in capitulo de adverbio.¹

Contra. Tunc esset haec oratio vera in sensu divisionis, sc. ‘quadraginta² virorum etc.’, cum³ tamen fallat in sensu divisionis secundum Aristotelem.⁴

Alii⁵ dicunt directo modo converso. Quorum ratio est: quia quod est determinabile naturaliter est prius sua determinatione, ideo ante ipsam habet ordinari.

Contra. Sic haec esset vera in sensu compositionis ‘quicumque s<c>it litteras nunc didicit illas’, posito quod non sciat aliquis litteras quas non didicit, cum tamen fallat hoc sensu secundum Aristotelem.⁶

Item, isti contradicunt dictis philosophis, sc. Prisciano et Petro Heliae, et ideo non recte dicunt.

Item, secundum istos quaedam significabilia non possunt significari nisi cum oppositione in adiecto, verbi gratia ‘syllogismus apparens’, ‘homo mortuus’ et huiusmodi; hic enim est oppositio in adiecto, non autem hic ‘mortuus homo’ vel ‘apparens syllogismus’.

¹ Prisc., *Inst.* XV.vi.39: “De ordine quoque adverbiorum quaeritur, utrum praeponi an supponi verbis aptius possint. et manifestum est, quod aptius quidem praeponuntur, quomodo adiectiva nomina”. Petrus Helias, *Summa super Priscianum* 804.53–55: “De ordine etiam adverbiorum illud adiungit quod adverbium magis debent praeponi verbis quam supponi quomodo adiectiva nomina substantivis. Hoc autem ideo fit quoniam adiectiva substantivis adduntur ut ea determinent.”

² quadraginta] quinquaginta *Arist.*, sed in quibusdam codicibus quadraginta legitur.

³ cum tamen] *inv.* V.

⁴ *Arist.*, *SE* 4.166a22–38: “Secundum divisionem vero [...] ‘quinquaginta virorum centum reliquit divus Achilles’.”

⁵ Cf. Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE*, C 286rB, P 12vA. *Vide praefationis §4.1.*

⁶ *Arist.*, *SE* 4.166a27–29: “Et hoc similiter si quis componat ‘non scribentem scribere’; significat enim quoniam habet potestatem ut non scribens scribat”.

Propterea dicatur sic: determinabile inter duas determinationes aut est natum¹ subici aut praedicari. Si praedicari, tunc si compona[n]tur cum determinatione sequente facit [[communem]] \orationem/ compositam, et si dividatur facit ipsam divisam; si subicitur, tunc erit oratio composita si componatur praecedenti. Determinatio autem posita inter duo determinabilia, si determinatio sit apta praedicari \composita/ cum sequente determinabili facit orationem compositam, et divisa ab eodem divisam; si sit apta subici, e converso; si autem unum sit aptum subici et reli[n]quum praedicari, quod rarissime contingit, considerandum an determinatio de se magis appetat situm praedicati,² et tunc est primo modo, vel subiecti, et tunc est secundo modo. Ratio horum patet, quia hiis modis componuntur magis componenda et dividuntur <minus componenda>. Si autem praepositur³ aut postponitur una determinatio pluribus determinabilibus, quando componitur cum proximo determinabili facit compositionem, et quando dividitur divisionem, quia omne activum magis influit suam virtutem⁴ in passivum sibi proximum, et haec magis nata sunt coniungi, si ita sit quod illa determinatio nata sit praedicari et proximum determinabile subici, et secundum determinabile natum praedicari, quia si sic, si componitur cum secundo erit composita. Et hoc considerandum universaliter quod si aliquid debeat componi cum aliquibus, aut est natum praedicari aut subici; et similiter illa cum quibus debet componi aut utrumque debet subici vel praedicari, aut unum subici et reliquum praedicari. Facta enim tali divisione patebit inspicienti cum quo magis sit natum componi.

Et per illud iam dictum [[est]] manifestum est quod iste paralogismus ‘quadraginta virorum etc.’ non est paralogismus compositionis, sicut quidam dicunt, cum unum ponitur determinabile inter determinationes ibi, et determinabile eo quod est in obliquitate magis appetit situm praedicati quam subiecti; ideo si li ‘virorum’ componatur cum⁵ li ‘centum’ erit propositio composita, et si dividitur ab eodem erit divisa.

¹ natum] nan. V.

² praedicati – subiecti] praedicari – subici V.

³ praepositur aut postponitur] praeponeretur aut postponeretur V.

⁴ virtutem] veritatem V *a.c.*

⁵ cum li centum] alicentum V *a.c.*; ali centum V *p.c.*

Quidam¹ adhuc dicunt quod oratio dicitur composita a compositione alicuius cum principali in ipso sermone, et a divisione eius divisa. Et dicunt illud posse adaptari in omnibus paralogismis² Aristotelis. Unde dicunt quod si aliquid componatur cum verbo principali, quod erit oratio composita, ut hic ‘quascumque litteras s<c>it aliquis etc.’ vel <cum> aliquo quod est proximum verbo principali, eo quod tale dicitur principaliter alio quod est remotius.

Mihi videtur melius dici modo paenultimo.

§ Dubitatur an fallacia compositionis et divisionis sit duplex vel simplex fallacia.

1.1 Et quia diversorum non contrariorum diversae sunt³ apparentiae, verbi gratia aequivocationis et amphiboliae, patet quod diversorum quae aliquo modo sunt contraria erunt diversae apparentiae, et penes hoc distinguuntur fallaciae, et si\c/ compositio et divisio, cum sint aliquo modo contrariae,⁴ erunt diversae fallaciae.

2.1 Contra. Utrobique est causa apparentiae identitas dictionum et similis ordinatio earum in oratione composita et⁵ divisa; ergo non erunt duae fallaciae.

2.2 Et si dicat quod duplex est causa apparentiae specialis, quia in compositione est apparentia quod oratio composita non videtur differre a divisa, et in divisione quod oratio divisa non videtur differre a composita,

– patet quod unum sunt, quia sequitur ‘A differt a B, ergo B differt ab A’, aut stabunt⁶ simul contradictoria, dico in terminis discretis.

¹ Cf. Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE*, C 286rB, P 12vA. *Vide praefationis §4.1.*

² paralogismis] paralogismos V.

³ sunt] 9ñt (= contingunt) V.

⁴ contrariae] contin(ar)ie V.

⁵ et] a V.

⁶ stabunt] stabant V.

2.3 Item, eadem ratione erit fallaciae¹ accentus duplex causa apparentiae, sc. quod dictio graviter prolata non videtur differre ab ipsa acute prolata et e converso.

2.4 Item, dicit Aristoteles in secundo huius² quod similiter se habent acutus accentus et gravis ad dictionem et compositio et divisio ad orationem.

Ad 2.4 Dico quod similiter et dissimiliter se habent. Similiter quia sicut eadem est materia dictionis graviter et acute prolatae, similiter orationis compositae et divisae, secundum quod compositio solvit divisionem. Dissimiliter quia tam compositio quam divisio fallit, nec gravis nec acutus accentus fallit nisi fatuum; si enim sic, essent duae causae apparentiae huius fallaciae in³ dictione et esset fallacia acuti accentus et gravis, quod falsum est, quia uterque est principium et causa distinctionis et certitudinis, sed tantum fallacia accentus confundit in se utrumque accentum; quod enim dictio eadem secundum materiam est potentialis ad utrumque accentum, hoc est causa deceptionis et principium apparentiae qua apparet dictio graviter prolata non differre a se ipsa acute prolata, nec e converso. Et quia haec apparentia est unica, ideo haec fallacia una.

Ad 2.2–3 Ad alia duo dicendum quod bene sequitur ‘circa eandem compositionem et divisionem composita non videtur differre a divisa, ergo nec e converso’, sed cum dicitur “causa apparentiae in compositione est quod oratio composita non videtur differre a divisa, <et in divisione quod oratio divisa non videtur differre a composita” ***> similiter divisio quae solvit et manifestat falsitatem illius compositionis a qua non videtur differre. In causa autem apparentiae divisionis⁴ sumitur divisio quae fallit, et falsum non manifestat, unde simpliciter sunt dictae causae apparentiae

¹ fallaciae] fallacia V.

² Cf. Arist., *SE* 20.177b1–4: “Non enim est duplex quod secundum divisionem; non enim eadem oratio fit divisa, si quidem non et malum et malum secundum accentum prolata significant aliud.” 23.179a11–15: “Omnino autem in his quae secundum dictionem sunt orationibus semper per oppositum erit solutio quam secundum quod est oratio. Ut si secundum compositionem oratio, solutio dividenti, si autem secundum divisionem, componenti. Rursum si secundum accentum acutum, gravis accentus solutio, si vero secundum gravem, acutus.”

³ in] .i. (= scilicet) V.

⁴ divisionis] dictionis V.

diversae, quia compositionem et divisionem, quarum utraque est fallacia, impossibile est in eadem oratione respectu eorundem coincidere¹ sicut acutus accentus et gravis² circa eandem vocalem in dictione co<i>ncidunt.

Dicunt tamen aliqui quod si³ unum nomen esset impositum compositioni et divisioni sicut accentui acuto et gravi, essent eadem fallacia.

Contra. Nomina sunt ad placitum; ergo si placeret alicui sapienti imponere eis unum nomen, mentiretur Aristoteles⁴ cum dicit sex esse fallacias in dictione.

Item, quia fallacia fit in dictione eo quod eisdem⁵ nominibus vel orationibus non idem significamus, patet quod non potest oratio multiplex secundum compositionem et divisionem in utroque sensu idem sign<ific>are.

§ Sed quaeritur an possit oratio secundum compositionem et divisionem esse <in> utroque sensu vera vel in utroque sensu /35r/ falsa.

1. <Videtur quod non.>

1.1 <***> et quaecumque duo vera, similiter et quaecumque duo falsa⁶ sunt eadem genere, specie vel numero; haec⁷ fit fallacia eo quod eadem [[si]] oratione secundum materiam non idem significamus.

[Videtur quod non.]

1.2 Item, verum et falsum contrariantur, et compositio et divisio similiter; ergo si compositio vera, divisio falsa.

2. Contra.

2.1 Propositio quae semel est multiplex, semper est multiplex, eo quod multiplicitas provenit ex significatione dictionum et earum ratione;⁸ ergo,

¹ coincidere] concedere V.

² gravis circa] a^a uis contra V.

³ si unum V^{corr}] fūuu V a.c.; fi *retento, reliquis expunctis unum s.l. add. corrector.*

⁴ Aristoteles cum dicit] cum dicit Aristoteles V.

⁵ eisdem – significamus] Arist., SE 4.165b29–30.

⁶ falsa] fallacia V.

⁷ haec] *potius hoc* V.

⁸ ratione] *lectio incerta; litterae ante one partim in plica pergameni occultae sunt.*

si omnis homo esset caecus, esse\t/ haec multiplex ‘video¹ oculis percussus’ ut modo, et utroque modo esset falsa.

2.2 Item, tam in in secundo huius quam in Topicis dividit Aristoteles ac si multiplex aut omni sensu est vera aut omni falsa aut uno vera et alio falsa.

3. Et hoc verum est.

Ad 1.1 Unde primum ad oppositum solvitur per hoc quod sumit² ‘non idem’ pro eo quod est ‘diversum’.

Ad 1.2 Secundum solvitur per hoc quod non similiter contrariantur verum et falsum et compositio et divisio, tum quia impossibile est ipsa semper cadere super idem, sunt enim compositio et divisio alterum in subiecto, alterum in praedicato, ubi non cadit verum vel falsum; tum quia non in eadem oratione respectu eorundem cadunt compositio et divisio, et ideo non ex toto contrariantur sicut verum et falsum, et loquor³ de compositione et divisione quae sunt fallaciae.⁴

§ Quaeritur an aliqua oratio possit esse multiplex secundum compositionem et divisionem, et quia, ut dicitur in fine VI Topicorum,⁵ cuilibet compositioni contraria est divisio, et quantitati nihil est contrarium, et oratio est quantitas, videtur quod non.

Dicendum quod solum negatur contrarietas in quantitate \quae est qualitatum/ contraria\rum respectu/ eiusdem subiecti.

§ Postea quaeritur an eadem oratio simul et semel possit esse composita et divisa apud eundem secundum quod compositio et divisio directe contrariantur et sunt penitus eorundem.

¹ video oculis percussus] Cf. Arist., *SE* 20.177a35–b1 & 177b10–12: “Sunt autem omnes huiusmodi orationes secundum compositionem vel divisionem. Putas ne quo vidisti tu hunc percussus, hoc percussus est hic? Et quo percussus est, hoc tu vidisti? Habet ergo aliquid et dubiarum interrogationum, sed est secundum compositionem. [...] Dividendum ergo ei qui respondet; non enim idem est videre oculis percussus et dicere videre oculis percussus.”

² sumit] *lectio incerta; litterae inter s et t in plica pergameni partim occultae sunt.*

³ loquor] *locor V.*

⁴ fallaciae] *fl'e (= falsae) V.*

⁵ Arist., *Top.* VI.14.151a28: “compositioni enim omni dissolutio contraria”.

Et quia oratio aequaliter et indifferenter se habet ut sit composita et divisa, aut erit et composita et divisa, aut nec composita nec etc.

Non sequitur, quia compositio et divisio non insunt orationi de se, sed ex actu nostrae prolationis; unde, quamvis de se sit huiusmodi, tamen quia unus non potest simul divisim et coniunctim proferre, ideo apud eundem non potest eadem oratio[[ne]] simul esse composita et divisa.

§ Ex quo patet solutio quaestionis quaerentis utrum oratio in scripto, et universaliter aliter quam in pronuntiatione, sit composita vel divisa.

§ Item, haec oratio est divisa demonstrata aliqua tali: ‘possibile¹ est hanc esse compositam’. Ponatur ergo tunc ‘utraque istarum est vera:² ‘haec est divisa’ ‘haec est composita’.’

Dico quod poni potest, sed \non/ cum prima; multa enim poni possunt per se, non tamen cum quibusdam aliis.

§ Item, hanc divisam possibile est esse compositam; ponatur ergo; et sic erit eadem oratio simul composita et divisa.

Dico quod prima est multiplex secundum <compositionem> et divisionem: primo modo est falsa,³ et secundo modo vera, et habet poni inesse per verbum de futuro, ut patet per Aristotelem⁴ dantem sensum divisum huius orationis ‘possibile est non scribentem scribere’.

§ Quia ergo eodem modo non potest <aliquis> simul accipere eandem propositionem sub contrariis dispositionibus, ut sub veritate et falsitate, compositione [[in]] \et/ divisione, ideo non potest eadem oratio simul et semel apud eundem esse compositam et divisam.

§ Sed quaeritur an eadem oratio apud diversos possit esse composita et divisa. Et quia eadem oratio[[ne]] in ore diversorum non potest esse vera et

¹ fere pal'e V, supra quod po^{le} scripsit V^{corr}.

² vera] lectio incerta.

³ falsa] fallacia V.

⁴ Arist., SE 4.166a27–30: “Et hoc similiter si quis componat ‘non scribentem scribere’; significat enim quoniam habet potestatem ut non scribens scribat, si autem non componat, quoniam habet potestatem, quando non scribit, ut scribat.”

et falsa simul, cum non possint contraria simul inesse eidem,¹ videtur quod non.

Dico quod hoc verum est de oratione eadem secundum materiam et formam, sed quia in oratione eadem secundum materiam tantum \possunt/ apud diversos simul fieri diversae punctationes, quarum una facit veritatem et alia falsitatem, patet quod sic eidem, ut videtur, non est inconueniens inesse contraria, quamvis hoc sit inconueniens eidem inesse ut composito.

§ Et si quaeratur quae est illa oratio quae est distinguenda secundum compositionem et divisionem, potest dici quod illa quae est in scripto vel illa de qua scribit Aristoteles² quod eadem est oratio secundum compositionem et divisionem, hoc est secundum materiam, quia illa materia orationis compositae et divisae, sive sit in scripto sive in prolotione, se habet indifferenter ut possit continue proferri vel discontinue.

§ Et intellige <quod> quae componuntur †orationibus† ‘non scribentem scribere’, sunt³ verbum infinitivi modi et obliquus ei suppone<n>s, quod patet per Aristotelem⁴ dicentem hoc, sc., “si quis non componat hoc \non/ [[in]] scribentem scribere”.

§ Intellige etiam quod ultimus paralogismus compositionis sic debet formari: ‘quod unum solum potest ferre, non potest ferre plura [[ferre]]; sed quod unum solum potest ferre, plura potest ferre; ergo quod potest plura ferre non potest plura ferre’.

Dicunt⁵ minorem esse multiplicem, et in sensu composito significat illud sc. “quod nihil⁶ aliud quam unum potest ferre plura potest ferre”, si autem dividantur ab invicem li ‘unum solum’, tunc est divisa et significat

¹ eidem] eadem V *a.c.*

² Arist., *SE* 4.166a35–36: “Nam eadem oratio divisa et composita non idem semper significare videbitur”.

³ sunt] si sit V.

⁴ Cf. Arist., *SE* 4.166a27–30: “Et hoc similiter si quis componat ‘non scribentem scribere’; significat enim quoniam habet potestatem ut non scribens scribat, si autem non componat, quoniam habet potestatem, quando non scribit, ut scribat.”

⁵ Cf. Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE*, C285rB, P11rB. *Vide praefationis §4.2.*

⁶ nihil] non est V.

idem isti ‘quod unum ens per se potest ferre, plura potest ferre’, et fertur privatio huius nominis ‘solum’ ad hoc participium ‘ens’ subintellectum.

Falsitas eiusdem ex praedictis patet.

<4. 166b1> SECUNDUM AUTEM ACCENTUM etc.

In hac prima parte ponit paralogrammas iuxta locum operantem multipliciter potentialem cuiusmodi est accentus. Primo tamen dicit quod non est valde idoneum sophistis facere deceptionem per hunc locum sine scriptura.

Et intellige quod non sumitur hic accentus sicut in grammatica, sed prout est potentialis multipliciter in dictione et comprehenditur sub eo tempus, spiritus, numerus litterarum, si quando contingat sophistam per haec facere phantasia.

Et intellige quod duo sunt principales modi iuxta hunc locum, unus bipertitus quando <quod> regitur uno accentu potest regi pluribus vel econverso, alius quando proceditur¹ ab una differentia accentus ad aliam, et iste modus dividitur in sex.

§ Sed dubium est super hoc quod iste locus videtur contineri \sub/aequivocatione, quia in omni divisione vocis incomplexae divisum est aequivocum ad dividenda, et partes accentus secundum Boethium² dividunt vocem incomplexam.

Dico quod in omni divisione \vocis/ incomplexae eiusdem secundum materiam et formam, quae est modus proferendi, divisum est aequivocum ad dividenda, sed in hoc differt iste locus³ \ab/aequivocatione quod in aequivocatione dividitur nomen idem secundum materiam \et/ [[tantum]]

¹ proceditur] procedatur V a.c.

² Cf. Boethius, *Divis.* 46.8–26 (*PL* 64: 890A–C): “Quoniam ergo plures sunt species plura significantium uocum, dicendum est quod aliae in particula multipliciter significantionis habent, aliae in tota oratione, et eorum quae in particula habent pars ipsa aequivoca dicitur [...] Diuiduntur autem significantiones aequivocarum secundum aequivocationem unius particulae orationum definitione, ut cum dico “homo uiuit” [...] Sunt autem alia secundum accentum [...] et secundum accentum quidem ut “poné” et “póné”.”

³ locus] locos V.

\formam/ in diversas significationes, \hic autem dividitur nomen idem secundum materiam tantum in diversas significationes/ secundum formam, quae secundum quod diversimode accentuantur diversa significat.

§ Item, accentus est potentialis multiplicitas in dictione sicut compositio et divisio in oratione; sed compositio et divisio semper sunt in oratione; ergo accentus semper in dictione; ergo, cum fit deceptio eo quod vox eadem secundum materiam potest regi unico accentu et esse dictio, vel pluribus et esse oratio, tunc aut erit locus medius inter accentum et compositionem et divisionem, <a>ut accentus dividetur inter duos locos differentes specie.

Item, non est amplior differentia inter aequivocationem et amphiboliam secundum Boethium¹ quam quod una atte<n>ditur in dictione et alia in oratione; quare nec² erit alia differentia inter compositionem et divisionem et accentum.

Horum solutio est quod numquam fit deceptio secundum hunc locum nisi in voce quae est dictio, et semper penitus est eadem causa apparentiae, sc. identitas litterarum et similis ordinatio[[rum]] earum in dictione graviter et acute et circumflexe prolata, et vocis secundum quod regitur uno accentu vel pluribus.

<166b10> QUAE AUTEM SECUNDUM FIGURAM DITIONIS

Hic tertio ponit paralogismos iuxta locum operantem phantasticam multipliciter, quae ideo dicitur phantastica eo quod in hac non est [[m]] nomen nec oratio multa significans, sed fit phantasia³ iuxta hunc locum ex hoc quod dictio quae significat unum aliquod propter similitudinem in figura videtur aliquid significare.

¹ Boethius, *Divis.* 8.26–30 (*PL* 64: 878A): “Et nominis quidem per significationes proprias diuisio aequivocationis partitio nuncupatur, orationis uero in significationes proprias distributio ambiguitatis discretio est, quam Graeci amphiboliam dicunt, ita ut nomen multa significans aequivocum, oratio uero multa designans amphibola atque ambigua praedicetur.”

² nec] haec V.

³ phantasia] phantastica V.

Primo tamen dat causam communem apparentiae secundum quam fiunt omnes paralogismi iuxta hunc locum; eo enim quod haec multiplicitas †materia†¹ est inter multiplicitates quae sunt in dictione, ideo magis dat causam illius quam alterius in dictione, et est quod² paralogismi iuxta hunc locum fiunt quando non idem similiter [[non]] interpretamur, ut masculinum femininum vel neutrum vel econverso, vel quale quantum, vel f<ac>ere <pati vel aliter rei unius praedicamenti in rem>³ alterius propter similem figuram dictionis.

Et in hoc secundum plures⁴ innuit duos modos principales paralogizandi iuxta hunc locum, quorum primus est ex [suppositionis] com-[p̄ee]mutatione unius generis quae est consignificatio in aliud genus, et iste modus [[sint]] habet sex;⁵ alius est ex commutatione rei unius praedicamenti in rem alterius; et est tertius modus, quem tangit in secundo, qui fit ex commutatione unius suppositionis alicuius dictionis in aliam. Et iste modus et alii secundum veritatem patebunt in secundo.⁶

§ Sed quaeritur quid dicitur hic ‘similis⁷ figura dictionis’. Et quia Aristoteles dicit <166b16–17> quod ‘vigere’ et ‘secare’ videntur idem significare propter similem figuram dictionis, ex hoc patet quod haec similitudo est ex parte vocis.

Item, patet ex hoc quod apparentia huius loci est ex parte vocis eo quod est locus in dictione.

Idem etiam patet ex hoc quod dicitur inferius <7.169a29> quod haec fallacia fit ex similitudine, et haec similitudo est in dictione.

Haec ergo similitudo, cum sit in voce, aliquando est in littera, aliquando est in litteris diversarum dictionum; sed sive hoc fit ex parte principii sive ex parte finis dictionis non refert, dummodo propter similitudinem in

¹ materia] *an maxima scribendum?*

² quod paralogismi] *inv. V, sed litteris .b. supra paralogismi et .a. supra quod adpictis ordinem restituit V^{corr}.*

³ pati – rem] *exempli causa supplevi; aliquid ad hunc tenorem desideratur.*

⁴ Cf. Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE*, C287vA, P24rA. *Vide praefationis §4.3.*

⁵ sex] *VI V, fortasse corruptum.*

⁶ in secundo] *sc. in Arist., SE c. 22.*

⁷ similis] *sylogismus V.*

figura credatur dictio aliud significare vel consignificare quam significat vel consignificat, vel supponere vel appellare aliud quam supponit vel appellat,¹ sive ex parte totalis dictionis, ut quando commutatur una suppositio in aliam.

Et intellige quod non est necesse duas dictiones inter [duas] quas attenditur similitudo poni in oratione, sed dictionem quae creditur aliud significare quam significat oportet semper [op]poni in paralogismo, alioquin enim ne<c> crederetur aliud significare vel consignificare quam significat vel consignificat vel supponit vel appellat.

§ Sed quaeritur inter quae [[sunt]] duo attenditur similitudo in talibus ‘quod² quis habuit et non habet, amisit illud etc.’

Mihi³ videtur secundum Commentatorem quod inter illa duo, sc. ‘quod’ et ‘quantacumque’.⁴ Scribit enim Commentator⁵ quod causa apparentiae in dicta oratione est similitudo in hoc quod dico ‘quod’ et ‘quantacumque’, et ideo quia ‘quod’ potest sumi sub eo quod est ‘quantacumque’ credimus quod similiter possit sub eo quod est ‘quod’.

Similiter est in hoc paralogismo ‘quicquid⁶ heri vidisti, hodie vides etc.’. Est enim similitudo inter li⁷ ‘quicquid’ et ‘qualecumque’, et ideo quia album potest sumi sub eo quod est ‘qualecumque’ similiter credimus quod possit sumi sub eo quod est ‘quicquid’.

¹ appellat sive] *inter haec duo verba fortasse lacuna latet.*

² *Exemplum ex Arist., SE 22.178a31–32.*

³ Mihi videtur &c.] *Cf. infra, ad 178a31: “Ex hoc videtur mihi, sicut tactum fuit in primo libro, quod secundum Aristotelem fit deceptio in dicto paralogismo propter similitudinem [secundum hanc dictionem] inter hanc dictionem ‘quod’ et hanc ‘quot’ vel ‘quanta’. Hoc etiam dixit Alexander.”*

⁴ quantacumque V *a.c.*] quantumcumque V *p.c.*

⁵ Commentator] *Sc. Michael Ephesius. Vide apparatus ad commentum ad 178a31, infra.*

⁶ quicquid] quicquam V.

⁷ li] si V.

Simile¹ est ‘quandocumque fuisti sedens fuisti homo, sed millesies fuisti sedens, ergo etc.’: est similitudo inter ‘quandocumque’ et ‘quotiescumque’.

Hoc etiam videtur Aristoteles innuere ubi solvit dictum paralogismum in secundo, dicens² quod “si aliquis dixisset ex principio si³ quanta quis non habet prius habens putasne tanta amisit, nullus dedisset tanta”, et ita innuit quod deceptio accidit propter similitudinem inter li ‘quanta’ et li ‘quod’.

§ Dicitur tamen a quibusdam quod hic est figura dictionis, sc. ‘quicquid heri vidisti’ propter similitudinem inter album et albedinem; quia enim albedo potest sumi sub eo quod est ‘quicquid’ eo quod ‘albedo’ dicit quid in suo genere, credimus quod album similiter possit sub eo sumi.

Contra. Si sequatur ‘quicquid heri vidisti hodie vides, albedinem heri vidisti, ergo albedinem hodie vides’, sequeretur et haec conclusio ‘album hodie vides’. Probatio, quia si albedinem hodie vides, cum sit accidens, non /35v/ potest videri nisi in suo subiecto, et sic, si vides albedinem, vides [album] coloratum albedine, et sic album.

§ Quidam⁴ autem dicunt sic quod causa apparentiae in figura dictionis est similitudo secundum dictionem, sed potest esse similitudo unius dictionis ad se ipsam, et tunc est iste modus qui dicitur univocatio; aut unius ad aliam, et hoc dupliciter, quia illa alia dictio aut ponitur in oratione, et tunc est ille modus quando interpretatur masculinum femininum; aut non ponitur in oratione, sed per aliquid positum in ea intelligitur sicut pars pro toto, sicut hic ‘quicquid heri vidisti etc.’: similitudo enim huius nominis ‘album’ ad ea quae dicunt quid, cuiusmodi sunt ‘lignum’ ‘pomum’, et haec <sunt> intellecta⁵ in eo quod est ‘quicquid’, est causa apparentiae; aut

¹ simile] similiter V. ‘quandocumque etc.’ est *sophisma* 751 in Ebbesen & Goubier 2010: 2.403.

² dicens] dicente V. Arist., *SE* 22.178a34–36: “Si ergo dixisset ex principio si quanta quis non habet prius habens, putas ne amisit tanta, nullus dedisset, sed aut tanta aut horum aliquid.”

³ si *Aristoteles*] .f. (= scilicet) V.

⁴ Cf. Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE*, C 288rA-B, P 14vB-15rA. *Vide praefationis* §4.4.

⁵ intellecta] intelligentia V.

totum intelligitur per partes ut hic ‘heri fuisti sedens, et tunc fuisti homo, et pridie, et sic de singulis temporibus quibus fuisti sedens; ergo quotiens fuisti [[se]] sedens etc.’ Similitudo enim, sc.¹ huius dictionis ‘quotienscumque’ ad hanc dictionem ‘quandocumque’ intellecta<m> in hoc quod dico ‘heri etc.’, est causa apparentiae in proposito.

Alii dicunt quod fallaciae in dictione proveniunt ex parte dictionis, extra dictionem ex parte rei; dictio autem addit supra vocem aliquid, sc. hunc actum qui est sign<ific>are, qui diversificatur in dictionibus secundum diversos modos significandi, ut actio huius nominis ‘homo’ <est> significare formam communem substantialem, prout est tamen eius quod quid, similiter et hoc nomen ‘animal’; ista vero nomina ‘humanitas’ ‘animalitas’ signifi<ca<n>t easdem formas in se consideratas, per modum tamen quid, sicut omne nomen substantivum facit in quocumque genere sit. <Similiter² nomina adiectiva:> ‘album’ enim significat formam accidentalem, prout est tamen eius quod est quid; sicut igitur actio nominum significantium substantiam terminatur ad quid, eodem modo actio nominum significantium accidens terminatur ad quid. Similitudo igitur est inter talia nomina, non in voce sed in terminatione actionis ipsius vocis. Unde propter talem similem terminationem est quod ‘album’ ‘decem’³ et ‘hoc’⁴ videtur quod possunt sumi sub eo quod est ‘quicquid’.

Quidam autem dicunt quod figura dicitur hic terminatio, sed unaquaeque dictio triplicem habet terminationem, quarum una est ex parte vocis, et hoc modo similiter termina<n>tur ‘vigere’ et ‘secare’; alia est ex parte significationis, est enim perfectio, et perfectio perfecti est terminatio, et sic termina<n>tur ‘quicquid’ ‘qualecumque’ ‘quotienscumque’ eo quod habe<n>t similem significationem: est enim unaquaeque nomen dividuum, et quantum ad istum modum accidit secundus modus figurae dictionis; tertia terminatio est ex parte accidentium, penes⁵ quae attenditur modus significandi, quae accidentia sunt genera et numerus et huiusmodi, et sic similem terminationem habet haec dictio ‘homo’ cum sumitur pro persona

¹ sc. huius dictionis] secundum huius nominis V.

² similiter – adiectiva] *exempli gratia supplevi*.

³ decem] .x. V.

⁴ hoc] *vel potius* haec V.

⁵ penes] poēs V, *quo expuncto penes s.l. scripsit* V^{corr}.

et pro essentia, unde quod dicitur de uno creditur posse dici de altero propter similem figuram, et ita creditur istud argumentum esse bonum ‘homo est species, ergo iste vel ille’, et secundum hanc similitudinem¹ accidit tertius modus figurae dictionis.

Quidam etiam adhuc dicunt quod similitudo de qua fit quaestio aut fit in duabus dictionibus, ut in primo modo figurae dictionis; aut in eadem dictione, et hoc dupliciter, quia aut illa dictio in suo significato aggregat res diversorum praedicamentorum, ut omne nomen concretum, et tunc est similitudo in uno nomine diversimode considerato; aut illa dictio habet res diversas eiusdem generis, ut patet in omni nomine communi, quod significat commune et appellat hoc aliquid, ut hoc nomen ‘homo’, et tunc similitudo in illo uno nomine est causa apparentiae; dicunt igitur quod hic ‘quicquid <h>eri vidisti etc.’ est similis terminatio vocis causa² apparentiae, quia cum <in> intellectu huius nominis ‘album’ cadat substantia et qualitas inclinata, ratione substantiae vero deferentis qualitatem ipsam habet ut sub distributione³ del ‘quicquid’ posset accipi, et ideo propter sui similem [de]terminationem, in quantum gratia substantiae et accidentis inclinati⁴ consideratur, creditur⁵ quod gratia qualitatis inclinatae sub eo quod est ‘quicquid’ posset accipi; quod non est verum, quamvis⁶ albedo possit.

Utrum autem istae opiniones veritatem habeant inspiciat unusquisque secundum sui [[s]] possi<bilita>tem.

§ Qualiter autem solvi habent paralogismi figurae dictionis, et quid sit in illis distinguendum, patebit in secundo.

§ Et si arguat aliquis sic: ‘In dictione fit deceptio eo quod eisdem nominibus vel orationibus etc.; sed in figura dictionis non est nomen vel oratio multa significans; ergo figura dictionis non est locus sophisticus in dictione’, dicendum quod in praemissa sumitur ‘idem’ communiter ad

¹ similitudinem] figuram V.

² causa] causae V.

³ distributione del] distinctione vel V.

⁴ inclinati] inclinata V.

⁵ creditur] credatur V.

⁶ quamvis] quodvis V.

idem secundum materiam et formam, et secundum [in] materia<m> tantum, et ad idem secundum similitudinem in figura.

§ Dubitatur, cum loci sophistici distinguuntur penes diversas causas apparentiae, sed apparentia <in> figura dictionis est similis¹ terminatio, quae aliquando est in dictione, aliquando in totali oratione; ergo iste locus dividitur in duos locos² diversos specie.

Dico quod quamvis apparentia sit in tota oratione, hoc non est ratione suae totalitatis sed ratione alicuius partis. Verbi gratia, si credat aliquis eadem esse supposita alicuius propositionis in sensu compositionis et divisionis propter similem figurationem,³ hoc solum est propter similem figurationem subiecti termini sub quo fit sumptio, quamvis illa similitudo sit in tota oratione.

§ De tertio modo figurae dictionis dicunt quidam quod non semper \est/ figura dictionis quando commutatur quale quid in hoc aliquid, sed tunc solum quando commutatur⁴ quale quid in hoc †nihil† aliquid et respectu <unius> et eiusdem omnino. Et sic solvunt istam instantiam ‘omnis homo est animal, ergo animal est homo’ dicendo quod non est figura dictionis, tamen est hic [[ergo animal est homo dicendo quod non est figura dictionis, tamen est hic]] ‘ergo animal est omnis homo’. De hoc tamen planius determinabitur in secundo.

§ Si autem aliquis quaereret quare magis causa apparentiae figurae dictionis est similis figuratio in dictione, tam in fine quam in principio vel medio, dico quod hii falsum supponunt, quia quod causa apparentiae sit⁵ in fine, hoc accidit; potest enim similitudo esse in principio et in medio, et hoc in una littera vel pluribus, ut dictum est prius.

<4.166b21> EORUM AUTEM QUAE SUNT EXTRA DITIONEM

¹ similis] sills V a.c. sillis V p.c.

² locos] solos V.

³ figurationem] fi^{atās} V, quo expuncto figurationem in mg. substituit V^{corr}.

⁴ commutatur] coniunctatur V.

⁵ sit] fit V.

Hic de <secundo> modo redarguendi agit, et primo narrat secundum quot locos fiunt paralogismi extra dictionem, quoniam secundum septem; secundo ibi <5.166b29> Ergo secundum accidens manifestat qualiter et quando fiunt paralogismi secundum unumquemque,¹ et primo qualiter et quando secundum accidens, dicens quod fiunt quando quidlibet assignatum fuerit rei subiectae et accidenti, i.e. quando necessario assignatur inesse accidenti quod subiecto inest vel econverso. Et quod tunc fit paralogismus probatur ibi <166b30> Nam² quoniam sic:³ si necesse esset accidenti inesse, sive praedicato, quod subiecto de quo praedicatur inest, omnia sic erunt eadem. Et exemplificat ponendo duos paralogismos, ibi <166b32> ut si, in quorum uno procedit a re subiecta ad accidens, et in alio econverso. Et hiis duobus modis tantum paralogizatur secundum accidens.

§ Sed quaeritur ratio dictae consequentiae. Et est quia rei subiectae insunt res omnium praedicamentorum novem; ergo si necesse esset quod [si] subiecto inest, accidenti, i.e. praedicato, inesse, omnia essent eadem sicut subiectum et praedicatum sunt eadem.⁴

§ Sed quaeritur: Cum sequitur aliquando necessario inesse accidenti, i.e. praedicato, quod subiecto inest, videtur quod sua regula [[fi]] sit falsa.

Non, quia cum dico ‘sequitur <necessario>’, universaliter dico quod sequitur, quia quod sequitur necessario sequitur <universaliter>, et huiusmodi non habent instantiam; sed cum⁵ dico ‘non necessario’, ‘particulariter’ dico, et verificatur pro una instantia. Unde quamvis in aliquibus terminis teneat, non tamen concluditur quod sequitur, sed est fallacia consequentis, et ita, quia non necessario sequitur, <est> fallacia

¹ unumquemque] unum quod est V.

² nam] nam V.

³ Nam quoniam sic] *lemma compositum est ab 166b30 “Nam quoniam eidem multa accidunt etc.” et 166b32^{bis} “Nam omnia sic erunt eadem”, quae ultima verba (graece πάντα γὰρ οὕτως ἔσται τὰ αὐτά) in quibusdam codicibus graecis extant, sed a Bekkero editoribusque post eum reiecta sunt.*

⁴ eadem] § ~~non quia cum dico sequitur universaliter~~ *add. V, quae inferius suo loco extant.*

⁵ cum] tamen V.

accidentis cum¹ necessario attribuitur aliquid accidenti eo quod rei subiectae vel econverso.

§ Sed ex hoc videtur quod in optima forma arguendi erit fallacia accidentis, verbi gratia ‘omnis homo est albus, Socrates est homo, ergo Socrates est albus’.

Dicitur quod si aliquis credat albedinem inesse Socrati quia homini inest, cui accidit esse Socratem, decipitur per fallaciam accidentis; si autem quia² homini universaliter inest, cuius appellatum est Socrates, locus <est> a toto in quantitate, similiter et a specie, et ita per bonum argumentum potest aliquis decipi iuxta hanc fallaciam, non tamen secundum quod bonum est.

Dicunt tamen quidam quod in dicta regula accipitur hoc ipsum ‘quando’ indefinite.

Sed tunc non est causa huius loci universalis, cum tamen³ oporteat esse, sicut et maxima supra quam fundatur locus dialecticus, ut patet in aliis locis sophisticis.

§ Quaeritur quid dicitur hic accidens.

Dico quod praedicatum differens. Quod⁴ sit praedicatum patet per praedictam rationem Aristotelis cum dicit <166b30> nam quoniam ¶ in hiis¶ omnia.⁵ Et quod differens patet per illud secundi huius⁶ Solum enim in hiis, i.e. subiecto et accidente, quae secundum substantiam sunt indifferentia, sc. respectu tertii, quod est attributum, omnia videntur esse eadem, sc. subiectum, accidens et attributum. Ex quo sequitur quod <quando> proceditur a subiecto ad accidens et econverso fit fallacia accidentis quoniam subiectum et accidens sunt differentia respectu tertii.

§ Sed quaeritur quare dicitur accidens praedicatum.

¹ cum] *potius* tamen V.

² quia] quod V.

³ tamen] non V.

⁴ quod] quicquid V.

⁵ *De lemmate composito vide supra.*

⁶ Arist., *SE* 24. 179a37–39: “solis enim his quae secundum substantiam sunt indifferentia et quae unum sunt omnia videntur eadem inesse”.

Hoc est quia praedicari est inhaerere, quod accidentis proprium est.

§ Sed quaeritur quare ‘differens’.

Hoc est quia †differenter¹ quando eodem modo subicitur vel praedicatur quo res subiecta†.

§ Quaeritur, cum haec fallacia proveniat ex identitate accidentis et subiecti, quare non est ‘accidentis et subiecti’ sicut fallacia ‘secundum quid et² simpliciter’.

Item, quaeritur quare potius dicitur fallacia ‘accidentis’ quam ‘subiecti’.³

Hoc est quia ‘accidens’ hic dicitur differens praedicatum, et haec fallacia causatur ex diversa praedicatione.

Sed dicet aliquis: Ergo eadem ratione ex differenti subiectione, cum sint relativa.

Dico quod causa huius est: praedicatum enim <***> semper eodem modo staret subiectum si praedicatum permetteret, et hoc non habet subiectum super praedicatum. Qualiter autem hoc sit, dictum est in aequivocatione.⁴

§ Quaeritur qualiter in omni paralogismo accidentis contingit reperire tria: subiectum, accidens et attributum.

Et quia accidens est hic praedicatum differens, et nullum primum facit differentiam, quia quod diversificat ab aliquo prius accepto diversificat, patet quod praedicatum in secunda propositione, si fuerit forma⁵ accidentis, ut in dispositione primae figurae vel secundae, dicitur accidens, cum sit praedicatum, et non primae propositionis, cum primum non facit differentiam, ut dictum est. Et quia nihil assignatur duobus nisi praedicatum in prima propositione, patet quod hoc est assignatum. Relinquitur ergo

¹ Fortasse lacuna post differenter latet.

² et V^{corr} s.l.] est V, quod expunxit corrector.

³ subiecti V^{corr} s.l.] obiecti V, quod non expunxit corrector.

⁴ Cf. fol. 34r supra.

⁵ forma accidentis] num sanum?

quod subiectum in¹ secunda propositione est res subiecta. Si autem non fuerit †accidentis sed consequentis†, ut si fuerit ex affirmativis in secunda figura, convertatur maior, et patebit accidens modo praedicto.

§ Sed quaeritur qualiter assignatur idem rei subiectae et accidenti /36r/ inesse: ‘haec² statua est tua, et est opus, ergo est tuum opus’. Videntur enim tria esse assignata uni.

Dicendum quod esse tuum iuxta regulam [in]praedictam assignatur rei subiectae in prima, et in conclusione suo accidenti, cum sit sensus conclusionis “haec statua est opus quod est tuum”.

Contra. Tunc non videtur inconueniens, quia conclusio est vera.

Dico quod hoc falsum est secundum quod li ‘tuum’ est adiectivum eius quod est ‘opus’, et sic accipitur, ut patet per Commentatorem.³

Sed videtur quod huiusmodi non sunt paralogismi, quia non sunt apparentes syllogismi eo quod nec habent figuram nec modum syllogismi.

Ad hoc: habent apparentem figuram eo quod habent eundem terminum bis positum ante conclusionem.

Sed videtur omnes huiusmodi rationes optime concludere, cum sit in eis medium⁴ hoc aliquid quod non potest variari.⁵

Dico quod quamvis variari non possit per diversa supposita, potest tamen per diversa esse. Quod nunc dictum est de accidente videtur mihi esse probabile.

§ Dicitur etiam quod hic sumitur pro extraneo, non absolute sed in comparatione; unde cum sic arguitur⁶ ‘Coriscus est alter ab homine, Coriscus est homo, ergo etc.’, licet li ‘homo’ non sit extraneum a Corisco absolute, est tamen extraneum in comparatione ad hoc quod est ‘alter’.

¹ in secunda propositione] *iter. V.*

² *Exemplum ex Arist., SE 24.179a34sqq.*

³ Michael Ephesius, *Comm. SE, ed. ultima*, p. 161 *de hoc exemplo tractat, expressis autem verbis non dicit quae noster Commentatori attribuit.*

⁴ medium] *lectio incerta; littera e et pars litterae d in plica pergameni latent.*

⁵ variari] *naturari V a.c., ut videtur; item in responsione, infra.*

⁶ *Exemplum ex Arist., SE 6.166b32–33.*

Ad cognoscendum haec tria in fallacia accidentis, sc. rem subiectam, accidens et attributum, a quibusdam datur talis regula: Praedicatum conclusionis paralogismi accidentis aut est terminus simplex aut terminus compositus; si simplex, dicitur assignatum, et duo residua, sc. subiectum conclusionis et medium, sunt res subiecta et accidens, sed specificare non contingit, quia aliquando est subiectum conclusionis res subiecta, ut quando proceditur a re subiecta ad accidens; si autem praedicatum conclusionis sit terminus compositus, in ipso praedicato est assignatum, et etiam accidens vel subiectum, et prima pars illius termini compositi debet dici assignatum, et pars posterior aliquando dicit rem subiectam et aliquando accidens.

Sciendum etiam secundum ipsos quod quando in paralogismo accidentis subiectum \et/ accidens se habent secundum superius et inferius, superius dicitur accidens et inferius res subiecta, testante Aristotele[m]¹ dicente quod ei quod est triangulus accidit esse figuram.

Alii dicunt sic quod semper praedicatum conclusionis est attributum. Aliorum autem terminorum aut est uterque substantialis aut² uterque accidentalis aut unus substantialis et alter accidentalis. Si uterque substantialis, alter praedicatur de altero, et ille semper est accidens et alter est res subiecta; si autem alter est substantialis et alter accidentalis, semper [[est]] substantialis est res subiecta et accidentalis accidens; si uterque autem accidentalis, semper ille terminus qui subicitur in conclusione est res subiecta et alter accidens.

Ad cognoscendum autem generaliter utrum sit accidens in argumento vel non a quibusdam datur talis regula quod semper sumendum est medium cum³ reduplicatione alterius extremi,⁴ et si medium sit sumptum bene et⁵ conveniat alteri extremorum, tunc non est accidens; si autem non, tunc est accidens.

¹ Arist., *SE* 6.168a40–b1: “Neque si triangulus duobus rectis aequales habet, accidit autem ei figuram esse vel primum vel principium”

² aut] si V.

³ cum re V^{corr}] t're (= terrae) duplicatione V a.c.

⁴ extremi V^{corr} s.l.] extranei V a.c.

⁵ et V^{corr}] nescioquid V a.c.

Alii dicunt sic quod semper considerandum ad subiectum et accidens utrum differant inter se vel non. Si non, considerandum ad subiectum si differant in tertio; et si non, numquam in talibus est accidens, et propterea non est hic accidens ‘homo est albus, animal est corpus, ergo homo est corpus’; si autem differant inter se et non in tertio, non est accidens, et propterea sequitur ‘percussi Socratem, Socrates est [e]veniens, ergo percussi venientem’, quia licet Socrates et veniens differant inter se, non tamen in hoc tertio quod est percutere, cum idem sit percutere Socratem et venientem cum Socrates sit veniens. Si autem si<n>t differentia inter se in tertio, semper <est> accidens, ut hic ‘cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo/ cognosco venientem’.

Et si aliquis argueret contra primam istarum sic quod terminus cum subicitur stat pro supposito, et cum praedicatur, praedicatur gratia formae, et sic videtur quod in vero syllogismo comparatur medium diversimode ad extrema, –

responderent sic quod stare pro supposito et forma non semper facit accidens, sed quando †prout supposito† disparatum est et non potens stare cum eo prout stat pro forma; non sic autem est hic ‘omnis homo est animal, Socrates est homo, ergo Socrates est/ animal’, quia ‘homo’ prout dicit formam unitam supposit[i]o subicitur animali, et ‘homo’ pro<ut> praedicatur in minori dicit formam relatam ad suppositum, nec habet repugnantia in se ipso prout stat in supposito aliquo et prout dicit formam relatam ad idem suppositum, ut forma hominis unita Socrati et relata ad Socratem non opponuntur, sed forma hominis unita Platoni et relata¹ ad Socratem sunt disparata, et ideo bene sequitur ‘Socrates est homo, ergo homo est Socrates’, et ideo hic est accidens ‘homo est Plato, Socrates est homo, ergo Socrates est Plato’.

§ Si autem quaeratur an in secunda figura possit esse accidens, dicitur quod sic, sed oportet ibi sumere ‘assignatum’ large, sc. secundum quod subiectum assignatur inesse praedicato et econverso.

§ Quaeritur utrum haec propositio sit vera vel falsa ‘Coriscus² est alter ab homine’.

¹ relata ad Socratem] Socratem ad relata V; *ordinem restituit* V^{corr}.

² Coriscus] coruscus V.

Quod non videtur, quia in paralogismo accidentis non est aliqua praemissarum falsa, sed tantum conclusio quae ex praemissis non sequitur; et sic, cum haec propositio sit praemissa in paralogismo accidentis, videtur quod non sit falsa.

Contra. In paralogismo accidentis falsa est conclusio, et praedicta propositio est conclusio in secundo paralogismo accidentis quae ponit Aristoteles.¹

Et dicitur quod falsa est dicta propositio, nec oportet quod quamvis sit praemissa² in paralogismo accidentis quod sit vera, nihil enim refert an sit vera an sit falsa, quia³ contingit alteram esse veram et neutram.

§ Ex hoc patet secundum quosdam quod ‘alter’ non confundit terminum confuse et distributive, quia sic non esset hic accidens ‘Coriscus est alter ab homine, et ipse est homo, ergo etc.’, cum sub termino stante confuse et distributive contingit descendere ad quodlibet eius appellatum.

Vel forte melius concedendum quod ‘alter’ habet naturam confundendi terminum, aliter enim, ut videtur, sequeretur ‘Coriscus est alter a Platone, ergo Coriscus est alter ab homine’. Sed tamen non impedit quin in dicto⁴ paralogismo sit accidens.

Et si quis dicat quod tunc sequeretur ‘Coriscus est alter ab homine, ergo est alter a se’, concedendum est. Et si arguitur ‘assumpta ergo alia praemissa erit bonus syllogismus’, verum est, sed non debet haec assumi, sc. ‘omnis homo alter ab homine est alter a se, sed Coriscus est homo alter ab homine’, et tunc sequitur ‘ergo est alter a se’.

<5.166b37>> SECUNDUM AUTEM QUID etc.

Hic tertio notificat qualiter et quando fiunt paralogismi secundum quid et simpliciter quando [[participat]] particulariter, i.e. secundum quid et

¹ Arist., *SE* 5.166b32–33: “ut si Coriscus alterum {v.l. alter} est ab homine, ipse a se alter; est enim homo.”

² praemissa] permissa V.

³ quia contingit] *inv.* V; *ordinem restituit* V^{corr}.

⁴ dicto V^{corr} s.l.] di(o) vel dic(it) V a.c.

[[simpliciter et]] in parte dicitur in praemissa ut simpliciter/ dictum sumitur¹ in conclusione. Et quod hoc sit sua intentio patet per suum exemplum ibi <167a1> ut si quo<d>, et adiungit quod non est idem esse secundum quid vel non esse et esse simpliciter vel non esse, videtur tamen eo quod proxima² sunt dictione et parum differunt.

§ Sed dubitatur. Ex hoc enim videtur quod iste locus sit locus in dictione, omnes enim loci sumentes principium apparentiae ex parte vocis, dictionis vel orationis in dictione sunt.

Hoc verum est. Unde quod dicit hic de dictione intelligendum est de eo <quod> subest voci dictionis, sicut significationis/, [[vel duplex]] et non de ipsa voce.

§ Quaeritur an locus iste sit simplex vel duplex.

1. Et quia in differentia maximae invenitur medium sophisticum, illa est locus sophisticus, et in isto loco est duplex differentia maximae,³ in qua invenitur duplex medium sophisticum.

2. Item, quid et simpliciter se habent ut totum et pars, penes quorum utrumque habetur locus dialecticus unus.

3. Dicendum quod hoc verum est, quia loci dialectici distinguuntur penes diversas differentias maximarum a quibus eliciuntur diversa media dialectica; loci autem sophistici non sic, sed⁴ penes causas apparentiarum, et in hoc loco est unica causa apparentiae, sc. proximitas secundum dictionem dicti secundum quid ad dictum simpliciter et econverso, et ideo eadem est fallacia quando proceditur a quo ad simpliciter et econverso.

§ Sed super hoc est dubium, sc. an sit peccatum secundum hunc locum cum sit medium simpliciter dictum et concluditur quid.

1. Et quia secundum expositionem Aristotelis fit paralogismus secundum hunc locum quando quod secundum quid dicitur in praemissa simpliciter sumitur in conclusione, [et] videtur quod non est.

¹ sumitur] sumatur V.

² proxima] fere proinma V.

³ maximae] maxima V.

⁴ sed penes] sepenes V a.c.; t inter se et penes inseruit V^{corr} s.l.

2. Contra.

2.1 Iste locus dicitur secundum quid et simpliciter, [[ergo]] ergo qua ratione quid est medium decipiendi secundum hunc locum, et simpliciter.

2.2 Item, aequalis est apparentia cum defectu in hac illatione ‘Indus non¹ est albus, ergo non est albus dentes’ et in hoc ‘est albus dentes, ergo est albus’. Erit igitur aequaliter secundum quid et simpliciter in una et in altera.

3. Quod concedo. Semper enim econverso procedendo cum affirmatione et negatione accidit haec fallacia eadem, et etiam procedendo affirmando a simpliciter ad quid, verbi gratia ‘Socrates est albus, ergo est albus secundum pedem’, cum eadem sit casa apparentiae in hac et in sua conversa.

Ad 1. Ad rationem in contrarium dicendum quod Aristoteles intelligit sic et econverso, quod patet per causam apparentiae huius loci, quem probat ibi <167a4> Videtur autem eo quod etc. Idem etiam patet quia aliquod est peccatum in tali processu eo quod magis aut aequaliter videtur quid sequi ex simpliciter et econverso, et constat quod non est possibile fingere aliud peccatum quam secundum hunc locum.

§ Et ex hoc patet multiplicatio modorum paralogizandi iuxta hunc locum, in quorum uno proceditur a simpliciter ad quid et in alio econverso. Et hoc dupliciter: vel a quo distrahente, ut esse mortuum, vel a quo faciente stare improprie, ut esse album dentes.

§ Quaeritur de scuto cuius dimidium est [est] album, dimidium est nigrum, utrum sit coloratum.

Et ostendunt quidam quod non, sic: Omnis color aut est albedo aut nigredo aut medius; ergo omne coloratum aut est album aut nigrum aut medium; sed huiusmodi scutum nec est album nec etc.; ergo nec coloratum.

Sustinentes autem quod sit coloratum respondent dicendo quod non sequitur ‘omnis color aut est albedo etc., ergo omne coloratum est album

¹ non est] *inv. V*; *ordinem restituit V^{corr.}*

etc.’, quia, ut dicit Aristoteles in principio secundi Topicorum,¹ “quo et non simpliciter contingit in solis accidentibus”; potest ergo albedo inesse secundum quid et nigredo, et quod secundum quid inest/ non denominat suum totum; albedine igitur sic inhaerente vel nigredine non dicitur aliquid album vel nigrum; unde non sequitur ‘hoc est coloratum, ergo vel album vel etc.’, sed est consequens: haec enim ‘hoc est coloratum’ potest habere aliam causam veritatis, hanc sc.: esse secundum partem album et secundum partem nigrum.

Sed obiceret aliquis sic: Omne dictum a genere denominatur /36v/ ab aliqua eius specie, ut vult Aristoteles in secundo Topicorum;² quare, cum scutum sit coloratum, erit vel album vel etc.

Dicunt quod in secundo Topicorum sumitur ‘praedicari’³ communiter ad praedicari secundum esse et inesse; necesse est enim de quocumque dicitur genus aliquam eius speciem dici sive praedicari de eodem aut secundum esse aut secundum inesse. Unde concedendum est, cum scutum est coloratum albedinem ei inesse vel nigredinem, non tamen scutum esse album vel nigrum.

Et videtur quod scutum non sit coloratum, quia color aut est universale aut particulare; ergo color qui replet totam convexam superficiem scuti aut est universale, quod esse non potest, quia huiusmodi⁴ non potest oculis conspici, et iste color totalis videtur; aut particulare, sed omnis color particularis aut est albedo aut nigredo etc., iste autem color totalis nullus horum est,⁵ ergo iste color totalis non est particularis, ergo iste non est color; ergo illud coloratum totale non est coloratum.

¹ Arist., *Top.* II.1.1009a11–13: “quo et non universaliter in solis contingit accidentibus”.

Arist., *Top.* II.4.111a33–38: “Quoniam autem necessarium, de quibus genus praedicatur, et specierum aliquam praedicari, et quaecumque habent genus vel denominative a genere dicuntur, et specierum aliquam necesse est habere vel denominative ab aliqua specierum dici, ut si de aliquo disciplina praedicatur, et grammatica et musica vel aliqua aliarum disciplinarum praedicabitur”.

³ praedicari] prō V, *supra quod* praedicatio *add.* V^{corr}.

⁴ huiusmodi] *ex u(niversa)li corr.* V, *ut videtur*.

⁵ est] etc. V.

Item, color iste¹ sive coloratum istud aut est genus aut est species, et tunc habet aliquod individuum, et constat quod non nisi istum colorem vel istud coloratum; sed de isto eodem colore vel colorato fiebat dicta quaestio; ergo idem penitus est genus \et/ species \et/ individuum. Aut est individuum, et tunc habet aliquam speciem specialissimam; aut ergo albedinem aut nigredinem aut medium, quorum unumquodque manifeste falsum est.

Et si dicatur quod verum est hunc colorem non esse unum colorem simplicem, est tamen unus color mixtus, hoc est plane falsum, quia tam albedo quam nigredo manet in sua completa actualitate, loco separato, et mixtabilia sunt in mixto loco simul et potentia.

Item, color et color unus convertuntur; sed iste color non est color unus; ergo etc.

Et si dicatur quod quamvis non sit unus specialis, est tamen unus generalis, contra hoc est quod color generalis non est color; ergo color unus genere sive generalis non est unus.

Propter has et huiusmodi rationes videtur mihi quod istud coloratum non est unum coloratum simpliciter et vere loquendo, sed plura, sc. album et nigrum, ita sc. quod sit de copulato praedicato; nec est iste totalis color unus simpliciter vel mixtus, sed plures, sc. albedo et nigredo, †sermone existente de eo p<ro>lato praedicato, sicut praedicitur†.

Sed contra. Per se visibile est color; ergo unum visibile unus color est; sed color iste est visibile eo quod videtur totus unica visione; ergo iste totalis color color unus et istud coloratum coloratum unum.

Dicendum quod una visio dicitur dupliciter, sc. unica pyramidalis² visualis radiatio [[et]] supra visibile, et quod sic videtur unica visione non est unum visibile, quia sic possunt mille³ visibilia unica visione videri,⁴ sicut tota civitas ab aliquo elevato in aere; vel deambulatio axis visualis

¹ iste V^{corr} s.l.] est V, quod expunxit corrector.

² pyramidalis] priramidalis (sic!) V^{corr} s.l.; providis V, quod expunxit corrector.

³ mille V^{corr} s.l.] nulle V, quod expunxit corrector.

⁴ videri] ũ (= videtur) V.

pyramidis¹ supra² visibile, et quod videtur unica visione istius axis est unum visibile.

Et si dicatur quod sic non esset aliquis color unus unum visibile, quia sic vera esset illa propositio Perspectivae³ “Nullum visorum videtur simul totum”, bene⁴ verum est nullum colorem totaliter videri hoc modo unica visione, sed tamen unitas visionis aliter quam sic non concludit unitatem visibilis.

Item, si quaelibet pars scuti \est alba, scutum est album; ergo eadem ratione si [[scutum est coloratum]] qualibet pars scuti/ est colorata, scutum est coloratum.

Non sequitur, quia quaelibet albedo alii albedini est eadem specie, et maior est unitas partium eiusdem albedinis quam diversarum, quapropter partes albedinis unam indivisibilem albedinem possunt constituere; quilibet⁵ autem color non est idem alii specie, nec maiori identitate, et ideo non possunt quicumque colores diversi unum indivisibilem colorem constituere.

Item, accidens habet unitatem \et/ indivisibil<itat>em a subiecto; ergo ab unitate \subiecti/ est unitas accidentis; ergo quorumcumque \accidentium/ [[sicut nomen]] est unum subiectum, ipsa sunt <unum> accidentis.

Ad hoc et similia patet responsio.

<5.167a21> QUI VERO SECUNDUM QUOD NON DETERMINATUR

Manifestat qualiter fiunt paralogismi iuxta locum qui in comparatione ad nos dicitur ‘ignorantia elenchi’, et in se ‘deminutio [o]rationis elenchi’ eo quod iuxta hunc locum fiunt paralogismi ex omissione sive defectu

¹ pyramidis] priamidis V; pir supra pri inseruit V^{corr}.

² supra] lectio incerta V.

³ Cf. Rogerius Bacon, *Opus maius*, ed. Bridges, vol. 2, p. 97: “Et ideo dicitur in libro de Visu quod nullum visorum videtur simul secundum totum”; id., *De sensu et sensato*, ed. Steele, p. 127: “Si [...] obiciatur illud quod dicitur in libro de Visu quod nullum visorum simul videtur secundum totum”.

⁴ bene] unde V.

⁵ quilibet] quaelibet V a.c.

alicuius particulae definitionis elenchi, quae est¹ ‘syllogismus contradictionis unius et eiusdem, non nominis tantum sed rei et nominis, non synonymi² sed eiusdem, secundum idem et ad idem, similiter et in eodem tempore’.

§ Contra. Ergo omnes paralogismi fiunt secundum hunc locum, cum omnis fiat penes defectum alicuius particulae syllogismi vel contradictionis.

Hoc verum est. Non tamen secundum hanc †contrarietatem† agitur hic de hoc loco, sed syllogismi secundum quod peccat contra <contradictionem per> omissionem alicuius particulae³ contradictionis, quae sunt ‘ad idem et secundum idem, similiter et in eodem tempore’. Et propter hoc, cum loci sophistici in dictione peccant contra contradictionem, [et per hoc quod] dicit \Aristoteles⁴ quod aliquis tra<<het>> hunc locum in dictione; et <per> hoc⁵ quod dicit/ “trahet”, eo quod tractio est motus violentus, ut habetur in septimo Physicorum,⁶ significat quod iste locus in veritate non est locus in dictione.

§ Sed cum locus secundum quid et simpliciter fiat per omissionem determinationis, <quaeritur> quae sit differentia inter⁷ paralogismos iuxta hunc locum et illum.

Dicendum quod paralogismi secundum quid et simpliciter fiunt per omissionem determinationis causantem⁸ defectum in illatione, paralogismi

¹ *Definitio quae sequitur ex Arist., SE 5.167a23–27 tracta est, ubi legitur: “elenchus est contradictio eiusdem et unius, non nominis sed rei, et nominis non sinonimi sed eiusdem, ex his quae data sunt ex necessitate, non connumerato quod erat in principio, secundum idem et ad idem et similiter et in eodem tempore.”*

² synonymi V^{corr}] secundum omni V.

³ particulae] particularum *malim propter* quae sunt *quod sequitur*.

⁴ Arist., SE 5. 167a35: “Trahent autem aliquis hunc et in eos qui secundum dictionem sunt.”

⁵ hoc] hoc *alterum add.*, *deinde in quod mutavit, ultimo expunxit* V^{corr}.

⁶ Arist., Ph. VII.2.243a16–17: “qui enim sunt ab altero motus quatuor sunt: pulsio tractio vectio vertigo”.

⁷ inter paralogismos] *inv. V, ordinem restituit* V^{corr}.

⁸ causantem] causantis V.

autem iuxta istum per omissionem determinationis <causantem> defectum in contradictione.

Item, in paralogismo secundum quid e[st] simpliciter sumitur determinatio impropria, in ista autem sumitur propria.

Et si obiceret aliquis sic: “Ergo, cum istae sint verae ‘aliquid est duplum respectu unius et est non duplum respectu alterius’, erit haec conclusio vera ‘est duplum \et non duplum’”, – hoc verum est, et eam concedit Aristoteles in secundo huius.¹ Sed non sequitur ulterius ‘est non duplum, ergo non est duplum’, cuius causam scripsi<t> in fine primi Priorum.²

Et si opponeret aliquis sic: “‘Manus mea³ est clausa [[hic est ignorantia]] in hoc tempore et non clausa in alio; ergo est clausa et non clausa’. Hic est ignorantia elenchi, et tamen conclusio falsa” – dicendum quod hoc verum est, et hoc propter impossibilitatem praemissarum. Sumitur †tamen†⁴ determinatio in praemissis quae infert suum simpliciter. Si autem sumerentur praemissae compossibiles sic ‘est clausa in⁵ uno tempore et fuit non clausa in alia’, tunc erit haec con[[l]]clusio vera ‘est clausa et fuit non clausa’ sicut praemissae.

§ Sed in contrarium, ut videtur, est ista simul stare ‘A est duplum et non duplum’, quia quandocumque aliquid sequitur ad aliud apposita determinatione utrobique, si utrobique⁶ removeatur illa determinatio adhuc sequitur; quare, cum sequitur ‘A est non duplum respectu B, <ergo> A non est duplum respectu B’, sequitur ‘A est non duplum, ergo non est duplum’.

Dicendum quod maior propositio intelligenda est de determinatione propria ponente suum determinatum, cuiusmodi determinatio non est hic ‘A est non duplum respectu B’, cum ex ea non sequitur ‘A non est duplum’.

¹ Arist., *SE* 26.181a5–6: “Si vero in principio interroget, non fatendum quoniam impossibile est idem esse duplum et non duplum”.

² Vide Arist., *APr.* 1.46.52a18–38.

³ mea] īea (= in ea) V; *correxit* V^{corr}.

⁴ tamen] enim *scribendum videtur*.

⁵ in uno] immo V.

⁶ utrobique] utrumque V.

§ Sed adhuc videtur sequi ‘est non duplum, ergo non est duplum’; sicut enim sequitur ‘est non homo, ergo nec iste nec ille etc.’, sic videtur sequi ‘est non duplum, ergo est huius non duplum et illius etc.’, et sic sequitur quod nullius sit duplum. quare non est non duplum.

Dicendum quod non est simile, quia in termino infinito¹ absolutae significationis intelligitur prima negatio actu; hinc est quod ex huiusmodi termino infinito sequitur negatio cuiuslibet suppositi illius termini. In termino autem respectivo infinito non intelligitur actualiter negatio, et ideo ex ipso sequitur negatio cuiuslibet suppositi sui.

§ Causa autem apparentiae in isto loco sophistico est identitas rei significatae per orationem cum determinatione exacta ad contradictionem ad rem significatam per eandem orationem sine determinatione tali.

§ Et quia existente contradictione² unius et eiusdem, non nominis tantum etc., impossibile est prohiberi nisi quattuor modis, vel sc. si non sit affirmatio vel negatio respectu eiusdem, vel in comparatione ad idem, vel similiter, vel in eodem tempore, ideo non sunt nisi quattuor particulae exactae ad naturam contradictionis, nec sunt nisi quattuor modi paralogizandi³ iuxta [[hunc]] locum hunc secundum quod est unus specialis dividens contra alias.

§ Sed dubium est de hac particula ‘similiter’. Videtur enim quod nulla sit contradictio, quia universalis affirmativa et particularis negativa de eodem subiecto et praedicato non opponuntur contradictorie⁴, ut videtur, cum eis non sit similiter affirmatio et negatio, quia est affirmatio universaliter et negatio particulariter.

Ad quod \dicendum quod/ ista particula ‘similiter’ intelligenda est de eis quae addunt aliquid supra compositionem cui adduntur, sicut ‘impossibile’, ‘necessarium’, ‘contingens’, ‘possibile’, ‘actu’, ‘potentia’ et similia.

¹ infinito] infinite V.

² contradictione V^{corr}] gradōe V.

³ paralogizandi V^{corr}] par(a)logismandi V.

⁴ contradictorie] contradicitur V.

<5. 167a36> QUI AUTEM IN EO QUOD <ID QUOD> IN PRINCIPIO

Manifestat qualiter et quando sive [[autem]] quot modis petitur quod est in principio, sicut conclusio est in praemissis, vel ex principio sicut conclusio est ex praemissis. Praeter hoc enim quod praemissae sunt materia conclusionis sunt <causa> effectiva ipsius: ‘ex’ dicit circumstantiam causae materialis coniunctae efficienti,¹ ‘de’ dicit circumstantiam tantum causae materialis, et ideo non erit petitio eius quod est de principio, et nec dicitur ‘petitio principii’ quia in optima demonstratione² petitur principium, ut patet in primo Posteriorum.³ Igitur petitio fit quinque modis secundum opinionem et duobus secundum veritatem, et apparent paralogismi secundum hunc locum concludere eo quod nescimus inspicere idem et diversum, i.e. videre quando conclusio probanda accipitur tamquam praemissa ad sui ipsius probationem. Cum enim omnis probatio fit ex notioribus et prioribus tam secundum vocem quam secundum intellectum, ut habetur in octavo Topicorum,⁴ et idem voce et significatione sive tantum significatione non est prius et notius se <ipso>, pecca[vi]t locus iste in probatione, quamvis non <in> illatione, quia oppositum conclusionis stare non potest.

§ Quotiens autem quod est in principio petitur secundum veritatem, et quare sic dicatur, determinatum est in secundo Priorum;⁵ quotiens autem secundum opinionem et quare sic dicatur, dicetur in octavo Topicorum,⁶ et de aliis quae hic omittuntur.

§ De causa autem apparentiae dubitatur. Eadem videtur esse hic et in fallacia accidentis.

Dicitur quod in accidente diversum apparet idem, in hoc autem loco idem apparet diversum. Quia enim aliquid est sufficienter diversum /37r/ ad se ipsum inferendum creditur quod sit sufficienter diversum ad se ipsum

¹ efficienti] efficientie V.

² demonstratione] dema^antoē V.

³ Locum non inveni.

⁴ Locum non inveni; cf. autem Arist., *Top.* VIII.5.159b8sqq.

⁵ Arist., *APr.* II.16.

⁶ Arist., *Top.* VIII.13.

probandum. Item, accidentis apparentia est in¹ incomplexo, ut in medio, huius² autem in toto inferente.

§ Sed hoc³ videtur contradicere cuidam superius dicto, sc. quod causa apparentiae in locis extra dictionem est apparens unitas, hic autem dicitur quod causa apparentiae in hoc est apparens diversitas.

Dicitur quod illud quod prius dixit non est intelligendum de omnimoda unitate sed de unitate debita quae exigitur inter inferens et illatum, <<non>>⁴ inter probans et probatum; hic⁵ autem est unitas sive identitas cum debita diversitate. Quia igitur ad hanc unitatem coexigitur diversitas, patet quod non est contrarietas.

§ Si autem quaeratur utrum iste <locus> debeat dici ‘petitio principii’ vel ‘eius quod est ex principio’; item, si quaeratur quare non dicitur ‘petitio eius quod est de principio’, patet responsio ex dictis.

<5.167b1> QUI VERO SECUNDUM CONSEQUENS⁶ etc.

Quaeritur quare magis dicitur iste locus ‘secundum consequens’ quam ‘secundum antecedens’.⁷

Dicendum quod hoc est quia sive procedatur a positione consequentis sive a destructione[m] antecedentis, semper est consequens medium in paralogismis iuxta hunc locum, [[est deceptio]] et in medio est tota virtus consequentiae.

§ Item, quaeritur quare deceptio secundum hunc locum est deceptio secundum consequens. Si dicatur [[ergo]] “eo quod decipimur credendo consequentiam converti”, non respondetur, quia similiter decipimur credendo antecedentiam converti.

¹ in incomplexo] inī complexio V.

² huius] hic V.

³ hoc] hic V.

⁴ non] *in plica pergameni latet.*

⁵ hic] *vel haec* V.

⁶ consequens] gñs V.

⁷ antecedens] accidens V.

Dicendum quod dicitur deceptio ‘secundum consequens’ quia a consequente denominatur consequentia, verbi gratia syllogismus dicitur universalis quia conclusio est huiusmodi.

§ Item, si decipimur credendo hoc sequi ad hoc quia de necessitate sequitur econverso,¹ oportet ubi incidit iste locus consequentiam conversam tenere, quod non contingit in huiusmodi ‘est comptus, ergo est adulter’.²

Dicendum secundum Boethium³ quod consequentia alia est necessaria, alia probabilis, et sic sumitur ‘consequentia’ communiter ad utrumque, et sic quamvis non sequatur econverso necessario, sequitur tamen probabiliter.

§ Item, in huiusmodi⁴ est locus dialecticus a communiter accidentibus, ut videtur; non ergo fallacia consequentis.

Dicendum quod huiusmodi non est locus dialecticus nec rhetoricus nisi sumantur pro medio multa huiusmodi signa, quorum unumquodque est in plus et omnia simul in⁵ aequo cum praedicato⁶ quod inferunt tamquam suum. A signo tamen uno quod est convertibile, cuius [[est]] modi est in prima figura, et quod est minus, cuiusmodi est in tertia, ad assignatum est consequentia infallibilis tam rhetorica quam dialectica.

§ Et quia locus iste fit credendo consequentiam converti etc., sic autem contingit credere tam per syllogismum categoricum quam⁷ hypotheticum apparentem, peccabit locus tam contra syllogismum categoricum quam hypotheticum.

§ Item, secundum pueros⁸ duo sunt modi paralogizandi iuxta hunc locum, sed quia negatio consequentis antecedit ad negationem ante-

¹ econverso] conclusio V.

² adulter V^{corr}] adulterus V.

³ *Locum non inveni. Fortasse Boethius, Top. Diff. I.7 respicitur.*

⁴ huiusmodi V^{corr}] huius V; *item paullo infra.*

⁵ in aequo] ineque V.

⁶ praedicato V^{corr}] probatio V.

⁷ quam] quod V.

⁸ pueros] *vox suspecta.*

cedentis patet quod non est nisi unus modus paralogizandi iuxta hunc locum, sc. quando proceditur a positione consequentis ad positionem antecedentis consequentia conversa existente necessaria <vel> probabili.

<5.167b21> QUI VERO SECUNDUM NON CAUSAM etc.

Hic sexto manifestat qualiter et quando fiunt paralogismi secundum non causam ut causam, quia quando inter praemissas ex quibus sequitur aliquod impossibile sumitur aliquod propter quod videtur impossibile sequi, cum tamen propter ipsum non sequatur. Et istud non accidit nisi in syllogismo ad impossibile, quia in solis hiis necesse est interimere aliquam praemissarum¹ propter falsitatem conclusionis, quae quia sequitur, ideo non sunt orationes in quibus incidit locus iste simpliciter insyllogizatae, sed ad propositum sunt insyllogizatae, quia impossibile non sequitur propter datam hypothesim, quod explicat ibi <167b27> ut quoniam.

§ Sed cum falsa² oratio non dicitur nisi quadrupliciter, ut habetur in octavo Topicorum,³ aut enim quia <videtur concludi quae non> concluditur,⁴ et dicitur apparens litigiosus;⁵ aut quia concludit, non tamen ad propositum, ut quando incidit locus iste, non videtur locus iste esse locus sophisticus, quia solum in priori modo dicitur syllogismus apparens, nisi quia ibi sumitur apparentia solum respectu illationis, locus autem iste non peccat solum [[inferendo]] contra illationem syllogismi dialectici, sed contra probationem, quae est non solum <in> inferendo conclusionem, sed conclusionem propositam [[ex primis]] iuxta illud octavi⁶ Topicorum⁷

¹ aliquam] aliquod V.

² falsa] fallacia V.

³ Arist., *Top.* VIII.12.162b3–15: “Falsa autem oratio dicitur quadrupliciter, uno quidem modo quando videtur concludi quae non concluditur, vocatur autem apparens litigiosus syllogismus; alio autem modo quando concluditur quidem, non tamen ad propositum, quod accidit maxime in his quae ad impossibile ducunt; aut ad propositum quidem concluditur, non tamen secundum propriam disciplinam etc.”

⁴ concluditur] contra V.

⁵ litigiosus] litigiosorum V.

⁶ octavi] octava V a.c.

⁷ Arist., *Top.* VIII.5.159b8–9: “qui bene syllogizat ex probabilioribus et notioribus propositum demonstrat”.

“omnis bene syllogizans propositum ex primis et notioribus demonstra[n]t” – unde, quia paralogismus iuxta hunc locum videtur concludere propositum hypothesis et non concludit[ur], dicitur apparens syllogismus.

§ Modi autem iuxta non causam duo sunt: unus quando ratio ad impossibile coniuncta est tantum subiecto hypothesis, alius quando¹ tantum coniuncta est praedicato hypothesis; si enim neutri esset coniuncta, non esset hypothesis ut causa; si autem utrique, non esset non causa, ut patet in secundo Priorum.²

§ Modi autem arguendi, non dico paralogizandi, iuxta non³ propter hoc accidere tres sunt, sc. duo dicti et tertius quando ratio ad impossibile neutri terminorum hypothesis est coniuncta, ut patet in ratione Zenonis⁴ in secundo Priorum,⁵ qua probat quod non contingit moveri.

§ Quaeritur quae sit causa apparentiae huius loci. Et si dicatur cum Aristotele quod non causa apparet causa eo quod ponitur inter praemissas quae sunt causae impossibilis conclusi, et coniuncta est eis in altero terminorum suorum, tunc erit hic non causa ut causa ‘omnis homo est rationalis, omnis lapis est homo, et lapis est albus, ergo lapis est rationalis’. Et si hoc, dividetur locus iste in duos, in quorum uno peccabitur propter apparentiam entem in syllogismo ostensivo, et in alio propter apparentiam in syllogismo ad impossibile.

Contra. Ablata aliqua praemissarum manet syllogismus ostensivus; ergo haec argumentatio syllogismus ostensivus non est.

¹ quando] quoniam V.

² Ad Arist., *APr.* II.17 *referri videmur.*

³ non – accidere] *Vide Arist., APr.* II.17.65a38sq., rec. Flor. & Carn.: “Non propter hoc autem accidere falsum, quod saepe in disputationibus solemus dicere, primum quidem est in ad impossibile syllogismis, etc.”

⁴ Zenonis V^{corr} in spatio a librario principali vacuo relicto.

⁵ Arist., *APr.* II.17.65b16–21, rec. Carn.: “Quod enim non est causa ut causam ponere hoc est, ut si volens ostendere quoniam asymmetrum est diametrum, conetur Zenonis rationem, quoniam non est moveri, et ad hoc inducat impossibile; nullo enim modo nusquam continuum est falsum locutioni quae ex principio est.”

Item, hic non est hypothesis ad cuius oppositum¹ interimendum revertitur ab impossibili concluso; ergo non est syllogismus ad impossibile; ergo nec est peccatum hic contra syllogismum ostensivum nec contra per impossibile, ita quod sit syllogismus apparens respectu illationis vel respectu propositi probandi, sed solum est peccatum eo quod est non propter hoc accidere sive ex superfluitate, et hoc peccatum docet Aristoteles vitare in primo Priorum capitulo de reductione;² docet etiam in deminutis³ addere et in superfluis deminuere donec veniatur ad tres terminos et duas propositiones, quarum una se habet ut⁴ totum et reliqua ut pars.

§ Quaeritur, cum dempta hac hypothesis ‘anima et vita sunt eadem’ nihil minus sequitur falsa conclusio, et falsum non sequitur nisi ex falso vel ex falsis, quae duarum propositionum sit falsa.

Dicitur quod haec ‘mors⁵ et vita sunt contraria’, non enim sunt contraria sed privative opposita, fit enim progressio a vita ad mortem et non econverso, quod non contingeret si essent opposita.

Sed adhuc non vitatur impossibile. Arguatur enim sic: Omne enim quod opponitur privative corruptioni est generatio; vita opponitur privative corruptioni, quia morti, secundum sic dicentes; quare vita est generatio.

Propterea dicendum⁶ quod haec est falsa ‘mors est corruptio’; sicut enim ad generationem animalis consequitur vita, quia prius est animal

¹ oppositum interimendum revertitur] compositum int(er)mēdū u(er)tit(ur) V a.c., ex quo compositum int(er)mēd\i\ū \re/u(er)tit(ur) effecit V^{corr}.

² Arist., *APr.* I.32, 57a18–22 ex rec. *Flor.*: “Considerandum ergo si quid superfluum sumptum sit et si quid necessariorum omissum, et hoc quidem ponendum illud vero auferendum, donec veniat quis ad duas propositiones; sine his enim non est reducere sic interrogatas orationes.”

³ deminutis] deuntis V a.c., ex quo diminutis effecit V^{corr}.

⁴ ut] in V.

⁵ mors] anima V.

⁶ dicendum] addendum V. *Cum sequentibus* cf. Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE*, C 297vA, P 24vB: “Ideo dicendum est aliter sic quod haec est falsa ‘mors est corruptio’, et hac ratione: nihil quod sequitur ex aliquo motu vel aliqua mutatione potest vere dici esse {e. om. C} motus vel ipsa mutatio. Sicuti ad generationem animalis consequitur vita, prius enim est animal generatum et postea vivum, et non potest ipsa vita dici eius {ipsa– eius: dici eius vita P} generatio; eodem modo est de corruptione: prius enim corrumpitur

generatum et postea vivit, et <non> potest ipsa vita dici generatio; eodem modo est de corruptione, prius enim corrumpitur animal et postea consequitur mors, et ipsa mors <non potest> vere dici ipsa mutatio ad quam consequitur. Et ideo falsa est propositio quae dicit quod mors est corruptio, et ex illa falsa sequitur conclusio falsa.

Aliter dicitur quod dempta¹ hac propositione ‘anima <et> vita sunt idem’, adhuc est oratio peccans in forma, cum enim dico quod mors et vita sunt contraria, verum est sicut motus contrariatur quieti, vita enim est quasi quies, quia qui vivit se habet nunc ut prius; mors autem est motus ad non esse. Cum autem dicitur ‘generatio et corruptio sunt contraria’, verum est de contrarietate quae est motus ad motum et non motus ad quietem, et ideo \non/ oportet quod, quamvis mors sit corruptio, quod vita sit generatio; oporteret autem, si eodem modo opponeretur mors vitae et generatio corruptioni.

§ Alia quae posse<n>t hic obici in secundo Priorum soluta sunt.

<167b38> QUI AUTEM IN EO QUOD INTERROGATIONES DUAS

Hic septimo manifestat quando et qualiter fiunt paralogismi iuxta locum qui dicitur ‘plures interrogationes ut unam facere’ potius quam ‘plures propositiones’, quia locus [[e]] iste contra syllogismum dialecticum peccat, cuius praemissae proprie dicuntur² interrogationes eo quod extra contextum syllogismi interrogatur³ de consensu respondentis. Et differt interrogatio a quaestione et problemate eo quod interrogatio praemissa est tantum, alia autem fiunt conclusiones, sed differenter: problema enim, eo quod quaerit indifferenter de utraque parte contradictionis, fit conclusio in dialecticis; quaestio autem, eo quod quaerit tantum certitudinaliter de una parte, fit conclusio in demonstrativis. Dicit ergo: <167b38> “Paralogismi secundum hunc locum fiunt quando propositio, quae plures est, latet, et ad

animal et post corruptionem consequitur mors. Cum igitur corruptio sit quaedam mutatio ad quam consequitur mors, non potest ipsa mors vere dici illa mutatio ad quam consequitur, et ideo falsa est illa {i.: ita C} propositio quae dicit quod mors est corruptio. Et ex ista propositione falsa cum aliis praemissis sequitur conclusio falsa.”

¹ dempta] deupta V.

² dicuntur] dicitur V.

³ interrogatur] interrogantur V, ut videtur.

ipsam datur responsio una”; hac enim data ducitur¹ ad falsum manifestum. Et \si/ simul cum hoc detur quod contingit similiter respondere ad unum et ad plura, redarguitur manifeste. Quod² tamen praeposuit materiam multorum paralogismorum manifestat ibi <168a11> Quando<que> autem assumptis etc.

§ Et quia interrogationes essentialiter³ ordina<n>tur ad syllogismum, ideo, cum locus iste peccet contra interrogationem primo, essentialiter et non per accidens peccabit contra syllogismum dialecticum vel elenchum, quamvis non primo.

§ Item, cum apparentia huius[modi] loci sit convenientia interrogationis quae plures est cum illa quae una est, haec convenientia [autem] aut erit in voce, et tunc fit deceptio secundum aequivocationem, aut in re, et tunc fit deceptio extra dictionem, sc. secundum hunc locum.

§ Sed quaeritur quae sit haec convenientia in re.

Et est convenientia in re significata per nomen aliquod per se sumptum et cum alio copulatum, vel aliquo alio modo unitum, ut per nomen plurale vel aliquo aliter, sicut significatur in illa parte <168a11> Quando<que> autem assumptis.

§ Modi autem paralogizandi iuxta hunc locum tres sunt penes triplicem modum pluralitatis propositionis quae plures est, sc. quia aut plura subiciuntur, vel plura praedicantur, vel utroque modo, ex quibus non fit unum.

§ Quaeritur de hoc quod dicit <168a9> quod dicere aliquid eorum quae sunt non bona esse bonum vel eorum quae sunt bona esse non bonum falsum est, cum tamen in tertio Topicorum⁴ dicit “non bona <ut> beatitudinem et malum aliquod”.

Videtur mihi quod hic loquitur proprie et secundum virtutem significationis sermonis, ibi autem communiter [[autem]] et secundum vulgus,

¹ ducitur **V^{corr}** s.l.] dicitur **V**.

² Quod – paralogismorum] *num sanum?*

³ essentialiter] sotaliter **V**; *supra quod* vel senten *add.* **V^{corr}**, i.e. sententialiter *legendum esse coniecturaliter proposuit.*

⁴ Arist., *Top.*, III.2.117a21–23: “Et non bona bonis nichil prohibet esse magis eligenda, ut beatitudinem et aliud aliquid quod non est bonum iustitia et fortitudine.”

sicut pluries in illo libro facit. Qua enim ratione esset dicere talia non bona esse, et bona; sed si sunt \bona/, †neutrum est [[bona]] non bonum, quod est impossibile†.¹

§ Quaeritur etiam quare dicit “Qui autem in eo /37v/ quod duas interrogationes” potius quam “tres” vel “quattuor” vel deinceps.

Potest dici quod duo intelliguntur in quolibet alio numero. Vel, quia magis latet minor [[plurat]] pluralitas quam maior.

§ Item, dicit quod haec est plures ‘ista sunt alba’.² Cuius oppositum videtur, tum quia pluralitas suppositorum non facit pluralitatem in propositione, quia sic esset quaelibet universalis plures, tum quia dicit Aristoteles in fine primi³ Priorum:⁴ si albedo insit alicui et alicui non, erit haec negativa vera ‘non omnia sunt alba’; ergo per se subiectum universalis⁵ est unum, ergo compositio una, et ita propositio una.

Aut[[em]] non sequitur si compositio una quod propositio una est, quia propositio potest habere pluralitatem aut \[[aut]] ex parte compositionis aut ex parte extremorum; unde, quia hic tam/ ex parte subiecti quam praedicati significantur multa ut multa, eo quod illud quod significat plurale <significat> per modum multorum, quod singulare per modum unius, ideo est haec et quaelibet consimilis plures; non enim fit unum ex illis eo modo quo hic⁶ significantur nisi per aggregationem, sicut a[[n]]cervus lapidum est unus. Et ita patet solutio primi: quamvis enim pluralitas suppositorum unitorum in suo communi non faciat pluralitatem, tamen pluralitas ipsorum non unitorum in ipso facit.

§ Sed ex iam dicto textu libri Priorum potest trahi medium quo videtur haec vera, demonstrat[[i]]o bono cum non bono, ‘haec sunt non bona’,

¹ impossibile] in9po^{le} V; id quod V^{corr} intactum reliquit sed 9ponibile sub linea addito se verbum abbreviatum in incomponibile resolvere velle indicavit.

² alba V^{corr}] abalia V; 1 post primum a inseruit, lia expunxit corrector.

³ primi Priorum] inv. V, sed litteris b et a superscriptis rectus ordo indicatus est.

⁴ Arist., *APr.* I.46.52a18–21, rec. Flor.: “Et in pluribus autem, quorum his quidem inest, illis vero non inest idem, negatio quidem similiter vera erit, quoniam non sunt alba omnia aut quoniam non est album unumquodque; quoniam autem est non album unumquodque aut quoniam omnia sunt non alba, falsum.”

⁵ universalis] unitatis V.

⁶ hic V^{corr} s.l.] fit V, quod expunxit corrector.

quoniam si tantum sit unum non bonum, vera est haec secundum Aristotelem ‘non omnia sunt bona’; ergo sua aequipollens ‘aliqua non sunt bona’, quae non potest verificari nisi pro illo non bono cum uno bono.

Dicendum quod dictae¹ particulari non aequipollet, sed huic ‘aliquid non est bonum’. Antecedunt haec enim et consequuntur² ad se invicem.

§ Cum locus sit tam maxima quam differentia maximae, eo quod utrobique elicitur medium argumentandi, quaeritur quae sunt maximae et differentiae maximarum a quibus eliciuntur media sophistica, propter quas quidem dicantur³ modi redarguendi loci sophistici.

Dicendum quod differentia maximae est nomen⁴ loci sophistici – in aequivocatione et ita de aliis –, quia per nomina differunt ab invicem maximae, quae sunt loci sophistici sive a quibus eliciuntur media sophistica.

§ Est autem maxima in aequivocatione: putare significatum idem, quia dictio est eadem [[ea]] secundum materiam et formam.

<In amphibolia: putare significatum idem, quia oratio est eadem secundum materiam et formam.>

In compositione et divisione: putare significatum idem componendo et dividendo quia eadem est oratio secundum formam. Et haec dividitur in duas maximas speciales, quarum una in compositione,⁵ sc. putare idem significatum componendo componenda et non componenda, quia eadem est materia orationis utrobique; alia est in divisione, sc. putare idem significatum dividendo dividenda et non dividenda quia eadem est materia orationis utrobique.

In accentu: putare idem significatum diversimode accentuando quia materia in qua cadunt diversi ac<cen>tus eadem est.

¹ dictae] dicto V.

² consequuntur] consequenter V *a.c.*

³ dicantur] dicuntur *malim.*

⁴ nomen] in omni V.

⁵ compositione] comparatione V.

In figura dictionis: putare idem significatum quia eadem est figura vocis in principio, medio vel fine, vel <in> totali dictione.

Sic ergo possunt sumi maximae in comparatione ad nos. Absolute autem dempto ‘putare’ et addita †definitione, cum causa sit cuiuslibet dictionis†, “Vox est eadem secundum materiam et formam, <ideo> significatio¹ est eadem”, et ita de aliis. Sine² enim causa sumi non possunt nisi³ sint verae in parte, et tunc non sunt maximae.

In accidente: “De quocumque accidens, ideo de eo subiectum et econverso”.

Item, <“Quia sumitur> simpliciter, ideo apparet sumi secundum⁴ quid[em] et econverso”.

Item, †”Quia affirmatio aliqua aut apparens, ideo affirmatio et negatio vera”.†

Item, “Quia praemissa eadem cum \conclusionem, ideo probat eam”.

Item, “Consequentia bona quia sua/ conversa”.

<Item,> †“Quia ut causa non causa”.†

Item, “Quia res videtur eadem, ideo interrogatio eadem”.

§ Et⁵ quia demonstratis duobus quorum alterum est caecum et alterum est videns docet Aristoteles <177a16>reducere ad veram contradictionem respondentem negantem sic ‘non sunt caeca’ dato quod similiter sit in singulari et in plurali, quaeritur an hac suppositio sit vera.

Et videtur quod non, quia haec est falsa⁶ ‘ista sunt caeca’, quia⁷ non sequitur ‘ista sunt nata habere visum et non habent;⁸/ ergo sunt caeca’⁹,

¹ significatio] si ergo V.

² sine] vel sive V.

³ nisi – in parte] *Haud nescio an corruptela lateat.*

⁴ secundum] [[su]] V.

⁵ Ante Et lemma et fortasse plura excidisse dixerim.

⁶ haec est falsa] hic est fallacia V.

⁷ quia] quare V.

⁸ habent] habere V^{corr}.

⁹ caeca] tota V, quod V^{corr} in ceca mutavit.

cum conclusio sit falsa et praemissa vera; quare non erit similiter in plurali et in singulari.

Et quia¹ non solvit istam rationem ‘caecum est quod non habet visum etc., ergo caeca² sunt etc.’, per quam videtur innuere³ quod similiter sit in singulari et in plurali, <***> sed solum pluralitatem in conclusione, quaeritur quomodo ista ratio habet solvi.

Dicitur quod ibi est figura dictionis eo quod commutatur singulare in plurale, sicut hic ‘caecum est quod non habet visum etc., ista non habent visum et nata sunt habere, ergo ista sunt caeca’. Similiter est hic: ‘quicquid scis, scis aut inveniendo etc., ista scis, ergo etc.’

§ Quaeritur de unitate propositionis et quaeratur in principio cuiusmodi unitas exigitur ad unitatem propositionis.

Unitas vocis non, quia sic esset haec una ‘canis currit’, cuius oppositum postea probabitur; exigitur ergo unitas rei; aut ergo unitas genere aut specie aut numero: genere non, quia tunc esset haec una ‘homo et asinus currunt’; specie non, quia tunc esset haec una ‘Socrates et Plato currunt’; si autem unitas numero sufficeret solum, tunc non esset haec una ‘pater et filius sunt relative opposita’ nec haec ‘bonum et malum sunt contraria’, nec esset haec plures ‘homo⁴ albus ambulans currit’, cum subiciatur hic unum numero.

Dicunt quidam quod ad hoc quod propositio una⁵ sit exigitur unitas praedicati et subiecti, sed ad unitatem subiecti non solum sufficit unitas genere nec specie, nec necessario requiritur unitas numero ita quod subiectum in se sit unum numero, sed requiritur unitas subiecti in comparatione ad praedicatum, ita quod si in se sit plura, tamen respectu praedicati sit unum, hoc est quod praedicatum reddatur toti subiecto coniunctim et nulli parti divisim; †et si multis reddatur divisim, aut [[si]] 9^{ig}\^a/antur† praedicatum inesse mediante communi aut non; si sic, est una,

¹ quia] quod V.

² caeca] tota V.

³ innuere V^{corr} in mg.] uud’e (= videre) V, quod expunxit corrector.

⁴ homo albus ambulans] Cf. Arist., *Int.* 11.20b40-21a1: “et rursus musicus albus ambulans”.

⁵ una] iter. V; alterum exp. V^{corr}.

ut '[h]omnis homo currit': si non, <non> est una, ut haec 'Socrates et Plato currunt'.

Ad sciendum igitur universaliter quae propositio sit una videndum est primo ad praedicatum si sit unum; et si sic,¹ considerandum ad subiectum: si sit unum in se prima significatione etc., sive mediante aliquo communi attribuatur praedicatum multis sive non, semper est una; si autem subiectum non sit unum in se, aut in comparatione ad praedicatum est unum, aut non; si sic, est una ut 'pater et filius sunt relative opposita'; si non, aut ergo utrumque [[est]] per modum subiecti accipitur ut 'Socrates et Plato currunt', et est plures simpliciter; aut unum per modum subiecti et reliquum per modum determinationis ut 'Socrates \cum/ Plato<ne> currit', et hoc magis accedit ad unitatem, <et> est una secundum modum; si ergo Socrates et Plato trahunt navem coniunctim, tunc est haec una secundum rem 'Socrates \et/ Plato trahunt navem', nec tamen secundum modum. Et ideo tripliciter est propositio una: aut secundum rem et² modum ut 'Socrates currit', aut secundum modum tantum ut 'Socrates cum Platone currit', aut secundum rem tantum ut 'Socrates et Plato trahunt navem', similiter 'pater et filius sunt relative opposita'.

Ad praedictam quaestionem videtur mihi aliter esse dicendum, cum quaeritur quae sit illa unitas quae exigitur ad unitatem propositionis, cum dicit Aristoteles³ quod est una illa in qua unum de uno praedicatur. Puto quod illud unum debet esse unum per essentiam, unde puto has esse plures 'album et nigrum sunt contraria', 'pater et filius sunt relative opposita' et 'homo albus currit'. Et [et] quod haec sit plura '\homo/ albus currit' arguo sic: Non contingit sumere eius contradictoriam per unam negationem, cum sint ibi duae compositiones; ergo est plures. Consequentia patet. Probatio maioris erit manifesta in VII° Topicorum.

¹ sic] sit V.

² et V^{corr} s.l.] aut V, quod exp. corrector.

³ Arist., *Int.* 8.18a13–14: "Una autem est adfirmatio et negatio quae unum de uno significat"; *SE* 169a7–11: "Nam propositio unum de uno est. [...] Si ergo una tantum propositio est quae unum de uno assignat".

Contra. Scribit Aristoteles in secundo Perihermenias¹ quod ex homine et albo fit unum, et ita videtur haec una ‘homo albus currit’.

Dico quod ex homine et albo fit unum subiectum vel praedicatum secundum numerum, sed talis unitas non est sufficiens ad unitatem propositionis; sed ex homine et albo non fit unum per essentiam, sicut vult Aristoteles, et haec est unitas quae exigitur ad veram unitatem propositionis, quia ex homine enim et albo praedica[[men]]tis diversis contingit inferre praedicatum coniunctum, ideo scribit Aristoteles quod ex homine et albo fit unum, et non quia \hoc/ unum sit sufficiens ad unitatem propositionis.

Item, haec propositio ingreditur syllogismum, ergo est propositio una.

Dico quod cum dicit Aristoteles² quod propositio³ plures non ingreditur syllogismum, i.e. propositio multiplex; sed si sit plures et non multiplex, bene potest ingredi syllogismum, sicut illa quae simpliciter una est, sicut patet per Aristotelem in secundo Priorum \in/ capitulo de oppositis in tertia figura d<ic>entem⁴ quod <non> est concludere opposita ex uno syllogismo nisi implicere<n>tur opposita in maiori, sic: ‘omne animal est album et non est album, omnis homo est animal, ergo etc.’. Vult ergo quod iste syllogismus sit unus, et tamen maior est propositio plures.

§ Item, ad hanc quaestionem ‘Curritne homo albus?’ contingit respondere unica responsione; quare est interrogatio una.

Dico quod prima est falsa quia in hac⁵ ‘\homo/ albus currit’ potest esse unitas ex parte utriusque compositionis, et tunc respondendum est ‘Verum est, verum est’; aut falsitas ex parte utriusque, et tunc respondendum

¹ Cf. Arist., *Int.* 11.20b33-35: “De homine enim verum est dicere et extra animal et extra bipes et ut unum, et hominem et album et haec ut unum; sed non, si citharoedus et bonus.”

² *Locum non inveni.*

³ propositio plures] *inv.* V.

⁴ Arist., *APr.* II.15.64b17–21: “Oportet autem considerare quoniam sic quidem non est contraria concludere ex uno syllogismo ut sit conclusio quoniam non est bonum bonum aut aliud quid tale, nisi statim propositio huiusmodi sumatur (ut omne animal esse album et non album, hominem autem animal)”.

⁵ hac] hoc V *a.c.*

‘Falsum est, falsum est’; aut veritas ex parte unius et falsitas ex parte alterius, et tunc respondendum est ‘Verum est, falsum est’.

§ Item, dicit Aristoteles in secundo Perihermenias¹ quod eius quod est ‘est albus homo’ negatio est ‘non est albus homo’, et sic erit prima una, cum habeat unam negationem oppositam.

Dico quod cum dicit Aristoteles ‘est albus homo’ intelligit quod li² ‘homo’ sit subiectum et li ‘albus’ praedicatum, ut is sit ordo ‘homo est albus’, ordinat enim pluries praedicatum ibi ante subiectum.

Contra. Tunc, cum probat ibi³ Aristoteles quod verba et nomina transposita idem significant, ut ‘homo est albus’ et ‘est albus homo’, esset intellectus quod illa idem significant ‘homo est albus’ et ‘albus est homo’.

Dico quod hoc verum est. Licet enim li⁴ ‘albus’ non possit subici per se, de hoc non est curandum, dummodo idem significet cum ponitur ex parte subiecti et cum ponitur ex parte praedicati. Et quod haec sit intentio Aristotelis /38r/ patet assignando causam quare Aristoteles non petit principium cum dicit in fine illius rationis⁵ quod haec ‘non est homo albus’ est negatio huius ‘est albus homo’.

§ Item, haec est una ‘album currit’, ergo et haec ‘res alba currit’ vel ‘homo albus currit’.

Dico quod non sequitur, licet convertantur, quod si altera sit una et reliqua, sicut patet manifeste in aliis.

§ Et si dicat quis quod ‘album’ significat albam rem, dico quod falsum hoc est, tum quia tunc esset ‘album’ aequivocum, nihil enim est univocum ad subiectum et suum accidens, tum quia ‘album’ solam qualitatem

¹ Arist., *Int.* 10.20b4–5: “Eius enim quae est ‘est albus homo’ negatio est ‘non est albus homo’;”

² li] si V.

³ Arist., *Int.* 10.20b1–2: “Transposita vero nomina vel verba idem significant, ut ‘est homo albus – est albus homo’;”

⁴ li] si V.

⁵ Arist., *Int.* 10.20b4–8: “Eius enim quae est ‘est albus homo’ negatio est ‘non est albus homo’; eius vero quae est ‘est homo albus’, si non eadem est [quae etiam] ei quae est ‘est albus homo’, erit negatio vel ea quae est ‘non est non homo albus’ vel ea quae est ‘non est homo albus’.”

significat, ut habetur in Praedicamentis,¹ ‘alba’ autem ‘res’ non, quia alba res in nullo praedicamento est, ut habetur in Topicis² quod homo albus in nullo praedicamento est.

§ Item, ponatur quod nullus currat et quod omnis homo sit albus; tunc arguo sic: ‘homo albus currit, ergo homo currit’; ergo ad oppositum consequentis sequitur oppositum antecedentis sic: ‘nullus homo currit, ergo homo qui non est albus non currit’; cum enim sit plures, oportet sumere eius oppositum per duas negationes; sed si hoc, tunc ex vero sequitur falsum.

Istud habet solvi alias, ubi determinavi qualiter sumenda sit contradictio in copulativis.

§ Item, ‘nullus \homo/ currit’, quaeritur, sustinendo quod una negatio non possit negare duas compositiones, qualiter debet converti.

Puto quod sic: ‘ergo nullum currere inest homini’, cum antecedunt et consequuntur et de subiecto fiat praedicatum etc.

§ Sed hoc est difficilius: ‘nullus homo videt omnem hominem’. Sustinendo enim quod signum possit esse subiectum vel pars subiecti faciliter convertetur sic: ‘ergo nullum omnem³ hominem videt homo’, sed hoc indiget disputatione, quam ad praesens relinquo.

Dicitur etiam quod sic convertitur ‘ergo nullus omnem hominem videt homo’.

<6.168a17> AUT ERGO SIC DIVIDENDUM

Reducit specialia principia motiva deceptionis sive causas apparentiae et non existentiae speciales in universale principium motivum deceptionis sive universalem causam apparentiae et non existentiae, quae consistit in demonstrando in quo deficit unusquisque locus sophisticus in deminutione rationis elenchi, id est tam syllogismi quam contradictionis, manifestando in quo deficit unusquisque locus sophisticus et peccat contra syllogismum

¹ Arist., *Cat.* 5.3b19: “Nihil enim aliud significat album quam qualitatem.”

² *Locum non inveni.*

³ omnem hominem] hominem omnem V, sed litteris b et a superscriptis ordinem invertendum esse indicavit V^{corr}.

vel contradictionem. Et primo simul¹ omnes reducit per hoc quod omnes immodificati sunt, et exponit hoc dicens quod oportet in vero elencho conclusionem accidere ex necessitate ex hiis quae posita sunt, quod non accidit in locis sophisticis, quia ipse sumit ‘ex necessitate accidere’ communiter ad necessitatem illationis <et> probationis contradictionis; quidam enim peccant contra probationem tam †conclusionis quam conclusionis^{2†} propositae, et hii secundum quod tales peccant specialiter contra syllogismum dialecticum, ut non causa; quidam contra illationem, et³ principaliter hii contra syllogismum simpliciter, ut accidens et consequens et alii, omnis enim syllogismus specialis illationem sumit a syllogismo simpliciter; quidam \contra/ contradictionem \sicut deminutio rationis elenchi contra⁴ contradictionem/ solum, de qua actum est prius. Peccant etiam aliqui loci sophistici, sicut accidens et petitio secundum demonstrationem. In aliquo etiam⁵ syllogismo salvatur ratio syllogismi simpliciter eo quod dispositionem habet figuralem et debitam quantitatem et qualitatem, in quibus consistit modus, et est peccatum contra syllogismum topicum eo quod non est medii ad extrema habitudo localis, verbi gratia ‘omnis homo est albus, omne album est homo, ergo etc.’. In aliquo etiam⁶ salvatur tam ratio syllogismi simpliciter quam dialectici syllogismi, est tamen accidens vel petitio principii contra demonstrationem eo quod non sequitur propter habitudinem medii ad extrema maiorem inesse accidenti eo quod ipsum est propter hoc quod rei subiectae inest eo quod ipsum est; verbi gratia ‘triangulos habet tres angulos etc., omnis triangulus est figura, ergo etc.’.

Universaliter ergo intelligendum: quando omni alio peccato remoto pecca[[n]]tur contra aliquam particulam propositam in definitione syllogismi simpliciter, peccatur contra syllogismum simpliciter; quando autem salvatis⁷ condicionibus syllogismi simpliciter, sive praeter \hoc/ quod peccatur contra syllogismum simpliciter, peccatur in probatione vel

¹ simul] similiter V.

² conclusionis] *an contradictionis scribendum?*

³ et] ut V.

⁴ contra] ad V^{corr} (*cui tota additio sicut – contradictionem debetur*).

⁵ etiam] enim V.

⁶ etiam] enim V.

⁷ salvatis] solvatis V.

improbatione propositi vel in eo quod variatur habitudo localis in probabilitate, peccatur contra syllogismum dialecticum. Quando etiam omnibus hiis salvatis peccatur contra aliquam condicionem syllogismi simpliciter, ut ex variatione condicionis vel suppositione alicuius quod non est per se notum ad sui ipsius ostentionem, peccatur contra syllogismum demonstrativum.

Contra. In primo Posteriorum, ibi In doctrinis autem¹ probatur quod locus sophisticus non peccat contra demonstrationem.

Dicendum quod locum sophisticum peccare contra demonstrationem dupliciter est: aut ita quod causet² defectum in aliquo syllogismo contra condiciones demonstrationis, aut ita quod demonstrator utatur loco sophistico in demonstrando. Secundo modo intelligit Aristoteles in primo Posteriorum, ut patet per suas rationes; demonstrator³ enim procedit ex hiis quae insunt secundum quod ipsum est, et non ¶currat¶ aliquid ambiguum eo quod si ¶ens¶ est dividit et manifestat sensum in quo vult procedere.

§ Sed dicit <aliquis>: Ergo eadem ratione non peccabunt contra syllogismum topicum, cum dialecticus utatur syllogismo dialectico, in quo non cadit apparentia sophistica.

Aut non semper utitur syllogismo dialectico, tum propter protervitatem respondentis, tum quia latet eum multiplicitas eo quod non est sciens sed credens sive opinans.

§ Item, cum dialecticus non utatur hiis quae insunt secundum quod ipsum est, nec demonstrator utitur aliquo loco sophistico, quis faciet syllogismum peccantem contra demonstrationem?

Dico quod dialecticus⁴ vel sophista induens formam demonstratoris.

¹ Arist., *APo.* I.12.77b27.

² causet] *vel* esset V, *quod si recipias defectum in defectus mutandum erit.*

³ demonstrator – ipsum est] *Cf.* Arist., *APo.* I.4.73b25–29: “De omni quidem igitur et per se determinatum sit hoc modo; universale autem dico quodcumque de omni que sit et per se et secundum quod ipsum est. Manifestum igitur est quod quecumque sunt universalis, ex necessitate insunt rebus. Per se autem et secundum quod ipsum est idem est”.

⁴ dialecticus *etc.*] *Cf.* Arist., *Metaph.* IV.2.1004b17-18, trl. vetustissima: “dialectici namque et sophiste eandem quidem induunt figuram philosopho”.

§ Quaeratur gratia huius “Aut sic dividendum etc.”, an aliqua disiunctiva possit esse cuius utraque pars est vera.

Et videtur quod non, tum quia omnes dicunt quod disiunctiva est vera cuius tantum altera pars est vera, tum quia natura disiunctionis est quod ea inter quae disiungit simul esse non possunt.

Contra. Si altera pars disiunctivae est vera, tota disiunctiva est vera; sed si utraque pars est vera, altera pars est vera; ergo si utraque est vera, tota est vera.

Dicendum quod maior intelligenda¹ est cum praecisione sic: “si tantum altera pars est vera etc.”, et eo modo est minor falsa.

§ Item, quicquid vere dicitur de inferiori \et de superiori/; sed ‘Socrates <est homo>’ est inferius quam ‘Socrates vel Plato est homo’ et tamen huius disiunctivae utraque pars est vera.

Item, quicquid praedicatur de parte subiectiva, et de suo toto; sed ‘Socrates’ est pars subiectiva respectu huius ‘Socrates vel Plato’, ergo cum haec sit vera ‘Socrates est homo’, et erit haec vera ‘Socrates vel Plato est homo’.

Item, quicquid vere praedicatur de antecedente² et <de> consequente; sed ‘Socrates’ est antecedens et ‘Socrates vel Plato’ consequens, et ita ut prius.

Item, ex veris non sequitur nisi verum; sed sequitur ‘Socrates est homo, ergo Socrates vel Plato est homo’, et prima est vera; ergo etc. Quod sequatur patet, quia ad inferius sequitur suum superius et ad partem subiectivam suum totum et ad antecedens suum consequens.

Dicendum quod quaedam se habent secundum inferius et superius ex omni parte, sc. tam ex parte praedicati, ut³ animal \et/ homo, [et] quae<dam> vero ex parte praedicati solum, ut terminus infinitus et pura negatio; terminus enim infinitus ex parte subiecti non infert puram negationem, ut patet ex libro Priorum;⁴ quaedam vero se habent secundum

¹ intelligenda] intelligendum V.

² antecedente V^{corr}] accidente V.

³ ut animal] inv. V; ordinem restituit V^{corr}.

⁴ Arist., *APr.* I.46.

inferius et superius respectu alicuius praedicati, et non respectu cuiuslibet, ut ‘Socrates’ et ‘Socrates vel Plato’: respectu enim praedicati convenientis solum alteri disiunctorum se habent secundum inferius et superius, [respectu alicuius praedicati] et non respectu [[cuiuslibet ut Socrates]] \praedicati/ convenientis utriusque disiunctorum, cuiusmodi est ‘homo’. Et sic patet responsio ad <***> praedictam.

§ 1.1 Item, si non sequitur ‘Socrates est homo, ergo Socrates vel Plato est homo’ retento li ‘vel’ pure disiunctive, oppositum stabit, sc. ‘non Socrates vel Plato est homo’, sed sequitur ‘non Socrates vel Plato est homo, ergo non Socrates’.¹ Quod sequatur videtur sic: istae duae propositiones ‘non Socrates vel Plato etc.’ et ‘neuter istorum etc.’ contradicunt² eidem propositioni, sc. huic ‘Socrates vel Plato etc.’; sed quaecumque contradicunt uni³ et eidem sunt eadem; ergo, cum sequitur ‘neuter istorum est homo, ergo non Socrates’, sequetur ‘non Socrates vel Plato est homo, ergo nec Socrates’.

1.2 Item, quod sequatur videtur, quia si aliquid sequitur ad aliud, ad oppositum consequentis sequitur oppositum antecedentis; et sequitur ‘Socrates, ergo Socrates vel Plato’; quare etc.

1.3 Item, negato superiori negatur et inferius.

1.4 Item, negato toto universali negatur et sua pars.

3. Dicitur quod non sequitur ‘non Socrates vel Plato est homo, ergo non Socrates est homo’, quia negatio in ipsa potest negare ipsam disiunctionem, sive <***4> falsitatem ipsius disiunctionis ponendo eius oppositum, sc. copulationem; unde haec ‘non Socrates vel Plato est homo’ potest verificari aut quia Socrates et Plato est homo, aut quia neuter est homo. Quod autem disiunctioni opponatur copulatio patet, quia disiunctio est inter ea quae non sunt simul, copulatio autem inter ea quae sunt simul.

¹ Socrates] *aut subaudiendum aut addendum* est homo.

² contradicunt] *contradicit V.*

³ uni et eidem] *et eidem uni V a.c.; punctis suprapositis ordinem restituit V^{corr}.*

⁴ ***] *verbum infinitivi modi, ut significare vel sim. excidisse videtur.*

Ad 1.1 Ad hoc autem quod supponitur quod ‘neuter istorum’ contradictoriatur huic ‘Socrates vel Plato’ respondent per interemptionem, quia ambae possunt esse falsae, ut posito quod uterque currat.

§ Quaeritur de hoc quod dicit <168a19-21> quod omnes peccant eo quod sunt immodificati. Hoc enim videtur falsum, tum quia in antecedente aliquando est modus, ut hic ‘omnis aqua est naturalis, omne balneum est aqua, ergo etc.’, tum quia in petitione principii et ignorantia elenchi non solum videtur conclusio[nem] accidere sed neccessario accidit, quia ibi est modus.

Intuenti ex praedictis patet solutio¹. Dicitur tamen quod modus dicitur dupliciter: quidam enim debetur elencho in quantum est elenchus, et contra istum peccat ignorantia elenchi; quidam autem debetur syllogismo in quantum syllogismus, et iste est duplex, quia quidam est vocalis, et contra hunc non est necesse aliquem locum peccare, peccat tamen consequens quando² minor in prima figura est negativa et quando utraque est affirmativa in secunda figura; quidam vero est realis, et \i/ste duplex: quidam enim est inferens et notificans et contra hunc peccant omnes alii ab ignorantia elenchi prout specialis est.

§ Quaeritur quare potius dicit “eo quod immodificati sunt” quam “eo quod infigurati sunt.”

Hoc est quia in figura est forma incompleta syllogismi, et ita sicut in \in/utilibus coniugationibus potest inveniri, similiter in locis sophisticis.

<6.168a23> DEINDE SECUNDUM etc.

Hic secundo specialiter, sc. per defectum proprium reducit unumquemque locum sophisticum in \i/gnorantiam elenchi, et primo ipsos in dictione, in<ter> quos primo reducit aequivocationem et amphiboliam et similem /38v/ figurationem in eo quod duplex, i.e. eo quod peccant contra hoc membrum definitionis elenchi “unum”, in hiis enim est vox eadem secundum materiam et formam, quae est modus proferendi, et significatio duplex³ – aut simpliciter, ut in aequivocatione et amphibolia, aut

¹ solutio V^{corr} in mg.] fō (= Socrates) V, quod exp. corrector.

² quando minor] quia moī (=modi) V.

³ duplex] dupliciter V.

apparenter, ut in figura dictionis. Et quia huius\modi/ duplicitas non est in reliquis tribus, ideo reducit compositionem et divisionem eo quod non est eadem oratio, sc. secundum formam, quae est modus proferendi, et accentum¹ eo quod non est nomen idem, sc. eodem modo; oportet enim tam nomen quam rem idem esse si debeat fieri elenchus, quia syllogizato <de> uno aliquo de numero convertibilium non tamen syllogizatum est de reliquo, quamvis verum sit ei inesse.

§ Sed quaeritur quis est² ibi defectus.

Dico quod nec locus in dictione nec extra, sed immu\ta/tio terminorum, et hunc defectum debemus scire vitare per doctrinam illius capituli primi Priorum³ Quomodo autem reducemus. Et quamvis maior hoc modo sit multiplicitas in figura dictionis quam in compositione et divisione et accentu, tamen alio modo est maior multiplicitas in illis, sc. quod in illis multa significantur, in hac autem non, sed unum tantum secundum veritatem et aliud secundum apparentiam.

<6.168a34> QUI VERO SECUNDUM ACCIDENS

Hic secundo reducit ipsos qui sunt extra dictionem in ignorantiam elenchi, et primo accidens per hoc quod peccat contra rationem syllogismi, quia sc. in paralogismo accidentis non sequitur conclusio; aut enim simpliciter non sequitur aut non dialectice vel †est⁴† demonstrative, quod manifestat primo per exempla quod non sequitur, secundo quia non demonstrative sequitur.

§ Sed eadem ratione posset reducere multos alios in ignorantiam elenchi eo quod non sequitur conclusio in multis aliis. Quare ergo magis hunc quam alios reducit hoc modo?

Hoc est quia alii habent causas propinquiores, ut compositio et divisio primo deficit a hac particula, sc. “eiusdem”, et aequivocatio⁵ ab hac “non

¹ accentum] accentus V.

² est] esse V.

³ Arist., *APr.* I.32.46b40.

⁴ est] *aut etiam aut non scribendum videtur.*

⁵ aequivocatio] qui modo V.

tantum nominis sed rei \et/ nominis”; accidens¹ autem non habet causam propinquiorem, quia omnibus aliis condicionibus salvatis² specialiter peccat per differentem comparationem medii ad extrema, et hoc specialiter causat conclusionem non sequi.

§ Dubitatur de hoc quod dicit quod hic est accidens ‘omnis triangulus habet tres angulos etc., triangulus est figura, ergo etc.’

Quod non videtur, cum sit syllogismus in quarto tertiae.

Item, conversa³ minore erit syllogismus in tertio primae.

Item, quicquid vere dicitur de inferiori et de superiori suo, ad minus particulariter; quare, si aliquid dicitur de triangulo, et <de> figura; et sic non erit accidens in praedicto argumento.

Potest dici, ut prius tactum est, quod non negat conclusionem sequi nisi tantummodo demonstrative.

Vel dicitur quod sumpta quacumque praedicatione non est hic accidens, sed sumpta praedicatione per se est accidens.

§ Sed tunc, cum omne argumentum peccat contra demonstrationem in quo concluditur passio de subiecto non primo, tunc in omni demonstratione particulari esset peccatum; et sic est hic ‘omnis triangulus habet tres angulos etc., isosceles⁴ est triangulus, ergo etc.’

Dicitur quod potest ostendi passio de subiecto non primo dupliciter: aut⁵ in illo subiecto non primo intelligitur⁶ praecisa causa passionis sicut isosceles⁷ dat intelligere triangulum, quae⁸ est praecisa causa huius passionis; et quando concluditur passio de tali subiecto non primo, non est

¹ accidens] accidentis V a.c.

² salvatis] solvatis V.

³ conversa] contra V.

⁴ isosceles V^{corr} in mg.] ypo^{sis} (= hypothesis) V a.c.

⁵ aut] Cum alterum aut non sequatur, constructio claudicat, sed nihil mutandum censeo.

⁶ intelligitur] intelligatur V.

⁷ isosceles V^{corr} s.l.] ypo^{sis} (= hypothesis) V a.c.

⁸ quae] fortasse qui scribendum.

peccatum contra demonstrationem, sed quando subiectum non dat intelligere causam etc., et talis est figura respectu trianguli.

<6.168b11> QUI VERO SECUNDUM QUID

Secundo reducit secundum quid et simpliciter per hoc quod non est de eodem affirmatio et negatio.

Contra. Sic dicto ‘Socrates non est albus, Socrates est albus dentes’ de eodem subiecto, sicut de Socrate, est affirmatio et negatio.

Aut dicitur subiectum dupliciter, sc. vel id quod est vel respectu praedicati. Secundo modo non est de eodem affirmatio et negatio, quia non respectu eiusdem.

§ Item, videtur quod <secundum> quid non peccat contra elenchum, quia cum[[um]] datur a respondente quod Indus non est albus et concluditur eius oppositum, sc. ‘Indus est albus dentes, ergo est albus’, hic est ver[s]us elenchus inter conclusionem¹ et propositionem prius datam a respondente.

Item, cum secundum quid et simpliciter peccet contra elenchum et syllogismum, quaeritur quomodo differenter.

Dicitur quod conclusio in paralogismo secundum quid et simpliciter dupliciter potest considerari: aut enim in comparatione ad oppositum datum a respondente, aut in comparatione ad praemissas ipsam inferentes. Si primo modo, sic peccat contra elenchum, licet conclusio vere contradictoriatur prius dato a respondente, quia ad elenchum verum exigitur quod contineatur² conclusio in suis praemissis vere, sicut causatum in sua causa, et sic non erit in paralogismis secundum quid et simpliciter. Si autem consideretur in comparatione ad praemissas inferentes ipsam, sic peccat contra syllogismum, quia non sequitur conclusio ex necessitate ex praemissis, et ita per consequens contra elenchum, cum omnis elenchus sit syllogismus.

¹ conclusionem et propositionem] propositionem et conclusionem *V a.c.*

² contineatur] contradictoriatur *V.*

<6.168b17> MANIFESTISSIMI AUTEM OMNIUM

Tertio reducit ignorantiam proprie dictam per hoc quod proprie peccat et solum contra aliquam condicionem formalem contradictionis. Et ideo, quamvis omnes paralogismi peccent contra rationem elenchi, quia tamen omnibus condicionibus salvatis¹ peccant contra formales condiciones elenchi dicitur iste locus deminutio rationis² elenchi antonomastice³ aut per excellentiam.

<6.168b22> QUI VERO IN EO QUOD SUMITUR

Quarto reducit petitionem simul et non causam ut causam: non causam per hoc quod non infert conclusionem ‘eo quod haec sunt’, petitionem reducit eo quod non infert ‘non connumerato quod est in principio’.

§ Sed quaeritur quare reducit hos coniunctim.

Hoc est quia isti specialiter peccant contra probationem.

<6.168b27> QUI VERO SECUNDUM CONSEQUENS

Quarto reducit consequens per hoc quod accidens reducitur, et consequens est pars accidentis.

Et quia ubicumque est consequens proceditur a superiori ad inferius, quod quidem superius differenter praedicatur, ideo quandocumque incidit consequens, incidit accidens, et ita vera est haec ‘consequens accidit’, et est consequens quasi pars subiectiva accidentis. Nec tamen sequitur quod non ponit in numerum cum eo, quia non penes totalitatem et partibilitatem distinguuntur loci sophistici sed penes diversas causas apparentiae. Quia etiam in una consequentia, non habito respectu ad aliam, incidit accidens in quantum accidens, consequens autem non nisi habito respectu ad aliam consequentiam, quae est necessaria vel probabilis, ideo dicit consequens

¹ salvatis] solvatis V.

² rationis] orationis V a.c.

³ antonomastice] sic V; haec forma, pro antonomastice, scriptoribus medii aevi consueta erat.

esse in pluribus et accidens in uno solo; vel secundum Alexandrum¹ quia in accidente causatur deceptio per unum tantum medium, in consequente per duos terminos – verbi gratia, ‘si quid est cygnus, est ipsum album; nix est alba; ergo nix est cygnus’, hic sunt duo termini causa deceptionis, sc. ‘cygnus’ et ‘album’, in quos putatur conversio, cum tamen non sit; et illud manifestat ibi <168b29> [nam] quoniam² per plura exempla.

§ 1.1 Quod autem consequens non sit pars accidentis videtur, tum quia nulla pars dividitur ex opposito contra suum totum, et consequens dividitur³ contra accidens; tum quia accidens est in uno solo et consequens in pluribus; cum ergo unum sit pars plurium,⁴ potius erit accidens pars consequentis quam econverso.

1.2 Item, si sit pars, aut pars integralis aut subiectiva; non integralis, tum quia alicubi est accidens ubi non est consequens, ergo consequens non est pars integralis; tum quia totum non praedicatur de parte integrali, et accidens praedicatur de consequente, quia consequens accedit, ut dicit in Littera;⁵ ergo etc. Non est pars subiectiva[m], tum quia non est species accidentis nec individuum, tum quia compositior est pars subiectiva suo toto eo quod aliquid in actu habet quod non actu habuit totum; sed consequens potest fieri in enthymemate, accidens autem in syllogismo, et simplicius est enthymema syllogismo.

3.1 Dicunt quidam quod consequens est pars accidentis quantum ad principia materialia, quia accidens fit indifferenter in terminis convertibilibus et in \non/ convertibilibus, consequens autem in terminis non con-

¹ Cf. “Alexander” F 168b29-31.1 in S. Ebbesen, *Commentators and Commentaries on Aristotle’s Sophistici Elenchi*, CLCAG VII.1-3, 1981, vol.2 p. 491: “Alexander: Accidens dicitur esse *in uno solo*, scilicet termino, quia in accidente est unus solus terminus, scilicet medius, causa deceptionis secundum eius diversam comparisonem ad extrema; consequens autem *in pluribus*, sc. terminis, quia in paralogismo consequentis semper fit deceptio secundum plures terminos, quorum unus est consequens et reliquus antecedens.” Michael Ephesius, *Comm. SE, ed. ultima*, p. 62.23–25, sic explicat hoc dictum Aristotelis: “οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἐφ’ ἐνὸς μόνου λαμβάνονται, οἱ δὲ παρὰ τὸ ἐπόμενον ἀεὶ ἐν πλείοσι, τουτέστιν ἀεὶ ἐν ἀντιστροφῇ”.

² quoniam] qui n(atura)m vel sim. V.

³ dividitur] dividetur V.

⁴ plurium] fere p(er)l(ur)imi V.

⁵ Arist., SE 6.168b28: “nam consequens accedit”.

vertibilibus tantummodo. Est pars eius quantum ad principia apparentiae, quia in accidente est causa apparentiae identitas rei mediae secundum substantiam, in consequente identitas rei mediae cum consequentia necessaria, eo enim quod est ibi consequentia necessaria consequentis ad antecedens creditur quod econverso est bona consequentia. Ratione etiam causae non existentiae est eius pars, quia in accidente est causa non existentiae extranea comparatio medii ad extrema, in consequente extranea comparatio medii cum indebita dispositione, quia medium nunc¹ sumitur in ratione antecedentis, nunc vero in ratione consequentis sumitur. Item, quando deberet affirmativa [[e]] \affirmari/ negatur et econverso, et hoc modo est consequens pars per accidens eius, sicut grammaticus dicitur pars colorati per accidens.

3.2 Potest tamen dici, ut prius dictum est. Cuius explanatio talis est: omne consequens est accidens et non omne accidens consequens – et loquor de consequente non convertibili –; ergo consequens est pars accidentis. Maior sic probatur: omne consequens non convertibile habet identitatem cum uno antecedente, et praeter hoc habet naturam per quam potest habere identitatem cum altero antecedente, et ratione huius ultimae² naturae extraneum est respectu primi antecedentis. Verbi gratia, animal, quod sequitur ad hominem, ratione suae substantiae et ratione potentiae quam habet ad differentiam hominis est idem homini, ratione autem <potentiae> quam habet ad differentiam animalis extraneum est homini, et haec extraneitas cum praedicta identitate sufficit ut dicatur ei accidens vel extraneum praedicatum: praedicatum³ ratione identitatis, extraneum ratione extraneitatis, et sic omne consequens est accidens. Probatio minoris est: accidens dicitur praedicatum extraneum; oportet ergo habere identitatem cum eo de quo praedicatur et extraneitatem respectu eiusdem; haec autem identitas quam habet accidens cum re subiecta non universaliter est tanta quanta exigitur ad hoc quod unum sit consequens, ut patet in albo et homine, non enim est identitas ut ad hominem sequatur album, et sic non omne accidens est consequens.

¹ nunc – nunc V^{corr} s.l.] un̄ – un̄ V.

² ultimae] ultimum V.

³ praedicatum V; quo expuncto primum substituit V^{corr}.

Ad 1.2 Ad hoc quod quaeritur cuiusmodi <pars est>, dicitur quod est pars accidentalis, sicut musicum colorati, quia omne deferens musicam est coloratum sed non e converso, ita quod omne quod naturam consequentis habet <habet et> accidentis, et sic consequens est pars accidentalis accidentis, cum accidens sit in consequentia et consequens in consequentia conversa.

§ Quaeritur, cum istud, sc. ‘quaecumque uni et eidem sunt eadem, inter se sunt eadem’ sit principium geometriae, et secundum hoc etiam universaliter decurrit syllogismus expository tertiae figurae, cum medium sit hoc aliquid, qualiter est quod per hoc <fit> paralogismus consequentis.

Dicitur quod quaecumque uni et eidem numero sunt eadem sibi invicem sunt eadem, et sic est principium. Si autem intelligatur “unum specie” vel “genere”, sic secundum ipsum decurrit consequens.

§ Item, videtur /39r/ quod haec propositio sit falsa, sc. ‘quaecumque sumunt eandem magnitudinem sunt aequalia’, quia si prius essent inaequalia et eandem accipiant magnitudinem, adhuc fient inaequalia.

Dicitur quod sic debet intelligi: “quaecumque sumunt eandem magnitudinem ita quod accretione¹ facta huius totius et illius totius eadem esset magnitudo, ipsa fiunt aequalia”.

<5.169a6> QUI AUTEM IN EO QUOD PLURES.

Sexto reducit locum sophisticum secundum plures etc. per hoc quod elenchus, cum sit syllogismus ex propositionibus, et interrogatio plures non est una propositio, quia eadem est definitio propositionis et unius solius propositionis, et interrogatio plures non est propositio una, quia una est propositio quae unum de uno significat, et hoc non facit interrogatio plures.

Contra. In libro Perihermenias² dividitur propositio in eam quae una est et in eam quae plures est.

¹ accretione] aċcit^{ne} V.

² Arist., *Int.* 5.17a15–17: “Est autem una oratio enuntiativa quae unum significat vel coniunctione una, plures autem quae plura et non unum vel inconiunctae.”

Dicendum quod sic dividitur enuntiatio, et non propositio, quia propositio dicitur quasi “pro alio positio”, ut sc. pro conclusione inferenda, ut quando est maior vel minor in syllogismo. Ergo non est propositio nisi quae potest ingredi syllogismum, et haec non est plures, quia ex propositionibus quae plures sunt non fit syllogismus; de¹ quo qualiter sit dictum est in secundo Priorum, ubi syllogizat Aristoteles ex propositionibus quae plures sunt, et etiam hoc fuit prius tactum in isto libro.

§ Quaeritur de hoc quod dicit <169a8> quod eadem est definitio propositionis et unius.

1.1 Dicit enim² Aristoteles in quinto Topicorum³ quod non est idem esse subiecti sumpti per se et sumpti cum accidente suo; quare non erit idem esse propositionis et unius propositionis, quare nec definitio eadem, quia definitio indicat esse.

1.2 Item, cum dicit “una propositio” li ‘una’, cum sit adiectivum, addit aliquid supra determinatum; aut ergo substantiale aut accidentale; si substantiale, ergo trahit propositionem ad aliquam speciem, quare non convertitur cum ipsa; si accidentale, tunc trahit ipsam sicut ‘albus homo’ trahit hominem, et si non convertitur propositio una cum propositione.

1.3 Item, aut sumitur hic unum numero, quod non videtur, cum propositio una numero sit singularis propositio, et sic non converteretur cum propositione; si unum genere vel specie, tunc, cum multitudo secundum materiam non diversificat speciem, et propositio plures solum dicit multitudinem in materia, [quia] propositio una et propositio plures erit eadem species propositionis, quia nomen et ratio propositionis est eis communis, et sic non convertitur propositio una et propositio.

1.4 Item, <si> sufficienter exprimitur unitas per hoc quod dicit “unius”, ad quid apponitur “solus”?

¹ de quo &c.] *Obscura sunt. Cf. autem disputationem de unitate propositionis supra ad 167b38 (“in isto libro”) habitam, ex qua patet locum “in secundo Priorum” esse APr. II.15.64b17–21.*

² enim Aristoteles] *inv. V a.c.*

³ Arist., *Top.* V.4.133b21–23: “Accusabit autem aliquis huiusmodi propria, quod subiectum est aliud quidem secundum se faciens aliud autem cum accidente”.

3. Dicitur ad hoc quod ‘unum’ potest dicere unitatem substantialem vel accidentalem; est autem unitas essentialis indivisio formae cum materia, unitas accidentalis est discretio consequens ad hanc unitatem, per quam discernitur a pluralitate et multitudine. Primo modo est unum et ens idem secundum rem, differens tamen secundum rationem; ens,¹ dico, in quantum materia per formam completur et ab ea recipit esse, unum autem ratione indivisionis formae cum materia. Synonyma tamen sunt propter aequalem ambitum in suppositis.

Contra. Loquitur de unitate cui pluralitas accidentalis opponitur; haec autem est unitas accidentalis.

Dicitur quod ad unitatem essentialem unitas accidentalis consequitur immediate, cui per se \op/ponitur pluralitas propositionum accidentalis, et ex consequenti unitati essentiali[ter].

Ad 1.2 Ad hoc quod quaerit utrum li ‘unum’ addat substantiale etc., dicitur quod addit substantiale vel accidentale, non tamen contrahit determinatum. Quaedam enim determinationes dicunt explici[[ta]]te quod determinatum implicite, sicut ‘crispus’ est idem quod ‘crispus caput’, et talis non contrahit determinatum sed dicit explicite quod in determinato fuit implicitum; talis autem est li ‘una’ cum dicitur ‘propositio una’, unde potest addere substantiale et non contrahere accidentale secundum sic dicentes.

Ad 1.4 Et intellige, cum dicit “eadem est definitio etc.”, quod per li ‘unius’ removet multitudinem interiorem, per li ‘solius’ associationem, et sic multitudinem exteriorem.

§ Aliter dicitur quod propositio dicitur communiter et proprie. Communiter propositio indicativa nata poni in syllogismo vel non nata, et sic non est eadem definitio propositionis etc.; proprie, prout nata est poni in [[s in]] syllogismo, et sic sumitur hic.

§ Item, ex hoc quod dicit, sc. quod eadem est definitio hominis et unius solius hominis, arguo sic: ergo, si homo est albus, unus solus homo est albus.

¹ ens **V**^{corr} s.l.] ei vel es **V** a.c.

Dicendum quod conclusio est multiplex, quia facta exclusionem circa hunc terminum ‘homo’ hoc potest esse ratione significationis, ut excludantur opposita, ut asinus, capra etc.; aut ratione consignificationis, ut excludatur oppositus numerus, et hoc modo est vera sub hoc sensu: ‘unus solus homo’, i.e. “unus ens homo, et non unus ens homines, est albus”; et eodem modo est haec multiplex ‘eadem est ratio hominis et unius solius hominis’. Si autem li ‘sol<i>us’ praecederet¹ li ‘unius’, aliquantulum esset planior locutio secundum quod fieret exclusio circa hunc terminum ‘unius’. Sed circa hoc, sc. an possit dictio exclusiva excludere circa terminum praecedentem est dissensio magna; ideo ad praesens hoc omitto.

§ Queritur quare recapitulando dicit <169a18–21> eos qui sunt in dictione reduci eo quod peccant contra contradictionem, cum in ipsis sit multiplicitas quae peccat contra syllogismum; item et eos qui sunt extra dictionem eo quod peccant contra syllogismum, cum tamen dixerit aliquos peccare contra contradictionem.

Puto quod hoc dicit quia plures eorum peccant contra syllogismum.

Ad primum dicitur quod contradictio est affirmatio et negatio oppositae, quae maxime discernuntur in voce in qua est apparentia deceptionis locorum sophisticorum in dictione; ideo dicit eos reduci quoniam est apparens contradictio, quod era[n]t proprium elenchi.

Sed haec propositio videtur falsa, quia vera contradictio et non apparens est proprium elenchi.

Dicendum quod relativum facit tantum relationem ad hunc terminum ‘contradictio’.

§ Iam patet sufficientia locorum extra dictionem. Si enim sit defectus in elencho non penes multipliciter quae est in dictione, aut² hoc \verit/ ex parte \materiae, et sic est ultimus locus; aut formae, et hoc aut ex parte/ contradictionis, et est ignorantia elenchi specialis; aut ex parte syllogismi, et hoc esse non potest nisi quia non concludit ad propositum, et est non causa ut causa; vel quia simpliciter non concludit, et tunc non apparet concludere, et penes hoc non est locus sophisticus; aut apparet, et hoc esse non potest nisi <propter> identitatem medii cum altero extremorum, cum

¹ praecederet] pcedere’t V.

² aut hoc] inv. V a.c.

tota necessitas syllogistica consistat in differenti¹ identitate medii cum extremis; haec ergo identitas aut est convertibilitas vera et simpliciter, i.e. in re et in voce, et est petitio principii; aut apparens, et est consequens; si non est convertibilitas, aut erit identitas subiecti ad accidens aut eius quod est quid ad simpliciter.

Si autem contradicatur alicui propositioni supra quam fundatur divisio, inducatur in locis duobus vel tribus, et tunc aut concedet[ur] aut erit non concedens protervus.

§ Item, haec reductio \non/ manifestat defectum locorum sophisticorum; ergo incompetenter tangit eam in hac prima distinctione, et eadem <ratione> videtur prius incompetenter semper post² positionem paralogism<or>um tetigisse defectum, ut in hiis in dictione distinguendo multiplex et in hiis extra dictionem dando causam quare videntur arguere, cum tamen non arguant.

Horum solutio est quod impossibile est secundum artem scire componere paralogismum incognito³ suo defectu. Ut ergo secundum artem et non casu, sed⁴ tamquam ad exemplar inspiciendo sciamus paralogismos componere, in hac prima distinctione simul cum generatione paralogismorum docet in quo deficiunt, nec tamen complete solvit. Deficit enim modus⁵ vel aptatio ut in dividendo vel distinguendo.

<7.169a22> FALLACIA AUTEM FIT IN HIIS

Agit de principiis syllogismi apparentis passivis, quae in nobis sunt, manifestando propter quam impotentiam nostram fit in nobis fallacia secundum unumquodque. Et primo secundum illos qui sunt in dictione: quia in paralogismis secundum aequivocationem et amphiboliam fit fallacia quia non possumus dividere multiplex, compositionis et divisionis quia putamus orationem compositam non differre a divisa, accentus quia putamus non differre nomen graviter et acute prolatum, figurae dictionis

¹ differenti] *sanum esse dubito.*

² post] potest V.

³ incognito] *an nisi cognito scribendum?*

⁴ sed] vel V.

⁵ modus – distinguendo] *corruptelam latere suspicor.*

propter similitudinem dictionis – difficile¹ enim est videre quae similiter et quae dissimiliter dicuntur propter similitudinem dictionis, quia qui hoc scit facere prope est videre verum; et quia aliquis modus figurae dictionis, ut univocatio, numquam accidit sine consequente vel accidente, ideo, ne putetur locus ille esse locus extra dictionem probat quod est in dictione per duas rationes: tum quia locus iste, eo quod fit considerando cum alio sicut considerando per se, fit per orationes (et intelligendum hoc causaliter, ita sc. quod habeat principium apparentiae ex parte vocis in oratione), tum quia locus ille fit ex similitudine, et similitudo est in dictione, sc. illa quae est apparentia huius loci.

In paralogismis accidentis fit in nobis fallacia quia non possumus dividere idem et diversum, unum et multa, i.e. respectu cuius sunt subiectum et accidens unum et idem, et respectu cuius diversa et multa; consequentis quia non possumus videre quod consequens potest esse sine antecedente, quamvis antecedens² non possit esse sine consequente; deminutionis³ elenchi et secundum quid et simpliciter in eo quod paene est contradictio et non vere, i.e. in hiis fit nobis fallacia quia non possumus diiudicare inter contradictionem quae est paene contradictio et contradictionem veram; in paralogismis reliquorum trium fit fallacia in nobis in eo quod paene – sed illud⁴ refertur ad contradictionem, istud⁵ autem ad syllogismum, quia in non causa et petitione etc. eo quod non possumus diiudicare inter syllogismum verum et apparentem quantum ad formam syllogismi; in loco secundum plures interrogationes unam facere fit etc. quia discernere inter propositum quae una est et quae plures est, et istud respicit materiam syllogismi.

¹ difficile – videre verum] *cf.* Arist., *SE* 7.169a30–33: “Difficile enim dividere quae similiter et quae diverse dicuntur (paene enim qui hoc potest facere prope est videre verum”.

² antecedens] accidens **V** *a.c.*

³ deminutionis] disiunctionis **V**.

⁴ illud] id' (= idem) **V** *a.c.*; id **V** *p.c.* *Per illud refert auctor ad in eo quod paene in fallaciis deminutionis elenchi et secundum quid et simpliciter, per istud ad in eo quod paene in fallaciis non causae ut causae, petitionis principii et secundum plures interrogationes ut unam.*

⁵ istud] i(llu)d **V**.

§ Quaeritur quare non coniungit figuram divisionis cum aequivocatione et amphiboliam determinando quod similiter¹ fit in eis fallacia sicut² coniunxit eam cum eis reducendo in ignorantiam elenchi.

Hoc est quia impotentia quae est in nobis causa fallaciae causatur a principio apparenti, et in causa apparentiae non communicat figura dictionis cum aequivocatione et amphibolia[[m]], communicat tamen cum eis in causa <non> existentiae, et ideo cum eis superius coniungebatur in manifestando causas non existentiae eorum.

§ Quaeritur quare difficile est videre in huiusmodi: ens, unum et idem, sicut dicit in Littera <169a24–25>, cum haec primo se ostendant [[et]] intellectui, et quae sic se habent sunt manifesta,³ et in eis <non> latet⁴ distinctio sive multiplitas quae est in eis.

Dicendum quod nomen in huiusmodi praedicatur secundum prius et posterius, et est secundum hoc aliqua ratio communis in eis, quod non contingit in multiplicibus; et ideo, quia praedicantur secundum nomen et rationem aliquam, ideo videntur aliquo /39v/ <modo> univoca et simpliciter dicta.

§ Item, potenti dividere quod multipliciter dicitur non fit fallacia neque secundum compositionem neque secundum divisionem neque [[n]] secundum accentum. Quare in hiis fit nobis fallacia in eo quod non possumus⁵ dividere quod multipliciter dicitur, sicut in aequivocatione et in amphibolia?

Dicendum quod non posse dividere quod multipliciter dicitur est causa generalis deceptionis, quae non assignanda est, sed specialis, quam assignat cum dicit <169a25> eo quod nihil putatur etc.

§ Quaeritur quare magis ostendit figuram dictionis esse locum in dictione quam aliquem⁶ aliorum.

¹ similiter] simpliciter V.

² sicut &c.] Arist., *SE* 6.168a23–26.

³ manifesta] manu()ta V.

⁴ latet V^{corr} s.l.] l(ic)et V a.c.

⁵ possumus] possimus V.

⁶ aliquem] aliquam V a.c.

Dicitur quod hoc est propter convenientiam eius cum locis extra dictionem, quia in locis extra dictionem nullus est defectus in praemissis sed solum in collatione praemissarum ad conclusionem. Omnino similiter¹ est in figura dictionis: est enim utraque praemissarum simpliciter vera, et non est defectus nisi in collatione praemissarum ad conclusionem.²

Vel aliter: quia frequenter coincidit figura dictionis cum fallacia accidentis, ut prius dictum est. Ne ergo propter istas convenientias consimiles crederet aliquis quod esset locus sophisticus extra dictionem, ideo probat quod est locus in dictione.

§ Ad evidentiam huius quod dicit <169a33> quod opinamur omne commune esse hoc aliquid sciendum quod ‘homo’³ significat quandam formam multiplicabilem per supposita, et ideo aliquando stat pro ipsa forma in se, aliquando pro supposito; sed sive sic stet sive sic, semper est dictio eadem secundum materiam et formam sive prolationem; et non percipimus esse hominem nisi hoc singulare vel illud, ideo semper opinamur quod stat pro hoc supposito vel pro illo, et ideo opinamur esse hoc aliquid.

§ Dubitatur de hoc quod dicit <169a36sq. > quod omnis deceptio facta per orationem fit per locum sophisticum secundum⁴ dictionem, quia per locum sophisticum extra dictionem aliquando fit deceptio per orationem.

Dicendum quod deceptionem fieri per orationem multipliciter contingit: aut[em] enim fit deceptio per orationem tamquam per istud quod est principium motivum, cuius unitas est causa apparentiae, et deceptio sic facta per orationem solum fit per locum in dictione; aut fit deceptio per orationem tamquam per instrumentum, et sic fit deceptio per orationem in omni loco sophistico, sive sit in dictione sive extra, quando per locum aliquem fit deceptio disputando cum alio.

<8.169b18> QUONIAM AUTEM HABEMUS

¹ similiter **V**^{corr} *s.l.*] simpliciter **V**, *quod exp.* **V**^{corr}.

² conclusionem] collationem **V**.

³ homo] omne **V**.

⁴ secundum – sophisticum] *post extra – orationem locavit V a.c.; litteras supra singulis vocabulis addidit V*^{corr} *ut ordinem restitueret.*

Agit de syllogismo sophistico falso qui est ex falsis, et primo absolute, secundo comparative. Prima habet principalem partem et incidentem. In principali parte intendit probare unam conclusionem, quam primo <probat> enthymemate, sic: Quoniam habemus secundum quae et quot principia fiunt syllogismi apparentes et elenchi, habemus secundum quae et quot principia fiunt syllogismi sophistici et elenchi <***>¹ quidem syllogismi non solum videntur syllogismi sed sunt in veritate, non tamen convenientes rei, sc. quia² sunt ex falsis, et hiis contingit sumere experimentum ignorantiae, quod est proprium temptativae, quae est quaedam pars dialecticae. Syllogismis³ autem apparentibus non contingit sumere experimentum ignorantiae, quia hiis contingit impedire scientes et non scientes similiter; unde quamvis per syllogismum apparentem impediatur aliquis, non tamen sequitur quod sit ignorans. Sed cum respondens acceperit et concesserit apparenter probabilia ex quibus est syllogismus sophisticus, palam⁴ est quod tunc est ignorans.

§ Sed quaeritur qualiter hoc fit,⁵ cum ex eisdem et per eadem principia fiant syllogismi apparentes et syllogismi sophistici.

Sed hoc est propter maiorem difficultatem dissolvendi apparentes quam sophisticos. Sophisticos enim solum interimendo contingit solvere, apparentes autem non, sed primo oportet dividere et postea divisionem adaptare, saepe enim, quia vinculum⁶ argumentationis nescimus dissolvere, quod videtur nobis falsum cogimur concedere.

¹ *Excidit paraphrasis horum verborum Aristotelis* (169b20–22): “Dico autem sophisticum elenchum et syllogismum non solum eum qui videtur syllogismus vel elenchus, non est autem”.

² quia] quod V.

³ syllogismis] syllogismus V a.c.

⁴ palam] palmam V a.c.

⁵ fit] sit V.

⁶ vinculum – dissolvere] Cf. Arist., *Metaph.* III.1.995a28-30, trl. vetustissima: “bona oppositio solutio prius obiectorum est, solvere autem non est ignorantem vinculum”; trl. vetus: “bona namque posterius oppositio prius obiectorum solutio est, solvere autem non est ignorantis vinculum”. Michael Ephesius, *Comm. SE, ed. ultima* 3.10-12: “εἴτα ἐφεξῆς καὶ τὰς προσηκούσας λύσεις ἐπάγει αὐτοῖς: λύειν γὰρ τῶν ἀμηγάνων τὸν δεσμὸν ἀγνοοῦντα.”

§ Item, cum temptator aliquando utitur syllogismo sophistico, aliquando dialectico, quare dicitur¹ magis temptativa² ‘quaedam dialectica’ quam ‘quaedam sophistica’?

Dicitur quod ea ex quibus procedit temptator sunt sub hiis ex quibus fit <sylogismus> dialecticus, sicut ea quae videntur respondententi sunt sub hiis quae videntur simpliciter.

Contra. Ergo eadem ratione diceretur sophistica ‘quaedam dialectica’.

Aliter dicitur, sc. quod finis est sub fine, sc. facere fidem de ignorantia alicuius sub facere fidem simpliciter.

Contra. Ergo disputatio temptativa non distinguetur per oppositum a dialectica, cum penes diversitatem finium dividantur genera disputationum.

Videtur quod temptativa procedens ex communibus probabilibus est quaedam dialectica, procedens autem ex communibus apparenter probabilibus est pars sophisticae.

§ Sed cum temptativa procedat ex quibus procedunt dialectica et sophistica, quare magis haec dicitur illarum pars quam econverso?

Hoc est quia haec solum procedit ex quibus contingit sumere experimentum ignorantiae, illae autem ex hiis et aliis.

<8.169b30> Quoniam autem habemus eos. Secundo declarat dictum enthymema,³ et primo consequentiam per hoc quod eadem via, i.e. per eadem principia, fiunt syllogismi apparentes et sophistici. Et hoc manifestat per⁴ hoc quod secundum quae principia videtur audienti conclusio syllogismi apparentis esse syllogizata, velut per recte interrogata, secundum eadem videbitur eidem si fiat interrogatio, ut si sit praemissa in syllogismo sophistico; universaliter enim quod non interrogatur arbitratur dandum et interrogatus ponet nisi in quibus accidit simul cum interrogatione falsitatem interrogationis manifestari, ut in [[p]] multiplicibus secundum

¹ Arist., *SE* 11.171b4–5: “Nam temptativa est dialectica quaedam”.

² temptativa quaedam] temptatam quadam V.

³ enthymema] ēpti^{ta} V.

⁴ per – principia] iter. V.

accentum \et/ in orationibus soloecisticis, et ideo excepto accentu tot et eadem sunt principia syllogismi apparentis et sophisticis.

<8.169b40> Apparens autem etc. Tertio declarat praemissam praedicti enthymematis, sic: Apparentes syllogismi et elenchi fiunt per defectum particularum veri elenchi; sed habemus secundum quae et quot principia fiunt illi qui fiunt per defectum etc.; ergo habemus quae et quot sunt principia et elenchi apparentis. Maiorem manifestat per inductionem. Minor manifesta est ex praedeterminatis. Consequentia plana est, quia ex affirmativis in secunda figura contingit syllogizare quando convertuntur medium et maior.

<8.170a12> Est autem sophisticus etc. Pars incidens, in qua ne credatur dicta descriptio syllogismi sophisticis convenire cuilibet cui convenit 'syllogismus sophisticus', hoc removet dicens quod syllogismus apparens, cum sit sophisticus, non est syllogismus simpliciter, sed ad aliquem, ut ad nescientem dividere multiplex secundum aequivocationem¹ et sic de aliis, ad scientem autem nec syllogismus nec simpliciter est.

§ Quaeritur de quo syllogismo sophisticis intendit \in/ hoc capitulo, aut de syllogismo sophisticis qui est syllogismus et non solum apparet, aut de sophisticis alio modo dicto?

Et quia non <est> syllogismus sophisticis alio modo dictus nisi qui apparet et non est, et habitum est prius secundum quae fit sophisticis huiusmodi, fit enim secundum tresdecim dictos locos sophisticis, superfluum esset ostendere [[quod secundum eadem]] hic secundum quae fit huiusmodi sophisticis sophisticis.

Item, si hic determinaretur syllogismus sophisticis qui apparet syllogismus et non est syllogismus, tunc idem esset ostendere quod secundum eadem fit syllogismus sophisticis et apparens, et ostendere quod secundum eadem fit syllogismus² apparens, et hoc est inconveniens.

Et³ dicunt quidam quod syllogismus apparens dupliciter potest considerari: aut secundum quod apparens, aut secundum quod actu sophisticans

¹ aequivocationem V p.c.] qōm (= quaestionem) V a.c.

² syllogismus] syllogismis V a.c.

³ Et dicunt quidam &c.] Cf. Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE*, C305rB–vA, P33vA. Vide praefationis §4.6.

est. Apparens autem dicitur secundum quod comparatur audienti, actu vero sophisticans secundum quod comparatur respondenti. Unde Aristoteles prius determinavit de isto syllogismo secundum quod est apparens, hic autem secundum quod est sophisticans.

Contra. Syllogismus peccans in forma ei cui apparet videtur syllogismus bonus; iste ergo cui sic apparet decipitur per talem apparentem; sed si decipitur per istum syllogismum, sophisticatur per eum, et ita syllogismus apparens in hoc quod apparet audienti sophisticat audienti; et ita eo respectu quo apparens est, est sophisticans et econverso. Secundum enim quod sophisticans est, secundum hoc est apparens, non enim sophisticat aliquem nisi quia apparet ei esse syllogismus bonus. Et sic patet quod convertuntur syllogismus sophisticus et apparens.

Item, qui debet sufficienter determinare de disputatione sophistica debet determinare de omni instrumento disputationis sophisticae; sed Aristoteles in hoc loco sufficienter debet de omni [[etc.]] disputatione sophistica; ergo debet determinare de omni etc., hoc est de omni genere syllogismi sophistici. Cum ergo syllogismus sophisticus duplex est, quidam enim peccat in materia, quidam in forma, de utroque debet in hoc loco determinare; sed prius determinavit de syllogismo peccante in forma, et nusquam post istum locum determinabit de syllogismo peccante in materia; igitur necesse est quod in hoc capitulo intendat de isto syllogismo. Cuius signum est quod s<t>atim cum dixit quod habemus secundum quae fiunt \syllogismi sophistici eo quod habemus secundum quae fiunt/ apparentes, significando de quo syllogismo intendit specificat syllogismum sophisticum ad eum qui non solum apparet sed est, cum dixit <169b20> Dico¹ autem etc.

Contra. Cum syllogismus sophisticus qui non est fit secundum locos sophisticos, et syllogismus sophisticus qui est syllogismus nequaquam – si² enim fieret secundum locos sophisticos, non esset syllogismus –, non videtur quod fiat syllogismus sophisticus qui est syllogismus secundum eadem secundum quae fit syllogismus qui solum apparet syllogismus et non est.

¹ dico autem] de quo sunt V.

² si enim fieret] fieret enim si V, sed litteris c, b, a appictis rectus ordo ostenditur.

Nisi quod sophisticus sophisticus est cuius utraque praemissarum vel altera est falsa, quae non conceditur¹ nec creditur nisi mediante alio loco sophistico. Sic igitur manifestum est qualiter secundum eadem fit syllogismus sophisticus et qui est syllogismus² et syllogismus sophisticus qui non est.

§ Intellige quod ‘illud quod videtur audienti’ dicitur propositio quae concluditur in syllogismo apparenti, ‘quod autem videtur respondenti’ dicitur eadem propositio quando non concluditur sed interrogatur et est una praemissarum in syllogismo sophistico, et qui est syllogismus, et <qui non est. Et quia> non est manifestum quod secundum eadem moveatur aliquis ut crederet propositionem quando concluditur et quando interrogatur, [et] ideo declarat hanc, sc. <169b30> ‘secundum quae videtur audienti opponentem recte syllogizare’ cum non recte syllogiz[ar]et. Et quia secundum eadem videtur audienti quod opponens etc. secundum quae videtur syllogismus apparens esse syllogismus cum non sit, ea autem <secundum> quae videtur syllogismus apparens etc. sunt loci sophistici sive principium apparentiae in eis, erunt³ loci sophistici sive principium in eis secundum quae videtur audienti opponentem etc.

§ Quaeritur utrum secundum eadem videtur respondenti opponentem recte syllogizare etc. et audienti. Et quia respondenti videtur opponentem recte syllogizare, cum non faciat, quando concedit interrogationem falsam, et eam non concederet nisi videretur sibi vera, et credit eam sequi ex veris cum ex eis non /40r/ sequatur, si videatur sequi locus sophisticus, manifestum est quod ea <secundum> quae videtur respondenti opponentem recte syllogizare, cum non faciat, sunt loci sophistici, et secundum ea<de>m videtur audienti opponentem recte syllogizare, cum non faciat; quare etc. Ea enim secundum quae videtur audienti opponentem recte syllogizare etc. \sunt/ syllogismi apparentes, et ea secundum quae videtur respondenti opponentem etc. sunt syllogismi syllogismi sophistici. Et quia conclusioni syllogismi apparentis, cum non sit altera praemissarum in loco sophistico, non debetur responsio, qui<a> [[in]] propositioni in quantum est conclusio non debetur responsio, quia responsio debetur

¹ conceditur] convertitur V *a.c.*

² syllogismus] sophisticus V.

³ erunt V^{corr}] erit V *a.c.*

interrogationi, et propositio in quantum est conclusio non interrogatur, sed in quantum est altera praemissarum debetur ei responsio, et appropriatur syllogismus apparens audienti et non respondenti – propter hoc non possumus dicere quod secundum quae videntur audienti sunt syllogismi apparentes et secundum quae videntur respondenti syllogismi sophistici. Et dicitur audiens respectu conclusionis quae concluditur in syllogismo apparenti, et respondens respectu eiusdem secundum quod est una praemissarum in syllogismo sophistico.

<9.170a20> SECUNDUM AUTEM QUAE ARGUUNT. Agit de syllogismo sophistico comparando. Vel potest dici/ quod haec pars dividitur contra totum quod praecessit ab illo loco <4.165b23> Modi autem arguendi. Et sunt hic partes duae. In prima probat duas conclusiones. Primam sic: Ea secundum quae arguunt utentes syllogismis sophisticis non sumuntur sine scientia omnium quae sunt; haec autem sumere non est alicuius artis specialis; manifestum est ergo quod loci sophistici secundum quos arguunt etc. sumuntur iuxta dialecticam.

§ Contra. Ex hoc videtur sequi quod loci sophistici iuxta locos dialecticos sumuntur, et tunc tot erunt sophistici quot sunt dialectici.

Aut locos sophisticos vocat paralogismos apparenter probabiles ex quibus sunt sophistici syllogismi, et hi sunt aequales simpliciter probabilibus, quia iuxta unumquemque¹ dialecticum sumetur unus probabilis.

§ Minor rationis praedictae manifesta est, quia nulla ars specialis extendit se ad omnia quae sunt. Maiorem declarat sic: infinitae fortasse sunt scientiae, et demonstrationes in ipsis sunt infinitae, ergo et elenchi veri, quia cuiuslibet² demonstrationis conclusioni contradicenti fiet elenchus verus; sed secundum tot et eadem principia sunt elenchi falsi et veri; ergo, cum extra infinitum nihil relinquatur, non sumuntur ea ex quibus sunt syllogismi et elenchi falsi sine scientia omnium.

¹ unumquemque – unus] unamquamque dialecticam sumetur una V.

² cuiuslibet – verus elenchus *ita intelligo*: “*cuiuslibet conclusioni demonstrationis potest aliquis contradicere, et tunc ei potest fieri verus elenchus, cum conclusio demonstrationis semper vera sit*”; contradicenti igitur hominem qui contradicit significat. Cf. Arist., *SE* 9.170a23–25: “Elenchi autem sunt et veri; nam quaecumque est demonstrare, erit et redarguere eum qui ponet contradictionem veri”.

§ Quaeritur quare non est unius artis sumere principia secundum quae sunt syllogismi falsi in scientiis specialibus, sicut est unius artis sumere principia secundum quae fiunt syllogismi falsi, ut elenchi, in dialecticis.

Huius ratio est quia ea secundum quae fiunt syllogismi elenchi in scientiis specialibus non sunt sub certo numero, et ea secundum quae fiunt syllogismi in dialecticis opposito modo se habent, fiunt enim secundum tresdecim locos sophisticos.

§ Quaeritur de hoc quod dicit quod scientiae sunt infinitae. Sed cum non sit infinitum simpliciter, non erit infinitum in scientiis.

Item, scientiae¹ secantur in res, ut habetur in tertio De anima;² res autem finitae sunt, ut habetur in tertio Physicorum,³ et in isto libro⁴ similiter; scientiae ergo erunt finitae.

Dicunt quidam⁵ quod scientiae uno modo sunt finitae, sc. secundum quod scientia est collectio multorum; infinitae, sc. secundum quod scientia est habitus conclusionis.

Contra. Finiti ad infinitum nulla est proportio; principiorum ad conclusiones est proportio.

Multis aliis modis dicitur, qui⁶ plus dant taedium improbanti quam perfectionem credenti.

Puto secundum intentionem \Aristotelis/ quod non supponitur plus per hoc quod dicit “infinitae” quam per hoc quod dicit “omnium quae sunt”; sed haec non infinita simpliciter sunt, sed valde multa, quia infinita quoad nos, et hoc modo fieri infinita, verbi gratia in uno continuo infinitae lineationes et figurationes. Similiter de uno subiecto infinitae possunt

¹ scientiae] *iter*. V *a.c.*

² Arist., *de An.* III.8.431b24-25, *trl. Iacobi*: “secatur igitur scientia et sensus in res”.

³ *Locum non inveni.*

⁴ *Immo contrarium legitur* Arist., *SE* 1.165a10-12: “nam nomina quidem finita sunt et orationum multitudo, res autem numero infinitae”.

⁵ *Cf.* Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE*, C 307rB, P 35vA (*vide praefationis §4.7.1*). Nicolaus Parisiensis, *Comm. SE* 66vB: “Ad aliud dicendum quod scientiae sunt infinitae loquendo de scientia non tota, sed quae est habitus conclusionum.”

⁶ qui V *a.c.*] quod V *p.c.*

praedicari passiones¹ sive conclusiones, et sic possunt scientiae esse infinitae sicut divisio continui est infinita; et hoc modo dicemus tam principia quam conclusiones esse infinita.

§ Item, videtur ratio Aristotelis prohiberi dicendo quod ex quibus fiunt syllogismi non sumuntur iuxta aliquam unam scientiam, sicut iuxta dialecticam, sed iuxta quamlibet.

Sed istud delet dicta probatio maioris, quia sophistica est una ars scita, sed iuxta infinita quoad nos non sumuntur aliqua ex quibus ars vel scientia scita, omne² enim a nobis scitum est secundum intellectum nostrum finitum.

§ Item, dubitatur de hoc quod dicit <170a30–34> quod secundum eadem principia falsus syllogismus fit secundum quae et verus in scientiis specialibus. Syllogismus³ enim fit⁴ verus ex principiis veris et falsus ex⁵ falsis, cum ex veris non sequatur falsum/. Et constat quod non sunt eadem principia vera et falsa.

Dicitur quod principia sunt dupliciter, sc. complexa et incomplexa. Complexa autem sunt⁶ non eadem in syllogismo vero et falso, incomplexa autem quae sunt [non] possunt esse eadem in syllogismo vero et falso.

§ Item, elenchi falsi fiunt secundum opposita principiorum; non ergo per ipsa principia.

Dicitur quod fiunt per verorum⁷ absentiam, sicut idem nauta per suam praesentiam est causa salvationis et per eius absentiam perdi[ta]tionis.

<170a36> Et eum⁸ quidem qui est etc. Probat secundam conclusionem sic: Cum elenchum tam verum quam falsum qui est alicuius specialis

¹ passiones] passionis V a.c.

² omne] 9ε (= commune) V.

³ syllogismus V^{corr} s.l.] scimus V.

⁴ fit] iter. V a.c.

⁵ ex falsis] et falsus V a.c., ut videtur; et falsis V p.c.

⁶ sunt] fiunt V.

⁷ verorum] suorum V.

⁸ eum] eī (= enim) V.

scientiae, est artificis specialis illius scientiae considerare; ergo eum elenchum qui nullius scientiae specialis est, eius artificis est considerare qui communis est et non specialis; <ergo> dialectici et non alterius est considerare ea ex quibus fiunt syllogismi sophistici et elenchi.

§ Sed quaeritur quare non metaphysici.

Hoc est quia metaphysicus non procedit nisi ex necessariis secundum quod huiusmodi, et sophistica non quaerit apparentiam iuxta huiusmodi sed iuxta probabilia.

§ Quaeritur¹ qualiter elenchus est syllogismus unus, cum contradictionis sint duae partes, et elenchus est syllogismus contradictionis; duarum autem partium non est syllogismus unus, et sic necessario erit elenchus duplex syllogismus.

Dicendum quod utraque pars potest syllogizari contradictionis, et tunc est elenchus syllogismus duplex; aut tantum altera pars, et tunc est syllogismus unus.

Contra. Hac ratione omnis syllogismus erit elenchus, cum in omni concludatur altera pars contradictionis.

Aut non est aliquis syllogismus elenchus nisi qui syllogizat contradictionem alicuius conclusionis prius concessae aut syllogizatae.

§ Quaeritur de hoc quod dicit,² sc., quod si habemus ea secundum quae sunt syllogismi sophistici, habemus eorum³ solutiones. Cum ex praedictis habemus ea secundum quae fiunt syllogismi omnes sophistici, ergo habemus eorum solutiones; et si hoc, superfluit doctrina tradita in secundo huius, cum sit de eorum solutione.

¹ *Occasionem quaerendi dedit SE 9.170b2–3*: “aut unus aut duo syllogismi contradictionis elenchus est.”

² Arist., *SE 9.170b3–4*: “Habemus ergo secundum quae omnes huiusmodi sunt. Si autem hoc habemus, et solutiones habemus”.

³ eorum **V^{corr}**] ergo **V a.c.**

Item, videtur quod dicit falsum, quia dicit in secundo huius¹ quod scimus dissolvere figuras et non² componere [[et]] eas, et econtrario s<c>imus componere orationes sophisticas et non solvere eas; habendo igitur ea secundum quae fiunt orationes sophisticae, non propter hoc habemus eorum solutiones.

Dicunt quidam³ quod syllogismus sophisticus est dupliciter: uno modo qui non solum apparet sed est syllogismus, et huius solutionem habemus habendo ipsum, eo quod eius solutio est interemptio, et hanc solutionem habemus statim cum scimus quid⁴ debemus interimere, et actu quando scimus quid interimendum actu, et habitu quando scimus quid interimendum habitu; et non propter hoc [et] superfluit doctrina tradita in secundo. <Sed> quamvis habe<a>mus solutionem syllogismi sophistici qui non solum apparet sed est, non tamen habemus solutionem apparentis qui non est syllogismus, et de eo intelligendum quod dicitur in secundo⁵ quod scientes orationes sophisticas componere nescimus eas dissolvere.

Aliter dicitur quod syllogismos sophisticos <***> hic solutiones syllogismorum dialecticorum, quia in ipsis est peccatum, quod est quasi dissolutio vinculi syllogismi dialectici.

§ Item, syllogismorum⁶ instantiae sunt solutiones; instantia⁷ autem est propositio propositioni contraria [[vel contraria]] vel contradictoria; <ergo contraria vel contradictoria> erit propositio solutio.

¹ Arist., *SE* 16. 175a26—30: “Accidit autem quandoque, sicut in descriptionibus; nam et illic solventes quandoque componere rursus non possumus; sic et in elenchis, scientes secundum quid orationem accidit connectere solvere orationem dubitamus.”

² non **V**^{corr} *s.l.*] in **V** *a.c.*, *quod exp. corrector*.

³ *Vide praefationis §4.2.4.*

⁴ quid] quod **V**.

⁵ *Locus superius e c. 16 allatus.*

⁶ Arist., *SE* 9.170b4-5: “Si autem hoc habemus, et solutiones habemus: nam horum instantiae solutiones sunt.”

⁷ instantia – contraria] Arist., *APr.* II.26.69a37: “Instantia autem est propositio propositioni contraria.”

Dicitur quod 'instantia' in hoc loco dicitur interemptio, et possumus¹ concedere quod sit propositio: unum enim oppositorum interimit alterum, et per hoc interemptio est instantia sive propositio.

<10.170b12> NON EST AUTEM DIFFERENTIA ORATIONUM

Secundo improbat quandam divisionem orationum sophisticarum communiter dicta[ru]m, dicentem alias esse ad nomen essentialiter, ut quando opponens et respondens non ferunt intellectus² ad idem, <et alias essentialiter ad intellectum, ut quando ferunt intellectus ad idem.> Et sunt hic partes duae. In prima improbat ipsam quia non est per³ opposita; in secunda quia non est vera. Item, in prima primo improbat eam per hoc quod non fit per opposita per tres rationes, tum quia orationem eandem sophisticam contingit esse ad nomen et ad intellectum, tum quia quamlibet contingit esse ad intellectum, tum quia quamlibet \contingit/ esse ad nomen.

§ Quaeritur, cum haec differentiae, sc. esse ad nomen et esse ad intellectum, non solum reperiantur in sophisticis sed in dialecticis et demonstrativis, quare⁴ magis est sermo de hac divisione in sophistica quam in dialectica vel demonstrativa.

Hoc est quia <termini> multiplic/es, quibus ut frequenter utitur sophista, magis apti sunt ut sint ad nomen vel intellectum quam termini quibus dialecticus vel demonstrator utitur.

Vel aliter: Haec divisio non ponebatur nisi [etc.] circa orationes, et propter hoc si debebat improbari, improbabitur in sophistica.

§ Item, cum non sit amplior differentia vel oppositio quam quae est secundum affirmationem et negationem, et sic [non] opponuntur esse ad intellectum – non esse ad intellectum, erit igitur maxima differentia; sed non esse ad intellectum est esse ad nomen; erit igitur differentia orationum eo quod quaedam sunt ad nomen, quaedam ad intellectum.

¹ possumus] possimus V.

² intellectus] intellectos V, *ut videtur*.

³ per opposita] proprie V.

⁴ quare] quia V.

Dicitur quod prohibetur¹ contradictio eo quod esse ad intellectum respectivum est, et esse \non/ ad intellectum similiter, quia eorum respectus terminantur ad diversa; et propter hoc eadem oratio potest esse ad intellectum et non ad intellectum.

Contra. Si eadem oratio sit ad intellectum et non ad intellectum, cum ad negationem praedicati sequitur negatio compositionis, sequetur quod oratio quae est² non ad intellectum non est ad intellectum, et ita vera erit contradictio de eodem.

Aut non sequitur ‘est non ad intellectum, ergo non est ad intellectum’ sicut non sequitur ‘est non duplum, ergo non est duplum. Qualiter autem sit intelligendum quod ad negationem praedicati sequitur negatio compositionis planum est in fine primi Priorum.³

§ Quaeritur de prima ratione quam ponit. Videtur enim quod non cogit. Hic enim est divisio per opposita ‘corporum aliud calidum, <aliud> frigidum’, et tamen contingit idem corpus esse calidum et frigidum; eadem ergo ratione, /40v/ quamvis eandem orationem contingat⁴ esse ad nomen et ad intellectum, nihil tamen prohibet illam divisionem fieri per opposita[m].

Item, per suam rationem posset improbare multipliciter compositionis et divisionis, quia eandem orationem simul et semel contingit esse compositam et divisam.

Dicitur quod sic intelligenda est ratio Aristotelis: contingit eandem orationem disputari ad nomen et ad intellectum, et in eodem tempore, sed in diversis disputationibus; ergo non est divisio per opposita[m]; et non sic est cum dividitur corpus in calidum etc., non enim potest idem corpus esse calidum <et> frigidum in eodem tempore.

Sed per hoc non impeditur ultima ratio.

¹ prohibetur] prohibetur V.

² est non] *inv.* V.

³ Arist., *APr.* I.46.

⁴ contingat] contingit V.

Propterea dicendum quod positores huius divisionis posuerunt eam essentialiter dividere orationes sophisticas, ita sc. quod illa quae semel est ad nomen semper est ad nomen et numquam ad intellectum.

§ Quaeritur de secunda ratione. Cum non est oratio ad nomen nisi quando interrogans accipit unum significatum et respondens aliud, et hoc non est possibile nisi plura significantur, quare non erit possibile orationem esse ad nomen nisi in multiplicibus.

Dicendum quod opponens potest accipere unum significatum et respondens aliud quamvis per orationem non significantur, quia contingit opinari significari quod non significatur, et non significari quod significatur, sicut patet in paralogismis figurae dictionis.

Item, quaedam orationes fiunt circa quas non contingit errare nec ferre intellectum ad diversa, ut se habent dignitates¹ sive propositiones per se notae, ut ‘omne totum est maius sua parte’, et sic huiusmodi non contingit non ad intellectum esse (nisi quod unus potest hoc intelligere in uno genere totius et partis et alter in altero genere, sic enim accipientes non ferunt intellectus ad idem).

<170b35> At tamen quicumque syllogismi etc. Hic incidenter, ne credatur dictam divisionem nihil penitus convenientis habere, dicit quod sic, quia omnes orationes in dictione praeter multiplices secundum figuram dictionis contingit esse ad nomen.

§ Sed in hoc videtur contradicere tertiae rationi quae dixit contingere omnes orationes sophisticas esse ad nomen.

Aut esse at nomen dupliciter est: aut quia plura significat in veritate, et sic intelligit hic; aut quia videtur plura significare, et sic intellexit prius. Sic enim contingit omnem orationem in dictione esse ad nomen.

Aliter dicunt quidam quod non vult significare quod non omnes quae sunt secundum dictionem possunt esse ad nomen, sed quod haec divisio quam hic ponit sit eadem isti ‘orationum quaedam sunt in dictione, quaedam extra’.

¹ dignitates V^{corr} in mg.] divisiones V, quod expunxit corrector.

<171a1> Et omnino inconueniens etc. Secundo improbat ipsam per hoc quod non est sufficiens eo quod haec divisio nullum tangit peccatum contra syllogismum, cum tamen quaedam orationes sophisticae peccant contra syllogismum et quaedam contra contradictionem et quaedam contra utrumque; si enim contra neutrum fuerit peccatum, non elenchus sophisticus est, sed verus.

§ Sed quid est quod hic vult Aristoteles multipliciter <non> impedire consequentiam¹ syllogisticam, cum tamen manifestum sit oppositum?

Aut non est universaliter verum quod multipliciter impedit consequentiam, potest enim conclusio esse multiplex sicut praemissa, et ita in aliquo sensu sequi; sed qualitercumque contingat, semper impedit contradictionem, et ideo dicit hanc divisionem tangere peccatum contra <contra>dictionem et non contra syllogismum.

§ Quaeritur, cum in elencho sit contradictio, et potest de contradictione esse consideratio quamvis non de syllogismo, possumus enim dubitare utrum hic sit contradictio ‘circulus est figura – circulus non est figura’, licet neutra pars in syllogismo ordinetur. Quare non oportet quod prius sit disputatio de syllogismo quam[[vis]] de elencho.

Nisi quod syllogismus est pars essentiae elenchi, et non complete cognoscitur elenchus nisi prius cognoscatur syllogismus et contradictio, quorum utrumque pars suae essentiae.

§ Sed quaeritur ad quid intendit de hoc in ista parte, non enim videtur pertinere ad suum propositum. Quod enim syllogismus sit prius elencho non facit quod hoc dicere, sc. esse ad nomen et ad intellectum, si[n]t †proprie†, et hoc intendit probare in ista parte.

Videtur quod ex hoc manifestum est quod syllogismus et contradictio complete dicunt essentiam elenchi, et propter hoc differentiae apparentis elenchi significabunt aliquem defectum syllogismi vel contradictionis, et haec differentiae, sc. esse ad nomen et ad intellectum, nihil significant de syllogismo vel contradictione.

§ Item, quaeritur qualiter in paralogismo concludente ‘est tacentem dicere’ sit peccatum tantum in contradictione, quia haec oratio est uno

¹ consequentiam] con[[ti]]netiam V; eodem modo paullo infra.

modo falsa, et falsum ex veris non sequitur; praemissae autem sunt verae, sc. ‘est dicere Socratem, Socrates est tacens’; erit igitur, ut videtur, defectus in syllogismo et non solum in contradictione.

Dicitur quod secundum quod est falsa non est apparentia, sicut nec ‘dicentem¹ contingit dicere Socratem, Socrates est ta[[nges]]cens; ergo contingit ut tacens dicat’, et sine apparentia non est syllogismus apparens, et dicitur hic peccare contra syllogismum illud in quo est aliqua causa apparentiae respectu syllogismi.

§ Item, data hac ‘nullus dat quod non habet’, contradicit conclusio, cum sic \dicitur/ ‘aliquis [[dicitur]] dat unum solum denarium, et non habet unum solum denarium, ergo dat quod non habet’, non est peccatum in contradictione.

Aut quamvis haec oratio contradicat positioni prius datae, conclusio tamen quae potest inferri, et quae sequitur, sc. haec ‘dat ut non habet’ non ei contradicit.

Contra. Quoad istam conclusionem non est peccatum in syllogismo. Sequitur enim ‘dat unum solum denarium, et non habet unum solum denarium, ergo dat² ut non habet’, et sic non erit peccatum in syllogismo et contradictione, quod est contra Aristotelem.

Item, dicitur quod non est peccatum in syllogismo et contradictione data ista ‘nullus dat quod non habet’ sed data ista ‘nullus dat ut non habet’, arguendo sic ‘aliquis dat unum solum denarium, \et non habet unum solum denarium./ ergo dat quod non habet’, cum non sequitur conclusio nec contradicit conclusioni prius datae.

§ Quaeritur qualiter in tertio exemplo est peccatum in syllogismo tantum, quia ubicumque est elenchus, ibi est syllogismus; quare ubi est defectus a syllogismo, ibi erit defectus ab elencho; non ergo erit defectus solum contra syllogismum.

Dicendum quod quaedam sunt condiciones elenchi in quantum elenchus, quaedam autem sunt eius in quantum elenchus syllogismus; quia data hac ‘non poema Homeri est figura’ arguitur sic: ‘omnis circulus est figura,

¹ dicentem V^{corr} s.l.] dīom (= divisionem vel dictionem) V, quod exp. corrector.

² dat ut non] ut non dat V, sed punctis suprascriptis rectus ordo indicatur.

poema est circulus; ergo est figura'; est vera contradictio inter conclusionem et propositionem prius datam, et deficit syllogismus cum aequivocatur medium. Verum est tamen quod peccat contra elenchum penes condiciones quae debentur ei <secundum> quod est syllogismus.

<171a12> Sed unde venit sermo prius. Improbat divisionem dictam per hoc quod non est vera, ostendendo quod non est necesse aliquod genus orationum esse ad intellectum. Non enim in non duplicibus, quia respondens potest putare ipsum non esse duplex. <171a17> Amplius et si plura. Nec in duplicibus, quia respondens potest in duplicibus alium sensum dare quam intelligat opponens.

Et concludunt haec rationes necessario, quia orationem esse ad nomen et ad intellectum in nobis respondentibus et opponentibus est, et non solum in ipsa oratione.

<171a18> Aut quomodo etc. Et diceret aliquis quod in duplicibus necesse est orationem esse ad intellectum eo quod tunc procedet opponens dividendo et manifestabit respondentem in quo sensu vult procedere. Ideo posita hac ratione cavillatoris improbat eam ibi <171a20> Si autem aliquis, primo supponendo quod opponens habet procedere dividendo per hoc quod non est necesse respondentem dare aliquem sensum quem dixit opponens. Secundo ibi <171a28> Si autem aliquis, quia hoc supponere est falsum supponere, improbat hoc ducendo ad tria inconvenientia. Primum est quod opponens in sophisticis dividet quod non putat multiplex, <171a32> Deinde etc. quod sic opponens docebit, quando enim dividit docebit; <171a34> Deinde tertium/ est quod ipse faciet multiplex dividendo simplex, ut qui dixerit uno modo tot esse binarios in quaternario quot unitates, et alio modo non, eo quod quaedam contraria sunt nota, quaedam ignota. Et sequuntur haec inconvenientia manifeste supposito quod necesse sit opponentem opponendo dividere, sicut dixit ratio cavillatoris.

§ Quaeritur an sit conveniens opponenti interrogare dividendo.

1. Et videtur quod sic.

1.1 Quia cuius est syllogizare, eius est uti instrumento abundandi syllogismis; sed ipsius opponentis est syllogizare; ergo etc. Sed unum

instrumentum abundandi syllogismis/ est distinguere multiplex; ergo¹ opponens erit distinguere multiplex.

1.2 Item, ex sua littera potest haberi quod distinguere multiplex² sapientis est; quare, cum sophista vult videri sapiens et facere opus sapientis, sophista opponens debet distinguere multiplex.

2.1 Contra haec sunt rationes quas ponit in Littera.

2.2 Item, distinctio est una differentia verae³ solutionis, ut dicitur in secundo;⁴ cuius ergo non est solvere vere, illius non erit distinguere; sed opponens non est solvere; ergo nec distinguere,

3. Dicitur quod in alia disputatione debet opponens distinguere, ut in doctrinali disputatione, [[debet]] quia opponens in tali disputatione est docens et respondens e<s>t addiscens; docens autem debet manifestare multipliciter addiscenti. In disputatione autem sophistica omnino non pertinet ad opponentem distinguere multiplex, quia opponens in tali disputatione intendit decipere, et qui vult decipere \non debet manifestare deceptionem ei quem vult decipere;/ nec in disputatione temptativa debet opponens distinguere; in disputatione autem dialectica, quando disputat opponens ad inquisitionem veritatis⁵ semper debet distinguere multiplex ne impediatur inquisitio veri per aliquam multipliciter latentem, et hoc modo attribuitur distinctio multipliciter dialectico tamquam eius instrumentum; aliquando autem disputat dialecticus ad exercitationem vel obviationem, et tunc non debet distinguere multiplex.

Ad 1.1 Et sic loquendo [[autem]] de \opponente/ [[ipso]] in disputatione dialectica vera est minor primae rationis; loquendo autem de ipso in disputatione sophistica falsa est.

Ad 1.2 Secunda solvitur quia sophista appetit assimilari sapienti in illis condicionibus quae non impediunt suum propositum, et non \in/ aliis; et

¹ ergo – multiplex] *iter. V a.c.*

² multiplex sapientis est] sapientis est multiplex **V**.

³ verae] vera **V**.

⁴ *Vide praesertim Arist., SE 18.176b35–36.*

⁵ veritatis] u'itīs *vel sim. V a.c.; incertum quid p.c.*

sic, cum distinctio multiplicitatis sit quoddam opus impediens opus sophistae, manifestum est quoniam in hoc non vult assimilari sapienti.

§ Quaeritur de hoc quod dicit, sc. <171a30> “quando[cum]que /41r/ non videtur opponenti interrogatum multipliciter se habere”,

1.1 cum superius¹ dixit quod si habemus secundum quae fiunt sophisticis syllogismi, habemus solutiones eorum; sed habens syllogismum sophisticum habet ea secundum quae fit; sed opponens habet syllogismum sophisticum; ergo et solutionem eius, et sic, si fuerit multiplex, non ignorabit multipliciter.

1.2 Item, bene opponenti dialectice non contingit ignorare locum dialecticum; ergo a simili bene opponenti sophisticè non contingit etc.; ergo, si oratio multiplex <est>, non contingit opponenti sophisticè ignorare² multipliciter.

Ad 1.1 Ad primum dicitur quod contingit aliquem habere ea ex quibus fiunt syllogismi sophistici dupliciter: vel sciendo quoniam per ea fiunt³ huiusmodi orationes, vel non sciendo. Si sciendo, non contingit ipsum ignorare multipliciter orationis; si non sciendo, contingit ipsum ignorare.

Ad 1.2 Ad secundum dicitur quod dialecticus confirmat suum argumentum loco dialectico; cognito enim a respondente quid sit locus a quo sumitur argumentatio dialectica firmior est ei fides, et propterea opponenti dialectice confirmat argumentationem loco dialectico; ideo bene opponenti dialectice non contingit etc. Sed opponenti sophisticè non confirmat argumentum loco sophisticum; cognito enim a respondente quod in suo argumento sit locus sophisticus infirmior fit ei fides, et ideo bene opponenti sophisticè contingit ignorare locum sophisticum.

¹ Arist., *SE* 9.170b3–4: “Habemus ergo secundum quae omnes huiusmodi sunt. Si autem hoc habemus, et solutiones habemus”.

² ignorare] ignorora V.

³ fiunt] sunt V.

§ Quaeritur de hoc quod dicit¹ quod haec ‘omnium contrariorum eadem est disciplina’ \non est duplex. Quod videtur falsum, q<<uia sump>>to² esse habituali omnium contrariorum <<eadem>> est disciplina/, et sumpto esse actuali <non>; ergo hoc dividere non est non multiplex dividere.

Item, secundum rationem plures sunt binarii in quaternariis quam unitates, non autem secundum rem; et sic, cum in uno sensu sint verae, in alio sensu falsae, sunt distinguendae.

Puto quod Aristoteles intelligit: sumpta altera dictarum orationum in uno sensu.

<11.171b3> AMPLIUS UT DICANT

Quia fecit mentionem de docente sive de demonstratore et de interrogante, incidenter dat differentiam inter demonstratorem, cuius est docere, et temptatorem,³ cuius est considerare consensum⁴ respondentis eo quod temptativa est quaedam dialectica, et dialecticum, cuius est considerare communia secundum rem, et sophistam, cuius est considerare communia apparenter; et dialecticus considerat communia secundum [[con]] probabilitatem, sophista autem secundum apparentiam probabilitatis.

§ Quaeritur de hoc quod dicit⁵ “Demonstratoris non est cogere respondentem ad aliquid affirmandum vel negandum, sed istud est de consideratione dialectici et temptatoris”, quae sit causa eius.

Aut⁶ quod in disputatione demonstrativa est opponens docens et respondens addiscens ab eo, docens aut bene potest procedere in sua doctrina sine consensu discentis, et ideo demonstrator non quaerit

¹ Arist., *SE* 10.171a34–37: “Deinde et in non duplicibus quid prohibet hoc pati vel facere? Ut [...] Et putas contrariorum una disciplina vel non?”

² quia sumpto] *Bibliopega cum marginem resecalet aliquot litteras exsecuit. Item post contrariorum.*

³ temptatorem **V^{corr}** in mg.] p(um) **V**, quod exp. corrector.

⁴ consensum **V^{corr}** in mg.] 9ff **V**, supra quod um add. **V^{corr}**.

⁵ Arist., *SE* 11.171b3–5 “Amplius ut dicant vel negent probare non monstrantis est, sed experimentum sumentis. Nam temptativa est dialectica quaedam”.

⁶ aut] aliter **V**.

consensum¹ respondentis, non est eius cogere respondentem ad aliquid affirmare vel negare. Sed dialecticus non potest procedere in sua disputatione sine consensu respondentis, i.e. eius est cogere respondentem ad aliquid affirmandum vel negandum, ut a datis a respondente possit procedere in sua disputatione/. Eodem modo dicendum de temptativa,² cum sit quaedam dialectica.

§ Quaeritur. Cum oppositorum eadem est disciplina, et ita cuius est considerare unum, et reliquum; sed temptatoris est considerare ignorantem; ergo et scientem. Cuius oppositum dicit in Littera.³

Dicitur quod contrariorum [[rum]] eadem est disciplina ut de subiecto, et non ut de fine. Unde, quamvis temptativa finaliter sit ad experiendum ignorantiam, non oportet quod finaliter ad experiendum scientiam.

§ Quaeritur. Cum in quarto Philosophiae primae⁵ dando differentiam inter dialecticum, metaphysicum et sophistam dicit quod metaphysicus considerat secundum rem et veritatem, dialecticus autem solum quoad probabilitatem, sophista vero secundum apparentiam solum, quare dialecticus non considerat secundum rem, cuius oppositum dicit in Littera.⁶

Dicendum quod contingit considerare communia secundum rem dupliciter: aut enim secundum veritatem rei et necessitatem, et hoc modo considerat metaphysicus; aut secundum fidem et probabilitatem rei, et hoc modo considerat dialecticus. Unde uterque considerat secundum rem, diversimode tamen.

<11.171b7> ET SYLLOGISMUS LITIGIOSUS etc.

¹ consensum] vel as *add. V^{corr} s.l.*, i.e. 'vel assensum'.

² temptativam] temptatam V.

³ Arist., *SE* 11.171b4–5: "Nam temptativa est dialectica quaedam, quapropter de omnibus inspicit et considerat non scientem sed ignorantem".

⁴ *Litterae* it cum margo resequaretur perierunt.

⁵ *Locus laudatus est* Arist., *Metaph.* IV.2.1004b15–26, *sed longe a verbis Aristotelis vagatur noster*.

⁶ Arist., *SE* 11.171b6–7: "Qui ergo secundum rem considerat communia dialecticus, qui autem hoc apparenter facit sophista."

Agit de syllogismo falso qui est ex communibus, cum debeat esse ex propriis. Et primo absolute, secundo comparando ipsum ad dialecticum syllogismum. Pars prima habet tres, quia primo dicit quis est syllogismus talis, et est litigiosus apparens dicere propter quid conclusionis et esse ex propriis, cum tamen sit ex communibus. <171b12> Nam falsae etc. Secundo dicit quod syllogismus falsus qui est ex falsis propriis alicuius disciplinae non est litigiosus, sive conclusio sit vera sive falsa, eo quod talis syllogismus est ex propriis. Unde quadratura Hippocratis¹ non fuit litigiosus, sed Brysonis. <171b16> Nam et si etc. Haec tertia pars habet tres, quia primo dicit propter quid talis syllogismus [[etc.]] dicitur litigiosus, dicens quod quamvis syllogismus sit in veritate, quia tamen apparet esse ex propriis, cum sit <sylogismus, est> litigiosus. <171b22> Quemadmodum enim etc. Hic declarat per exemplum sic: Sicut iniuria <in> certamine quae est <in> ini<u>sta contentione² habet quandam speciem in similitudine recti, sic in contradictione sive disputatione iniusta contentio litigiosa est, nam qui in certamine omnino volunt vincere omnia comprehendunt, sc. contraria et propria, et similiter et litigiosi et ex omnibus, sc. communibus et propriis, volunt syllogizare contra conclusionem propriam alicuius disciplinae. Ex quo tertio, cum dicit <171b25> Ergo qui ob etc., concludit quod³ qui propter victoriam utuntur talibus syllogismis litigiosi dicuntur et rixae⁴ amici, qui autem propter gloriam et apparentem sapientiam sophistae. Unde eadem orationes possunt esse sophisticae et litigiosae, sed propter aliud et aliud.

§ Sed ex hoc videtur syllogismus iste litigiosus non esse sophisticus. Si enim est sophisticus, apparet tale quale non est; sed apparentia est secundum aliquem locum sophisticum.

Aut non est omnis apparentia secundum aliquem locum sophisticum, sed solum illa quae est principium motivum, cuiusmodi sunt maximae a quibus trahuntur loci sophistici; apparentia autem quae est propter ignorantiam vel propter defectum pertractationis non, et talis apparentia est in syllogismo litigioso, videtur enim esse ex propriis eo quod non

¹ Hippocratis – Brysonis] ypocratis – bri\`s/sonis V.

² contentione] conteptione V (i.e. e pro ē scripsit; satis constanter enim contemptio pro contentio praebet).

³ quod qui] quo quid V a.c.

⁴ rixae] rise V.

pertractamus praemissas ad con[[cul]]clusionem videntes quod praemissae sunt communes et conclusio propria.

§ Quaeritur quare syllogismus sophisticus qui est ex communibus litigiosus et non qui est ex propriis. Syllogismus enim litigiosus dicitur <propter> \litigium/; sed litigium contingit esse circa propria, sicut circa¹ communia; <ergo> erit syllogismus ex propriis sicut ex communibus.

Item, dicit in Littera <171b32> quod litigiosus est qui finaliter ad victoriam tendit. Quare, cum aliquis potest uti syllogismo ex propriis propter victoriam, syllogismus ex propriis potest esse litigiosus.

Dicitur ad primum quod docenti oportet credere discentem, et ideo, quia docens ex propriis procedit, circa propria non fit contentio; non² enim obviat discens docenti sicut³ opponens respondenti; et ideo circa syllogismum sophisticum qui est ex propriis non contingit proprie esse contentionem. Et etiam quia demonstrator procedit ex necessariis, quorum aliquo negato deducit ad impossibile manifestum, per quod removetur omnis contentio; sed respondentem in dialecticis non <oportet> credere opponenti,⁴ eo quod procedit ex probabilibus quae contingit esse vera et falsa; unde ex talibus non est deducere necessario ad impossibile, per quod removetur contentio,⁵ et ideo circa talia contingit esse contentionem;⁶ huiusmodi autem sunt communia, quia probabilia⁷ sunt quae videntur pluribus vel omnibus etc.; unde [circa] syllogismus⁸ ex communibus potest esse litigiosus.

Ad aliud dicitur quod intendere finaliter ad victoriam quae est \in/ apparenti sapientia non est completa causa quare est syllogismus litigiosus, sed haec causa est ex parte finis et est incompleta, et ad eam complendam

¹ circa] contra V.

² non] *iter*. V *a.c.*

³ sicut] sive V.

⁴ opponenti] opponentem V.

⁵ contingit necessario V *a.c.*, *ut videtur*.

⁶ contentionem] *ferē cont̄ncōm*

⁷ Arist., *Top.* I.1.100b21–23: “probabilia autem quae videntur omnibus aut pluribus aut sapientibus, et his vel omnibus vel pluribus vel maxime notis et probabilibus.”

⁸ syllogismus – litigiosus] syllogismum – litigiosum V.

oportet addere causam ex parte materiae, sc. quod sit ex communibus. Unde quicumque syllogismus est ex communibus, tendens finaliter ad victoriam quae est in apparenti sapientia, est litigiosus.

§ Videtur quod ille syllogismus qui est ex communibus circa propria non sit litigiosus sive sophisticus; cum enim syllogismus, ut patet ex libro Priorum,¹ non est nisi duae propositiones ex tribus terminis dispositis in modo et figura, in syllogismo autem ex communibus circa propria sunt duae propositiones sic se habentes, erit huiusmodi syllogismus verus syllogismus; et cum sit ex probabilibus, erit vere dialecticus; quare non erit sophisticus nec litigiosus.

Dicitur quod syllogismus potest considerari aut secundum formam \tantum/ aut quoad materiam syllogismi. Primo modo dicitur quod syllogismus est duae propositiones dispositae in modo et figura non habito respectu ad conclusionem, et quantum <ad hoc> est syllogismus qui est ex communibus circa propria vere dialecticus. Considerando autem materiam² syllogismi est syllogismus duae propositiones cum conclusione, et secundum \hoc/ non est [[hoc]] huiusmodi syllogismus dialecticus sed litigiosus peccans in eo quod circa conclusionem propriam non est ex propriis sed communibus.

§ Intellige quod maior rationis Brysonis, sc. ‘in quocumque genere est reperire magis et minus et aequale’, habet instantiam in naturalibus. Verbi gratia, in aliquo composito naturali magis viget calidum quam frigidum, et in aliquo minus [[nius]]; non tamen in aliquo viget calidum aequaliter cum frigido, quia si sic, esset media complexio tunc, quod est contra Aristotelem,³ cum asserit <im>possibilem <esse> mediam complexionem. Et dicitur media complexio cum nulla qualitas super aliam vincat; et si sic, non esset appetitus calidi, s<i>cci, frigidi et humidi; igitur nec fames nec siti[[e]]s, et sic non esset indigentia alimenti. Si autem sit talis usquequaque in media complexione, in mira iocunditate erit eius vita!

¹ Cf. praesertim Arist., *APr.* I.25,42a32–33: “palam quoniam et ex duabus propositionibus et non pluribus (nam tres termini duae sunt propositiones)”.

² materiam] naturam V.

³ *Locum non inveni.*

<11.171b34> Litigiosus est qui etc. Agit de syllogismo litigioso in comparatione ad dialecticum, primo ostendens quod quodammodo se habet litigiosus ad dialecticum sicut falsigraphus ad geometram, per hoc quod tam hii quam illi sunt ex eisdem, [[esse]] <i.e.> utrobique sunt idem termini, non est tamen falsigraphus litigiosus, tum quia est ex propriis circa propria et litigiosus ex communibus circa propria, tum quia [[p]] falsigraphum non contingit transferre a geometria in aliam scientiam eo quod est ex propriis, litigiosum contingit eo quod est ex communibus.

Intellige quod ‘falsigraphus’ in frequenti usu sumitur pro syllogismo ex falsis in speciali materia, non faciendo vim de falsa scriptura; proprie tamen sumendo falsigraphum, solum est in geometria, ubi protrahuntur lineae non prout trahendae sunt.

§ Quaeritur de hoc quod dicit <17ab34sq.> litigiosum syllogismum et dialecticum non esse ex [[falsis]] propriis sed communibus. Fiat enim talis syllogismus ‘omnis figura est linea vel lineis contenta, triangulus est figura, ergo etc.’, vel negando a figura ad t\r/iangulum; in quolibet tali syllogismo est locus dialecticus, et tamen fiunt huiusmodi syllogismi ex propriis terminis¹ /41v/ geometriae, et sic videtur quod syllogismus dialecticus fit ex propriis.

Dicendum quod quamvis dialecticus arguat² in huiusmodi terminis, non tamen dicitur arguere ex propriis, sed ex communibus; non tamen utitur eis in quantum proprii sunt considerando in eis veram rem, sed utitur eis <in> rationibus communibus, non enim syllogizat de triangulo in quantum triangulus, sed in quantum est species, et sic in ratione communi. Cuius signum est quod cum proceditur a triangulo ad figuram affirma[[n]]tive arguit dialecticus iuxta locum a specie. Qualiter autem falsigraphus procedit ex eisdem ex quibus geometer dictum est prius.

§ Item, cum syllogismus veri sive geometricum in geometria contingit transferre in arithmetica,³ ut vult Aristoteles in libro Posteriorum;⁴ ergo

¹ terminis] *lectio incerta*.

² arguat] arguit V.

³ arithmetica] arsi[[n]]\m[etricā (vel -cū) V.

⁴ In APo. I.7 *potius oppositum dicit Aristoteles*.

syllogismum falsi qui dicitur falsigraphus. Cuius contrarium dicit in Littera.

Hoc verum est. Non tamen proprie dicitur translatio,¹ quia geometria et arithmetica² non sunt scientiae simpliciter diversae eo quod una est alteri subalternata; omnes enim figurae magnitudinum, de quibus demonstratur in geometria, recipiunt speciem et denominationem a numeris, de quibus demonstratur in arithmetica.

<172a9> Si ergo omnino similiter Secundo probat quod non omnino similiter etc., sic: Si omnino similiter se haberet litigiosus ad dialecticum sicut falsigraphus ad geometrem, non esset litigiosus ex communibus ex quibus [[modis esset]] sunt dialecticus³ et temptativus. Consequentia plana est, quia si omnibus modis esset similitudo, dialecticus et litigiosus essent ex propriis sicut sunt geometricus et falsigraphus, et ideo solum probat implicationem consequentis. Et primo ostendit quod dialectica est ex communibus per hoc quod non est alicuius generis determinati eo quod non omnia sunt in uno genere determinato, et dialectica est ex omnibus, nec est ostensiva⁴ alicuius unius naturae, i.e. passionis propriae, de ipso subiecto eo quod interrogativa est utriusque contradictionis partis et indifferenter syllogizans utramque partem, nec est talis <qualis> est⁵ universalis scientia, i.e. metaphysica, eo quod metaphysica⁶ ad omnium methodorum principia, tam propria quam communia, viam habet, ex quibus secundum rem et causalitatem, i.e. secundum illa communia, reducuntur ad naturam unam, ut ad substantiam; dialectica autem ex communibus secundum rationem, i.e. non secundum quod reducuntur ad

¹ translatio] trans[[il]]l'o V.

² arithmetica] arsm^{ca} V; *similiter infra*.

³ dialecticus et temptativus] dialectica et temptativa V.

⁴ ostensiva] ostensivus V *cum Aristotele* 172a12–13; *videtur autem contextus formam femininam requirere*.

⁵ est] *expunctum est, sed errasse videtur corrector, qui, cum textum corruptum esse intellexisset, ubi mendum lateret non perspexit*.

⁶ metaphysica – viam habet] *Cf. Arist., Top. I.2.101b3-4 (de dialectica): “Cum enim sit inquisitiva ad omnium methodorum principia viam habet.”*

aliquam naturam unam quae res sit; solum enim in hoc conveniunt quod sunt probabilia.

§ Quaeritur de hoc quod dialectica non est alicuius generis determinati. Quod videtur falsum, cum sit ad syllogismum et de syllogismo, et sic erit alicuius generis determinati.

Dicendum quod dicitur esse non determinati generis, non quia nullius generis determinati sit, sed¹ quia genus et principia sua non habet in se limitata, sed ad omne aliud genus et alia principia utilia secundum² viam probabilem secundum illud primi Topicorum,³ sc. “Quaedam sunt utilia ad sciendum tantum, quaedam ad eligendum et fugiendum, quaedam ad neutrum horum per se, sed quia sunt adminiculantia[m] ad aliqua talium.”

Aliter dicitur quod secundum quod dialectica est scientia et doctrina est de syllogismo et partibus syllogismi, sed secundum quod mediante dialectica est inquisitio circa singula, et est adminiculans⁴ sive conferens⁵ ad omnes scientias, non est determinati generis.

§ Item, falsum videtur quod dicit⁶ quod dialectica non est ostensiva, quia omnis ratio syllogistica est ostensiva, ostendit enim aliquid de aliquo per ea quae posita sunt; dialectica est syllogistica; ergo etc.

Dicendum quod cum dicit dialecticam non esse ostensivam intendit quod non est ostensiva alicuius passionis propriae sicut aliqua scientia specialis.

§ Item, falsum videtur quod dicit <172a13> quod dialectica non est talis qualis⁷ est metaphysica, cum dialectica sit de omnibus sicut metaphysica.

¹ sed quia] *iter V a.c.*

² secundum] *fortasse habet scribendum.*

³ Arist., *Top.* I.11.104b: “Quaedam enim problematum utile est scire tantum ad eligendum vel fugiendum, ut utrum voluptas sit eligenda vel non, quaedam autem ad sciendum tantum, ut utrum mundus sit aeternus vel non, quaedam vero ipsa quidem per se ad neutrum horum, adminiculantia autem sunt ad aliqua talium”.

⁴ adminiculans] *adminuculans V a.c.*

⁵ conferens] *constans V; vel conferens V^{corr} s.l.*

⁶ Arist., *SE* 11.172a11–13: “Nunc autem non est dialecticus circa genus aliquod determinatum, neque ostensivus ullius”.

⁷ qualis] *iter. V a.c.*

Aut, quamvis sit de omnibus, non tamen sicut metaphysica, cum dialecticus considerat omnia secundum opinionem et non secundum rem nisi in respectu ad sophisticam, metaphysicus autem simpliciter omnia secundum rem considerat.

§ Item, ars syllogistica descendit ad omnes artes speciales; erunt igitur principia communia eius ad omnes; ex quo videtur omnia esse ex eisdem principiis. Cuius oppositum dicit Aristoteles in Littera.¹

Dicendum quod principia dialecticae uno modo sunt subiectum² et partes subiecti, et sunt principia †necessario† \in/complexa; alio modo sunt principia complexa, sc. propositiones, et principia incomplexa non descendunt ad omnes scientias, sed ad illas solum quae sunt de syllogismo, sicut se habent demonstrativa, dialectica et temptativa; unde heae sunt sub principiis artis syllogisticae; sed non sic se habent artes speciales, non enim descendunt in eas propria principia, quae sunt subiectum et partes subiecti.

§ Utrum autem ens sit genus omnium quae sunt patebit in quarto Topicorum.³

§ Quaeritur de hoc quod dialecticus non interrogat propria principia eo quod non habet viam ad ipsa. Hoc videtur falsum, quia habet⁴ viam ad omnium methodorum principia; ergo, cum ipsa sit methodus, habet viam ad prima principia.

Item, ad quae habet viam, ea interrogat; sed dialecticus habet viam ad prima principia[m]; quare ea interrogat.

Item, dialecticus arguit ex prioribus et posterioribus et aequae notis; ergo, si aliquis neget sua principia, poterit probare ea [[quae]] \per/ posteriora illis vel per aequae prima, licet non per priora; ergo habet ex quo

¹ Arist., *SE* 11.172a13–15: “Neque enim sunt omnia in uno aliquo genere, neque si essent, possibile sub eisdem principiis esse ea quae sunt.”

² subiectum] subiecta sive substantia V.

³ *In exegesi*, sc., *Top.* IV.1.121a16–19 vel 121b4–8.

⁴ habet – principia] *Laudatur* Arist., *Top.* I.2.101b3–4: “Cum enim sit inquisitiva ad omnium methodorum principia viam habet.”

poterit disputare ad instantiam neganti sua principia; cuius oppositum dicit in Littera.¹

Dicendum quod dialectica sumitur uno modo pro scientia docente secundum artem dialecticam, sc. ex quibus \et qualibus/ potest fieri syllogismus dialecticus, et sic est quaedam demonstrativa [[sc. ex quibus et qualibus potest fieri syllogismus]] probans [[.de.]] proprias conclusiones de proprio subiecto, sicut patere potest in primo Topicorum,² ubi probat numerum problematum, et consimiles passiones, et hoc modo non habet interrogare sua principia. Secundum vero quod est utens syllogismo et principiis eius ad aliquid³ probandum, quia sic non est determinati generis, sic habet viam ad propria principia et ad principia aliorum, et sic potest interrogare propria principia; nec sic intelligit Auctor, sed⁴ primo modo.

Item, sic potest disputare ad instantiam neganti sua principia.

<172a21> Talis autem est temptativa etc. Secundo probat hoc de temptativa, sc. quod sit ex communibus, sic: Communia sunt quibus scitis non scitur ars, ipsis tamen ignoratis ignoratur ars; et ex hiis est temptativa. Ex quo concludit duo correlaria: primum est quod temptativa non est alicuius generis determinati; secundum est quod omnes idiotae, sc. vulgus, utuntur quodammodo, i.e. sine arte, dialectico et temptativo, et sequitur utrumque istorum correlariorum ex hoc quod temptativa est ex communibus, ex quibus concludit ulterius, cum dicit <172a36> Quoniam autem sunt, quod cum quaedam sint propria et quaedam communia, per communia est experimentum sumere, et est ex illis ars quaedam, non tamen specialis et demonstrativa, quia litigiosus non similiter se habet ut falsigraphus.

<172b5> Loci ergo etc. Recapitulat quae dicta sunt ab illo loco <4.165b23> Modi autem arguendi.⁵ Sufficientia autem syllogismorum

¹ Arist., *SE* 11.172a17–21 “Dialectica autem interrogativa est. Si autem ostendit, et si non omnia, sed prima et propria, principia non interrogavit. Nam si non daret non iam haberet ex quibus amplius disputaret ad instantiam.”

² Arist., *Top.* I.4.

³ aliquid] aliquod V.

⁴ sed] secundum V.

⁵ arguendi] retradandi *vel sim.* V.

falsorum, de quibus actum est hucusque, sic patet: syllogismus aut non concludit, et dicitur falsus; aut¹ concludit ex falsis; et hoc vel ex propriis, et dicitur deceptorius et non sophisticus, quia nec apparet topicus nec demonstrativus eo quod est ex manifeste [[in]] impossibilibus, cuiusmodi sunt opposita principiorum, et ideo solum tangit Aristotelem ipsum hic, et complete tractat de eo in primo Posteriorum; vel communibus, et hoc vel apparenter probabilibus, et dicitur sophisticus proprie dictus; vel probabilibus, et hoc vel circa conclusionem communem, et est dialecticus; vel circa propriam, \et/ dicitur proprie litigiosus; \aut concludit ex vero, et hoc vel <<necess>>ariis,² et dicitur demonstratio bona; aut <<com>>-munibus, et hoc circa communia, et dicitur dialecticus <>onus; aut circa propria, et dicitur proprie li<<t>>igiosus. Omnis enim syllogismus, ut hic <171b17–22> dicit <<Auctor>>, qui videtur esse ex propriis alicuius artis <<cum>> non sit, litigiosus dicitur./ Et non dividunt probabile et improbabile verum commune, quia omne verum commune est probabile.

§ Quaeritur. Cum temptativa [[sci]] sit scientia, et sic habens eam erit sciens, ergo non contingit non scientem habere eam; cui contradicit in Littera?³

Item, in principio huius dixit⁴ quod necesse est eum scire qui simulat se habere scientiam; unde videtur sibi contrarius cum dicat quod nesciens habet temptativam.⁵

Dicendum ad primum quod ‘non sciens’ non dicit negationem sed privationem; dicit enim privationem scientiarum specialium, quas contingit habentem temptativam ignorare.

Ad aliud dicitur quod illud <<“necessarium est”> etc. dicitur de eo qui sumit experimentum ignorantiae; non tamen erit contrarietas, quia cum dicit necessarium esse eum scire etc., intelligendum est de communibus,

¹ aut] et V.

² <<necess>>ariis &c.] *Margo resecta causa est cur aliquot litterae in hac additione marginali perierint.*

³ Arist., *SE* 11. 172a23–24: “Est enim experimentum sumere et non scientis eum qui nescit rem”.

⁴ Arist., *SE* 2.165b4–6: “temptativae vero quae ex his quae videntur respondententi, et necessarium est scire ei qui simulat habere scientiam”.

⁵ temptativam] temptationem V.

et quod hic dicit, sc. non scientem posse manifestare, intelligendum est de propriis; ignorans enim propria potest sumere experimentum ignorantiae.

§ Quaeritur de hoc quod dicit¹ quod omnes idiotae arguunt, utrum arguunt a natura an ab arte. A natura non, quia scientia humana est acquisita; nec ab arte, eo quod artem non habent, ut vult Aristoteles.

Dicendum quod aliquo modo arguunt ab arte, quia ab arte innata et non acquisita, et hoc est quodammodo arguere a natura; a natura enim sive ab arte in natura habemus potestatem respectu scientiae, ab arte autem acquisita facilitatem, et hanc artem non habent idiotae.

§ Sed dubium est, cum syllogismus litigiosus non peccet contra syllogismum simpliciter, aut peccet contra syllogismum topicum vel demonstrativum.

Et quia apparet ex propriis esse, cum non sit, ut dicit Aristoteles,² patet peccatum contra demonstrationem. Quia etiam apparet esse circa communia, cum non sit, et³ quia falsigraphus peccat contra geometricum, patet peccatum contra syllogismum <topicum>. Peccatum ergo peccat utrumque.

Hoc est concedendum.

§ Sed quaeritur <de> apparentia, quare sc. apparet esse ex propriis et circa⁴ communia.

Ex propriis, quia conclusio est propria; circa communia, quia praemissae sunt communes et dialecticae.

§ Et nota quod quando sophista vult apparere demonstrator, tunc utitur syllogismo litigioso proprie dicto; quando autem dialecticus, utitur syllogismo apparent[[i]]e vel sophistico proprie dicto, quia hii apparent

¹ Arist., *SE* 11.172a30–35: “quare omnes etiam idiotae quodam modo utuntur dialectica et temptativa [...] Arguunt ergo omnes; nam sine arte participant id de quo artificialiter dialectica est”.

² Arist., *SE* 11.171b17–22: “Quare et qui de his est apparens syllogismus litigiosa oratio, et qui secundum rem est apparens syllogismus, et si sit syllogismus, litigiosa oratio; nam apparens est secundum rem, quare fallax et iniustus.”

³ et quia – geometricum] *hoc argumentum falso loco positum esse videtur, nam eo arguitur unam speciem litigiosi quae sit falsigraphus contra demonstrationem peccare.*

⁴ circa] contra **V**; *item paullo infra.*

<esse> ex hiis <ex quibus est syllogismus demonstrativus> et ex hiis ex quibus est syllogismus dialecticus.

§ Item, dicta divisio syllogismorum videtur insufficiens per Aristotelem¹ dicentem orationem esse sophisticam propter apparentem sapientiam vel gloriam intentam, litigiosam propter intentam victoriam. Ex hoc enim apparet quod syllogismi distinguuntur penes fines, et tunc ponet syllogismus temptativus in /42r/ numerum cum aliis.

Aut illud ‘sophisticum’ quod² praedicatur de illa oratione de qua praedicatur ‘litigiosum’ non est species diversa a litigioso, sed rem eandem significat, diverso tamen respectu; idem enim diversis respectibus dicitur magnum et parvum, totum et pars, [[et totum]] \tamen/ ipsum idem non est species diversae.

§ Item, dialectica³ ad omnium methodorum principia viam habet, ergo quando concluditur principium alicuius artis per principia dialectica⁴ est syllogismus dialecticus et litigiosus; sunt ergo idem.

Non, quia principium in arte alia non dicitur principium in illa, sed commune, et ideo talis syllogismus non est ex communibus circa propria sed circa communia, et ideo est dialecticus et non litigiosus.

§ Quaeritur de hoc quod dicit in epilogo,⁵ sc. quod dialectici est considerare locos \sophisticos et eos facere, quod videtur falsum, tum quia sophistae non est considerare locos/ dialecticos, quare nec dialectici locos sophisticos; tum \quia/ dialecticus considerat communia secundum rem, sophista apparent<er> communia; ergo cum in hoc differunt dialecticus et sophista, non considerabit dialecticus apparenter communia, quare nec locos sophisticos qui sunt ex eis; tum quia dialectici non est facere

¹ Arist., *SE* 11.171b27–33 “qui autem propter gloriam quae in divitias sophistici [...] in eo vero quod propter sapientiam, sophistica”.

² quod] quia V.

³ dialectica – habet] *Laudatur* Arist., *Top.* 1.2.101b3-4: “Cum enim sit inquisitiva ad omnium methodorum principia viam habet.”

⁴ dialectica] *fortasse* dialecticae *scribendum*.

⁵ epilogo] epilico V. Arist., *SE* 11.172b5–7: “Loci ergo de sophisticis elenchis hi sunt; quoniam autem est dialectici considerare de his et posse ea facere, non difficile videre”.

syllogismum nisi ex probabilibus, ex quibus non fit syllogismus sophisticus; quare ipsius non facere syllogismum sophisticum.

Dicendum quod rectum¹ est iudex sui et obliqui, et non econverso; ideo cum sophistica sit quaedam obliquitas iuxta dialecticam, dialecticus habet iudicare de dialecticis et sophisticis.

Ad obiecta dicendum quod sc. secundum quod dialectica est docens, eius est considerare locos sophisticos, non autem secundum quod utens, eo quod eius non est uti locis sophisticis ad aliquod probandum.

<12.172b10> FALSUM AUTEM IN ALIQUO OSTENDERE etc.

In hac secunda parte simul agit de principiis ducentibus ad falsum et inopinabile, et hoc quia in hoc conveniunt quod utrumque istorum \est/ falsum, aut simpliciter aut alicui. Et habet haec pars duas, quia primo ponit quinque elementa communia ducentia tam ad [[f]] falsum quam ad inopinabile.²

Primum est propositi celatio, hoc enim facit responden<te>s vane dicere, et in hoc faciendo maxime peccant respondentes. <172b16> Et interrogare etc.: Secundum est interrogationum multitudo. <172b17> Et ea etc.: Tertium est dictorum a respondente approbatio. <172b18> Et si etc.: Quartum³ est translatio opponentis ad materiam in qua idoneus est ad arguendum, si nihil voluerit respondens dare eorum quae dicit opponens. <172b21> Elementum autem etc.: Quintum est nullius positionis festina interrogatio, sed ob hoc interrogare quod discere velit.

<172b25> Ad mentientem autem. Secundo ponit elementa ad utrumque specialiter ducentia. Et primo ponit unum specialiter ducens ad falsum, et est translatio opponentis dicto modo.

Contra. Istud fuit elementum ducens communiter ad utrumque; ergo non potest specialiter ducere ad alterum.

¹ rectum – obliqui] Arist., *de An.* I.5.411a5-6: “Recto enim et ipsum et oblicum cognoscimus. Iudex enim utrorumque canon est”.

² inopinabile V^{corr} s.l.] īpo’ibile V.

³ quartum V p.c.] nescioquid in pet’i desinens V a.c.

Non sequitur, et hoc propter dictam convenientiam inter falsum et inopinabile.

<172b29> Rursus ut¹ quod etc. Secundo ponit quattuor elementa specialiter ducentia ad inopinabile. Primum est, interrogato de quorum secta est respondens, per opinionem contrariae sectae obviatio. Et dicit quod solutio omnium talium competens est dicere non propter ipsum opponentem sed propter orationem inopinabile accidere.

Sed quid est quod tangit hic solutionem? De hoc prius dictum est.

<172b36> Amplius autem etc. Secundum \est/ respondenti secundum opinionem occultam, i.e. secundum voluntatem, secundum opinionem manifestam, i.e. secundum dictionem communem obviatio, et econverso. Volunt enim aliqui unum et dicunt oppositum et econverso, sicut exemplificat in Littera.

<173a7> Plurimus autem etc. Tertium est respondenti secundum legem, secundum naturam obviatio, et econverso. Et est secundum veritatem respondere secundum naturam, secundum autem quod pluribus videtur est respondere secundum legem.

<173a19> Quaedam autem. Quartum est respondenti secundum plures, secundum sapientes obviatio, et econverso. Et quia respondere secundum sapientes est respondere secundum veritatem, et secundum plures est respondere secundum legem, eo quod lex est opinio plurium, ideo hoc elementum reducitur ad tertium ibi <173a27> Erit autem ad ea.

§ Quaeritur de modo procedendi. Cum divisim tractat de disputatione sophistica terminata ad soloecismum et nugationem, cum tamen conveniunt,² cum cadant ex parte sermonis, quare ergo coniunctim tractat de disputatione sophistica terminata[[d]] ad falsum et inopinabile?

Cuius ratio potest esse quod simul docet ad falsum et ad inopinabile ducere propter convenientiam in principiis ducentibus ad eadem; convenientiam autem habent in principiis propter convenientiam quam habent inter se, quia falsum dicit discohaerentiam ex parte rei, inopinabile ex parte opinionis. Nugatio vero et soloecismus, etsi convenient ex parte sermonis,

¹ ut quod *Arist.*] et qui V.

² conveniunt] convenient *malim.*

quia tamen unum accipitur penes substantiam et alterum penes accidens, ideo habent diversa principia ducentia ad utrumque.

§ Item, si per locos sophisticos est ducere ad falsum et opinabile sicut ad redargutionem, quare non docet per locos sophisticos ad haec ducere?

Hoc est quia per eosdem locos per quos ducitur ad redargutionem ducitur/ ad falsum et inopinabile; et sic, cum illi sint superius positi, superflueret eos hic iterum iterare.

§ Item, principia quae hic <ponit> sunt materialia quodammodo; deminutus ergo videtur non ponendo materialia principia ducentia ad reargutionem.

Aut redargutio propter sui communitatem nullam materiam sibi appropriat, propter quod non sunt alia principia materialia et cautelae ad redargutionem quam istas quas ponit inferius in illo capitulo <14.174a13> Differt autem.

§ Item, principia quae hic ponit videntur esse cautelae circa modum interrogandi; quare potius in hoc capitulo <14.174a13> Differt autem deberent poni.

Nisi quod documenta hic posita sunt specialia hiis metis quae sunt ‘ad falsum’ et ‘ad inopinabile’, et documenta inferius sunt communia.

§ Quaeritur de hoc quod dicit quod lex et natura contrariantur; sed si unum contrariorum est bonum, reliquum est malum et econverso; ergo, cum nihil sit malum in natura, nihil in lege erit bonum.

Item, cum sapientes pluribus contrariantur, et plures mentiuntur et sapientes dicunt verum – quod patet, cum plures dicant solem¹ esse monopedalem –; ergo, si lex et natura sunt contraria, si secundum naturam nihil est falsum, secundum legem nihil erit verum, et hoc innuit² in Littera cum dicit <12.173a14> Erat autem eis secundum naturam, quod quidem

¹ solem esse monopedalem] Cf. Arist., *de An.* III.3.428b3–4, *trl. Michaelis Scoti*: “nos ymaginamur quantitatem solis esse pedalem”; *trl. Iacobi*: “videtur quidem sol unius pedis”. *Insomn.* 1.459b28–29, *trl. anon.*: “et sanis vero et videntibus tamen sol pedalis esse videtur.” *Insomn.* 2.460b18–19: “videtur sol quidem pedalis”. Michael Ephesius, *Comm. SE, ed. ultima* 44.25–27: “ἐντεῦθεν καὶ τὸν ἥλιον πολλακίς ποδιαῖον ἢ ὄψις εἶναι δοξάζει διὰ τὸ ἔπεσθαι ταῖς τῆς ὄψεως φαντασίαις.”

² innuit] *lectio incerta V.*

est verum, secundum autem legem, quod pluribus videtur, <non¹ est verum>. Et postea dicit plures iudicare ut lex iudicat, et sapientes secundum veritatem et naturam. Ita videtur quod omnino sit falsitas in hiis quae sunt secundum legem.

Ad hoc dicendum quod secundum quod littera sua videtur praetendere, iustitia secundum legem non est bona simpliciter sed secundum plures, quia lex est opinio plurium; vel ad aliud consideratum in lege, cuiusmodi est iustitia positiva,² in quantum lex naturae contrariatur, sicut consideratio plurium considerationi³ sapientium, est bonum non simpliciter sed secundum quid.

Et obiciatur quod lex⁴ est ius scriptum asciscens⁵ honestum et [[hoc patet]] prohibens contrarium; honestum autem simpliciter bonum est; et ita bonum secundum legem simpliciter bonum, – dicendum quod sumitur hic honestum alicui, et hoc patet, quia quod [secundum] iudicatur honestum in una regione, pro inhonesto habetur in alia regione.

§ Item, sicut <est> contrarietas legis ad naturam, sic est contrarietas legis ad legem et naturae ad naturam. Quare igitur non docet considerare penes istas contrarietates?

Dicendum quod contrarietas legis ad legem est contrarietas secundum quam opinantur contrarie plures pluribus, secundum quod dicit quod lex est opinio plurium, et secundum hoc docet considerare quando docet in occultis opinionibus et manifestis. Quia \etiam/ contrarietas quae est naturae ad naturam est contrarietas secundum quam opinantur contrarie sapientes sapientibus, et in prima consideratione docet considerare secundum istam contrarietatem; docet igitur considerare contrarietatem naturae ad naturam et legis ad legem, et etiam legis ad naturam, cum doceat

¹ non est verum] *Exempli gratia supplevi.*

² positiva] positam V.

³ considerationi] considerationem V.

⁴ lex – contrarium] *De hac definitione legis*, v. A. Pelzer, ‘Le cours inédit d’Albert le Grand sur la Morale à Nicomaque. Recueilli et rédigé par s. Thomas d’Aquin (suite et fin)’, *Revue néo-scholastique de philosophie*, 24e année, n°96 (1922): pp. 479–520, in *pagina 481, n.1*

⁵ asciscens] assistens V.

secundum quod contrarie opinantur sapientes sapientibus et plures pluribus et pluribus et plures sapientibus.

§ Quaeritur quare non docuit venari inopinabile quod videtur nulli, cum tamen huiusmodi inopinabili contrariatur inopinabile quod videtur omnibus.

Nisi quod inopinabile [[simpliciter sed alicui ut respondentii]] huiusmodi est inopinabile simpliciter, sed¹ inopinabile ut est meta non² est inopinabile simpliciter sed alicui, ut respondentii, et solum docet venari inopinabile ut est meta.

§ Quaeritur quare non ponit elementum iuxta contrarietatem opinionis plurium sicut sapientium.

Hoc est quia plures iudicant universaliter uno modo, sc. secundum apparitionem superficalem.

<13.173a32> DE FACERE AUTEM NUGARI

Quamvis in enumeratione metarum praecessit soloecismus nugationem, eo quod prius est in intentione sophistae, tamen hic secundum artis exigentiam est ordo conversus, quia efficaciores et artificialiores sunt orationes³ ducentes ad nugationem orationibus ducentibus ad soloecismum, et ideo in tertia parte agit de principiis ducentibus ad nugationem. Et sunt hic partes duae: in prima docet qualiter ducitur ad nugationem secundum veritatem, quia dato quod nomina per se passionum et ad aliquid dictorum, sive in se sive in suo genere dicuntur ad aliquid, idem significant per se dicta et in oratione posita, i.e. cum nominibus suorum per se subiectorum et suorum correlativorum ordinata, et illud exemplificat in pluribus ibi <173a35> ut duplum.

§ Sed quaeritur in quo convenient haec genera nominum propter quod <potius> ducitur ad nugationem in hiis quam in aliis.

¹ sed] ut V.

² non est] *iter*. V.

³ orationes] conclusiones V.

Dico quod in hoc quod huiusmodi habe<n>t in se necessario intellectum alterius.

§ Ergo in verb\is/ primae personae contingit ducere ad nagationem, et tamen hoc non tangit.

Immo, quia iste modus reducitur ad illum secundum quem nugatur in per se passionibus et subiectis. Persona enim intellecta in verbo, i.e. substantia ad quam inclinando dicitur verbum personale esse, est subiectum agere vel pati significati per verbum secundum Priscianum in capitulo de ordinatione partium, sc. quare nomen ante verbum.¹

§ Quaeritur sic dicto 'lego', cum contingit exponere sic: "ego lego", utrum sit nugatio vel non. Et videtur quod sic propter repetitionem immediatam eiusdem; pronomen enim recipit personam a verbo, unde eadem est persona utrobique.

Et si dicat quis quod non amplius intelligitur quia exprimitur, tunc sequitur quod hoc verbum 'lego' manet impersonale, quod \est²/ falsum.

Et si dicat aliquis quod una est specificativa alterius, hoc non videtur, quia tunc subiectum est specificativum sui accidentis vel [[f]] econverso, quod falsum est.

Puto quod non est nugatio, quia non intelligitur eo modo quo exprimitur; exprimitur enim in se, et intelligitur solum per inclinationem³ quam habet passio ad suum accidens.

Sed contra. Cum per hanc inclinationem necessario intelligatur subiectum in sua passione per se dicta cum semel⁴ exponitur subiectum, poterit iterum et iterum exponi, quia semper manet haec inclinatio.

¹ Prisc., *Inst.* XVII.ii.14: "ante verbum quoque necessario ponitur nomen, quia agere et pati substantiae est proprium, in qua est positio nominum, ex quibus proprietas verbi, id est actio et passio, nascitur. inest igitur intellectui nominativus in ipsis verbis, quo sine substantia significari non poterat, in prima quidem persona et secunda definitus, in tertia vero, quia innumerabiles sunt personae tertiae, infinitus".

² est] *s.l. add. V^{corr}, sed per errorem post falsum inserendum esse indicavit.*

³ inclinationem] īcl'om V; *similiter infra incl'om et īcl'o, sed bis īclinatio.*

⁴ semel] semex V.

Dico quod non sequitur, quia cum exprimitur, completur ista inclinatio, et quod semel completur, manente completionem, non potest iterum compleri eadem completionem; est autem inclinatio de qua loquor quod per se passio nec intelligi nec esse potest sine suo per se subiecto. /42v/

§ Quaeritur an sua suppositio sit vera. Et videtur \quod sic/, quia nihil quod¹ sit essentielle dictioni permutat suam significationem; sed ordinari in oratione est essentielle dictioni, quia ad hoc finaliter est dictio; ergo non permutat suam significationem.

Item, si dictio aliud significat in dictione et extra, [et] tunc, cum ex diversitate significatorum resultet aequivocatio in dictione, tunc omnis² dictio erit aequivoca quodammodo.

Ad oppositum, quia relativum per se significat utrumque extremum relationis, in oratione autem cum suo correlativo significat unum tantum; quare etc.

Dicendum³ quod est significatio proprie et communiter dicta: <communiter sumitur> ad omne quod necessario datur intelligi per dictionem, et <proprie> ad id ad quod imponitur dictio. Primo <modo> intelligit Aristoteles quod non idem significat nomen ad aliquid dictum per se et in oratione, non autem secundo modo.

§ Quaeritur an ad nugationem contingit deducere per locum sophisticum. Et videtur quod sic, quia omne problema dialecticum per argumentum terminatur; ergo omnis meta potest terminari⁴ per argumentum sophisticum, et per locum sophisticum.

Item, ad redargutionem contingit ducere vere et apparenter, et hoc mediante loco sophistico; ergo et ad nugationem.

¹ quod sit essentielle] essentielle quod sic V.

² omnis] om̄s (= omnes) V a.c.; om̄i/s V p.c.

³ Dicendum etc.] Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE, codd.* C 316vA, P 45vA: “Et dicendum quod est loqui de significatione communiter et proprie. Communiter est omne illud quod datur intelligi per dictionem; significatio autem proprie est solum illa forma ad quam significandam imponitur dictio.” Anonymus e Musaeo 133, *Expositio SE, ad* 173a33: “sumitur hic ‘significatio’ ad significationem communiter dictam, sicut ad omne intellectum per dictum.”

⁴ terminari] tiari V.

Contra.¹ In quocumque argumento solum incidit peccatum in materia, illud² non fit per locum sophisticum, quia omnes³ loci sophistici peccant eo quod immodificati; sed in argumentis ducentibus ad redargutionem quae hic ponit solum est peccatum in materia, ut patet inducenti per singulas orationes; ergo nullum argumentum ducens ad nugationem fit per locum sophisticum.

Dicendum quod sicut est devenire ad redargutionem \vere/ [[apparentem]] per argumentum peccans in materia, et est devenire ad redargutionem apparenter per argumentum peccans factum per aliquem locum sophisticum, ita ad nugationem [vere] contingit ducere vere per argumentum peccans in materia supponendo hanc propositionem quod idem significet terminus in oratione et extra. Est etiam devenire per locum sophisticum praeter dictam suppositionem, ut manifeste docet in Littera. Unde etsi omnes orationes quas ponit in Littera peccent in materia tantum, contingit tamen aliter formare eas, ita, sc., ut sint factae per locum sophisticum.

§ Quaeritur secundum quem locum fiunt orationes ducentes ad nugationem. Et videtur quod secundum aequivocationem per hoc quod dicit in Littera in fine <173b15> “et videtur, eo quod nomen unum sit, unum significare”.

Contra[ia]. Si essent secundum aequivocationem, ergo aut secundum primum modum aut secundum aut tertium; non secundum primum, quia ‘duplum’ ex principali significatione unum significat; nec est aequivocatio ex transumptione nec \ex/ consignificatione, ut patet manifeste; nec penes tertium modum, quia tunc unum cum alio ordinatum plura significaret et per se unum; sic enim non est de duplo, quia si ordinetur cum alio unum significabit.

Dicitur quod in huiusmodi orationibus est aequivocato secundum primum modum, sc. ex principali significatione. Relativum [[esse]] enim ex principali intellectu importat unum extremum relationis cum respectu ad alterum terminum, et sic, cum dicitur quod ‘duplum’ unum significat,

¹ contra] contraria V a.c.

² illud V^{corr} in mg.] aliquid V, quod exp. corrector.

³ omnes – immodificati] Cf. Arist., SE 6.168a19–21: “est enim omnes resolvere dictos modos in elenchi diffinitionem. Primum quidem si immodificati”.

dicitur quod vox manet eadem quando per se ponitur et quando cum alio ordinatur, non autem idem significat, ut dictum est.

<173b12> Videntur autem facere. Secundo docet qualiter ducitur ad nugationem apparentem, quia quando conceditur nomen non idem significare in oratione et per se positum.

§ Ex quo arguunt quidam, cum idem significet nomen speciei per se et cum nomine sui generis ordinatum, quod hic erit nugatio ‘animal homo’ sicut et hic ‘homo animal’, dicitur enim bis idem, quod patet sumpta ratione speciei pro nomine.

Sed quia ista repetitio est specificatio, ideo videtur mihi non nugatoria, quia non est inutilis.

Si autem \dicitur/ quod specificatio non potest excusare inutilitatem, planum est quod Prisciano contradicit in principio De constructione¹ et Aristoteli² in pluribus locis dicenti ‘sensum ta\c/tum’ et similia.

Item, si animal currat, et quaeratur ‘Quod animal?’, bene respondetur ‘Homo’; sed si homo currit et quaeratur ‘Quis?’, nihil est dictu[m] ‘Animal’; ergo hic est specificatio ‘animal homo’ quae hic esse non potest ‘homo animal’.

Item, maior est unio speciei et generis quam passionis et sui subiecti; hanc autem unionem contingit intelligere, ergo et per modum maioris aut aequaliter magnae unitatis significare; sed non sic: ‘homo animal’, hic enim est nugatio, quia communis non potest specificare specialius; ergo sic ‘animal homo’.

§ Item, solet quaeri quare nulla est meta causata ex deminutione³ in sermone sicut ex superfluitate.”

¹ Prisc., *Inst.* XVII.II.16–17 *respici puto*.

² Aristoteli] Aristotele V. Arist., *de An.* 3.13.435b4–5: “Manifestum igitur quoniam necesse est solo hoc privato sensu tactu animalia mori”.

³ deminutione] dīn\w/[i]toē V; *similiter* dīn\w/[i]tō *in responsione*.

Quia meta¹ omnis vi orationis vincitur, et argumentatio omnis fit per medium pertractat^{at}um, et ibi non est deminutio.

§ De negatione autem plenius patebit in quinto Topicorum.²

§ Item, dubitatur de praedictis sic: Verum \est/ expositum, vera est expositio; et etiam de quocumque verum est expositum cum alio, vera est expositio cum eodem; cum ergo ‘abundans’ sic exponitur: “numerus medium habens”, tunc non est <dicere> de aliquo quod est numerus abundans quin erit dicere deo eodem quod est numerus numerus medium habens, et sic de aliis.

Item, si verum est dicere de aliquo quod sit naris sima, et ‘sima’ convertitur cum eo quod est ‘naris cava’, tunc erit dicere de eo quod est naris naris cava. Similiter etiam in duplo et dimidio contingit arguere.

Dicitur quod non exponitur ‘sima’ per hoc quod est ‘naris cava, quia ei quod est ‘sima’ additur ‘naris’ cum dicitur ‘haec est naris sima’; unde solum sic erit concludere ‘haec est naris cava’.

<14.173b17> SOLOECISMUS AUTEM etc.

In ista quarta parte agit de principiis ducentibus ad soloecismum. Et sunt hic duae partes. In prima, quia uti soloecismo videtur pertinere alteri scientiae quam huic, probat quod est aliqua ars ducendi ad soloecismum sicut ad redargutionem, sic: Contingit facere soloecismum et non videri facere, contingit etiam non facere et videri; ergo est aliqua ars quae docet facere <et> uti soloecismo sicut quae docet videri redarguere cum tamen non redarguat. Praemissa declarat per exemplum; consequentia plana est, quia cum videtur fieri et non fi[e]t, necesse est aliquid esse principium latitans³ secundum quod artificialiter ducitur⁴ ad soloecismum.

<173b26> Sunt autem omnes. In hac parte secunda pertractat hanc ad materiam. Et sunt hic duae partes, quia primo dat unum modum ducendi ad solutionem, sc. famosissimum, et est quod maxime ducitur ad soloe-

¹ meta] *iter*. V *a.c.*

² *Sc. in commentatio ad Arist., Top. V.2.130a29–b10.*

³ latitans] latitantem V.

⁴ ducitur] dicitur V.

cismum in dictionibus casualibus non disce\tr/nentibus sexum in voce, ut sunt nomina <neutri> generis, quia in hiis confunduntur diversi casus sub una voce, propter quod dato a respondente casuali sub casualitate una concludit sophista soloecistice sub casualitate alia.

§ Sed quaeritur quare tantum dat unum modum, cum tamen plures sint.

Quia omnes fiunt¹ iuxta hunc, fiunt enim propter confusionem diversorum generum vel casuum vel personarum vel consimilium accidentium sub eadem voce.

§ Quaeritur de hoc quod dicit <173b29> quod dictio neutri generis multotiens significat masculinum et femininum. Quod non videtur, quia neutrum dicitur per abnegationem utriusque, et ita neutrum significat.

Item, non dicitur hoc pronomen ‘hoc’ neutrum genus significare nisi quia consignificat genus neutrum; dicere ergo quod ‘hoc’ quandoque significat masculinum, [[f]] quandoque femininum, est dicere quod consignificat masculinum etc., quod nullus dic<er>et.

Dicendum quod aliud est dicere ipsum significare neutrum genus et consignificare. Dicitur enim significare neutrum genus quando [nullum] illud quod demonstratur est neutrum, et femininum quando[que] illud² quod demonstratur per ipsum est femininum, et masculinum quando illud etc. Unumquodque enim istorum potest ei reddi, unde significare potest tam masculinum quam femininum, consignificare autem nequaquam; neutrum autem aliquando significat, aliquando³ consignificat.

§ Item, videtur quod casus in neutro genere minus est utilis ad construendum soloecismum quam casus sumptus in masculino et feminino, cum nec sit soloecismus nec appareat cum dicitur ‘Quod tu dicis esse, hoc est; lignum dicis esse; ergo lignum est’, \est/ tamen soloecismus cum dicitur sic: ‘Quod tu dicis esse, hoc est; lapidem dicis esse; ergo lapidem est’.

Aut quamvis non sit conveniens ad habendum soloecismum sumere terminum in neutro genere qui concludi debet aut de quo debet aliud

¹ fiunt] pnt V.

² illud] idem V.

³ aliquando] semper vero *vel sim. expectandum erat.*

concludi, sicut se habet in proposito hoc nomen ‘lignum’, erit tamen conveniens sumere illum terminum in neutro genere per quod debet soloecismus concludi, sicut se habet in proposito hoc nomen ‘hoc’.

§ Item,¹ <173b31> quod masculini et feminini differunt <casus> omnes, est enim instantia aperta in masculino primae declinationis et feminino, similiter in masculino et feminino secundae declinationis.

Aut intelligendum est quod dicit de dictionibus articularibus quae sunt ‘hic’ et ‘hoc’.

Contra. Similes sunt casus huius pronominis ‘hic’ in masculino, feminino et neutro quoad genitivum et dativum in singulari.

Aut non vult dicere quod omnes casus masculini differant a singulis casibus feminini, sed quod inter se differant, et similiter casus feminini; neutri autem quidam² casus non differunt secundum vocem.

§ Quaeritur qualiter solvi habet iste paralogismus ‘omnis homo bibit suum, tu es homo, ergo tu bibis suum’.

Dicendum quod non concludit Romane,³ hoc est congrue. Quod sic patet: li ‘suum’, cum sit relativum et non accipitur pro eo quod est ‘proprium’, debet conformari cum suo antecedente in persona; quod non est hic, cum dicitur ‘tu bibis <suum>’. cum ad nihil possit referri li ‘suum’ nisi ad li ‘tu[m]’.

§ Sed tunc quaeritur, cum necessario res conclusionis sequitur ex praemissis, qualiter habeat inferri.

Dicendum quod sic: ‘ergo tu bibis tuum’.

§ Sed tunc obiceret aliquis quod sic esset syllogismus ex quattuor terminis.

Dicitur quod sicut ex duobus terminis secundum rem contingit facere syllogismum, ut patet in syllogismo ex oppositis, cum tamen tres termini

¹ *post* Item, *subaudi* quaeritur de hoc quod dicit *vel sim.*

² quidam] quodam V.

³ Romane V^{corr} s.l. } roae V.

requirantur, eodem modo ex quattuor terminis qui sunt tres secundum rem \contingit facere syllogismum unum.

§ Sed quaeritur qualiter sunt tres secundum rem./

Dicendum quod sunt tres secundum \rem/ per hoc \quod hoc/ relativum ‘suum’ confunditur confuse ad pronomina primae et secundae personae, quare idem est in maiori secundum rem li ‘suum’, et haec tria ‘ego – meum’ ‘tu – tuum’ ‘ille – suum’.

§ Sed quaeritur quare magis potest confundi pronomen tertiae personae ad haec tria quam pronomen primae vel secundae personae.

Huius ratio est confusio tertiae personae; propter enim sui confusionem, ut dicit Priscianus,¹ ad quamlibet aliam personalitatem trahi potest, et ideo pro qualibet alia stare potest; econverso autem est impossibile, quia nec prima nec secunda trahi potest a sua personalitate propter sui finitatem.

§ Et si quaeratur cuiusmodi sit peccatum cum sic arguatur ‘omnis² aqua est humida, Secana est aqua, ergo Secana est humida’, –

dico quod si credatur Secanam esse feminini generis quia similiter figuratur ut ‘aqua’, tunc est figura dictionis; si autem credatur quod aqua in Secana sit feminini generis quia sub <hac> voce ‘aqua’ est feminini generis, soloecismus est, teste Aristotele in hac parte, et est peccatum in hoc quod non concludit Romane.

§ Sed cum sub specie possit sumi individuum, quaeritur qualiter habet recte concludi.

Et dico quod sic: ‘ergo Secana est humidus’.

Et si dicat aliquis quod tunc fit syllogismus ex quattuor terminis, patet solutio ex dictis, quia non sunt /43r/ nisi tres secundum rem, eadem enim

¹ Prisc., *Inst.* XVII.ii.15: “nomina enim tertiarum sunt personarum indicativa [id est tertias indicant personas], quippe quae nomina substantiam et qualitatem vel generalem vel propriam significant similiter in omnibus possunt intellegi personis inesse. omnis enim persona et generalis et specialis capax est substantiae et qualitatis; potest enim ‘homo’ esse, qui loquitur et ad quem loquitur et de quo aliquis loquitur, et ‘Cicero’ dici, qui loquitur et ad quem loquitur et de quo aliquis loquitur, itaque quia confusio infinitam faciebat personam, concessit ad sibi aptam, id est tertiam.”

² omnis aqua &c.] *Exemplum non multo usitatum, at cf.* Robertus Grosseteste(?), *Comm. SE* 16rB.

res significatur per ‘humidus’ et ‘humida’, sed modo alio, et pro omni modo distribuebatur ‘aqua’ in maiore, et ideo bene sumitur sub.

<14.174a7> Nam quemadmodum etc. Hic comparat huiusmodi orationes ad orationes secundum figuram dictionis secundum similitudinem, quae est quod sicut in paralogismis secundum figuram dictionis fit deceptio commutando rem unius praedicamenti in rem alterius, similiter in hiis fit deceptio commutando vocem in vocem, ut vocem nominativi in vocem accusativi, et ita de aliis. Et quod sic possit fieri commutatio vocis probat deducendo <174a8> Nam homo et¹ album et res est et nomen.

§ Quaeritur sc. an hoc nomen ‘homo’ vel ‘album’ stet pro voce tantum, cum dicitur ‘homo et album etc.’ – si sic, tunc est propositio falsa \pro/ prima parte –, aut pro re significata² – et tunc est falsa pro secunda parte –, aut simul pro utroque – et tunc nomine semel posito utitur Aristoteles aequivoce.

Puto quod accipitur ‘est’ pro “potest accipi” sub hoc sensu: “hoc nomen, et similiter unumquodque aliud, potest accipi pro voce significante aut pro re significata”.

§ Quaeritur etiam de hac expositione huius “homo et album est etc.”, sc. quod ‘homo’ materialiter est nomen, significative autem res.

1.1 Si enim materia dictionis est vox, stare materialiter est stare pro voce; cum ergo dicitur ‘homo est nomen’, is erit sensus: “haec vox ‘homo’ est nomen”, et ita haec [[pars]] vox est pars orationis, quod non est verum.

1.2 Item, in omni divisione,³ eo quod est per opposita, hoc est verum quod unum membrum potest negari ab altero; ergo si convenienter dicitur quod terminus potest stare significative vel materialiter, tunc, cum stat materialiter, non stat significative; et est vox, quare est vox non significativa. Hoc autem dicere de aliqua dictione est inconveniens.

¹ et] est V *a.c.*

² significata] signatm̄ V.

³ divisione] dictione V.

1.3 Item, cum vox significet,¹ et materia formae correspondeat, potius deberet dividi ‘vocaliter vel significative’ aut ‘materialiter vel formaliter’ quam ‘materialiter vel significative’.

Stare autem materialiter dupliciter est: uno modo pro ipsa voce solum, ut hic ‘homo terminatur in \[h]o/’; alio modo est stare materialiter [[in]] \non/ pro voce solum, sed pro aggregato ex voce et significato, ut hic ‘homo est pars orationis’. Cum autem dico ‘homo currit’ nullo modo stat li ‘homo’ pro voce sed pro appellato.

Ad 1.2 Dicunt quidam, sustinendo praedictam divisionem, quod terminus dicitur stare materialiter quando secundum totum vel secundum partem recipit praedicatum gratia vocis: secundum totum cum dicitur ‘homo terminatur in -o’, secundum partem ut cum dicitur ‘homo est masculini generis’. Significative autem dupliciter potest terminus accipi: vel quia significat² vel quia pro significato solum praedicatum recipit, voce non aliter conferente ad veritatem nisi quod exprimit alii illud quod praedicatum recipit, ut si dicam ‘homo currit’: dempta enim voce hic nihilominus inest praedicatum subiecto, sed non significatur inesse. Sumendo ergo significative hoc ultimo modo est divisio per opposita, quia cum³ materialiter stat aut secundum totum aut secundum partem recipit subiectum praedicatum ratione vocis. Cum autem significative, nec secundum totum nec secundum partem recipit subiectum praedicatum ratione vocis, sed solum ratione significati, vox autem apponitur ut haec receptio significetur, sed vox non est causa veritatis sicut quando materialiter sumitur. Sumendo autem significative primo modo bene potest simul stare quod teneatur materialiter et significative.

Ad 1.3 Ad tertiam rationem dicunt quod potius dicitur terminus accipi materialiter quam vocaliter, quia si diceretur vocaliter accipi, crederetur quod solum pro voce acciperetur.

Vel potest dici secundum Petrum Heliam⁴ quod quando terminus subicitur, subicitur vox et significatio; sed quando materialiter teneatur

¹ significet] significat V.

² significat] aliqua verba post hoc excidisse suspicor.

³ cum] non V.

⁴ Neque in Petri Heliae Summa supra Priscianum neque in Petri Hispani Summa “Absoluta cuiuslibet” quicquid ad rem inveni.

subicitur vox et significatio sed ut vox sola, quando autem significative, subicitur vox et significatio, sed ut significatio sola.

§ Intellige quod orationes ducentes ad soloecismum et figuram dictionis sunt similes¹ in hoc quod sicut propter similitudinem vocis in figura dictionis concluditur incongruitas² ex parte rei, eodem modo in deductione ad soloecismum propter similitudinem in voce concluditur incongruitas³ ex parte vocum. Conveniunt in causa apparentiae, quia in simili figuratione secundum vocem, quae est causa quare videtur sequi quod non vere sequitur; similiter in oratione ducente ad soloecismum. Conveniunt etiam in causa non existen[t]iae: sicut in figura dictionis accipitur <vocem> consignificare⁴ aliquid quod tamen non significat, <eodem modo in soloecismo ***>. Differunt autem in hoc quod in figura dictionis concluditur incongruitas⁵ ex parte rei, in soloecismo incongruitas ex parte sermonis tantum.

<14.174a13> DIFFERT AUTEM NON PARUM etc.

Agit de his quae suffragantur⁶ ad hanc artem, cuiusmodi sunt cautelae latenter ordinandi media sophistica, et secundum hoc habet haec pars duas: in prima continuans dictis dicenda,⁷ dataque necessitate introductionis huius capituli, ponit quattuor elementa pertinentia ad modum interrogandi. Et haec pars habet duas: in prima ponit quinque elementa pertinentia ad modum interrogandi respectu alicuius conclusionis simpliciter. Primum ibi <15.174a30> <Ad> abnuentes, secundum ibi <174a33> Et quando in, tertium ibi <174a37> Et in quibus, quartum ibi <174a40> Et ad sumendum, quintum ibi <174b8> Valde autem. In secunda parte ponit septem elementa principaliter pertinentia ad modum interrogandi respectu

¹ similes] plures V.

² incongruitas] incontinuitas V.

³ incongruitas] incontinuitas V.

⁴ consignificare] consignificare V.

⁵ incongruitas] incontinuitas V; *item paullo infra*.

⁶ suffragantur] suffragantur V *a.c.*

⁷ dicenda] dicendis V.

⁸ et ad sumendum post valde autem praebet V, sed signis indicatur quo pertineat.

conclusionis elenchi. Primum ibi <174b12> Sophisticum autem, secundum ibi <174b19> Amplius quemadmodum, tertium ibi <174b23> Et sicut respondentes, quartum ibi <174b28> Oportet autem absistentes, quintum ibi <174b30> Conandum autem, sextum ibi <174b33> Ad eos autem qui, septimum ibi <174b38> Non oportet autem. Haec enim omnia dilucidius¹ clarescunt in Littera quam si totidem vel paucioribus aliis verbis dicerentur extra. Pertinet autem haec pars ad inventionem sophisticae, quia cum sophistica id quod est ad alterum est, frustra esset media sophistica invenire nisi inventorum ipsorum subsequatur ordinatio et interrogatio.

<LIBER II. 16.175a2> De RESPONSIONE AUTEM ET QUOMODO etc.

Docet prohibere ne per principia sophistica ducatur ad aliquam metarum, et hoc est docere responsionem et solutionem orationum sophisticarum quarum docuit generationem.

§ Sed videtur quod haec tota pars superfluat, quia invenire et dissolvere sunt contraria, et qui novit unum contrariorum novit et reliquum.

Dicendum quod ex hoc quod docuit vinculum docuit substantiam dissolutionis, sed facilitatem modi² et aptationem non; haec enim non contrariantur vinculo, et ideo dat artem per quam re<c>tificamur in hiis.

§ Item, \idem/ videtur responsio et solutio, quia earum differentiae essentiales, sc. interemptio et divisio, eadem³ sunt.

Aut secundum quod sunt differentiae responsionis debentur interrogationi, cui proprie debetur responsio; secundum autem quod sunt differentiae solutionis debentur consequentiae⁴ argumentationis, cui proprie debetur solutio.

Primo ergo dat suam intentionem respectu responsionis et solutionis et assignationis utilitatum solutionis orationum sophisticarum: <175a5>

¹ dilucidius] ducidius V a.c.; *correxit, ut videtur prima manus.*

² modi] *an nodi scribendum?*

³ eadem] eadem V.

⁴ consequentiae V^{corr} s.l.] conscientiae V.

Utiles ergo sunt etc.; secundo prosequitur de ipsis. Et dividitur haec pars in quattuor capitula. Primo manifestat utilitates solutionis orationum sophisticarum, valent enim ad philosophiam propter duo, sc. propter vitiationem deceptionis quae fit per multiplex et deceptionis quae fit considerando per se, et hoc dicit propter deceptionem locorum extra dictionem.¹ Ergo, cum sophistica non habeatur sine remotione deceptionis, patet quod valet ad philosophiam.

§ Contra. Artium diversarum diversae sunt utilitates; et dialectica valet ad philosophiam; non ergo sophistica.

Aut solutio recta orationum sophisticarum non pertinet ad sophistam sed ad dialecticum, cum operetur ad fidem faciendam, quae est/ finis dialecticae, et ideo ad idem valet solutio earum ad quod dialectica.

§ Item, rectum² est iudex sui et obliqui; sed syllogismus sophisticus est quasi quaedam obliquitas incidens iuxta syllogismum dialecticum; ergo dialectici est \solvere syllogismum sophisticum.

Item, cuius est invenire multipliciter, eius est distinguere et eam manifestare; sed dialectici est/ invenire multipliciter; ergo eius est distinguere eam; quare eius est solvere, cum distinctio sit differentia³ rectae solutionis.

Contra hoc. Si \hoc/ sit verum, ergo in dialectica debet solutio orationum sophisticarum determinari.

Non sequitur, quia in eadem⁴ <debet> determinari compositio et solutio, est enim utraque propter alteram manifestior.

§ Sed dicet⁵ aliquis quod tunc, ut videtur, earum compositio haberet determinari in dialectica.

¹ dictionem] deceptionem V.

² rectum – obliqui] Arist., *de An.* I.5.411a5-6: “Recto enim et ipsum et oblicum cognoscimus. Iudex enim utrorumque canon est”.

³ differentia V^{corr} s.l.] dicta V, *quod exp. corrector.*

⁴ eadem] eodem V.

⁵ dicet] dic(it) V.

Non valet, quia compositio earum impedit finem dialecticae, et solutio earum expedit illum.

§ Dicunt etiam quidam quod recte solvere orationes sophisticas est duplex, sc. aut in reponendo aut in docendo. Primo modo pertinet recte solvere orationes sophisticas et dialectico et sophistae; sicut enim dialectici¹ respondentis est solvere orationem sophisticam vera solutione, si ei fiat, eodem modo et sophistae, non tamen propter eundem finem: dialecticus enim intendit fidem, sophista vero gloriam. Secundo autem modo solum est ipsius dialectici \solvere orationes sophisticas; cum enim dialectici/ est docere solvendi artem et etiam ex quibus et qualibus habet constitui omnis syllogismus, tunc ipsius erit docere ex qualibus habet constitui syllogismus sophisticus; sed cuius est docere compositionem, eius est docere dissolutionem; quare etc.

<175a12> Tertium vero et reliquum etc. Ostendit quod valet ad gloriam, quia gloriosum est in omnibus exercitatum videri et in nullo inscie se habere; hoc autem facit solutio orationum sophisticarum. Et hoc manifestat per oppositionem, per hoc sc. quod non sciens solvere orationes huiusmodi videtur gravis, i.e. inexercitatus, et inscius; ergo sciens videtur exercitatus et non inscius.

Et quamvis arguat a² destructione antecedentis, bene tamen, quia convertuntur.

Et quia compositio orationum sophisticarum non valet ad philosophiam, ideo in hac parte, quae est de solutione, dat Aristoteles utilitates huius scientiae, in Topicis autem dantur in principio,³ quia idem est finis opponentis et respondentis in dialecticis.

§ Sed quaeritur quare potius in principio quam in alio loco.

Aut <ut> per assignationem utilitatum reddantur auditores attentis.

¹ dialectici respondentis] dialectico respondenti V.

² a destructione] ad exstructionem V. *Confiteor quidem me non intelligere quomodo in hoc argumento sit processus a destructione antecedentis.*

³ Arist., *Top.* I.2.

<16.175a17> RESPONDENTIBUS AUTEM QUOMODO etc.

In hoc secundo capitulo intendit de responsione quae est solutio appa-rens, sive ad hominem et non ad orationem.

§ Sed hic videtur ordo perversus, quia nobilior et prior est solutio recta.

Dicendum quod hoc verum est simpliciter, non tamen in intentione sophistae.

§ Sunt autem duae partes, quia primo determinat duas quaestiones quae antecedunt ad artem responsionis. Prima est an oporteat quaerere artem respondendi praeter ea quae dicta sunt in libro primo; et primo rationem qua videtur quod non, quia sc. in libro primo sufficienter sunt determinatae <***> et diversae particulae veri elenchi, per quarum defectus fiunt paralogismi.

<175a20> Non est enim idem. Hic secundo ponit tres rationes ad oppositum, tum quia non est idem videre et solvere vitium orationis, et hoc posse velociter, i.e. faciliter, quia quod sine facilitate artis scimus saepe transpositum ignoramus. <175a23> Amplius quemadmodum. Tum quia sicut in aliis rebus, sic et in disputationibus est quod citius et tardius fit operatio per exercitationem maiorem et minorem; quare si manifestum sit nobis aliquid, s[c]imus autem inexercitati circa illud, frequenter fallimur propter brevitatem temporis. <175a26> Accidit autem. Tum quia in geometricis sciens aliquis dissolvere sive/ destruere figuram quam componere nescit, similiter¹ per oppositum in sophisticis s[c]it aliquis componere sophisma quod dissolvere nescit. Quamvis ergo ex libro primo habeamus unde possimus solvere, quaerenda tamen est ars per quam /43v/ poterimus faciliter et exercitati hoc facere. Et sic soluta est ratio ad oppositum.

<17.175a31> Primum ergo s[c]icuti etc. Quaestio secunda est an oporteat quaerere solutionem apparentem. Hanc autem terminat in partem affirmativam, et primo posita sua conclusione et confirmata per similitudinem probat eam per rationem universalem ibi <175a33> Omnino² autem: Sicut universaliter contra litigiose syllogizantes obstandum est ut

¹ similiter] simpliciter V.

² omnino] orō (= oratio) V.

contra non argumentes, et hoc maxime contingit apparenter solvendo, quaerendum est ergo etc. Minorem non ponit, quia manifesta est. Maiorem declarat ibi <175a35> non enim dicimus per hoc quod litigiose syllogizantes non syllogizant eo quod elenchus est contradictio sine omni fallacia, et hii sine fallacia non syllogizantur; ex quo concludit correlarie ibi <175a40> non ergo quod non solum redargui, sed maxime videri redargui aliquando cavendum est, eo quod aequivocatio et alia quibus utuntur litigiose syllogizantes dubium faciunt utrum redarguatur respondens vel non, quia licet conclusione illata dixerit respondens “Non conclusum est” in eo sensu in quo dedit orationem, dubium tamen est si verum dicat. Ut ergo caveatur videri redargui in hoc dubio quaerenda est apprens solutio.

§ Quaeritur de eo quod supponit <175a31> quod aliquis syllogismus est probabilis. Quod non videtur, quia quaelibet consequentia aut est necessaria aut impossibilis,¹ et propterea dicimus quod condicionalis vera est necessaria et condicionalis falsa impossibilis. Cum ergo in syllogismo attenditur consequentia, omnis syllogismus aut erit necessarius aut erit impossibilis, et ita nullus syllogismus probabilis.

Dicitur quod sicut necessitas aliquando est condicio syllogismi quoad formam, [[et]] ut quando illatio est necessaria, aliquando quoad materiam, ut quando syllogismus est in materia necessaria ut syllogismus demonstrativus, qui est ex necessariis – eodem modo et probabilitas potest esse condicio syllogismi ex parte materiae, ut ille dicatur syllogismus probabilis qui est in materia probabili, vel ex parte formae, ut ille dicatur probabilis cuius consequentia \est probabilis/. Et ad hoc quod opponitur quod omnis consequentia aut est necessaria² aut impossibilis respondetur per interemptionem secundum Boethium:³ dividit consequentiam in necessariam, probabilem et impossibilem.

§ Item, videtur falsum quod dicit, sc. <175a31> quod magis eligendum est apparenter syllogizare quam vere, quia per verum syllogismum contingit redarguere et apparere arguere, per falsum apparenter solum; quare etc.

¹ impossibilis] ip'olis V.

² necessaria] aucta V.

³ *Locus non inventus.*

Dicendum quod sophista principaliter intendit videri redarguere, unde sive redarguat sive non, nihil ad eum, dummodo videatur redarguere, quod magis contingit aliquando per syllogismum apparentem quam verum, multi enim sunt syllogismi veri et necessarii in quibus non tam evidens videtur necessitas sicut in quibusdam apparentibus; quia ergo per syllogismum apparentem potest sophista consequi finem quem principaliter intendit, per syllogismum aut*em* verum non semper, ideo magis est eligendum [[est]] ipsi aliquando apparenter syllogizare quam vere.

§ Item, falsum dicit, ut videtur, sc. quod aliquando magis sit eligendum probabiliter solvere quam¹ secundum veritatem, quia recte solvendo vitamus redargui et videri redargui, et solvendo probabiliter solum vitamus videri redargui; universaliter ergo magis erit eligendum recte solvere quam apparenter.

Aut non semper recte solvendo vitamus videri; pos<s>umus enim recte solvere, et tamen videbitur nobis redargutio fieri. Quia etiam in multiplicibus non contingit recte solvere nisi prius solvendo apparenter vel probabiliter; \contingit autem probabiliter/ solvere non solvendo secundum veritatem; magis ergo oportet in eis eligere probabiliter solvere quam secundum veritatem quando utroque modo non solvimus.

§ Item, in eis in quibus est multiplicitas maxima [[est]] oportet dividere; maxime autem in aequivocatione et amphibolia est multiplicitas; maxime ergo in hiis est dividere; cuius contrarium dicit dicendo <175a36> quod cum elenchus sit contradictio sine aequivocatione \et aliis/ [[talibus]] fallaciis, nihil opus est dividere aequivocationem et amphiboliam.

Aut non negat simpliciter non oportere dividere in hiis, ne per hoc fiat elenchus, sed ne fiat nobis apparens elenchus. In hiis enim non fit elenchus sed apparens elenchus. Est igitur sensus “non est opus² dividere aequivocationem etc., ne fiat elenchus, quia in ipsis non fit vere elenchus; est tamen in ipsis opus dividere ne fiat apparens elenchus”.

§ Item, si non est cavendum redargui, non est cavendum idem concedere et negare, et qui idem negat et concedit videtur redargui. Si ergo non est cavendum redargui, non est cavendum videri redargui; ex quo videtur

¹ quam] quod V.

² opus] eius V.

quod non possit stare quod dicit <175a40>, sc. quod non est cavendum redargui sed videri redargui.

Aut contingit idem concedere et negare et non videri redargui fingendo multipliciter ubi non est multiplicitas. Et praeter hoc non vult dicere quod non sit cavendum redargui universaliter, sed tantum in multiplicibus, et hoc dicit quia in illis non fit redargutio secundum veritatem sed solum apparenter.

Contra. In multiplicibus fit elenchus ad aliquem, etsi non simpliciter, ut patet per Aristotelem in illo capitulo <8.169b18> Quoniam autem habemus, et sicut fit elenchus, sic fit redargutio in multiplicibus; ergo contingit redargui.

Aut in hiis non contingit redargui ipsis sumptis multipliciter, etsi conti<n>gat redargui sumpto multiplici non multipliciter; et sic sumitur multiplex quando fit elenchus ad aliquem.

<175b7> Si vero dividens etc. Hic secundo probat eam specialiter in multiplicibus, et primo non comparando orationem multiplic[itat]em ad eam quae plures est. Et haec prima pars habet principalem et incidentem. In principali arguit sic: Si opponens in sophisticis opponeret dividendo, non fieret respondententi apparens elenchus; sed nunc est ita quod non opponit dividendo; ergo, ut vitetur apparens¹ redargutio, quaerenda est apparens solutio, quae est divisio.

§ Contra. Divisio est differentia responsionis, ut postea patebit.

Verum est, sed duplex est divisio, sc. solius multiplicitatis distinctio, et haec est apparens solutio, et post distinctionem factam assignatio \defectus, et haec in multiplicibus est vera solutio.

§ Item, / in libro primo <171a18sq. > probavit sophistam non debere <dividere> procedendo.

Hoc verum est in opponendo; hic autem intelligit apparenter solvendo.

¹ apparens redargutio V] ad apparentem redargutionem *proposuit* V^{corr}, *sed haesitans, ut videtur, nam textum primae manus intactum reliquit.*

<175b15> <Si> autem aliquis putet etc. Quod dixit <175a41> aequivocationem et alia obnubilare et ita impedire verum elenchum, ideo redit ad declarandum hoc in [[hoc]] hac parte incidente, quae habet partes tres. In prima ducit ad inconueniens putantem oppositum, sic: Haec est vera ‘Coriscus est musicus’; similiter et haec ‘Coriscus non est musicus’ pro alio; ergo si aequivocatio huius nominis ‘Coriscus’ non impediatur elenchum, erunt contradictoria simul vera quantum ad ipsum.

Et quia diceret ille “Non dandum est hoc, sed hunc Coriscum musicum esse, illum¹ autem non, vel hunc Coriscum esse musicum, illum² Coriscum non esse musicum”, ideo utrumque istorum removet dicens quod non refert hiis modis vel primo modo dicere affirmationem et negationem. Primum ibi <175b18> Nam ut, secundum ibi <175b24> Si autem huic.

<175b28> Sed quia dubius est. In hac secunda parte, quia aequivocatio et alia impediunt verum elenchum, et hoc impedimentum effugitur³ per divisionem, concludit Aristoteles in disputatione esse dividendum et non dividere peccatum esse.

<175b33> Accidit etc. In parte tertia dat causam quare quidam in disputationibus omittunt dividere, et est ne videantur graves et protervi omnia dividendo. Sed quia propter hoc obviant eis respondentes aliquod difficile, concludit Aristoteles non esse pigritandum dividere, cum concessum sit dividere in disputatione.

§ Quaeritur, cum in terminis communibus sit apparens elenchus respondententi non respondendo per divisionem sicut in terminis singularibus, quare dicit <175b15–18> quod quocumque alio modo respondeatur in singularibus quam per divisionem fit apparens elenchus, et non dicit hoc in terminis communibus.

Dicitur quod multiplicitas cadens in terminis communibus quae videtur causare apparentem elenchum sic se habet quod iste elenchus aliter potest vitari quam per divisionem, cum in terminis communibus sine universali non fit syllogismus, in terminis autem singularibus non potest aliter vitari quam per divisionem, cum sit bonus syllogismus ex singularibus in tertia

¹ ille] illum V.

² illum V^{corr} s.l.] vel V.

³ effugitur] effigitur V a.c.; effu/gitur V p.c.

figura medio existente hoc aliquo; et praeter¹ hoc in terminis communibus impeditur contradictio aliter quam per multipliciter, ut si de eodem non universaliter fit affirmatio vel negatio; in singularibus autem non; et propter hoc non contingit vitare redargutionem in singularibus multiplicibus sine divisione, in universalibus autem contingit.

§ Item, cum essentia orationis sit constitui ex partibus orationis, tunc diversae erunt orationes quae constituuntur ex diversis partibus orationis; quare istae duae ‘Coriscus <est musicus>’ et ‘hic Coriscus est musicus’ erunt orationes diversae, cum una habeat aliquam partem quam non habet alia.

Dicitur quod dicuntur eadem oratio secundum speciem, quia secundum eundem locum sophisticum, ut secundum aequivocationem.

<175b39> Si autem duas interrogationes etc. Hic secundo probat eam comparando interrogationem multiplicem ad interrogationem quae plures est. Et sunt hic tres partes, quia primo probat suam conclusionem una ratione, sic: Non differt respondere ad quaestionem quaerentem unum praedicatum de duobus, et de uno nomine imposito illis duobus; sed ad primum non est danda una responsio; ergo nec ad secundum. Maiorem declarat per hoc quod quicumque plura significat uno, plura interrogat si interrogat aliquid de ipso vel ipsum de aliquo.

<176a5> Nec si etc. Secundo, quia diceret aliquis esse respondendum ad illam quae plures est una responsione quando est omni sensu vera vel omni sensu falsa, ideo probando minorem dictae rationis improbat hoc per hoc quod cum mille interrogationes sint verae, sic esset respondere unica responsione ad mille interrogationes, et tunc periret disputatio.

<176a13> Hoc simile autem etc. Tertio ex hoc concludit quod cum ad interrogationem quae plures est non est danda una responsio, nec ad illam quae est multiplex secundum aequivocationem. Ut ergo vitetur apparens redargutio, dividendum est in multiplicibus, et hoc est apparenter solvere, quod, ut dictum est, magis in disputationibus sophisticis est eligendum quam vere solvere.

¹ praeter] p̄ret V.

§ Contrarium videtur, quia ad multiplex respondetur per divisionem multiplicatis, ad illam quae plures est non; ergo differt respondere ad hoc et ad illud.

Hoc verum est, \sed in hoc/ non differt [[sed in hoc est]] quod ad neutrum /44r/ datur responsio una.

Contra. Duae sunt responsiones, sc. una divisio et alia interemptio; ergo, cum ad multiplex respondetur per divisionem, ad ipsam respondetur per unam responsionem.

Aut non respondetur per divisionem ut in ipsa sit status responsionis, sed ut ipsa facta affirmetur¹ et affirmetur, vel negetur et negetur, vel affirmetur et negetur.

§ Quaeritur an interrogatio aequivoca sit plures.

1. Et videtur quod sic:

1.1 Tum quia ad ipsam dantur plures responsiones.

1.2 Tum quia significans plura uno nomine plura interrogat, ut vult hic Aristoteles.

1.3 Tum quia nihil² differt dicere ‘Suntne Callias et Themistocles³ domi?’ si ambobus unum <nomen> imponeretur.

1.4 Tum quia si imponatur ‘tunica’ homini et equo, et dicatur ‘tunica est alba’, idem est, ut vult Aristoteles in libro Perihermenias,⁴ ac si diceretur ‘homo est albus’ et ‘equus est albus’.

¹ affirmetur &c.] i.e. *affirmetur in utroque sensu vel negetur in utroque, vel affirmetur in uno et negetur in altero.*

² nihil etc.] Cf. Arist., *SE* 17.175b41–176a2: “Quid enim differt interrogare si Callias et Themistocles musici sunt quam si ambobus unum nomen esset existentibus diversis?” & 176a6–9: “Nichil enim hoc differt quam si interrogasset, Coriscus et Callias utrum domi sint vel non domi, sive praesentibus utrisque sive non praesentibus; utrimque enim plures propositiones”.

³ Themistocles] Themistodes V.

⁴ Arist., *Int.* 8.18a13–23: “Una autem est adfirmatio et negatio quae unum de uno significat, vel cum sit universale universaliter vel non similiter, ut ‘omnis homo albus est’, ‘non est omnis homo albus’, ‘est homo albus’, ‘non est homo albus’, ‘nullus homo albus est’, ‘est quidam homo albus’, si ‘album’ unum significat. Sin vero duobus unum nomen est positum ex quibus non est unum, non est una adfirmatione; ut, si quis ponat

1.5 Tum quia dicit Aristoteles ibidem quod una est illa in qua unum de uno praedicatur, et exponit li ‘unum’ dicens “dico autem unum non \[[non]] si unum nomen/ sit impositum duobus ex quibus non fit unum”; sed sic est de nomine aequivoco quod imponitur duobus ex quibus non fit unum; ergo etc.

1.6 Tum quia dicit Boethius versus finem Divisionum:¹ “‘homo vivit’ intelligitur homo verus et homo pictus”, unde² vera est et falsa est post distinctionem multipliciter factam secundum ipsum.

1.7 Tum quia per nomen aequivocum actualiter plura intelliguntur, etsi non³ ab eodem, et quod intelligitur de virtute sermonis per sermonem significatur.

1.8 Tum quia ubi est unitas ex parte rei et pluralitas ex parte vocis, est propositio una, ut hic “‘homo est animal rationale mortale’”; ubi igitur est unitas ex parte vocis et pluralitas ex parte rei, erit propositio plures; et sic est in omnibus multiplicibus.

2. Contrarium videtur:

2.1 Tum quia dictio aequivoca significat plura, et non per modum copulationis, quia sic idem esset dictu ‘canis currit’ quod ‘caeleste sidus currit et canis latrabilis et marina belua’, quod non videtur; significat igitur plura per modum disiunctionis, et sic, cum disiuncta sit una, similiter propositio in qua subicitur vel praedicatur dictio aequivoca.

2.2 Tum quia dicit Boethius⁴ quod termino semel posito non contingit uti aequivoco, et sic non contingit eo uti secundum plura significata, sed

nomen ‘tunica’ homini et equo, ‘est tunica alba’ haec non est una adfirmatio nec negatio una; nihil enim hoc differt dicere quam ‘est equus et homo albus’, hoc autem nihil differt quam dicere ‘est equus albus’ et ‘est homo albus’.”

¹ Boethius, *Divis.* 46.14–18 (*PL* 64: 890B): “Diuiduntur autem significationes aequiuocarum secundum aequiuocationem unius particulae orationum definitione, ut cum dico “homo uiuit” intellegitur et uerus intellegitur et pictus; diuiditur autem hoc modo: “animal rationale mortale uiuit”, quod uerum est, “animalis rationalis mortalis simulatio uiuit”, quod falsum est.”

² unde vera est] *iter.* V.

³ non] vero V.

⁴ Nusquam Boethius hoc dicit, a multis autem ei imputatur.

secundum unum tantum; et sic in tali propositione significabitur unum de uno; quare erit una.

2.3 Tum quia, \si/ omnis interrogatio multiplex esset interrogatio plures, tunc ubicumque esset aequivocatio esset principium decipiendi secundum plures interrogationes ut unam.

3. Dicendum quod omnis propositio multiplex est propositio plures.

Ad 2.1–2 Unde dicendum ad primam rationem in contrarium quod non significat dictio aequivoca plura per modum disiunctionis, sed magis per modum copulationis; utens tamen dictione aequivoca non utitur ea simul pro omnibus significatis sub copulatione, sed pro una tantum; cuius causa est quia non contingit ipsum utentem simul ad diversa significata intellectum suum convertere. Et sic intellexit Boethius cum dixit quod termino semel posito etc.

Ex iam dictis patet quod non tenet hoc argumentum “Utens dictione aequivoca non utitur ea pro pluribus, ergo non significat plura simul”, quia in eodem tempore in quo utitur aliquis dictione aequivoca pro una significatione potest alius¹ uti ea in alia significatione.

Ad 2.3 Ad tertiam rationem dicendum quod non sequitur, quia ubi est aequivocatio est apparentia identitatis significationis ex parte vocis; quod non est in loco sophistico secundum plures interrogationes ut unam.

<176a23> Respondendum autem etc. Hic secundo docet apparenter solvere sive respondere. Et sunt hic duae partes, quia primo ponit elementa respondendi ad interrogatum unum. Et sunt sex. Primum est “Ad interrogatum probabile respondendum est ‘Sic’.” <176a25> si vero aliquid etc.: secundum est “Si respondens cogatur concedere aliquod inopinabile vel improbabile, respondendum est ad illud per hoc verbum ‘Videtur’.” Sic enim nec simpliciter negabit² nec concedet, et ideo non videbitur ei fieri apprensus elenchus.

¹ alius] aliquis V.

² negabit] neget V.

§ Sed quare non docet respondere ad interrogatum neutrum, sicut in octavo Topicorum?¹

Hoc est quia ibi accipiuntur ‘probabile’ et ‘improbabile’ ut sunt contraria et habent medium; hic autem ut sunt privative opposita et non habent medium.

<176a27> Quoniam autem quomodo: tertium est “Si respondens voluerit probare aliquid per suum propinquum antecedens, respondendum quod petit id quod est in principio”.

§ Contra. Sic respondere est falsum respondere.

Dico quod non est curandum, dummodo contingat per hoc effugere apparentem redargutionem.

<176a30> et quando aliquid etc.: quartum est “Cum ex aliquo concessio intul<er>it opponens falsum vel inopinabile sequens ex illo, dicendum ut prius”.

<176a33> Amplius quando² universale: quintum est “Si opponens intulerit aliquod inconueniens ex universali, non nomine primo sed in parabola, i.e. similitudine sumpta, respondendum quod aliter sumit opponens illud universale quam ut concessum fuit; et si prohibeatur³ respondens quod per hoc non bene respondet, respondendum est quod petit idem quod est in principio.”

§ Sed quaeritur quare non docet respondere ad huiusmodi interrogatum particulare.

Et haec quaestio supponit falsum, quia intelligit particulare per universale, et potest haec similitudo intelligi de nomine analogice dicto vel transumptive, ut cum dicitur ‘omne huiusmodi animal’ pro eo quod est ‘[[h]]omnis homo’ vel pro aliquo consimili.

¹ Arist., *Top.* VIII.5–6.

² quando] qm̄ (*i.e.* quoniam) V.

³ prohibeatur] perhibeatur V.

<176a39> Quae autem subintelligentes: sextum est “Ad interrogatum non perfectum sed truncatum non est respondendum quousque perficiatur”, verbi gratia ‘An¹ homo animalium?’.

§ Quaeritur an orationes truncatae sint multiplices secundum amphiboliam vel non. De alia enim multiplicitate non est dubium.

Et quod non videtur sic:

Nulla oratio dicitur truncata respectu eorum quae significantur de necessitate per ipsam, cum sit ‘truncatum’ idem quod ‘imper[[in]]fectum’; sed ea respectu quorum dicitur propositio amphibolica [[p]] necessario significantur per ipsam; ergo oratio truncata non est multiplex secundum amphiboliam.

Item, haec est vera, sc.² ‘homo est animalium’, si homo sit animal de numero animalium; sed non sequitur ex hoc hominem esse possessionem animalium; sed oratio amphibolica utramque sententiam actualiter significat; ergo etc.

Item, scribit Aristoteles in hoc secundo³ quod ‘hoc horum’ non dicitur multipliciter.

Contra. Scribit Aristoteles in secundo Topicorum⁴ quod ‘hoc huius’ dicitur multipliciter: aut ut finis aut ut eius quod est ad finem; et constat quod ‘hoc huius’ non dicitur multiplex alia multiplicitate \quam multiplicitate/ amphibolica.

Dicendum quod orationes truncatae non sunt multiplices secundum amphiboliam. Unde dico quod cum dicit Aristoteles quod ‘hoc huius’ dicitur [[non]] multipliciter, non loquitur ibi⁵ de vera multiplicitate amphiboliae, sed secundum quod dicitur⁶ aliquam propositionem esse multipli-

¹ an homo animalium] ad huius alium V.

² sc.] secundum V.

³ Arist., *SE* 24.180a9–10: “Hoc autem horum esse non dicitur multipliciter, sed possessio.”

⁴ Arist., *Top.* II.3.110b33–36: “Esse autem et hoc huius vel non esse ex eisdem locis astruendum, ut disciplinam hanc huius aut ut finis aut ut eorum quae sunt ad finem”.

⁵ ibi] ubi V.

⁶ dicitur – multiplicem] *constructio insolita, sed toleranda potius quam emendanda.*

cem quae potest habere diversas causas veritatis, et talis propositio sequitur ad utramque causarum.

§ Postea quaeritur an oratio quae tantum uno modo potest perfici sit truncata.

Et videtur quod non, quia talis oratio quae tantum uno modo potest perfici de necessitate eo modo significat verum vel falsum, et quod tale est respectu illius non dicitur truncatum, cum significet illud de necessitate. Patet ergo quod talis oratio non est truncata.

Item, oratio truncata est obscura et non plana secundum Aristotelem <176b6>; sed nullum simplex dicitur obscurum nisi quia est insuetum; omne enim obscurum aut est obscurum quia est multiplex aut quia superfluum aut quia insuetum; sed oratio quae tantum uno modo potest perfici non est obscura aliquo istorum modorum; patet igitur quod non [[potest verum]] \est/ truncata.

Et procedunt istae rationes. Ex hiis ergo relinquitur quod oratio truncata nec de necessitate actu significat plura, nec tantum unum potest significare, sed est possibilis adiectione dictionis vel dictionum ad plura significandum.

§ Sed super hoc dubitatur sic: Haec est truncata ‘homo est animalium’; et est actu oratio; ergo actu vera vel falsa vel uno modo vera et alio modo falsa; ergo non oportet eam perfici adiectione alicuius vel aliquorum antequam ad ipsam respondeatur.

Item, indifferenter est perfectibilis pro uno et pro reliquo; ergo pro utroque vel neutro; ergo, cum actu significet aliquid, de necessitate utrumque significabit; ergo respectu illorum non dicitur truncata. Sed qua ratione nec haec, nec alia; nulla ergo oratio truncata.

Item, cum uno modo perfecta sit vera et alio modo falsa, et indifferenter perficitur utroque modo, est enim indifferenter perfectibilis.¹ Ponatur. Ergo erit² et vera et falsa; non enim potest esse nec vera nec falsa, cum sit actu indicativa oratio.

¹ perfectibilis] perfectibile V.

² erit] iter. V a.c.

Dicendum quod oratio truncata est actu vera vel falsa virtute¹ disiunctionis ex hoc quod genitivus aut est partitivus aut est possessorius sub hoc sensu “homo est animalium vel ut de numero animalium vel ut possessio”. Sed quia, eo² quod disiunctio est inexpressa, potest opponens uti ipsa oratione tamquam totali disiunctiva vel tamquam eius altera parte, ideo, ut respondens vitet apparentem redargutionem, non debet respondere quousque perficiatur pro una parte vel alia determinate vel <pro> totali disiunctiva. Et ita, quamvis oratio de se sit perfectibilis utroque modo, non tamen indifferenter utroque modo, quia quod actualiter perficiatur non <est> in ipsa oratione sed in ipso³ perficiente.

§ Sed ex hoc videtur quod quaelibet indefinita sit truncata, quia totum hoc potest reperiri in <in>definita propositione.

Dicendum quod non est indefinita truncata, quia indefinitas consistit in subiecto solum, truncatio in praedicato semper vel in significatione propositionis; significatio enim propositionis est \a/ praedicato.

<176b8> Quando autem duobus. Hic secundo ponit elementa [[s]] respondententi ad interrogata plura. Et sunt tria cum una cautela. Primum est “Propositis antecedente et consequente non convertibili, si alterum necesse est concedere, concedendum est consequens, quia ipsum est quod⁴ minus, et⁵ quia <176b10> difficilius est syllogizare ex pluribus, i.e. ad plura: ad plura enim syllogizatur quando syllogizatur ad antecedens quam⁶ ad consequens.

§ Contra. Antecedens ponit⁷ propinquius intentionem sophistae opponentis.

¹ virtute] unitate V.

² eo] *sequitur in V spatium vacuum duarum vel trium litterarum capax, sed nihil excidisse videtur.*

³ ipso] ipsa V.

⁴ quod minus] quod unus V; communius V^{corr} s.l.; minus *alia manus in mg.* Cf. Arist., SE 17.176b9–10: “interrogatum prius oportet quod minus est dare”.

⁵ et quia] et quia V.

⁶ quam] *fortasse* quando *addendum*.

⁷ ponit] pot' V, *quod plerumque* potest *significat*.

Propter hoc intelligendum est de consequente quod est /44v/ minus vel aequaliter propinquum.

[[Item, vocat consequens ponit propinquius intentionem sophistae opponentis. Propter hoc intelligendum est de consequente quod est minus vel aequaliter propinquum.]]

§ Item, vocat consequens ‘quod minus’.

Contra. Consequens est a quo non convertitur consequentia; ergo est in plus.

Contra. Illud est quod plus est ad cuius esse plura exiguntur, et tale est antecedens respectu consequentis.

Dicendum quod in essendo est antecedens in plus, et in consequendo est consequens in plus.

§ Quaeritur an difficilius sit syllogizare ad antecedens quam ad consequens. Et quia syllogizato antecedent\e/ syllogizatur et consequens, et non e converso, erit difficilius syllogizare ad antecedens quam ad consequens.

Contra. Antecedens est nobis notius quam consequens eo quod est notius secundum sensum, et aliquid nobis notius est facilius syllogizare.

Aut non potest syllogizari antecedens nisi consequens syllogizetur in illo, et omnino¹ etiam quod pluribus principiis potest syllogizari facilius potest syllogizari, et tale est consequens respectu antecedentis.

<176b11> Si autem conetur etc. Secundum est “Opponente disputante ad hoc ut A habeat contrarium et B non, respondendum quod B habet contrarium, sed quod non est nomen ei impositum”.

<176b14> Quoniam autem quaedam² Tertium est “In hiis de quibus sunt opiniones contrariae, et de quibus non est opinio firma, potest respondens latenter vitare apparentem contradictionem transferendo se ab una parte contradictionis ad aliam, concedendo illam quam non vult opponens”. Vel potest haec translatio intelligi ut responde<n>s nihil

¹ omnino] om̄io V; *fortasse corruptum*.

² quaedam] quidam V.

concedat¹ vel neget sub nomine proprio, sed transferendo se ad aliorum nomina dicendo “Ita dicunt quidam, et ita dicunt alii”.

<18.176b29> QUONIAM AUTEM EST RECTA SOLUTIO

In hoc tertio capitulo agit de solutione recta. Et haec pars habet duas, quia primo agit de recta solutione, et haec pars habet duas; in prima concludit quorum est solutio et modum solvendi \dat²/: syllogismus falsus aut est apparens aut ex falso vel falsis; solutio recta est manifestatio syllogismi falsi secundum quamcumque interrogationem accidit falsum. Ergo solutio recta est syllogismi apparentis et eius qui est ex falso vel ex falsis, sed syllogismi apparentis est solutio per divisionem, alterius aut per interemptionem, aut sc. praemissae et conclusionis si fuerit utraque falsa, aut praemissae³ tantum si ipsa tantum fuerit. Ex quo concludit correlarie quod volentibus solvere orationem primo perspiciendum si sit syllogizata, secundo an conclusio sit vera vel falsa, quatinus⁴ vel dividentes vel interimentes solvamus.

<177a6> Differt autem etc. In hac secunda parte agit de falsitate in universali dicens⁵ quod facile est solvere orationem complete interrogatam, quia tunc potest respondens praemissas in se et conclusionem in se, et comparando conclusionem ad praemissas, considerare; sed difficile est solvere orationem incomplete interrogatam propter hoc quod tunc non contingit uti tali consideratione.

§ Quaeritur de definitione solutionis <176b29>, ad quid definit veram solutionem, ex quo prius non definivit apparentem solutionem.

Dicendum quod apparens solutio non est solutio nisi secundum quid et deficiens a solutione simpliciter. Propter quod potius rectam solutionem definivit quam apparentem: quod enim deficit ab altero non habet definitionem nisi in comparatione ad illud a quo deficit, sicut privatio

¹ concedat V p.c.] concedens V a.c.

² dat] *lectio incertissima*.

³ praemissae] praemissa V a.c., praemisse V p.c.

⁴ quatinus *Aristoteles*] quando V.

⁵ dicens] dñs (= dicimus) V a.c.; dñs (= dicens) V p.c.

definitur in comparatione ad habitum, et habita definitione habitus non oportet quaerere definitionem privationis.

§ Quaeritur¹ etiam an ‘rectum’ addat aliquid supra² substantiam solutionis.

Dicitur quod considerando absolute nihil addit [[ali]], quia ‘solutio’ et ‘solutio existens’ convertuntur; comparando autem solutionem ad nos addit aliquid,³ est enim quaedam solutio ad nos, quae non est recta simpliciter.

§ Item, solutio est ipsius orationis, et manifestatio est ipsius manifestantis actio. Quaeritur ergo quomodo est solutio manifestatio.

Quaeritur etiam quare definitio solutionis a manifestatione incipit.

Dicendum quod solutio est duplex, sc. solventis actio et solutae orationis passio; similiter manifestatio est dupliciter, sc. actio et passio. Sumendo solutionem et manifestationem uniformiter est praedicatio vera cum dicitur ‘solutio est manifestatio’, sumendo autem inuniformiter est falsa.

Ad secundum dicitur quod conveni<en>ter incipit definitio solutionis \a/ manifestatione, quia solutio deceptioni contrariatur, et deceptio ab occultatione incipit.

§ Item, cum falsum sit differentia partis syllogismi per se, ut propositionis, non erit differentia syllogismi nisi per accidens; quod autem sumitur in definitione non debet sumi per accidens sed per se.

Aut falsitas syllogismi quandoque est in consequentia, et tunc per se debetur syllogismo; quandoque in propositione, et tunc per accidens debetur syllogismo. Et utroque modo sumitur \hic/ falsitas cum dicit “falsi syllogismi”, nec obstat quod obicitur “quod ponitur in definitione debet sumi per se”, hoc enim sic intelligendum est: “quod ponitur in definitione tamquam pars praedicabilis de definito per se”; sed quod dicit “syllogismi

¹ *Eandem quaestionem ponit Robertus (Kilwardby?), Comm. SE, C 326vA, sed aliter solvit.*

² supra substantiam] inv. V, sed litteris b et a suprascriptis ordo restitutus est.

³ aliquid] aliquod V.

falsi” non est pars definitionis, sed terminat respectum eius quod est “manifestatio”.

§ Quaeritur,¹ cum contingit solvere inductionem, enthymema et exemplum, quare non sufficit dicere ‘falsi syllogismi’ sed ‘falsi argumenti’.

\Aut hoc dicit quia omne argumentum a syllogismo ducit originem, et ita syllogismus est quasi principale argumentum et radix et origo argumenti./

§ Quaeritur de divisione syllogismi falsi <176b131>, quare omittit duo membra syllogismi falsi quae ponit in octavo Topicorum.²

Aut per primum membrum hic intelligit duo membra ibi, sc. primum et secundum, quae sunt³ syllogismus falsus quia non syllogizat et quia non syllogizat ad propositum, utrumque enim istorum continetur sub syllogismo apparenti; et per secundum membrum hic intelligit tertium et quartum ibi, quae sunt, sc., quando syllogizatur propositum, non tamen secundum propositam disciplinam, aut secundum propositam disciplinam sed ex falsis; utrumque enim istorum est⁴ syllogismus sophisticus qui dicitur syllogizatus.

§ Quaeritur qualiter solvuntur syllogismi apparentes \extra dictionem per divisionem, cum sit divisio multiplicatis distinctio, et ibi non est multiplex.

Dicitur quod duplex est divisio. Una est multiplicatis distinctio, et per hunc solvuntur syllogismi apparentes/ in dictione; et alia est distinctio inter

¹ Quaeritur &c.] *Hanc quaestionem turbato modo posuit auctor. Sensus est:* Quaeritur quare dicat ‘manifestatio syllogismi falsi’, cum contingat solvere non solum syllogismum sed etiam inductionem etc., ut rectius ‘manifestatio falsi argumenti’ dicendum esse videatur.

² Arist., *Top.* VIII.12.162b3–12: “Falsa autem oratio dicitur quadrupliciter, uno quidem modo quando videtur concludi quae non concluditur, vocatur autem apparens litigiosus syllogismus; alio autem quando concluditur quidem, non tamen ad propositum, quod accidit maxime in his quae ad impossibile ducunt; aut ad propositum quidem concluditur, non tamen secundum propriam disciplinam. [...] Alio autem modo si per falsa concluditur.”

³ sunt] fuit V.

⁴ est] *iter.* V.

idem et diversum, unum et multa et huiusmodi, et \per/ hanc solvuntur apparentes extra dictionem.

<19.177a9> EORUM VERO QUI¹ SECUNDUM AEQUIVOCATIONEM etc.

Hic secundo agit de recta solutione in speciali adaptando eam eis quibus debetur. Et sunt hic tria capitula. In primo adaptat eam orationibus ducentibus ad redargutionem, et harum primo orationibus in dictione, et harum primo coniunctim adaptat eam orationibus aequivocis et amphibolicis. Habet autem haec pars duas. In prima proponit tres divisiones orationum \secundum aequivocationem et amphiboliam. Prima est: harum orationum/ quaedam habent praemissam multiplicem et quaedam conclusionem, et exemplificat hic <177a14> Et duplex <quandoque> quidem etc. Secunda est: orationum multipli\ci/um secundum aequivocationem vel amphiboliam quaedam sunt omnimodo verae, quaedam omnimodo falsae, quaedam uno modo verae et alio modo falsae. <177a16> Quibus ergo Tertia est: cum sit multiplicitas in praemissa et aliquando in conclusione, si negetur conclusio multiplex, sine divisio\ne/ contingit fieri; si vero praemissa [[sed per praemissam]] multiplex, non fit propter hoc elenchus, quia non ad praemissam sed per praemissam fit oratio.

§ Quaeritur, cum in primo libro <4.165b30sqq.> docuit divisim generationem orationum secundum aequivocationem et amphiboliam, quare hic docet eas solvere coniunctim.

Et est ratio quia earum generatio est penes causas apparentiae, quae diversae sunt, et solutio est secundum modum eundem, quia per distinctionem actualis multipliciter.

§ Item, quare non adaptat [eam] simul cum eis orationibus <eam> secundum figuram dictionis, cum tamen simul <6.168a23–26> reduxit <eam cum> eis in ignorantiam elenchi?

Hoc est quia modus solvendi in hiis est per distinctionem et divisionem diversam; reductio autem simul fiebat quia peccant contra idem membrum veri elenchi, sc. contra ‘unum’.

¹ qui] quae V.

§ Item, quare non aptat solutionem orationibus ducentibus ad falsum et inopinabile,¹ cum tamen <c. 12> earum docuit generationem?

Aut est earum solutio manifesta per hoc quod dicit <176b29> de recta solutione in universali, cum sit utrumque eorum aut falsum simpliciter aut alicui.

§ Quaeritur an possit esse multiplicitas aequivocationis in praemissa ita quod non in conclusione, vel in conclusione ita quod non in praemissis.

Et videtur quod ultimum non, quia conclusio trahit esse a praemissis, et ita multiplicitem et simplicitem trahet ex eisdem.

Item, in aequivocatione, si conclusio est multiplex, tunc est aliquis terminus plura significans; sed non ponitur in conclusione qui non ponebatur in praemissis; et sic, si conclusio multiplex, et praemissa.

Dicendum quod, quia nihil fuit in conclusione quod non fuit in praemissis prius, non potest in conclusione esse multiplicitas secundum primum et secundum modum nisi sit in altera praemissarum; tamen secundum tertium modum bene potest, quia alia est coniunctio in conclusione quam in praemissis, ut hic ‘iste surgebat, et est sedens, ergo sedens surgebat’.

Item, quando est multiplicitas in praemissis ex parte medii vel ex parte alterius extremi secundum tertium modum non est necesse quod sit in conclusione; sed si fuerit multiplicitas secundum primum vel secundum modum ex parte alterius extremi necesse est quod sit in conclusione; si autem fuerit in praemissa multiplex <secundum> amphiboliam non est necesse conclusionem esse multiplicem hoc modo vel econverso.

<177a20> Ergo in principio quidem. In parte secunda adaptat sua<m> solutionem dicens quod solvendum est orationes secundum aequivocationem et amphiboliam dicendo “Est ut sic, est ut non”, et si post hanc responsionem lateat an sequatur conclusio, vel qualiter sequatur conclusio et qualiter non, addendum quoniam hoc modo sequitur et hoc modo non. Et si omnino voluerit opponens vincere, dicendum contra eum quoniam

¹ inopinabile] impossibile V.

rem quam dixit respondens non negavit sed solum nomen, et ita non fiet respondenti elenchus.

§ Sed contra. Vinculum et dissolutio sunt contraria; ergo diversa vincula diversis solutionibus contrariantur; ergo non potest eadem solutio adaptari orationibus secundum aequivocationem et amphiboliam.

Nisi secundum quod conveniunt, et hoc est in actuali multiplicitate; in hoc enim conveniunt omnes paralogismi <secundum aequivocationem et amphiboliam, et ideo> potest eis eadem solutio generalis adaptari, et secundum quod diversa sunt diversimode refertur eis solutio. Unde haec solutio refertur paralogismis secundum aequivocationem contra multiplicitem actualem in dictione et paralogismis secundum amphiboliam contra multiplicitem actualem in tali oratione, et ita diversimode.

§ Item, haec solutio non videtur generalis, quia non videtur adaptari paralogismis nisi quorum praemissae vel conclusiones sunt uno modo verae et alio modo falsae.

Aut non solum referendum est hoc quod dicit Aristoteles, scilicet “Est ut sic, est ut non” ad praemissas, sed etiam¹ ad illationem. Primo ergo distinguenda /45r/ est multiplicitas et postea manifestandum quod uno modo sequitur vel videtur sequi conclusio et alio modo non.

§ Item, haec solutio est per divisionem, et divisio non videtur convenire paralogismis secundum aequivocationem, sed potius interemptio. Probatio: falsae conclusioni convenit solutio per interemptionem, et haec est falsa ‘canis est latrabilis’ et quaelibet consimilis, quia nomen aequivocum cadit copulative supra significata \sua/.

Dico quod \i/ m\i/llesies sit falsa propositio, dum tamen non unum significet, non est respondendum per interemptionem nisi praecedat² divisio, sicut prius <176a10> probavit Aristoteles.

§ Quaerunt autem quidam cui debetur distinctio in aequivocatione, an ipsi voci in se – et hoc non potest esse, quia vox est simpliciter una; aut significatis – et hoc non potest esse, quia³ significata sunt simpliciter

¹ etiam] non V.

² praecedat] procedat V.

³ quia significata] *inv. V, sed litteris b et a superscriptis rectus ordo indicatus est.*

distincta; aut voci in comparatione ad significata – et hoc non potest esse, quia terminus aequivocus habet plura significata sub copulatione, multa enim copulata non est conveniens distinguere, ita quod terminus possit¹ stare pro hoc vel pro illo ex quo utrumque in actu repraesentat. Quaeritur ergo quomodo oratio secundum aequivocationem habet distingui.

Dicunt quod distinctio ab intellectu provenit, et debetur voci in quantum sub una voce multa latent. Et sic distinctio procedit ab intellectu ad significata plura sub voce una. Distinctio autem potest significari secundum possibilitatem intellectus vel secundum exigentiam orationis. Si primo modo, tunc debet dici quod oratio est multiplex gratia huius termini eo quod potest apprehendi gratia huius significati, et sic est veritas, vel gratia illius, et tunc est falsitas. De exigentia autem orationis debet dividi sic: “Iste terminus vel oratio duo habet significata vel duos sensus, sc. hunc et hunc; et unum concedo et alterum nego” vel “unus verus et alter falsus, tota tamen oratio multiplex nec² simpliciter vera nec simpliciter falsa, nisi in quantum falsitas unius sensus infert falsitatem totius.”

Et est simile de copulativa: si una pars sit vera et altera falsa, non est simpliciter vera nec simpliciter falsa, et hoc si gratia copulatum consideretur. Si autem gratia copulationis, sic es[se]t simpliciter fa\l/sa a falsitate unius partis.

<20.177a33> MANIFESTUM EST AUTEM

Secundo adaptat rectam solutionem paralogismis secundum compositionem et divisionem. Et sunt hic tres partes.

In prima adaptat eam in universali dicens quod <si> aliud significat oratio composita et divisa,³ illata conclusionem, secundum quod utraque vel altera praemissarum est composita, dicendum quod solum data fuit in sensu divisionis et e converso; semper enim dicendum est contrarium ei quod intendit opponens. Et exemplificat in pluribus paralogismis secundum hos locos.

¹ possit] poset V *a.c.*; posit V *p.c.*, ut videtur.

² nec simpliciter] *inv. V*, sed litteris b et a *suprascriptis rectus ordo indicatus est.*

³ divisa] divisio V.

<177a38> Habet¹ ergo aliquid. In secunda² probat quod in hiis orationibus quae sunt secundum compositionem non est vere duplex per hoc quod in hiis quae sunt secundum divisionem non est vere duplex. Et hoc probat per hoc quod non est penitus eadem oratio composita et divisa. Et hoc probat³ per hoc quod non est penitus idem nomen graviter et acute⁴ prolatum,⁵ sed in scripto sunt eadem litterae et syllabae⁶ et similiter ordinatae respectu huius et illius. Ex quo concludit quod quamvis non sit in eis vere duplex, quia tamen in eis est dubium, solvendum est eas per divisionem dividendo sensum divisionis a sensu compositionis per diversam prolationem quae manifestat diversam significationem orationis compositae et divisae. Et exemplificat iterum in multis paralogramis.

§ Ex dicta ratione Aristotelis, qua voluit quod similiter⁷ sint litterae et dictiones ordinatae in compositione et divisione sicut in accentu, patet falsitas opinionis quae ponit compositionem et divisionem⁸ in oratione uno modo praeponendo⁹ unam dictionem alii et alio modo postponendo, quia tunc non essent dictiones similiter scriptae. In aliquibus tamen idem est ac si uno modo praeponeretur et alio modo postoneretur; verbi gratia, ‘hominem curre<re> est falsum’: in sensu compositionis significatur negatio de li ‘falsum’ praecedere terminum communem sub hoc sensu ‘hoc dictum ‘hominem currere’ est falsum, et si hoc, haec propositio ‘homo currit’ est falsa, et tunc est haec vera ‘nullus homo currit’, in qua praecedit negatio hunc terminum communem ‘homo’; ergo et in illa ex qua sequitur haec propositio”. Sed dividendo accusativum casum ab infinitivo significatur negatio subsequi terminum eundem. Probatio: aliud significatur in sensu compositionis et divisionis, et non potest aliter aliud significari.

¹ habet] h’ (= haec) V.

² secunda] secundo V.

³ probat] potest V; patet V^{corr} s.l. potest non expuncto.

⁴ acute] actu V.

⁵ prolatum] prolate V a.c.

⁶ syllabae] sil’e (= simile) V.

⁷ similiter] simpliciter V.

⁸ divisionem] fortasse <fieri> addendum.

⁹ praeponendo] proponendo V.

§ Sed forte dicet aliquis quod dicta propositio non est multiplex secundum compositionem.

Et quia Aristoteles ostendebat esse multipliciter secundum compositionem et divisionem per hoc quod aliud significat in sensu compositionis et divisionis, patet quod non plus exigitur ad hanc multipliciter nisi positio talium duorum quorum compositio et divisio aliud et aliud significat; et talia duo sunt in dicta propositione, quia ordinando accusativum cum infinitivo significatur dictum esse falsum, dividendo autem praedicatur currere de homine cum nota falsitatis, et hoc est verum si currere falso praedicatur de aliquo uno homine, non enim stant simul ‘currere falso praedicatur de hoc homine’ et ‘de nullo homine’.

§ Et per hoc patet solutio huius ‘aliquis homo currit, ergo omnis homo currit’, quod sic probatur: ‘aliquis homo currit, ergo aliquem hominem currere est verum; et si hoc, nullum hominem currere est falsum; et si hoc, aliquem hominem non currere est falsum; ergo, per locum a contradictorie oppositis, omnem hominem currere est verum’. [[et]] Haec est multiplex, sc. ‘nullum hominem currere est falsum’: si enim sit composita, tunc est sensus [[et]] ‘hoc dictum est falsum, sc. ‘nullum hominem currere’,’ et tunc bene sequitur ex prima, sed isto sensu non sequitur ulterius ‘ergo hoc dictum est falsum ‘aliquem hominem non currere’,’ sed est consequens. Si autem prima sumatur in sensu divisionis, tunc est sensus ‘de nullo homine currere falso praedicatur’, sed sic non sequitur ex prima, cum oppositum possit stare. Haec autem non est distinguenda ‘hominem curre<re> est verum’ vel ‘necessarium’, eo quod propositio in talibus non facit diversitatem sensus sicut facit in quibus est natura negationis ut hic ‘hominem curre<re> est falsum.

§ Quaeritur an orationes secundum compositionem et divisionem sint multiplices. \Et videtur quod sic, quia multipliciter¹/ dividitur per actua-lem, potentialem et phantasticam;² hic autem est multipliciter potentialis.

Item, minus est de multipliciter in figura dictionis quam in compositione et divisione. Quod patet: est enim multipliciter eius phantastica; sed

¹ multipliciter *scripsi*] multiplex V^{corr}.

² phantasticam] fantasticum V.

concedit Aristoteles¹ multiplex esse in oratione figurae dictionis in illo capitulo <6.168a17> Aut ergo sic dividendum; quare etc.

Contra. In omni analogo ita est quod si [[in]] ipsum simpliciter conceditur inesse, inest secundum principaliorem modum; ergo si secundum divisionem est multiplex, est multiplex multiplicitate actuali.

Item, nullum secundum quid infert suum simpliciter; sed esse potentia est secundum quid esse; ergo, quamvis sit multiplex potentiale, non tamen erit simpliciter multiplex.

Dicitur quod eo modo quo[[d]] oratio est eadem, eo modo est multiplex; est autem eadem secundum materiam, et est multiplex secundum materiam, et potentiale multiplex. Quia enim verissima unitas est unitas formalis, et haec est in actuali multiplicitate, propterea ibi est verissime multiplicitas et propriissime; quae cum non sit in compositione et divisione, potest concedi quod non est ibi multiplicitas nisi per participationem, et hanc naturam analogicam² designat per hoc quod dicit “aliquid”³ †commune†”, et ideo non concedit multipliciter ibi esse simpliciter, sed secundum compositionem, hoc est secundum materiam orationis et non secundum divisionem, hoc est secundum formam.

Et si arguatur sic: Sicut se habent multa ad multiplex, sic duo ad duplex; ergo permutatim sicut multa ad duo, sic multiplex ad duplex; sed sequitur ‘multa, ergo duo’, ergo sequetur ‘multiplex, ergo duplex’, et sic, cum oratio secundum [[et]] divisionem sit multiplex, erit et duplex, –

dicendum quod ad multa sequuntur duo secundum esse et non secundum praedicationem, et hoc modo sequitur duplex ad multiplex, sed non propter hoc sequitur si oratio haec est multiplex, ergo haec oratio est [[multiplex]] duplex.

§ Quaeritur qualiter sunt compositae et divisae illae orationes quas ponit hic Aristoteles.

¹ Arist., *SE* 6.168a23-25: “Nam eorum qui sunt in dictione hi quidem sunt secundum duplex, ut aequivocatio et oratio et similis figuratio”.

² analogicam] analogitate V, *ut videtur*.

³ aliquid commune] Arist., *SE* 20.177a38-b1: “Habet ergo aliquid et dubiarum interrogationum, sed est secundum compositionem.”

Hoc planum est intelligenti regulam¹ in primo libro datam. Cum enim dicitur ‘quo vidisti hunc percussus, hoc persussus est’, ex continua prolatione de li ‘quo’ cum² li ‘vidisti hunc percussus’ erit divisa, [et] ex discontinua autem prolatione erit composita et significat idem ac si li ‘quo’ componeretur cum³ li ‘percussus’. Licet enim li ‘quo’ sit in obliquitate, tamen, quia relativum⁴ est, vult semper esse principium orationis, et ita semper poni ex parte subiecti; li ‘percussus’ etiam, cum sit adiectivum, potest poni ex parte subiecti \cum/ suo subiecto; [[o]] li ‘vidisti’ autem \de/ sui [[de]] natura numquam habet poni ex parte subiecti; et ita si componatur li ‘quo’ cum⁵ li ‘percussus’, sic componuntur quae magis apta nata sunt componi.

Et intellige in omni oratione compositionis et divisionis per rationem Aristotelis prius datam oportet quod ex \con/tinua prolatione alicuius cum aliquo et discontinua prolatione eiusdem penes eundem ordinem accidat compositio et divisio; aliter enim non essent dictiones similiter scriptae. Ut tamen manifestetur sensus compositionis vel divisionis potest ipsa determinatio vel determinabile ordinari cum alio in eadem oratione.

Similiter, cum dicitur ‘quo percussus est, hoc tu vidisti’, ex continua prolatione de li ‘quo’ cum⁶ li ‘percussus’ erit composita, ex⁷ discontinua autem eiusdem ab eodem erit divisa.

Vel melius dicendum ad iam dictos paralogismos, sc. quod sensus compositionis est secundum quod li ‘quo’ componitur cum verbo, sensus autem divisionis secundum quod dividitur a verbo et componitur cum participio. Quamvis enim li ‘quo’ si\ / relativum, quia tamen ponitur in obliquitate ideo bene potest poni in eadem oratione cum suo antecedente, eo quod per ipsum in casu obliquo non iteratur antecedens ut aliquid significetur ei inesse vel non <in>esse. Et hoc solum est ratio quare

¹ regulam in primo libro datam] *Quemnam locum in mente habuisset auctor perspicere nequivi.*

² cum] *lectio incerta V.*

³ cum] a V.

⁴ relativum V^{corr} s.l.] relatum V, *quod non expunxit corrector.*

⁵ cum] *vel* a V.

⁶ cum] *vel* a V.

⁷ ex V^{corr} s.l.] et V, *quod expunxit corrector.*

relativum non reciprocum vult esse principium orationis in casu recto. Quia igitur li ‘quo’, ex quo obliquum est, magis habet naturam praedicati quam subiecti, si componatur ad li ‘vidisti’, sic componentur quae magis apta sunt componi, et significat aliquem esse percussum eo quo tu[[i]] vidisti ipsum esse percussum, ut oculo; et sic est falsa. Si autem dividatur, et componitur cum¹ li ‘percussus’, tunc est vera, et est sensus [quod] “tu vidisti aliquem esse percussum eo quo percutebatur, hoc autem quo percussus est, hoc tu vidisti”. /45v/ In sensu divisionis est falsa, et est sensus “tu vidisti eo quo percussus est aliquis, ut baculo”.

§ Quaeritur de hoc quod ostendit <177b2>, sc. orationem secundum compositionem et divisionem non esse eandem per hoc quod dictio diversimode accentuata non est eadem. Videtur enim declarare ignotum² per aequaliter ignotum eo quod nondum determinatum est de accentu.

Nisi quod manifestius est [[eadem]] in dictione quando est eadem et quando diversa secundum pronuntiationem quam in oratione, eo quod generatio dictionis est ex syllabis, quae³ constitutio sensibilis est, constitutio autem orationis ex dictionibus est intelligibilis, et ita non declarat ignotum per aequè ignotum.

§ Quaeritur de generali solutione orationum secundum compositionem et divisionem. Quod enim est commune omni loco in dictione nulli debet appropriari; sed solutio per contrarium est communis omni loco in dictione, ut dicit inferius;⁴ ergo inconvenienter huic loco appropriatur.

Nisi quod solutio per contrarium est communis omni loco in dictione, et tamen antonomatice⁵ potest attribui compositioni \et divisioni/ et accentui, quia in hiis locis est contrarietas expressa et duae formae significatae inter quas est vera contrarietas, cuiusmodi sunt compositio et divisio; non sic autem in aliis; ideo etc.

¹ cum] *vel a V.*

² ignotum] ignotius V.

³ quae] ex V.

⁴ *Ubinam?*

⁵ antonomatice] antonoma^{ce} V.

§ Quaeritur de hac oratione¹ ‘bonum sutorem esse malum’ quare magis dicitur vera ex compositione de li ‘sutorem’ cum li ‘malum’ quam ex divisione eiusdem ab eodem, quia videtur esse vera si li ‘malum’ respiciat substantivum extra positum, sic: ‘verum est bonum sutorem esse malum, sc. hominem’.

Dicitur quod adiectivum praepositum substantivo secundum quod ei componitur respicit ipsum, sed si dividatur ab ipso respicit substantivum extra positum; sed ad[[a]]iectivum postpositum in utroque sensu respicit substantivum praecedens ipsum nisi ei postponatur² aliud substantivum.

§ Quaeritur quid³ est illud quod distinguitur in compositione et divisione, sc. an oratio in mente vel in scripto vel in pronuntiatione. Et videtur quod non oratio in pronuntiatione, quia quod distinguitur est idem, est enim multiplex; sed oratio prolata non est eadem, ut dicit in Littera <177b1>. Quaeritur ergo quid debeat distingui et quomodo.

[[Haec]] Huius solutio in parte patuit in primo libro.⁴ Dicitur tamen quod oratio in mente opponentis non distinguitur a respondente, eo quod eam non percipit nisi per vocem; sed oratio prolata distinguitur, non tamen prout est prolata sic vel sic. In oratione autem secundum compositionem et divisionem quattuor invenio, sc. materialia et aggregationem, secundum quod nos dicimus ‘haec materialia aggregata faciunt orationem, sive sit composita sive divisa’; tertio inveniturabilitas ad compositionem et habilitas/ ad divisionem; ultimo haec forma quae est compositio et divisio. Materialia ergo sub aggregatione distingui debent, et non materialia solum, nec etiam sub habilitate hac vel illa, nec sub forma hac vel illa. Dicitur igitur quod oratio prolata distinguitur, sed non in quantum sic vel sic profertur sed, si contingit, prout indifferenter proferuntur materialia aggregata sub habilitate ad compositionem et divisionem. Est igitur distinctio quod haec materialia sic aggregata possunt componi vel hoc modo, et sic erit composita, vel illo, et sic erit divisa.

¹ oratione] orationum V.

² postponatur] postponeretur V.

³ quid] quod V.

⁴ Vide in dubiis ad 166a23sq.

§ Quaeritur cui debetur haec distinctio, an intelligenti et distinguenti an orationi, ita quod de virtute orationis fiat. Hoc autem non contingit, ut videtur, quia oratio non habet plures sensus potentia.

Dicitur quod nulla [[est]] distinctio est bona quae non est de actualitate sermonis, sed de virtute potentialis significationis et per intellectum in actum reducitur, unde ubicumque sint materialia aggregata quae de se apta nata sunt componi secundum orationis constitutionem, ibi potest fieri distinctio ad aptitudinem orationis; [[cum]] haec autem aptitudo est virtus materialis.

<177b27> Solvunt autem etc. In tertia parte ponit solutionem aliorum ad quendam paralogismum secundum compositionem et divisionem, quae ponit ipsum peccare secundum consequens. Et eam improbat per hoc quod non potest haec solutio adaptari ad omnes paralogismos secundum compositionem et divisionem, cum tamen oportet omnium quae sunt secundum idem eandem esse solutionem.

§ Contra. Secundum diversas compositiones et divisiones peccant diversi paralogismi, et diversis vinculis debentur diversae solutiones; ergo non est eadem solutio etc.

Verum est non ea<n>dem solutionem esse specialiter respondentem diversis divisionibus et compositionibus, sed generaliter respondet¹ eis unus modus solvendi, sicut omnes \compositiones/ et divisiones speciales in hiis nominibus generalibus, sc. ‘compositio[nem]’ et ‘divisio[nem]’ conveniunt.

§ Item, dubium est an solvat divisio ubi fallit² compositio e converso.

Et quia hoc dicit Aristoteles paulo post <179a12>, quia etiam compositio et divisio sunt contraria, et fallere et falsum manifestare similiter sunt contraria, patet quod sic.

Sed contrarium videtur, tum quia nulla fallacia aliam solvit, esset enim sic falsa solutio; tum quia quod est principium decipiendi impossibile est quod sit principium manifestandi deceptionem.

¹ respondet] respondit V.

² fallit] fallat V a.c.

Hoc verum est, unde illa oratio quae contrariatur compositioni et ipsam solvit est in eadem oratione cum illa, illa autem quae fallit non contrariatur compositioni fallenti nec est possibile ipsas in eadem oratione respectu eorundem coincidere.

<21.177b35> SECUNDUM AUTEM ACCENTUM

Tertio adaptat solutionem paralogismis secundum accentum. Et primo significat paucas esse paralogismos secundum hunc locum respectu aliorum locorum. Secundo ibi <178a2> Quomodo autem docet solvere dividendo nomen idem secundum materiam in diversa nomina secundum formam, quae est modus pronuntiandi, postea signando quod aliud significat nomen graviter et acute prolatum.

Et quia non est possibile nomen¹ diversificari secundum prolationem asperam et levem, nec secundum quod eadem vox potest esse nomen vel oratio, nisi fiat diversificatio secundum accentuum differentias, ideo est sua solutio generalis. Quia etiam non est idem nomen penitus graviter et acute prolatum, ideo patet quod in hiis non est vere duplex, sed dubium.

<22.178a4> PALAM AUTEM ET IN HIIS etc.

Hic quarto adaptat solutionem paralogismis² figurae dictionis. Et sunt hic tres partes, quia primo adaptat eam in universali, dicens³ quod palam est horum solutio eo quod habemus genera praedicamentorum distincta, i.e. eo quod scimus distinguere inter genera praedicamentorum et eorum species; et hoc declarat ibi <178a6> Nam hic per hoc quod [per] alterius praedicamenti vel alterius speciei in eodem praedicamento <videtur> propter similitudinem secundum dictionem.⁴ Ex qua declaratione manifestum est quod †modi† paralogismorum secundum hunc locum est commutatio praedicamenti.

¹ nomen] nōm V, sed lineola supra n deleta est; i.e. cum n̄ = non scribere incepisset, se errasse vidit librarius et nomen effecit.

² paralogismis figurae dictionis] figurae dictionis paralogismis V.

³ dicens] dicimus V a.c.

⁴ dictionem] demonstrationem V.

§ Quaeritur an solvi possint paralogismi figurae dictionis recta solutione.

Et videtur quod sic,

Tum quia dicit Aristoteles in primo¹ huius quod figura dictionis reducit in ignorantiam elenchi in eo quod duplex; et ad duplex respondendum est per divisionem solum; ergo per divisionem habent <solvi>, quae est differentia rectae solutionis.

Tum quia dicit Aristoteles hic quod palam est quomodo solvendum orationes figurae dictionis eo quod habemus genera praedicamentorum distincta. Vult ergo quod solvi habent per divisionem.

Contra. Non habent solvi per interemptionem nec per divisionem, et omnis recta <olutio> est talis vel talis. Quod non per interemptionem videtur: sic enim solvi habent syllogismi qui fiunt ex falsis, ut illi \qui/ peccant in materia, et huiusmodi non sunt syllogismi figurae dictionis. Quod \non/ per divisionem videtur, quia divisio quae est differentia rectae solutionis aut est distinctio multiplicatis cum assignatione defectus in illatione, aut est distinctio² inter idem et diversum, unum et multa, dividens conclusionem a praemissis, et hoc modo non solvuntur paralogismi figurae dictionis, sed solum loci extra dictionem; nec primo modo, quia in talibus nec est nomen plura significans nec oratio.

Dico quod solvi habent per divisionem. Sed intellige quod sicut multiplicitas dicitur per prius et posterius [et] de actuali <et> potentiali etc., sic et distinctio quae debetur multiplicati. Cum enim est multiplicitas actualis, dividendum est primo nomen idem vel orationem eandem secundum materiam et formam, quae est prolatio, in diversa significata immediate, quae quidem significat illud nomen vel oratio. In potentiali vero multiplicitate dividendum est nomen idem [[secundum materiam et formam in significata diversa]] vel orationem eandem secundum materiam primo in diversa secundum formam, quae est modus proferendi, ex consequenti autem in diversa significata quae habet illud nomen vel <illa> oratio. In phantastica vero multiplicitate dividendum est nomen idem

¹ primo] principio V. *Vide* Arist., *SE* 6.168a23–25: “Nam eorum qui sunt in dictione hi quidem sunt secundum duplex, ut aequivocatio et oratio et similis figuratio”.

² distinctio] manifestatio V.

secundum materiam et formam in significata diversa, quorum alterum habet, reliquum autem non habet, sed videtur habere propter similitudinem dictionis. Et sumatur hic ‘significatum’ communiter ad significatum proprie dictum et ad modum significandi. Unde cum sic arguitur ‘quicquid heri vidisti hodie vides, album heri vidisti, ergo etc.’, distinguendum est quod li ‘quicquid’ potest stare pro significatione quam habet, et sic est vera, vel pro significatione quam videtur habere, et sic est falsa; videtur enim quod possit significare quale propter similitudinem dictionis quam habet cum eo quod est ‘qualecumque’; nec est hic aequivocatio, quia cum est aequivocatio non sic distinguitur, sed quod possit sic significare vel sic.

§ Item, haec solutio videtur insufficiens, quia solum convenit parallogismis qui fiunt ex commutatione praedicamenti, et dicitur quod duo sunt alia genera parallogizandi iuxta hunc locum, sc. quando commutatur masculinum in femininum et quando una suppositio in aliam. Et secundum hoc solet hoc capitulum dividi in tres partes principales.¹

Sed hoc falsum est. Non² enim fit parallogismus secundum hunc locum nisi commutando rem unius generis vel speciei praedicto modo. Genus enim masculinum imponitur ab actione et femininum a passione, neutrum quia sine discretione sexus³ indifferenter se habet ad utrumque,⁴ et hoc dupliciter: vel quia est in potentia ad utrumque sexum, ut animal, vel quia privatur utroque, ut lignum. Quando ergo commutatur masculinum in femininum vel econverso, commutatur actio in passionem vel econverso.

<178a9> ut in hac oratione etc. Secundo adaptat eam in speciali ponendo parallogismos. Et sunt hic partes duae. In prima /46r/ adaptat eam parallogismis in quibus commutatur res unius praedicamenti in rem alterius. Et haec prima habet septem partes penes septem genera orationum. In prima adaptat parallogismos in quibus commutatur actio in passionem vel econverso, verbi gratia ‘idem [\non/] secundum idem simul

¹ Cf. Robertus Kilwardby(?), *Comm. SE*, C 330vB–331rA, P 59rB, de quo vide praefationis § 4.5.

² Non enim &c.] Cf. Robertus de Aucumpno, *Comm. SE*, P 11rB, de quo vide praefationis § 4.5.

³ sexus] sensus V.

⁴ utrumque] utramque V.

contingit videre et videri, sicut oculus intuens se in speculo; ergo idem contingit facere et pati’.

<178a16> Si ergo aliquis. Adaptat huic et et huiusmodi solutionem in speciali dicens quod concessa praemissa non sequitur conclusio nisi concedatur hoc ‘videre e<s>t facere et videri \est pati quod egreditur ab agente <sicut> secare est facere et secari/ est pati’, quae similia sunt secundum dictionem eis quae sunt ‘videre’ et ‘videri’. Sicut [est] enim in aequivocis propter identitatem vocis putatur identitas significationis, sic in hiis propter similitudinem in dictione, ex quo <<***¹>> quod in paralogismis secundum hunc locum oportet esse similitudinem in dictione, et non solum in significatione, sed in modo significandi.

§ Sed est dubium, quia sive concedatur videre esse facere sive pati, nihil minus sequitur conclusio concessa praemissa, quia si videre est pati, videri est agere; ergo si idem et secundum idem contingit videre et videri, et facere et pati continget; ergo haec solutio[nem] est ad hominem, et non ad orationem.

Aut solum docet Aristoteles per hanc solutionem prohibere ne² sequatur dicta conclusio per hoc medium ‘secare est facere et secari fieri’, et patet quod concessa praemissa non solum ad hominem sed ad orationem docuit solvere vinculum huius medii.

§ Sed cum non facta mentione de hoc medio videtur dicta conclusio sequi ex dicta praemissa, dubitatur an praemissa sit vera. Et videtur quod sic per hoc quod Aristoteles asserit hoc hic, et per hoc quod dicitur consequenter in exemplo dicto.

Contra. [[istud]] Idem et secundum idem simul agere in idem et pati ab eodem est impossibile.

Et istud est facile, quia non videt oculus se ipsum in speculo sed suam similitudinem accidentalem secundum imaginem quae videtur per emissionem radiorum egredientium a centro oculi, i.e. a pupilla, et per refractionem³ ipsorum in superficie speculi regredientium ad idem centrum

¹ ***] una vox – apparet vel sim. – propter plicam pergameni non visibilis.

² ne] non V a.c.

³ refractionem V p.c.] refractionem V a.c., ut videtur.

replicando¹ imaginem emissam ab oculo. Qualiter autem oculus per celeritatem sui motus videat se ipsum in tenebris habet dici in principio De sensu et sensato.²

<178a29> Similes autem sunt etc. In secunda adaptat eam uni paralogismo in quo commutatur quid in quantum, sic: ‘quod quis habuit et non habet, amisit illud; decem digitos habuit et non habet (posito quod unum solum amiserit); ergo decem amisit’.

<178a31> Aut quod³ non habet etc. Solvit dicens quod commutatur quid in quanta, decem enim quanta sunt; unde ex dicta praemissa, quae est vera, in casu dicto non sequitur dicta conclusio, sed ex hac ‘quot (vel quanta) habuit et non habet, tot (vel tanta) amisit’; sed hanc propter sui falsitatem nullus concessisset.

Ex hoc videtur mihi, sicut tactum fuit in primo libro,⁴ quod secundum Aristotelem fit deceptio in dicto paralogismo propter similitudinem [secundum hanc dictionem] inter hanc dictionem ‘quod’ et hanc ‘quot’ vel ‘quanta’. Hoc etiam dixit Alexander.

¹ replicando] repercando V.

² Arist., *Sens.* 2.327a31-b10, *trl. anon.*: “Levia enim in tenebris habent lucere, non vero lucem faciunt; oculi autem vocatum nigrum et medium leve apparet. Apparet autem hoc, moto oculo, cum accidit quasi duo fieri unum. Hoc autem celeritas facit motus; quare estimatur aliud esse videns et visum. Quare non fit nisi celeriter et in tenebris hoc accidit; leve enim in tenebris lucet, quemadmodum capita piscium quedam et sepie turbidum; et lente moto oculo non accidere, quare estimatur simul unum et duo esse visum et videns. Ille autem se ipsum videt oculus, quemadmodum et in refractione.”

³ quod] quando V.

⁴ *Vide superius, ad 166b10*: “Sed quaeritur inter quae duo attenditur similitudo in talibus ‘quod quis habuit et non habet, amisit illud etc.’ § Mihi videtur secundum Commentatorem quod inter illa duo, sc. ‘quod’ et ‘quantacumque’. Scribit enim Commentator quod causa apparentiae in dicta oratione est similitudo in hoc quod dico ‘quod’ et ‘quantacumque’, et ideo quia ‘quod’ potest sumi sub eo quod est ‘quantacumque’ credimus quod similiter possit sub eo quod est ‘quod’.” *Quod ad Commentatorem “Alexandrum” attinet, videatur* Michael Ephesius, *Comm. SE, ed. ultima*, 151.28–32: “τὴν δ’ ἀληθῆ λύσιν τὴν πρὸς τὸ πρᾶγμα σαφῶς ἡμῖν ἐφεξῆς τοῦ σοφίσματος ὁ Ἀριστοτέλης παρατέθεικεν ἐν τῷ λέγειν ἢ ὁ μὲν μὴ ἔχει πρότερον καὶ ἐξῆς, δυνάμει λέγων ὅτι ὁ μὲν τις πρότερον ἔχων ὕστερον οὐκ ἔχει, ἐξ ἀνάγκης ἀποβέβληκεν, οὐ μὴν δ’ ὅσον οὐκ ἔχει ἢ ὅσα οὐκ ἔχει, ἀνάγκη τσαῦτα ἀποβαλεῖν.”

§ Quidam tamen dicunt quod hic¹ similitudo est inter has dictiones ‘decem’ et ‘denarius’, qui potest sumi sub eo quod est ‘quantus’,² quod ‘decem’ non, †quia secundum dictionem in omni praedicamento reperitur, ut <dicitur³> in primo Topicorum†, et hoc quod dico ‘quod’, sicut hoc quod dico ‘quicquid’, non solum distribuit inter ea quae significant quid sed inter ea quae dicunt⁴ quid, hac ratione: ‘quicquid’ non est nisi ‘quid’⁵ geminatum.

Sed dicendum quod ‘quicquid’ non est ‘quid’ geminatum per dictionem sed per significationem.

Et quod⁶ falsa sit dicta opinio probatio: secundum ipsam enim bene sequeretur ‘quod quis habuit et non habet, \hoc amisit; denarium habuit et non habet;/ ergo denarium amisit’; similiter ‘quiquid heri vidisti, hodie vides; heri vidisti albedinem; ergo etc.’. Et tamen patet quod non sequitur, et hoc patuit⁷ in primo libro.

Item, abstractum esse vel intelligi sine concreto est impossibile vel e converso; convertuntur ergo secundum essendi⁸ consequentiam; sed sub quocumque potest sumi unum convertibilium, et reliquum; ergo etc.

<178a36> Et quoniam⁹ dabit quis etc. Haec tertia pars habet duas. In prima ponit tres paralogismos in quibus commutatur ad aliquid in quid, cum suis solutionibus et solutionum declarationibus ipsis paralogismis adaptatis. In secunda, ibi <178b10> Solvunt enim etc. recitat duas falsas solutiones, et eas improbat per hoc quod dantem oppositum earum

¹ hic] *vel* haec V.

² quantus] *quamvis* V.

³ dicitur] *exempli causa supplevi*.

⁴ dicunt] dicit V.

⁵ quid V^{corr} *s.l.*] quod V, *quod exp. corrector*.

⁶ quod *ex* quid *correctum vel vice versa* V.

⁷ patuit V *p.c.*] potuit V *a.c.*

⁸ essendi] *iter*. V *a.c.*

⁹ quoniam] *quando* V.

contingit solvere orationes quas dicuntur solvere,¹ et dantem oppositum verae solutionis non contingit solvere.

§ Sed² est dubium quod dicit <178a39> ‘solum’ significare ad aliquid, quia quod est ad aliquid dicit comparationem ad aliud, et haec dictio ‘solum’ privat comparationem; quare non est ad aliquid.

Nisi \quod/ etsi haec dictio ‘solum’ privat comparationem unam, ponit tamen aliam, sicut se habet hoc ipsum ‘dissimile’ ad hoc quod dico ‘simile’ et ‘inaequale’ ad ‘aequale’.

Sed cum omne³ quod dicitur ad aliquid se habet ad aliquid, et nihil est ad quod se habet haec dictio, quare non erit ad aliquid.

Aut est aliquid ad quod se habet, cum significet idem huic orationi ‘non cum alio’, ut vult hic <178a39> Aristoteles, et hoc quod dico ‘alio’ ad aliud se habet, scimus enim quod est respectivum.

Item, quod est ad aliquid est unius generis; nihil quod se habet communiter ad omnia genera est unius generis; et sic, cum haec dictio ‘solum’ communiter se habet ad omnia genera, non erit ad aliquid.

Aut, quamvis extrema ei<u>s possint esse indifferenter in quolibet genere, tamen ista relatio sive comparatio inter extrema est unius generis. Extrema enim quorundam relativorum non necessario sunt in eodem genere cum ipsis; verbi gratia, extrema istorum relationum “idem” et “diversum” sunt in substantia, et harum “inaequale” et “aequale” in quantitate, et harum “simile” \et “dissimile”/ in qualitate.

§ Dubitatur de hoc quod dicit Aristoteles <178b18> quod dictionum solutio non est conveniens, quia dantem oppositum illius <non> contingit solvere. Eodem modo diceret cavillator[um] quod solutio Aristotelis possit improbari.

Aut solutio Aristotelis est manifestatio loci sophisticum applicati hiis orationibus, et ideo dato opposito suae solutionis non contingit solvere,

¹ solvere] et dantem oppositum earum contingit solvere *add. V a.c.*

² *Idem dubium iisdem rationibus et similibus solutionibus tractat* Robertus (Kilwardby?), *Comm. SE*, C: 332rB–vB.

³ omne] coe (= commune) *V.*

quia nisi¹ sit eorum, non manifestat causam defectus in oratione secundum potentiam loci sophisticæ.

<178b24> Amplius autem et heae etc. In quarta adaptat eam paralogismis in quibus commutatur quid in quale vel econverso.

<178b31> Et putas quod aliquis ambulat. In quinta adaptat eam paralogismo in quo commutatur quid in quando.

<178b33> neque quando² etc. In sexta adaptat eam paralogismo in quo commutatur quid in ubi.

<178b34> Et putas quod quis. In septima adaptat eam paralogismo in quo commutatur quid in quae, sive singulare in plurale, sive quid in quantum; singulare enim dicit hoc, et plurale haec ad modum discreti.

<178b36> ET QUONIAM EST QUIS TERTIUS HOMO

In secunda adaptat eam paralogismis in quibus commutatur una species unius generis in speciem aliam, sicut una suppositio in aliam; sunt enim suppositiones qualitates terminorum, quia ab eis denominantur termini. Et sunt hic duae partes. In prima ponit paralogismos in quorum uno commutatur quale quid, sicut omne nomen commune dicitur quale quid significare vel supponere, in hoc aliquid, sic: ‘Coriscus est³ tertius ab homine, et est homo, ergo est tertius a se’. Et est hic accidens, ut patuit in primo libro <5.166b32>; et consequens si credatur consequentia converti ab homine usque ad Coriscum, eo quod econverso tenet; <et> figura dictionis si credatur eadem suppositio eius quod est ‘homo’ et eius quod est ‘[homo] Coriscus’ eo quod similia sunt <secundum> dictionem.⁴

In⁵ alio commutatur quale quid, sicut illud quod est quid in veritate, <sed> adiunctum cum quali dicit quale quid, in hoc aliquid, ut Coriscus musicus in Coriscum.

¹ nisi] n cum a suprascripta pro n cum i suprascripta V.

² quando] qm̄ (= quoniam) V.

³ est] secundario insertum esse videtur; sequitur in V et expunctum.

⁴ dictionem] dictioni V.

⁵ In alio] continuatio est eius quod supra dixit in quorum uno.

<179a2> quare non est. In secunda ex nunc dictis concludit quod non contingit exponere quale quid primo modo dictum per aliquod sui singulare determinate, aliquo tamen modo, sc. indeterminate, contingit, ut si dicatur ‘Coriscus est tertius ab homine, ergo est tertius ab aliquo homine’. Aliter enim esset commune penitus praeter singularia, quod est contra Aristotelem; et hinc est quod particularis et indefinita dicuntur simpliciter converti.

Iam patet quod non sunt nisi duo modi paralogizandi iuxta hunc locum: unus quando res unius praedicamenti commutatur in rem alterius, et huius¹ modorum patet numerus in primo; alius quando species unius praedicamenti commutatur in speciem aliam, ut quantitas discreta in continuam vel econverso, et huius modorum numerus latet, quia huius species in infinitum possunt procedere <***> et ut una suppositio in aliam, et huius modorum numerus patebit consequenter. Et universaliter intelligendum quod iuxta hunc secundum modum peccatur quando creditur una species esse alia, vel species suum appellatum, vel quod aliquid <est> quod non est propter similitudinem eiusdem dictionis ad se.

§ Sed cum ex commutatione² suppositionis in aliam aliquando fiat locus iste et aliquando non, quaestio est quando sic contingit et quando non.

Dicendum quod cum variatur suppositio, aut secunda intelligitur in prima, et tunc non fit; aut non, et tunc fit.

Ad quod sciendum qualiter fit, dividatur suppositio in simplicem, personalem et mixtam.

Simplex est dupliciter: vel quando terminus communis stat pro nomine speciei, ut hic ‘homo est species’; vel pro universali significato termini communis, ut quando terminus communis praedicatur mediante hoc verbo ‘esse’ sine additione, ut ‘homo est animal’; vel etiam subicitur, ut ‘piscis natat in mari’; et neutra istarum intelligitur in altera.

Mixtus est quando terminus communis in sua ordinatione partim stat pro appellato et partim pro significato, ut hic ‘piper³ venditur hic et

¹ huius] h’ V; i addidit V^{corr}, quo huiusmodi effecit (similiter in duobus huius sequentibus): sed sive huiusmodi sive huius modi legitur, illud modi supervacuum est.

² commutatione] co\u/[i]tatoē V p.c.

³ piper – Romae] *Sophisma* 693 in Ebbesen & Goubier 2010: 2.385.

Romae': per ordinationem enim quam habet cum verbo stat pro appellato, quia cum dicitur 'piper venditur', hoc non est nisi quia aliquod eius appellatum [[eius]] venditur; per ordinationem enim quam habet cum extremis copulationis stat pro significato, quia nullum eius appellatum venditur hic et Romae simul et semel; et haec suppositio in nulla dictarum intelligitur nec econverso.

Personalis suppositio est quando terminus stat pro appellato vel appellatis. Et haec dividitur, quia quaedam est confusa et quaedam est indeterminata, quae est quando terminus communis non cogitur stare nisi pro uno solo, ut 'homo currit'; et quaedam est /46v/ discreta, quae est quando subicitur terminus discretus singulariter vel¹ pluraliter.

Item, indeterminata [[quae est]] suppositio dividitur in contractam et non contractam; in contractam ut cum dicitur 'homo albus currit', in non contractam ut cum dicitur 'homo currit', et in neutra istarum intelligitur signata, non enim sequitur 'homo albus currit' vel 'homo currit, ergo iste', sed econverso, et propterea in signata intelligitur utraque.

Item, nec suppositio contracta nec signata intelligitur in prima specie simplicis suppositionis, nec econverso; nec in secunda eius specie, sed econverso, quia 'homo', sive habeat signatam suppositionem sive indeterminatam, et hoc contractam vel non contractam, semper ponit universale significatum hominis, et non econverso.

Item, nulla istarum trium intelligitur in mixta nec econverso.

Confusa suppositio est quando terminus communis in sua ordinatione cogitur stare pro pluribus quam pro uno solo, sicut per pluralem numerum vel per distributionem.

Confusa per distributionem dividitur in confusam tantum et confusam et distributivam.² In confusa autem et distributiva intelligitur quaelibet³ praedicta suppositio personalis et non econverso; sequitur enim 'omnis homo currit, ergo⁴ iste homo currit' et <non> econverso.

¹ vel V^{corr} s.l.] et V, quod exp. corrector.

² distributivam] distributionem V.

³ quaelibet] quemlibet V.

⁴ ergo] et V.

In confusa etiam et distributiva intelligitur secunda species simplicis suppositionis, et non econverso; sequitur enim ‘omnis homo est animal, ergo homo est animal’, et non convertitur, sed nec prima species simplicis nec mixta intelligitur in confusa et distributiva.

Confusa tantum dividitur in confusam pro pluribus et confusam pro paucioribus, et¹ in prima istarum intelligitur secunda, et non econverso.

Et per hoc patet solutio huius ‘cuiuslibet contradictionis altera pars est vera, \omnis propositio est altera² pars contradictionis, ergo/ omnis propositio est vera’, quia in prima propositione li ‘altera pars’ habet confusam suppositionem tantum, et hoc pro partibus veris contradictionis, aliter enim non erit haec necessaria ‘cuiuslibet contradictionis altera pars est vera’; in minori autem supponit li ‘altera pars’ confuse tantum, et hoc pro pluribus, quia pro omnibus partibus contradictionis; et sic commutatur confusa suppositio tantum pro paucioribus in confusam suppositionem tantum pro pluribus, et haec secunda non intelligitur in prima.

Aliter †enim† dicitur quod hoc³ totum ‘altera pars est vera’ est maior extremitas; et hoc patet si fiat syllogismus in prima figura sic: ‘cuiuslibet contradictionis altera pars est vera, haec est contradictio, ergo istius contradictionis altera pars est vera’. Et quod in qualibet praedictarum suppositionum, excepta prima specie simplicis et mixta, intelligitur utraque istarum, sc. tam confusa tantum pro pluribus quam pro paucioribus, et non econverso. Sequitur enim ‘omnis homo videt omnem asinum, ergo omnis homo videt asinum’, et non convertitur. Sequitur etiam⁴ ‘omnis <homo> videt hunc asinum, ergo omnis homo videt asinum’, et non convertitur.

§ Sed iam sequitur dubitatio, quia si quod iam dictum est verum, tunc non sequitur ‘omnis homo est animal, ergo quoddam animal est homo’ eo quod in confusa tantum non intelligitur determinata.

Dicendum quod in confusa tantum intelligitur determinata respectu ordinationis quam habet terminus stans confuse tantum cum termino

¹ et V^{corr} s.l.] cum V, quod exp. corrector.

² supra altera eadem manu additum est vel alia.

³ hoc] iter. V.

⁴ etiam] enim V.

subiecto, si ab eo dematur distributio, sed non si maneat distributio, et ideo est peccatum secundum figuram dictionis ‘omnium oppositorum eadem est disciplina, ergo eadem est disciplina omnium oppositorum’, et hic non ‘ergo eadem est disciplina oppositorum’, quia haec ultima argumentatio tenet per naturam conversionis particularis affirmativae.

Sed contra. Videtur enim quod talis conversio non teneat, quia in universali significato non intelligitur aliquod eius appellatum. [[indeterminate]]

Dicendum quod in universali significato intelligitur eius appellatum indeterminate, quamvis non determinate, sicut dicit Aristoteles in Littera,¹ et ideo peccatur hic ‘omnis homo est animal, ergo hoc animal est homo’ et non hic ‘quoddam animal est homo’.

§ Sed iam sequitur maior difficultas ex praedictis. Videtur enim quod numquam fiet syllogismus in tertio tertiae sine figura dictionis, ut hic ‘quidam homo currit, omnis homo est animal, ergo quoddam animal currit’, quia commutatur determinata suppositio in confusam et distributivam, et haec secunda intelligitur in prima.

Dicendum quod suppositio non est proprietas termini in se, sed quam sortitur ex ordinatione sui cum alio, et ideo dicendum quod li ‘homo’ in propositione maiori supponit pro homine currente, et similiter iste terminus ‘animal’ in conclusione pro eodem supponit; ergo minor propositio non facit² ad hoc quod sequatur conclusio nisi in quantum attribuit eidem animal cui attribuebatur currere in maiore, hoc est homini³ currenti; et per hoc intelligitur secunda suppositio in prima. Et istud est concedendum.⁴

§ Quaeritur, cum fit processus a pluribus determinatis suppositionibus ad unam, an fiat peccatum. Et quod non videtur sic: esse multiplic[[it]]atum infert omnem partem multiplicantem se.⁵ Hoc patet per naturam totius integralis, et sic, ut videtur, plures determinatae uni confusae unam determinationem possunt inferre bene. Et si sit peccatum, quaeritur quod?

¹ *Quemnam locum in mente habuerit auctor mihi non liquet.*

² facit *haesitans scripsi] fere fr' V; <con>fert coniecit Gazziero.*

³ homini] \h/oi V.

⁴ concedendum] considendum V.

⁵ se V^{corr} s.l.] sed V, *exp. corrector.*

Et dicunt quod plures determinatae aequipollent uni confusae, et ideo respectu eiusdem procedendo a pluribus suppositionibus determinatis ad unam determinatam est ibi figura dictionis, ut si omnis homo videat se tantum, facta positione non sequitur ‘aliquis homo videt Socratem, aliquis videt Platonem, et sic de singulis; ergo aliquis homo videt hominem omnem’. ‘Omnis’ enim determinate supponens respectu omnium¹ singularium, respectu huius ‘aliquis homo’ videt omnem hominem’ aequipollet uni confusae tantum, et ideo, cum respectu universalis infer[ri]atur una determinata respectu eiusdem secundum rem, est commutatio eius quod est quale quid in hoc aliquid.

Mihi tamen videtur quod non contingit recte assignare figuram dictionis in tali argumento, cum proceditur a pluribus determinatis suppositionibus ad unam, sed est consequens proprie, eo quod convertitur consequentia †et non sit†. Haec enim est solutio Aristotelis paralogismorum secundum consequens, sc. quod videtur consequentia converti, cum non convertatur.

§ Et intellige quod in omni genere contingit esse paralogismum penes hunc modum figurae dictionis eo quod [[d]] in omni genere [[reperitur]] contingit reperire quale [et] quid et hoc aliquid.

§ Gratia huius figurae dictionis quaeratur² ratio istarum regularum ‘Signum universale \affirmativum confundit/ tantum sibi immediate adiunctum confuse et distributive etc.’ et ‘Signum universale negativum quicquid confundit, confundit confuse et distributive’.

Dicitur quod aliquid natum recipere aliquam dispositionem ei propriam, ipsam recipit secundum totam sui possibilitatem, quantum de se est, ut corpus calidum; sed signum universale est propria dispositio ipsius universalis; et ita universale recipiet signum secundum sui totam possibilitatem, nisi impediatur; et non est impedimentum quando additur immediate; quare, cum tota possibilitas universalis sit stare pro omni suo appellato, signum immediate sibi adiunctum faciet ipsum sic stare; et sic stare est stare confuse et distributive; per virtutem autem universalis affirmativae propositionis significatur quod terminus mediate adiunctus

¹ omnium – homo] huius aliquis homo omnium singularium respectu V; *litteris supra singulis verbis appictis quomodo ordo restituendus esset indicavit corrector.*

² *Eandem quaestionem de duabus regulis suppositionum tractat Robertus (Kilwardby?), Comm. SE, C 335rB-vA, P 62vB63rA.*

signo universali affirmati<v>o, sive ille terminus sit ex parte praedicati vel subiecti, conveniat secundum aliquem respectum termino cui immediate adiungitur ipsum signum; verbi gratia ‘cuiuslibet hominis asinus currit’, li ‘asinus’ [[currit]] secundum aliquem respectum convenit homini; quia ergo consequens potest convenire alicui, suo antecedente non conveniente eidem, et asinus est consequens ad quod\libet/ [[in]] eius appellatum, hinc est quod quamvis li ‘asinus’ hic [[est]] stet pro pluribus, ad nullum tamen illorum contingit descendere; et sic stare est stare confuse tantum. Istud idem patet in termino stante ex parte praedicati.

Ratio secundae potest esse quia in universali negativa negatur praedicatum a subiecto, et per consequens subiectum a praedicato, cum convertatur simpliciter et tam subiectum quam praedicatum est consequens ad eius appellatum, et negato consequente negatur quodlibet eius antecedens. Hinc est quod in universali negativa [quod] terminus tam ex parte subiecti quam praedicati confunditur confuse et distributive.

§ Quaeritur de diversa relatione quam multipliciter debeat facere. Et videtur quod aequivocationem, quia omnis multipliciter in dictione una quae eadem est secundum materiam et formam facit aequivocationem; sed multipliciter circa relationem differentem est huiusmodi; ergo facit aequivocationem. Minor patet, quia relativum manet idem cum diversimode refert.

Item, relativum sumit suum significatum finitum ab antecedente; ergo si diversa refert, diversa significat, et manet eadem dictio; ergo diversa relatio facit aequivocationem.

Item, Aristoteles in capitulo de apparenti solutione <175b21> dicit quod eadem est oratio ‘Coriscus est musicus – Coriscus non est musicus’ et ‘hic Coriscus musicus – hic¹ Coriscus non est musicus’, per hoc significando quod sicut in prima non est nisi apparens redargutio, similiter nec in secunda, pronomine faciente demonstrationem ad diversa; et eadem ratione relatione facta ad diversa facit aequivocationem.

Sed quod faciat amphiboliam videtur, quia multipliciter proveniens ex constructione eiusdem cum diversis facit amphiboliam; sed multipliciter ex diversa relatione proveniens est huiusmodi; ergo etc. Minor patet, quia

¹ hic] et hic V, *utrumque verbum exp. corrector.*

relativum construitur cum antecedente, et ita, si diversa refert, cum diversis construitur.

Quod autem faciat figuram dictionis videtur, quia diversitas suppositorum sub uno termino facit figuram dictionis, ut cum dicitur ‘Socrates est homo, Plato est homo, ergo Plato est Socrates’; sed relatio pronominalis facta ad diversa diversificat supposita. Quod patet, cum proprium sit pronominis \pro/ proprio nomine poni et certam significare personam, et ita, si referat, refert ratione eius quod est proprium; hoc autem est suppositum, et ita refert gratia suppositi; quando ergo ad diversa refertur, diversificat supposita; talis ergo diversa relatio facit figuram dictionis.

Et hoc concedunt quidam dicentes nominale referre relativum gratia significati primo, et pronominalis gratia suppositi; et ideo, ut dicunt, relatio nominalis facta ad diversa facit aequivocationem et relatio pronominalis facta ad diversa facit figuram dictionis.

Puto tamen quod si relativum referat diversa, ut hic ‘omne¹ aliud quam animal quod et Socrates sunt duo differt a Socrate’, vel unum gratia significationis differentis, quod erit aequivocatio eo quod tunc diversa significat. /47r/ Si autem referat aliquid gratia suppositionis differentis, puto quod tunc erit figura dictionis, ut hic ‘mulier² quae damnavit salvavit’; si [autem] li ‘quae’³ referat li ‘mulier’ secundum quod⁴ stat \personaliter, tunc est sensus “mulier damnavit et illa eadem salvavit”, quae falsa est; si autem referat li ‘mulier’ secundum quod stat/ pro universali⁵ significato, tunc est sensus “mulier damnavit et mulier salvavit’, quae vera est.

Probant tamen quidam quod diversa relatio facit compositionem et divisionem sic: Omnis multiplicitas in qua non sunt diversi sensus in actu mediante intellectu est potentialis; quod patet, quia in multiplicitate actuali sunt plures sensus in actu, sed non expliciti; sed est multiplicitas proveniens ex diversa relatione; ergo est potentialis. Minor patet per hoc:

¹ omne – Socrate] *Sophisma* 472 in Ebbesen & Goubier 2010: 2.220.

² mulier – salvavit] *Sophisma* 368 in Ebbesen & Goubier 2010: 2.167.

³ quae referat] q̄r̄e ferat (= quaerere ferat) V a.c.; *lineola inserta r̄e a q̄ separandum indicavit corrector.*

⁴ quod stat] constat V.

⁵ universali] i'ulli V; l *primum exp. corrector.*

non est enim relativi¹ significatum in actu inclinatum ad diversa, sed potentia, et per intellectum inclinantem deducitur de potentia [[et per intellectum]] ad actum. \Et/ [[ad]] hoc concedunt multi dicentes quod tunc dicitur oratio composita quando refert illud quod magis natum est referre vel secundum rem vel secundum modum loquendi et ordinationem.

Sed² quia diversus est modus pronuntiandi ubi est compositio et divisio, et idem est modus pronuntiandi cum dicitur ‘Socrates percutit asinum et ille currit’ sive fiat relatio al³ ‘asinum’ sive al ‘Socrates’ patet quod non est compositio.⁴

§ Quaeritur quod peccatum accidit cum distingitur quod relat<iv>um possit referre suum antecedens cum distributione vel sine.

Et dicunt quidam quod compositio et divisio, quia cum relativum refert suum antecedens cum distributione vel sine diversa est prolatio; si enim referat totum, tunc continue est pronuntiandum antecedens cum distributione; si autem referat sine, facienda est pun<c>tatio inter antecedens⁵ et distributionem ad significandum quod non⁶ refert totum, sic: ‘omnis . homo currit et ille disputat’.

Probabilius forte dicitur quod haec distinctio operatur multipliciter secundum figuram dictionis eo quod si relativum referat antecedens cum distributione vel sine, si referat sine distributione tunc habet determinatam suppositionem, si autem cum distributione tunc habet confusam[[s]] et distributivam, quae non intelligitur in determinata.

Et si obiciatur dicendo quod non accidit figura dictionis in una propositione sed in argumento, ut patet in omnibus paralogismis Aristotelis qui sunt secundum figuram dictionis, – dico quod hoc verum est. Multiplicitas tamen figurae dictionis reperitur in una propositione, sicut planum est in quolibet loco sophistico in dictione, sc. quod eius multipli-

¹ relativi] V^{corr} in mg.] relativum V.

² sed] et V.

³ al – al] al’ – al’ V; *sensus est ad li, sed videtur auctor formam Gallicam usurpavisse.*

⁴ compositio.] § et quia diversus est modus pronuntiandi ubi est compositio et divisio, et idem est modus pronuntiandi *add. et linea traducta del.* V.

⁵ antecedens] accidens V.

⁶ non refert] *ordinem invertit V, sed litteris b et a superscriptis restitutus est.*

citae reperitur aut in una sola dictione aut in propositione, fallacia autem sive deceptio semper assignanda est in argumento.

<23.179a11> Omnino autem in hiis. Tertio, ex dictis ab illo \loco/ <19.177a9> Eorum qui secundum aequivocationem concludit esse solvendum in paralogismis in dictione per oppositum illius significationis secundum quam est oratio paralogistica. Et exemplificat in omnibus locis in dictione, et primo in compositione et divisione. Cuius ratio est quia in hiis manifestior significatio opposita.

§ Sed contra. Secundum hoc non erit multiplex in dictione <***> verum est omnibus modis, quia verum vero non opponitur.†

Aut non sumitur hic ‘oppositum’ communiter ad diversitatem disparationis, unde nihil aliud¹ est solvere per oppositum quam concedere orationem in alia significatione ab ea secundum quam procedit opponens.

§ Item, si gravis accentus solvit acutum et econverso, fallit uterque eorum, quia nihil habet solutionem quod non fallit; et tunc erunt septem fallaciae in dictione.

Aut dicit gravem accentum solvere acutum vel econverso; sed si dicat opponens orationem secundum accentum acutum, erit solutio secundum gravem [[et converso]], sc. concedendo orationem opposito modo accentuando.

<24.179a26> AD ILLOS AUTEM QUI SUNT SECUNDUM ACCIDENS

Hic adaptat eam paralogismis extra dictionem, et primo paralogismis accidentis. Et sunt hic partes duae, quia primo docet veritatem suae solutionis. Et haec prima habet duas. In prima docet hic in universali dicens quod quia in quibusdam necesse est quod rei subiecta inest eius accidenti inesse vel econverso, in quibusdam non, ideo dicendum concorditer ad omnes non esse necessarium rei subiectae inesse quod accidenti inest vel econverso, manifestando qualiter diversificantur subiectum et accidens respectu tertii, quod est assignatum utrique. Et quia quod necessario inest

¹ aliud] *iter. V a.c.*

omni inest, et quod est huiusmodi non habet instantiam, patet veritas sui dicti, sc. cum sit instantia non est necessarium inesse.

<179a32> Sunt autem omnes etc. In secunda parte ponendo conclusiones plurium paralogismorum accidentis adaptat suam solutionem in speciali dicens non necessario verum [est] esse de subiecto in hiis omnibus quod est verum de accidente, quia solum in hiis subiectis et accidentibus quae sunt indifferentia et unum secundum substantiam videntur omnia eadem esse. Et quia in hiis quae solum sunt indifferentia inter se non est necesse omnia eadem inesse, patet quod non solum intelligit subiectum et accidens indifferentia inter se, sed respectu tertii, quod est utriusque assignatum.

§ Sed est dubitatio qualiter contingit scire haec tria esse indifferentia et unum secundum substantiam.

Et quia diversitas horum trium consistit in diversitate praedicationis in prima et secunda propositione, ideo considerandum si de subiecto primae propositionis sumpto pro uno subiecto cum reduplicatione praedicati secundae verum sit praedicatum primae propositionis, et tunc sunt indifferentia et unum, et est argumentatio necessaria; si non, est accidens.

Contra. ‘Socrates currit, Socrates est homo, ergo homo currit’ sequitur, et tamen haec est falsa ‘Socrates in eo quod homo currit’, sic enim necessario curreret omnis homo.

Aut haec est multiplex, sc. ‘Socrates in eo quod homo currit’ ex eo quod reduplicatio potest dicere reduplicationem habitudinis quae est inter curre<re> et hominem, et sic est falsa; aut eius¹ quae est inter Socratem currentem et hominem, et sic vera est.

Item, ‘omnis homo est homo, omnis homo est animal, ergo animal est homo’ bene sequitur, et tamen videtur haec nugatoria ‘omnis homo in quantum homo est animal’. Videtur enim ex hac sequi ‘omnis homo [[[h]]] omnis homo est animal’.

Aut non expressa distributione intelligitur per naturam reduplicationis, eo quod reduplicatio dicit causam praedicati claudi in subiecto; sed ipsa expressa non amplius intelligitur.

¹ eius *V p.c.*] eis *V a.c.*

De ista¹ etiam dictum est in primo libro² in parte.

§ Sed totum quod iam dictum est falsum videtur, quia cum sic arguitur ‘omne album currit, omne grammaticum est album, ergo grammaticum currit’, bene sequitur, et tamen haec est falsa ‘omne album in quantum album currit’.

Alii dicunt esse considerandum si de subiecto primae sumpto cum reduplicatione subiecti secundi verum sit praedicatum primae.

Alii aliter mutant subiectionem et praedicationem cum reduplicatione.

Sed contra omnes eadem est instantia, et universaliter quotiens fuerit argumentatio bona in terminis non convertibilibus vel non essentialibus, cuiusmodi essentialia sunt superius et inferius. In negativis autem latius patet instantia, et maxime in negativis secundae figurae.

Si autem dicatur quod regula non³ est sic intelligenda ut quando fuerit dicta propositio falsa erit fallacia accidentis, sed e converso, tunc nihil ad propositum.

Et praeter hoc, hic est fallacia accidentis ‘iste est animal, iste est homo, ergo iste est homo animal’, et tamen haec est vera ‘iste in quantum homo est animal’.

Potest dici quod si ambabus praemissis reductis in unam naturam, cuius subiectum est subiectum conclusionis, et totum residuum praedicatum, enthymematice sequitur conclusio, indifferentia secundum substantiam et unum sunt; si non, est fallacia accidentis. Verbi gratia, ‘iste canis qui est pater est tuus, ergo iste est tuus’ non sequitur, et ita est de aliis paralogismis accidentis. Item ‘omnis homo est album quod est currens, ergo omnis homo est currens’ bene sequitur, et ita de consimilibus est in quibus non est accidens.

§ Quaeritur an alicubi sit necessarium quae insunt accidenti inesse rei subiectae.

1.1 Et quod sic videtur manifeste innuere in Littera <179a27>.

¹ ista] istis *malim*.

² *Sc. in commentario ad 166b29sqq.*

³ non est] *inv. V, sed litteris b et a suprascriptis ordo restitutus est.*

1.2 Item, quaecumque sunt indivisibilia sive indivisa et eadem numero, quod convenit uni, et alteri; subiectum et accidens sunt huiusmodi, quia constituunt unum numero, quod est verissime unum; ergo quod dicitur de uno, et de altero.

1.3 Hoc videtur per istam regulam¹ ‘quando alterum de altero, quicquid etc.’,

1.4 et per istam² ‘quando primum [[regulam quam alterum]] de medio, et medium de postremo etc.’

3. Dicitur quod sicut in natura duplex est necessitas,³ sc. necessitas ex parte formae et necessitas ex parte materiae, eodem modo in arte; et loquendo de necessitate ex parte formae dicitur quod non necesse est dictum de accidente dici de re subiecta, illatio enim necessaria ex parte formae translata in quacumque materiam est necessaria, et huiusmodi illatio in aliqua materia non est necessaria; loquendo autem de necessitate ex parte materiae, aliquando dictum de accidente dicitur de subiecto.

Ad 1.1 Ad primum obiectum dicitur quod non innuit secundum veritatem quod quando[cum]que necesse sit ita esse, sed quod quibusdam videtur esse.

Ad 1.2 Ad secundum dicitur quod quamvis subiectum et accidens sint indifferentia secundum esse hoc modo quod accidens non potest esse praeter subiectum, tamen quoad essentiam sunt differentia, et quoad essentiam est talis definitio quod non est necesse quod dicitur de uno dici de alio.

Ad 1.3 Ad tertium patet responsio per hoc quod illa regula intelligenda est secundum superius et inferius in linea praedicamentali; et per hoc quod dicit “ut de subiecto” separatur fallacia accidentis.

¹ Arist., *Cat.* 3.1b10–15: “Quando alterum de altero praedicatur ut de subiecto, quaecumque de eo quod praedicatur dicuntur, omnia etiam de subiecto dicuntur, ut homo de quodam homine praedicatur, animal vero de homine, ergo et de quodam homine animal praedicabitur; quidam enim homo et homo est et animal.”

² Cf. Arist., *APr.* I.4.25b32–35, rec. Flor.: “Quando igitur termini tres sic se habent ad invicem ut et postremus in toto sit medio et medius in toto primo vel sit vel non sit, necesse est extremitatum esse syllogismum perfectum.” Cf. praeterea Robertus Kilwardby, *Notulae super librum Praedicamentorum*, lectio IV: “Primum dubitabile de primo principio: cum istud principium secundum substantiam, *Quando alterum* etc., determinatur in principio *Priorum* cum dicit Aristoteles “quando primum de medio et medium de postremo, necesse est primum dici de postremo”, et similiter est hic, quae ergo est differentia?”

³ [necessitas] necitas V, quod simul cum .f. (= scilicet) quod sequitur expunxit corrector.

Ad 1.4 Ad ultimum patet responsio eo quod in ipsa regula intelligendum est quod eodem modo accipiatur medium respectu extremorum; quod non contingit in fallacia accidentis.

§ Et intellige quod dicere quod non est necesse conclusionem sequi in fallacia accidentis est respondere solum, et postea sequitur solutio, quae est per divisionem ipsius medii, quam communiter significat per hoc quod dicit <179a31> “oportet proferre ut”, et postea specialiter manifestat dicens <179a39> “non est autem idem bono” etc.

§ Item, videtur quod propositio quam dicit, sc. quod in indifferentibus secundum substantiam solum necesse est dicta de praedicato de subiecto dici, sit¹ falsa ratione utriusque exponentis. Ratione primae sic: homo et animal rationale mortale sunt indifferentia secundum substantiam, et tamen haec est vera ‘animal est genus’, haec autem falsa ‘homo est genus’. Negativa autem² exponens videtur falsa, quia relativa differunt secundum substantiam, et tamen, si pater est, necessario filius est. Prima patet, quia relativum est ab alio, est³ enim relativum esse ad aliud se habere, et constat quod non nisi ad suum correlat<iv>um.

Dicendum, sicut prius tactum est, quod sumenda sunt indifferentia secundum substantiam, non solum indifferentia secundum se, sed respectu tertii. Unde cum accidit quod aliqua /47v/ sint inter se indifferentia et respectu tertii indifferentia, bene tenet illatio attribuendo uni quod alii attribuitur. Cum autem sint differentia in tertio, non tenet.

<179b7> Solvunt autem quidam. Secundo manifestat falsitatem solutionis aliorum. Et sunt hic partes tres. In prima <im>probat solutionem aliorum circa hanc orationem ‘Coriscus cognoscitur etc.’, quae era[n]t distinguendo conclusionem, quam improbat/ triplici ratione: tum quia haec non est solutio omnium paralogismorum accidentis; tum quia haec solutio non est manifestatio falsi syllogismi et propter quid falsus, cum

¹ sit] fit V.

² autem] etiam *malim*.

³ est – habere] Cf. Arist., *Cat.* 7.8a31–32 & 8a39–b1; *Top.* VI.4.142a28–29 & 8.146b3–4.

solam conclusionem recipi\a/t; tum quia non est ad propositum, quamvis in aliis terminis possit habere apparentem veritatem.

§ Sed videtur haec argumentatio necessaria ‘Coriscus cognoscitur, Coriscus est veniens, <ergo veniens> cognoscitur’, tum quia medium est hoc aliquid in tertia figura, tum quia oppositum conclusionis oppositum utriusque praemissae assumptâ alterâ infert,¹ tum quia impossibile est cognoscere Socratem² venientem nisi cognoscatur veniens.

Et quamvis hoc sit verum, quia tamen in maiore attribuitur cognosci Socrati ratione sui, et in conclusione ratione sui accidentis, et ad cognitionem Socratis secundum esse sui non³ sequitur cognitio Socratis secundum esse sui accidentis, ideo haec variatio medii causat accidens⁴ tam in dicto paralogismo quam in suo converso sumendo oppositum suae conclusionis. Nec habet locum propter talem variationem quod medium est hoc aliquid: quamvis enim non possit variari per diversa appellata, variatur tamen per diversa esse sive per diversos respectus.

<179b34> Similiter⁵ autem etc. In secunda parte falsam solutionem improbat circa paralogismum cuius est haec conclusio ‘raro pauca sunt pauca’, quae erat concedendo omnem numerum esse quod\ammodo paucum, per hoc quod haec solutio solam conclusionem et non vinculum argumentationis respicit.

§ Sed videtur quod non est inconueniens idem esse multum et paucum ad numerum sicut parvum et magnum ad magnitudinem; sed una et eadem magnitudo potest esse magna et parva; ergo idem potest esse multum et paucum diversis respectibus. Nec reprehendit Aristoteles sic respondentem nisi quia omittebant maiorem <pro>positionem⁶ in illatione.

¹ infert] uñ (= videtur) V.

² Socratem] *expectandum erat Coriscum, sed etiam in sequenti paragrapho Socrates locum Corisci occupat.*

³ non – sui] *iter.* V.

⁴ accidens] añs (= antecedens) V.

⁵ similiter] simul V.

⁶ positionem] *fere poēm vel poēm* V.

<179b38> Quidam autem etc. In tertia falsam solutionem quae erat per distinctionem huius praemissae ‘iste canis est tuus’ improbat per hoc quod omnis oratio cuius solutio est per distinctionem habet nomen vel orationem principaliter plura significantem. Et dicit “principaliter” ad excludendum illam dubietatem quae provenit ex truncatione sive ex multiplici causa veritatis, haec enim ‘iste canis est tuus’ non est multiplex, potest tamen habere multas causas veritatis, ut si sit tuus servus vel dominus vel t\|u/a ali<qu>a possessio. Et hoc confirmat <180a9> per hoc quod ‘hoc huius’ vel ‘horum’, ut ‘homo animalium’ non dicitur multipliciter, sed ut possessio; quando enim aliquid auferentes, i.e. truncatim, significamus, non propter hoc illa oratio est multiplex, quia aliquando per dimidium versus truncatum significamus totam historiam Troianam, qui tamen non est multiplex.

§ Sed contra. In secundo Topicorum¹ dicitur ‘hoc huius’ et ‘hoc horum’ dici multipliciter,² sc. vel ut finis per se vel per accidens, vel ut eius quod est ad finem per se vel per accidens, vel unius ut finis et alterius eius quod est ad finem.

Item, prius <176b4> dixit Aristoteles hominem esse animalium eo quod homo est animal, et non sequitur ‘si homo est animal, homo est possessio animalium’.

Item, constat quod genitivus aliquando construitur partitive et aliquando possessorie, et ita erit multiplicitas ex hac constructionis diversitate.

Aut hoc non sequitur, quia possessio et partitio communiter dicta ad partitionem et possessionem, finis vel eius quod est ad finem, non sunt diversa. Unde multiplicitas de qua dicit Aristoteles in secundo Topicorum est quod ‘hoc huius’ et ‘hoc horum’ multas, sc. dictas, potest habere causas veritatis.

¹ Arist., *Top.* II.3.110b33–37: “Esse autem et hoc huius vel non esse ex eisdem locis astruendum, ut disciplinam hanc huius aut ut finis aut ut eorum quae sunt ad finem aut ut eorum quae sunt secundum accidens, vel rursus non esse aliquid secundum nullum dictorum modorum.”

² multipliciter] ~~ml~~ r ml’ tipl’ r V.

§ Quaeritur de hoc quod dicit <179b39> “et si oratio fuerit multiplex oportet nomen vel orationem esse plurimum principaliter”, quia si sic, tunc omnis multiplicitas erit ex principali significatione.

Aut ‘principaliter’ uno modo idem est quod ‘simpliciter’, ut dicit in illa parte <25.180a23> Eos vero in eo quod principaliter; alio modo ex prima institutione ad significandum [alio modo] ‘principaliter’ multiplex [[modo]] dicitur quod non trahit sensum ex adiuncto.

§ Quaeritur de hoc quod dicit <180a6> quod accidit et tuum esse et natum, quia si sic, tunc in uno paralogismo duplex est accidens aut duo accidentia, cum tamen in paralogismo accidentis dicamus tantum tria, sc. accidens, res, subiecta \et/ assignatum.

Aut, cum dicit “accidit etc.”, sumitur ‘accidere’ pro ‘attribui’.

<25.180a23> EOS VERO QUI SUNT IN EO QUOD PRINCIPALITER

Secundo adaptat eam paralogismis secundum quid et simpliciter, et primo in universali, dicens quod solvendi sunt considerando conclusionem ad contradictionem. Et hoc intelligendum dupliciter secundum quod sunt duo genera paralogismorum iuxta hunc locum. In quibus enim est contradictio in conclusione considerandum conclusionem ad contradictionem quae est in praemissis, in qua, cum deficiat aliqua particula verae contradictionis, hoc manifestare est solvere. In quibus autem \est/ affirmatio et negatio simpliciter in conclusione, et in praemissis secundum quid, vel econverso, considerandum comparando contradictionem conclusionis ad praemissam, quae cum fuerint compossibiles eo quod non est de eodem affirmatio et negatio, hoc manifestare est solvere; simpliciter enim impossibilia contraria et contradictoria, sed affirmatio simpliciter et negatio secundum quid vel econverso, et utraque sumpta secundum quid, compossibilia sunt. Et hoc dicit esse considerandum ad contradictionem in conclusione.

§ Sed contra. Prius <6.168b12> dixit negationem secundum quid esse impossibilem affirmationi secundum quid.

Hoc verum est circa eosdem terminos, ut ‘albus dentes – non albus dentes’; falsum est autem circa diversos terminos, ut ‘albus pedem – non albus dentes’.

<179a32> Sunt autem huiusmodi etc. Secundo, ponendo multa genera paralogismorum adaptat eam eis in speciali. In quibus ergo exprimitur determinatio in prima facile est aptare suam solutionem; sed in quibus intelligitur de necessitate et non exprimitur, difficile est.

§ Quaeritur utrum universaliter ad determinationem improprie sequitur oppositum determinati. Et in determinationibus distrahentibus videtur hoc esse verum;¹ sequitur enim ‘est homo mortuus, ergo non est homo’. Sed ubi est determinatio deminuens tantum, dubium est an sequatur, ut hic ‘est albus pedem, ergo non est albus’; et videtur quod non, eo quod simul possunt stare ‘est albus pedem’ et ‘est² albus’

Dicitur quod cum dicitur ‘albus pedem’, [si]³ proprie dicitur,⁴ eo quod per hoc quod est ‘esse album pedem’ significatur albedinem eius esse in pede; sed de eo qui simpliciter est albus non dicitur proprie quod albedo eius consistit in pede, sed in ipso vel in partibus⁵ principalioribus, <ergo> adhuc bene sequitur, ut videtur, ‘est albus pedem, ergo non est albus’.

Et si dicatur quod ista [[non]] possunt simul stare, sc. ‘est albus pedem’ et ‘est albus’, dicitur quod non, sed [per] quod sit⁶ albus et quod habeat albedinem in pede. Plus autem significatur per istam ‘est albus pedem’ quam per aliam, quia cum dicitur ‘est albus pedem’ significatur quod huiusmodi⁷ albedo est in pede; de eo autem qui est albus non est dicere proprie quod sua albedo sit in pede, eo quod albedo in pede respectu totius subiecti est dicta secundum quid, etsi respectu pedis simpliciter accipiatur.

§ Item, quaeritur de hoc quod supponit universaliter quod oppositum conclusionis potest stare cum antecedente. Et videtur quod non, quia ista ‘non est albus’ non videtur posse stare cum hac ‘est albus pedem’, quia in hac ‘non est albus’ nega[[re]]tur albedinem huic inesse; ergo negatur

¹ verum] m(m (= manifestum) V.

² est hoc loco V^{corr} s.l.] post albus V, quod exp. corrector.

³ Aut si secludendum est aut lacunam latere credendum.

⁴ dicitur] vel dicatur add. V^{corr} s.l.

⁵ partibus] pluribus V.

⁶ sit] fit V.

⁷ huiusmodi] an huius scribendum?

omnem albedinem huic inesse; sed albedo in pede est albedo; ergo removetur albedo in pede; et ita praedicta duo non possunt simul stare.

Dicitur quod cum dico ‘non est albus’ non negatur quaelibet albedo sed illa quae affirmatur in hac ‘iste est albus’, haec autem est omnis albedo quae respectu huius subiecti est albedo simpliciter, et ideo, cum albedo in pede respectu huius subiecti non sit albedo simpliciter, quamvis respectu pedis sit simpliciter, non contingit descendere ad albedinem in pede. Et dico albedinem simpliciter respectu totius quae totum potest denominare.

§ De eo autem qui iurat se periurare est quaestio utrum bene iuret aut periuret. Si bene iurat, ergo iurat verum; sed non nisi hoc ‘se periurare’; quare verum est se periurare, et ita periurat; [[est]] ergo se periurare est verum; et iurat hoc; quare iurat verum, quare non periurat.

Et videtur per Aristotelem¹ quod qui sic iurat, nec bene iurat, periurat; non enim sequitur ‘secundum hoc bene² iurat, ergo bene iurat’.

§ Sed maior difficultas est de hoc [[de]] ‘ego dico falsum’ me incipiente sic loqui.

Quaeritur enim in principio an sit propositio an non.

1.1 Et quod sit propositio videtur, quia potest esse minor in syllogismo simpliciter, ergo est propositio simpliciter. Prima patet, cum sit hic syllogismus simpliciter ‘omnis dicens falsum mentitur, ego dico falsum, ergo ego mentior’. Consequentia patet, quia ex opposito conclusionis cum minori sequitur oppositum maioris.

1.2 Item, idem est in ore meo dicere ‘ego dico falsum’ et in ore tuo dicere ‘tu dicis falsum’; sed in ore tuo haec est simpliciter propositio ‘tu dicis falsum’; ergo in ore meo haec est simpliciter propositio, sc. ‘ego dico falsum’.

1.3 Item, propositio constituta ex simpliciter subicibili et simpliciter praedicabili est propositio simpliciter; sed haec est talis; ergo [[est]] etc.

¹ Arist., *SE* 25.180a34–b1: “Ergo contingit eundem simul bene iurare et periurare? [...] neque si bene iurat, hoc aut secundum hoc, necesse est et bene iurare; nam qui iurat periuraturum bene iurat periurans hoc solum, bene autem iurat non”.

² bene] illum V.

Probatio minoris: li ‘ego’ est pronomen demonstrativum; ergo simpliciter subicibile in singulari; et actus dicentis est apponibile; ergo etc.

2. Contra. Compositionis non est compositio, ergo compositionis non est ‘compositio’ praedicatum.

Ad 2. Dico quod hoc verum est de compositione per modum compositionis intellecta, sed compositio in hoc quod dico ‘<dico> falsum’ intelligitur per modum incomplexi. Probatio: sic intelligitur compositio in hoc quod dico ‘<dico> falsum’ sicut ‘falsum’ est praedicabile de ea, et hoc est per modum incomplexi, quia si dicam ‘homo est asinus est falsum’ nihil est dictu eo quod hoc quod dico ‘homo est asinus’ per modum complexi accipitur, sed <si> sic dicam ‘haec propositio ‘homo est asinus’ est falsa’, bene dicitur, quia per additionem eius quod est ‘haec <propositio>’/48r/ accipitur hoc quod dico ‘homo est asinus’ per modum incomplexi.

§ Sed ex hoc videtur, cum hic sit compositio per modum compositionis, sc. ‘ego dico’, quod ipsius non erit non compositio.

Aut hoc verbum dupliciter accipitur: vel sc. absolute, et tunc est hic compositio per modum compositionis sub hoc sensu “exerceo¹ dictionem”, et sic ipsius non est compositio cum alio, quia nihil est dictu[m] ‘exerceo dictionem falsum’ vel² ‘verum’ vel quodcumque aliud; vel transitive, et sic est dicta oratio [[et]] imperfecta et per modum incomplexi accepta, quia indiget aliquo in quod transeat, et hoc est †h<<...>> dico falsum† in proposito.

§ Item, compositio est aggregatio ex esse et ente; sed haec aggregatio nec est esse nec ens; ergo huius aggregationis cum alio non est <<com>>positio.

Aut quamvis haec aggregatio non sit vere ens, accipitur tamen ut ens, et sic accipitur ens cum dicitur ‘compositio est aggregatio ex esse et ente’. Et huius probatio est quia aliter non esse<<t>> hic compositio ‘chimaera est’ et sic de aliis consimilibus.

¹ exerceo] exercitio V; *item paullo infra.*

² vel verum] *lectio incertissima, quippe quia litterae plerumque in plica pergameni latent.*

§ Item, hominem dicere non est homo, deum dicere non est deus; ego falsum dicere non est falsum nec propositionem dicere propositio.

Aut non est simile, quia esse dei vel hominis non consistit in complexione, sed¹ esse falsi vel propositionis in complexione praedicati cum subiecto consistit.

§ Item si ‘falsum dicere’ esset propositio, eadem ratione ‘falsum dicere² dicere’, et iterum falsum dicere <dicere dicere>’, et sic in infinitum.

Dicendum quod hoc non est inconveniens, sc. in generatione enuntiationum, processus in infinitum, quia haec est possibilitas humani intellectus ut cum aliquid alicui composuerit, iterum³ eidem poterit aliquid componere.

§ Item, non potest aliquis videre se videre nisi aliquid aliud videat, nec audire se audire nisi aliud audiat; ergo eadem ratione nec dicere se dicere nisi aliud dicat; ergo, cum aliud non dicat, nec hoc dicit; ergo suum dictum nihil est.

Aut nec est simile, quia videre non est per se visibile, sed color vel lux; nec audire per se audibile, sed sonus; dicere autem se dicere per se dicibile est.

§ Sed contra. Dictio est actio, \et/ actio non potest esse sine ipsius materia; ergo dicere se dicere non est dicibile.

Aut dictio non est actio praeter materiam, et ita ratione suae materiae potest actioni subici et esse di[s]cibile.

§ Constante quod ‘ego dico falsum’ sit propositio quaeritur an respondendum sit me dicere verum vel falsum vel nihil.

Et quia si verum dico et me dicere falsum dico, ergo me dicere falsum est verum, patet quod non dico verum.

¹ sed – complexione] *iter. V a.c.*

² dicere] dici V.

³ iterum] infm V.

Item, quia intellectus compositionis prius accipit praedicatum quam componat, patet quod antequam fieret, haec compositio supponit li ‘falsum’ pro compositione alia ab hac, et sicut accipit sic componit.

Item, supponens simul est aut posterius supposito; sed falsum secundum quod hic stat, prius est hac totali compositione, cum sit eius pars integralis; ergo secundum quod hic stat pro falsitate huius compositionis non supponit.

Item, omne posterius supponit prius in eodem ordine, et non econverso, quia si sic, dicerentur prius et posterius ad convertentiam; sed hoc totum posterius est hac parte integrali, demonstrata quacumque, cum ab ea non convertitur consequentia; ergo li ‘falsum’ pro hac compositione non supponit.

Item, si pro ea supponeret et prius in ea intelligitur, ergo ipsa intelligetur antequam intelligitur.

Item, si compositio quaeritur¹ in eo quod est ‘falsum’, esset haec totalis compositio, et² li ‘falsum’ et quicquid est de eius intellectu es<se>t pars integralis huius compositionis; tunc idem esset pars integralis et totum integrale.

Item, sic dicendo ‘dico me dicere falsum’, ergo si illud ‘falsum’ supponat pro falso dicto a me, verum dico; omnis enim dicens se dicere hoc quod ipse dicit verum dicit; sed si dicendo me dicere falsum verum dico, tunc verum est me dicere falsum, et tunc non dico verum. Simul ergo dico verum et non dico verum, quod cum sit impossibile, impossibile est quod li ‘falsum’ supponat pro hoc falso; supponit ergo pro alio ab hoc, et tunc dico³ me dicere falsum aliud ab hoc; quod cum non dicam, falsum dico sic dicendo.

Item, si non dicerem falsum, cum verum non dicam sic dicendo, nihil dicerem; aut ergo nihil secundum vocem, et hoc est contra sensum; aut

¹ quaeritur] *vox suspecta*.

² et] *a correctore insertum esse videtur*.

³ dico me] *me dico V, sed litteris a supra dico et b supra me additis ordinem permutandum esse indicavit V^{corr}*.

secundum significationem, et tunc erunt¹ partes huius orationis non significativae.

Item, simpliciter salvatur actio cum accipiatur in sua susceptibili; sed actio dicendi recipitur hic in dicibili,² hoc enim ‘falsum dicere’ est dicibile;³ ergo in eo quod est ‘hoc falsum dicere’ simpliciter salvatur actio dicendi.

Et si dicat quod sic dicendo non nihil dico, sed nec verum nec falsum, – hoc non potest esse nisi oratio dicta a me nec sit vera nec falsa, aut, si sit, tamen dicendo⁴ eam nec dico verum nec falsum, et hoc erit tertium problema.

Ad oppositum. Si sic dic[en]do ‘dico falsum’, tunc me dicere falsum est verum, sed me dicere falsum dicitur a me, ergo quod dicitur a me est verum.

Aut ‘falsum’ in maiore supponit pro hoc falso, et in minore pro alio ab hoc, et ideo non sequitur conclusio. Et praeter hoc minor est multiplex secundum compositionem et divisionem; in sensu compositionis is est sensus “hoc dictum ‘me dicere falsum’ <dicitur> a me”, in sensu divisionis †est totum praedicatum†, sc. dicere falsum dici a me, ergo in hoc sensu sic debet concludi ‘ergo dicere falsum dici a me [et] est verum’.

§ Item, nullus dicens verum dicit falsum; ergo nullus dicens verum dicit se dicere falsum. Consequentia patet, quia si dicens verum diceret se dicere falsum, dice[n]s verum diceret falsum, quod est oppositum praemissae. \Similiter nullus dicens falsum dicit verum; ergo nullus dicens falsum dicit se dicere falsum, quia si [[s]] sic, dicens falsum verum diceret, quod est oppositum praemissae./

Non sequitur, quia dicens se dicere aliud falsum quam dicit, dicit se dicere falsum, et tamen non dicit verum. Et ex hoc patet solutio huius ‘si dicens se dicere falsum dicit falsum, falsum est se dicere falsum’; est enim secundum quid et simpliciter ex omissione huius determinationis ‘aliud ab

¹ erunt] eñ V.

² dicibili] divisibili V.

³ dicibile] disci^{le} V.

⁴ dicendo] ducendo V.

hoc' quae necessario intelligebatur in praemissa. Unde sic oportet inferre: 'ergo falsum est se dicere falsum aliud ab¹ hoc'.

§ Item, si quando dico 'ego dico falsum' dicerem 'ego dico aliquale', hoc esset negandum; ergo tam me dicere verum quam falsum similiter esset negandum. Probatio praemissae, quia haec est neganda 'ego dico aliud aliquale quam dico'.

Sed patet quod non sequitur 'non dico aliud aliquale quam dico', ergo non dico aliquale.

§ Constante quod sic dicens dicat falsum [[igitur]] quaeritur an oratio quam dicit sit vera vel falsa vel nulla.

Et quia dicens \eam/ dicit falsum, sicut ostensum est, sequitur ipsam esse falsam.

Et si dicat quod non, quia omni homine tacente vera est haec 'nullus homo loquitur', et tamen si aliquis eam dicit falsum, – patet quod quando dicit eam non est vera, et ita non est ex\em/plum hoc ad propositum.

Item, probatio dictae consequentiae: in Praedicamentis² "eo quod res est vel non est est oratio vera vel falsa", quia dicitur rem esse veram vel esse; ergo si falsum est rem esse, falsum est [[non]] dicere rem esse.

Item, in libro Perihermenias:³ "si res non est, mentitur, et econverso".

Item, in libro Priorum capitulo de reductione:⁴ "si verum est alicui albo inesse p[[l]]ulcrum verum est dicere alicui albo inesse pulchrum".

¹ ab] ob V.

² Arist., *Cat.* 5.4b8-10: "Eo enim quo res est vel non est, eo oratio vel vera vel falsa dicitur".

³ Arist., *Int.* 9.18a40–bb3: "Nam si verum est dicere quoniam album vel non album est, necesse est esse album vel non album, et, si est album vel non album, verum est vel affirmare vel negare; et, si non est, mentitur".

⁴ Arist., *APr.* I.41.49b18–19: "Si igitur alicui albo inest pulchrum, verum est dicere quoniam albo inest pulchrum".

Item, in secundo Topicorum:¹ “qui dicit unum quodammodo multa \dicit/ \eo quod ad quodlibet unum quodammodo multa/ sequuntur”; ergo propter dicere vel non² dicendo non perit consequentia rei ad significantem illam, ergo et dicendo et non dicendo erit oratio vera vel falsa eo quod es est vel non est.

Item, dicit Aristoteles in fine noni³ Metaphysicae:⁴ “non enim propter dicere te esse album vel non esse es albus \vel/ <non> es albus, sed propter te esse album vel non esse verus est dicens te esse album vel non esse”.

Item, si haec oratio non esset vera vel falsa, aut hoc esset propter defectum praedicati aut subiecti, quod esse non potest, quia tunc non erunt⁵ alicubi subicibilia et praedicabilia; aut quia unum distrahit alterum, et tunc qua ratione hic, et alibi; et tunc numquam esset oratio haec vera vel falsa ‘ego dico falsum’; quod falsum est, quia ex hoc \quod/ dico hominem esse asinum sequitur ‘ego dico falsum’, et ex falso non sequitur nisi verum vel falsum.

Item, cum dicitur sic ‘ego dico falsum’, constat quod aliqua vox auditur, et non non-significativa⁶ nec incomplexa, ergo significativa et complexa, ergo vera vel falsa, cum nec deficiat nomen nec verbum.

Item, oratio est indicativa quae est per se subiectum veri vel falsi; ergo, cum non sit vera, sequitur quod sit falsa.

Item, dicit Aristoteles:⁷ qui dicit se mentiri simpliciter mendax est; et non est simpliciter mendax nisi quia propositum simpliciter falsum proponit; ergo etc.

¹ Arist., *Top.* II.5.112a16–17: “omnis qui dixit quidlibet quodammodo multa dixit, eo quod plura sunt unicuique ex necessitate consequentia”.

² non] in V.

³ noni] novi V.

⁴ Arist., *Metaph.* IX.10.1051b6–9, *trl. media*: “Non enim propter nos existimare te verum album esse es albus, sed propter te esse album nos hoc dicentes verum dicimus.”

⁵ erunt] erit V.

⁶ non-significativa] fñ (= sine) significativa V.

⁷ Arist., *SE* 25.180b5–6: “Prohibet autem eundem nichil simpliciter quidem esse mendacem, quo autem verum vel aliquo”.

§ Constante quod haec propositio, sc. ‘ego dico falsum’ sit falsa, quaeritur an sequatur ‘dico hoc falsum, ergo dico falsum’.

Et videtur quod non, quia si dico hoc falsum, hoc est falsum; et hoc est ‘me dicere falsum’; ergo falsum est me dicere falsum; ergo non dico falsum.

Aut hoc non solum est me dicere falsum sed me dicere falsum aliud ab¹ hoc; ergo sic debet inferre: ‘ergo falsum est me dicere falsum aliud ab hoc’.

§ Item, si aliquis dicendo se² sedere sit falsus, sequitur quod non sedet; ergo si dicendo me dicere falsum dico falsum, sequitur quod non dico falsum.

Sed quia dicendo me dicere falsum sum falsus eo quod dico me dicere aliud falsum quam dico, patet quod sic oportet³ concludere: ‘ego non dico falsum aliud quam dico’.

§ Item, si dicendo hoc falsum dico falsum, ergo haec propositio ‘ego dico falsum’ \falsa/ est; ergo sua contradictoria est vera, sc ‘non dico falsum’; ergo a primo: si dico hoc falsum, non dico falsum.

Non sequitur, quia haec, sc. ‘non dico falsum’, non est eius contradictoria, sed haec ‘non dico falsum aliud ab hoc’. Et similis est responsio ad mille alia, si ad hanc conclusionem fuerint adducta.

§ Ad oppositum. ‘Falsum’ et ‘hoc vel aliud falsum’ convertuntur; sed si dico hoc falsum, \dico hoc/ vel aliud \falsum/; ergo si dico hoc falsum dico falsum. Probatio praemissae: hoc falsum aut est falsum, et tunc habeo propositum; aut non est falsum, et tunc convertitur ‘falsum’ cum eo quod est ‘falsum aliud /48v/ ab hoc’; et omnis disiunctiva est vera cuius altera pars est vera; ergo haec est vera ‘falsum et hoc vel aliud ab hoc convertuntur’.

Aut est multiplex secundum compositionem et divisionem. In sensu divisionis disiunctiva est vera pro altera parte, in sensu compositionis falsa est sub hoc sensu ‘quicquid est hoc vel aliud falsum est falsum, et

¹ ab V p.c.] ob V a.c.

² se] iter. V.

³ oportet] debet V.

econverso”, et ita, quamvis conclusio sit vera dictae rationis, tamen sophistica est.

§ Item, ad actum significatum per actum alterius speciei non sequitur ipsum exerceri, non enim sequitur ‘si dico me cantare, ergo canto’; sed ad actum significatum per actum eiusdem speciei necessario sequitur ipsum exerceri, sequitur enim ‘si canto me cantare, ergo canto’; sequitur ergo ‘si dico hoc, sc. me dicere falsum, ergo dico’, et cum¹ non nihil dico, nec verum dico, sequitur quod \dico/ falsum.

Item, nullum simpliciter dicibile² distrahit vel deminuit ‘dicere falsum’ nisi fuerit vox vel incomplexum; sed ‘me dicere falsum’ est simpliciter dicibile et nec vox³ nec incomplexum; ergo nec distrahit hoc quod est ‘dicere falsum; sequitur ergo ‘dico hoc falsum, sc. me dicere falsum, ergo dico falsum’.

Item, sequitur ‘dico hoc falsum, ergo hoc falsum dicitur a me’, et si hoc, ‘ergo falsum dicitur a me’, cum ad singularem sequitur sua indefinita; et sequitur ‘falsum dicitur a me, ergo ego dico falsum’, sequitur ergo a primo: ‘dico hoc falsum, ergo dico falsum’.

Et si dicatur quod non sequitur ‘hoc falsum dicitur a me, ergo falsum dicitur a me’ –

Contra. Haec est singularis ‘hoc falsum dicitur a me’, ergo habet aliquam indefinitam; sed, ut videtur, nullam nisi hanc ‘falsum dicitur a me’; sequitur ergo ‘hoc falsum dicitur a me, ergo falsum dicitur a me’.

Item, cum sic dicitur ‘nullum falsum dico’, hic negatur li ‘falsum’ pro quolibet falso confuse et distributive; sequitur ergo per locum a toto in quantitate ‘nullum falsum dico quod est me dicere falsum’. Vel concedetur quod hoc non est falsum, quod est contra praedicta.

†Quae† non est ergo maior difficultas in paralogismis secundum quid et simpliciter, ut videtur, qui vocantur insolubilia, quam in aliis, nisi quod in aliis exprimitur determinatio in praemissa, cum omissio in conclusione

¹ cum non] *haec duo verba partim plicâ pergameni occuluntur.*

² dicibile – dicibile] *disci^{le} – disci^{le} V.*

³ vox] *verum V.*

facit peccatum, et in hiis non exprimitur sed necessario de virtute sermonis ab intellectu componente intelligitur. Unde causa insolubilis est¹ talis intellectus cum virtute negationis expressa aut intellecta, nec forte sunt tres radices insolubilium, ut solet dici, sed omnia \quae/ sunt insolubilia a dicta radice procedunt; et ita forte verum est tam in lingua Gallica et Anglicana quam Latina.

Quia tamen quidam magnae auctoritatis praedictis non consentiunt, sed dicunt quod licet haec propositio sit falsa ‘ego dico falsum’, tamen dicentes eam non dicunt verum vel falsum, \quia nihil dicunt simpliciter sed quo; negant etiam hanc consequentiam ‘dico hoc falsum, ergo dico falsum’/ – licet quod dictum est aliquid probabilitatis habeat, tamen neutram partem assero, sed dicat quilibet quod sentiat.

§ Et quia maxima pars difficultatis huius sophismatis consistit circa hoc, sc., quod terminus communis non potest supponere pro toto cuius est pars, quaeratur utrum hoc sit verum vel non.

1. Et quod sit verum multae possunt induci rationes quae prius positae fuerunt circa secundum problema.

2. Quod autem possit supponere etc. plures etiam possunt induci rationes:

2.1 Prima talis: Homo prior est Socrate et pars eius integralis, et tamen supponit pro Socrate, ut cum dicitur ‘homo currit’ vel ‘homo est albus’.

Ad 2.1 Aut quia accidentia ad sensum demonstrabilia non insunt superioribus nisi mediantibus suis inferioribus², patet quod secundum quod supponit ‘homo’ pro Socrate aut simul aut posterius est Socrate.

2.2 Secunda talis: Omne enuntiabile est aliquale; omne enuntiabile esse aliquale est enuntiabile; ergo enuntiabile esse aliquale est aliquale’. Sumitur aut minor extremitas sub medio; ergo medium pro ipso supponit; et est eius pars; quare pars pro toto potest supponere.

¹ est talis V^{corr} s.l.] ista V, quod exp. corrector.

² inferioribus] interioribus V.

2.3 Tertia talis: In omni exclusiva vera, quando exclusio additur ad subiectum removet praedicatum ab omni non contento sub subiecto; sed constat quod est haec vera ‘tantum verum est verum’; ergo removetur praedicatum ab omni contento sub subiecto; sed istud ‘tantum verum est verum’ non continetur sub subiecto termino per hypothesim, quia pars non potest supponere pro toto cuius est pars; sequitur ergo ‘si tantum verum est verum, tantum verum esse verum non est verum’ quod est impossibile; ergo illud ex quo sequitur.

2.4 Quarta: Quandocumque duo praedicata synonyma praedicantur de uno et eodem subiecto, pro quo supponit unum, et aliud; et pro quo non supponit unum, nec reliquum; et pro quo potest unum supponere, et reliquum. Ponatur ergo quod aliquis incipiat sic loqui: ‘propositio est propositio existit’. Li ‘propositio’ in secunda propositione potest supponere pro [[eadem]] prima propositione; ergo per naturam iam dictam li ‘propositio’ in prima propositione potest supponere pro eadem; et est eius pars; ergo pars potest supponere etc.

2.5 Quinta ratio: Pro quocumque potest stare unum convertibilium, et reliquum; sed si aliquis incipiat sic loqui ‘propositio est enuntiativa dicitur’, \li/ ‘enuntiativa’ per positionem adversarii potest stare <pro> ‘propositio est’, quare li ‘propositio’ potest stare pro eadem, et sic pars pro toto potest supponere.

2.6 Sexta: Si pars non¹ potest supponere pro toto etc., tunc aliquo incipiente sic loqui ‘omnis propositio est’ idem esset dictu ac si diceretur ‘omnis propositio alia ab A \est/’ (sit A dicta propositio); erit ergo sensus illius propositionis “omnis propositio praeter A est”, quod est inconveniens, quia sic praeiacens et exceptiva \convertuntur/.

2.7 Item, cum dicitur ‘omnis propositio est vera’, haec est simpliciter propositio; quare sequitur quod si haec est vera, propositio est vera; sequitur ergo, addito signo, sic: ‘omnis propositio est vera, ergo haec’ demonstrata hac ‘omnis propositio est vera’; et sic li ‘propositio’ non supponit solum pro alia ab hac, sed etiam pro hac.

2.8 Octava talis: Hoc nomen ‘propositio’ quantum est de se est commune ad hoc appellatum propositionis, sc. ‘propositio est’ et ad

¹ non potest] *iter. V a.c.*

quodlibet aliud appellatum propositionis; sed cum dicitur ‘propositio est’ supponit pro alia ab hac, et non pro hac, ut dicunt; ergo li ‘propositio’ restringitur, et non nisi per praedicatum; praedicatum ergo potest restringere subiectum.

Ad 2.8 Contra. Restringens coartat subiectum et est dispositio aliqua subiecti disponens¹ ipsum subiectum ad acceptionem praedicati; ergo si praedicatum coartaret subiectum, esset praedicatum dispositio ad recipiendum se ipsum et prius se ipso – quae non sunt intelligibilia.

Ad 2.2 Ad secundam rationem dicendum: Cum dicit quod minor sumitur sub medio, verum est; et cum arguit “ergo potest supponere pro eo”, verum est, non tamen prout est eius pars, cum enim dicitur ‘omne enuntiabile est aliquale’ supponit \li/ ‘enuntiabile’ pro hoc ‘omne enuntiabile esse aliquale est enuntiabile’, nec tamen sequitur propter hoc quod li ‘enuntiabile’ in hac supponat pro hoc enuntiabili.

Ad 2.3 Ad tertiam dicendum: Cum dicit “tantum verum est verum”, sensus huius est “tantum verum aliud ab hoc est verum”, eo quod pars <non potest> supponere pro toto cuius est pars; sed constat quod bene sequitur ‘tantum aliud verum ab² hoc est verum, ergo hoc verum, sc. tantum verum esse verum, non est verum’ eo quod hic supponit li ‘verum’ pro hoc vero et in prima pro alio ab hoc; unde non est inconueniens quod concluditur.

Sed tunc ex hoc forte sequeretur quod huius\modi/ propositiones non essent verae ‘tantum verum est verum’ et huiusmodi.

Propterea dicatur melius quod, cum li ‘verum’ ex parte praedicati sit pars huius, non supponet pro toto, sicut nec ex parte subiecti; unde is est sensus: “tantum verum est verum, hoc est tantum verum aliud ab hoc”, et tunc bene sequitur ‘ergo hoc verum, sc. tantum verum esse verum, non est aliud ab hoc’.

Ad 2.4–5 Ad quartam et quintam dicendum quod cum dicit ‘propositio est’ li ‘<pro>positio’ in hac potest supponere pro hac ‘propositio existit’, nec tamen pro se ipsa. Similiter in hac propositione ‘propositio existit’ supponit li ‘propositio’ pro prima, non autem pro hac. [[tamen]] Dico tamen quod li ‘propositio’ de se potest supponere pro hac et pro omni alia; cum

¹ disponens V^{corr}] dispositionis V a.c.

² ab] ob V.

tamen ponitur in diversis propositionibus, eo quod pars non supponit etc., de necessitate habebit suppositum in una quod non in alia, et sic fiet contractio¹ quaedam; per quod autem fiat postea patebit.

Ad 2.6 Ad sextam dicendum quod cum supponat sequi ‘omnis propositio alia ab A est, ergo omnis propositio praeter A est’, patet quod non sequitur, sed est consequens.

Ad 2.7 Ad septimam dicendum quod bene sequitur ‘si haec est vera, sc. ‘omnis propositio est vera’, cum sit pro<po>positio, ergo propositio est vera’, et si addatur signum, de necessitate fiet distributio pro prima eo quod haec ‘propositio est vera’ fuit in potentia ut posset verificari pro ea, et signum universale reducit in actum etc. Nec tamen supponit pars pro toto, eo quod cum addatur signum non est eadem propositio primae, habet enim unum appellatum quod non habuit prima. Et est simile: si me incipiente loqui dicerem ‘ego dico falsum’, respondendum esset ‘falsum est’, ut prius ostensum est. Si autem interim² dicerem ‘ego dico falsum’, forte respondendum esset ‘verum est’ eo quod habet suppositum pro quo potest verificari, quod non habuit prima.

Ad 2.8 Ad ultimam dicendum quod ibi est contractio,³ non tamen per praedicatum,⁴ sed haec contractio provenit ex parte intellectus componentis. Eo enim quod subiectum prius accipitur ab intellectu componentis⁵ quam praedicatum, accipit intellectus componentis hoc subiectum ‘propositio’ antequam ei componat hoc praedicatum, sc. ‘est vera’; sed non accipit hoc subiectum ‘propositio’ prout supponit pro hac compositione, sc. ‘est vera’, eo quod haec compositio nondum facta est ab intellectu componentis; \accipit igitur de necessitate prout supponit pro alio ab hac,

¹ contractio] contio V, quod primo V^{corr} a supra lineam inter t et i addendo corrigere conatus est, deinde contractio in mg. scripsit.

² interim] vox suspecta; ulterius malim.

³ contractio] otractio V, i.e. o pro 9 (= con) scripsit librarius.

⁴ subiectum prius accipitur ab intellectu componente quam praedicatum accipit intellectus dicendum quod ibi est otractio non tamen per praedicatum add. V, sed totum expunctum est.

⁵ componentis] componente V, fort. recte. Quod si accipiatur, in sequentibus accipit intellectus componen[ti]s et facta est ab intellectu componente (pro componentis) scibendum erit.

et sicut/ accipit, sic componit; [[et ideo patet quod ex parte intellectus componentis accipit igitur de necessitate prout supponit]] et ideo patet quod ex parte intellectus componentis est quod li ‘propositio’ contrahitur ut supponat pro alia propositione ab hac cum dicitur ‘propositio est vera’.

<26.181a1> HIIS AUTEM QUI SECUNDUM DEFINITIONEM SUNT ETC.

Tertio adaptat eam paralogismis secundum ignorantiam elenchi, et primo in generali, dicens quod solvendi sunt comparando conclusionem ad contradictionem considerando si in conclusione sit affirmatio et negatio secundum et ad idem, similiter et in eodem tempore. Et adiungit quod si in principio interrogetur conclusio, ut ‘Utrum idem sit duplum et non duplum’, non fatendum est¹ hoc esse impossibile, sed nec dicendum est idem esse, ut ex hoc contingat fieri redargutionem.

<181a8> Sunt autem hae etc. Secundo, ponendo paralogismos adaptat eam in speciali.

§ Sed cum eodem modo solvat paralogismos secundum hunc modum et secundum quid et simpliciter, videntur hii loci non ponere in numerum, cum diversorum diversae sunt solutiones.

Aut diversificatur earum solutio quia in secundum quid et simpliciter fallacia solvitur comparando contradictionem conclusionis ad praemissam vel contradictionem quae est in conclusione ad contradictionem quae est in praemissa; in ista autem fallacia solvitur comparando contradictionem ad conclusionem diversificando inter ipsam per hoc quod in conclusione deficit aliqua particula formalis verae contradictionis; in hac enim /49r/ peccat locus iste specialiter quod videtur habere contradictionem in conclusione cum non habeat, sicut exponitur in primo huius.²

Item, ibi³ solvitur dividendo inter quo dictum et simpliciter dictum, hic vero⁴ dividendo inter contradictionem veram et apparentem.

¹ est V^{corr} s.l.] et V, quod exp. corrector.

² Vide commentarium nostri ad 5.167a21sq., supra.

³ Arist., SE 7.169b9–12: “In his vero quae sunt secundum diminutionem rationis et in his quae secundum quid et simpliciter in eo quod paene fallacia est; nam quasi nichil consignificat quid aut quo aut quomodo aut nunc universaliter concedimus.”

⁴ vero] pro V.

§ Item, cum iste locus sit locus extra dictionem, potius, ut videtur, deberet ipsum solvere per defectum syllogismi \quam/ contradictionis.

Dicitur quod in hoc loco est defectus syllogismi et contradictionis; sed defectus contradictionis est defectus syllogismi, ideo potius per defectum contradictionis quam syllogismi docet solvere.

§ Qualiter autem non est impossibile idem esse duplum \et non duplum/, et quare non sequitur ‘est non duplum, ergo non est duplum’ sicut sequitur ‘est non album, ergo non est album’, et alia quae possunt hic quaeri, discussa sunt in primo libro¹ et et in fine primi Priorum.²

<27.181a15> ILLOS AUTEM QUI SUNT etc.

Quarto adaptat eam paralogismis qui fiunt petendo id quod est in principio, et primo quando manifesta est petitio, dicens tunc esse solvendum per interemptionem.

Sed quaeritur cuius. Et dico quod nec praemissae nec conclusionis, sed probationis; est enim probatio ex prioribus et notioribus, et contra hoc specialiter peccat iste locus.

<181a17> Si autem lateat. Secundo adaptat eam quando latet petitio, docens tunc solvere insurgendo opponenti et imponendo ei quod non facit elementum eo quod petit quod est in principio, quia non concessit responde<n>s illud ex quo concludit ut uteretur eo opponens, sed ut ad ipsum vel eius oppositum disputaret.

¹ Vide commentarium nostri ad 5.167a21sq., supra.

² Vide Arist., *APr.* I.46.52a18–38.

<28.181a22> EOS QUI PER CONSEQUENS etc.

Quinto adaptat eam paralogismis secundum consequens, intendens quod solvendi sunt manifestando quod non tenet consequentia in ipsis sed sua conversa – et hoc intelligendum vel simpliciter vel probabiliter, sicut expositum est in primo huius.¹ Et ad huius declarationem distinguit duplicem consequentiam, sc. a positione antecedentis et a destructione consequentis, iuxta quas sumuntur duae consequentiae falsae, sc. earum conversae, super quas fundantur paralogismi iuxta hunc locum. Quod exemplificat ibi <181a27> Secundum quod Melissi etc.

§ Sed quaeritur quare omittit tertium genus consequentiae, qua sc. sequitur convertibile ex suo convertibili.

Hoc est quia iuxta hanc consequentiam non sumitur aliqua consequentia falsa super quam possit fundari paralogismus iuxta hunc locum.

§ Item, quod dicit duplicem esse consequentiam, hoc intelligendum est, sc. secundum quod una est affirmativa et altera negativa, quia respiciendo antecedens et consequens tantum est una consequentia vera, sc. a positione antecedentis, sicut exponitur in primo.²

§ Quaeritur, cum consequens sit pars [aut est pars] accidentis,³ quare non simul determinat solutionem earum. In primo enim libro, in illo capitulo <6.168a17> Aut ergo sic dividendum simul coniunxit accidens⁴ et consequens; ergo, ut videtur, deberet hic, cum solutio sit defectus manifestatio.

Dicitur quod divisim tractat hic de hiis ne, si coniunctim determinasset, minus esset utraque solutio manifesta. Et alia ratione: quia quamvis secundum defectum se habeat consequens ad accidens sicut pars, tamen manifestatio defectus hinc inde diversa est et distincta. Et praeter hoc, quamvis ratione generalis defectus in consequente debeat cum accidente coniungi, ratione tamen specialis defectus distinguuntur.

¹ *Vide commentarium nostri ad 5.167b1.*

² *Vide commentarium nostri ad 5.167b1, versus finem.*

³ accidentis] antecedentis V.

⁴ accidens] antecedens V.

<29.181a31> QUI AUTEM IN EO \QUOD/ etc.

Sexto adaptat eam [in] paralogismis secundum non causam ut causam, intendens quod solvi habent manifestando quod hypothese ablata vel remota nihil minus sequitur impossibile, et quod non dedit eam respondens ut solum videretur esse causa, sed ut esset causa, cum tamen opponens non sic usus est ea.

§ Sed cum solutio sit manifestatio falsi syllogismi, et propter quid est falsus, et haec solutio solum manifestat propter quid non est syllogismus falsus, erit haec solutio nulla.

Item, nulla solutio concedit ea ex quibus sequitur impossibile; sed haec est talis; ergo etc.

Aut in hiis paralogismis duplex est consequentia, sc. una qua¹ concluditur impossibile, et haec, quia vera est, solutionem non habet; alia qua² revertitur ab impossibili concluso ad hypothese interimendam,³ et hanc, quia falsum assumit, docet Aristoteles solvere manifestando quod⁴ hypothese[[s]] ex qua dicit impossibile sequi apposita vel remota nihil minus sequitur impossibile. Et ita patet propter quid est syllogismus falsus. Patet etiam quod haec solutio est per interemptionem illius propositionis qua dicit opponens ex hypothese sequi impossibile con[[s]]clusum.

§ Dubitatur, cum appellat has orationes syllogismos “in eo quod additur aliquid”, ex hoc videtur quod syllogismus ubi accipitur propositio praeter necessaria ad declarationem maioris vel minoris sit huiusmodi oratio.

Nisi quod ‘additum’ dicitur illud quod non confert nec secundum esse nec secundum bene esse ad argumentum, hoc autem modo solum non causa dicitur esse addita.

¹ qua] *vel* quo V; *s.l.* d V^{corr} *addidit ut quod efficeret.*

² qua] que V; *sed e in a mutavit* V^{corr}.

³ interimendam] interamendam V *a.c.*

⁴ quod] pro V.

<30.181a36> AD EOS AUTEM QUI PLURES

Ultimo adaptat eam paralogismis \secundum/ plures interrogationes ut unam, primo intendens quod solvendi sunt dividendo inter propositionem unam et plures, manifestando quod non syllogizant eo quod non sunt ex propositionibus quae unae sunt. Et addit quod sicut in aequivocis, quando omni sensu vera vel omni sensu est propositio falsa, non fit redargutio unica data responsione, similiter nec in hiis quando sic se habuerit propositio plures; si autem uno modo vera et alio modo falsa, data [[est]] una responsione contingit fieri redargutionem. Et hoc manifestat per exemplum ibi <181b9> Ut in his orationibus etc.

§ Sed contra istud videtur quod in principio secundi¹ dixit nullo modo esse[[t]] omittendum dividere, sive fuerit propositio omni sensu falsa sive uno modo vera et alio modo falsa.

Et hoc verum est ad effugiendum tam apparentem quam veram redargutionem. Quod autem hic dicit intelligendum est ad effugiendum veram redargutionem tantum.

<181b19> Cadunt ergo etc. Secundo dicit quod orationes secundum hunc locum cadunt[ur] in alias solutiones a dicta, quia tam ‘ambo’ quam ‘omnia’ plura significat; quasi dicat “propositis multis et quae\s/ito de duobus vel omnibus, [a]ut ‘Omnia² sunt bona vel †aliqua alia†?”, potest hic esse principium decipiendi quia haec interrogatio plures videtur una, et tunc habet solvi dicto modo, vel ex hoc quod ‘ambo’ et ‘omnia’, quia vox est una, videntur unum significare, <et> tunc habet solvi solutione³ orationum multiplicium secundum aequivocationem”.

§ Sed quaeritur quae sunt illa plura quae significantur per has dictiones.

Et quia in VI° Topicorum⁴ vult Aristoteles quod haec dictio ‘ambo’ tenetur collective ita quod non distributive, cum dicit “ambo habent

¹ Arist., *SE* 17.176a4–6: “manifestum quoniam nulli eorum quae aequivoca sunt convenit respondere simpliciter; nec si de omnibus verum sit, ut volunt quidam.”

² *Exemplum ex Arist.*, *SE* 5.168a7-8 Aut rursum, quorum haec quidem sunt bona illa autem non bona, omnia bona aut non bona?

³ solutione et **V^{corr}**] sol’om (= solutionem) et **V**; *corrector m in ne mutato et exp.*

⁴ Arist., *Top.* VI.13, 150a1–7: “Considerandum autem et si qui alicuius diffinitionem assignavit haec aut quod ex his aut hoc cum illo diffinivit. Nam si haec, accidet ambobus

iustitiam¹ et neuter”, hic autem dividit inter ambo<bus> inesse et neutri \sicut inter utrique et neutri,/ patet quod haec pluralitas est quod ‘ambo’ potest teneri collective vel distributive; et similiter intelligatur de hac dictione ‘omnia’.

§ Sed quaeritur qualiter potest haec propositio ‘ambo sunt bona’ penes hoc diversa significare. Et videtur quod non, quia aut est utrumque bonum de se aut non, et tunc ipsis coniunctis non fient bona sed unum bonum.

Aut possunt coniungi duobus modis, aut sc. ut <utrumque> in conjunctione obtineat partem boni, aut ita quod mutua actione et passione obtineat utrumque in communitate² speciem et operationem boni.

§ Item, haec propositio secundum Priscianum,³ sc. ‘ista sunt sibi aequalia’ duas potest habere causas veritatis secundum quod hoc pronomen ‘sibi’ potest terminum⁴ recipere sub hoc sensu “hoc est aequale hic et illud est aequale illi” vel transitive sub hoc sensu “hoc est aequale illi et illud est aequale huic”, et sic patet veritas huius verbi Cadunt ergo etc.

§ Iam patet quod falsum supponit quaestio quaerens quare non dat Aristoteles unam⁵ solutionem generalem paralogismorum extra dictionem. In hiis enim omnibus, sicut in illis in dictione, solvendum est per oppositum. Verbi gratia, cum ostenderit quis similiter accidenti inesse quod rei subiectae inest, solvendum est manifestando quod non necesse est similiter inesse.

§ Quaeritur [[quare]] an differens sit solutio ad interrogata plura et ad interrogationem quae est multiplex. Et quia idem est interrogare plura et interrogationem multiplicem, debet ad haec similiter responderi;⁶ ad mul-

et neutro inesse, ut si iustitiam temperantiam et fortitudinem diffinierit; nam si sint duo, uterque autem alterum habeat, utrique iusti erunt et neuter, eo quod ambo quidem habent iustitiam, uterque autem non habet.”

¹ iustitiam] vineam V.

² communitate] commutatione V.

³ *Nihil tale apud Priscianum invenitur.*

⁴ terminum] tuū V.

⁵ unam V^{corr} s.l.] omnia V, quod exp. corrector.

⁶ responderi] respondere V.

tiplicem autem respondetur per distinctionem; quare ad plura respondendum per distinctionem.

Dicitur quod haec¹ est differentia quia in multiplicibus uno interrogantur plura, et per interrogationes plures interrogantur plura pluribus, et propterea post distinctionem multiplicis respondendum similiter ad multiplex et ad interrogata plura, sed quantum ad responsionem quae est multiplicis distinctio non respondendum ad haec similiter.

<31.181b25> IN ILLIS AUTEM QUAE DEDUCUNT

In hoc secundo capitulo tertii capituli huius secundi adaptat rectam solutionem paralogismis ducentibus ad nugationem. Et sunt hic tres partes. In prima docet prohibere nugationem in terminis per se ad aliquid dictis per hoc quod non concedendum est aliquem huiusmodi terminum idem significare per se prolatum et in oratione cum suo correlativo ordinatum, quia secundo modo non dat intelligere suum correlativum, primo modo autem dat. Et hoc probat quasi per locum a minori per hoc quod decem² in uno minus decem intelliguntur et facere in non facere, et universaliter in negatione affirmatio. Dicit tamen quod dicens negationem non dicit affirmationem.

§ Sed contra. Qui dicit unum, per consequens dicit multa, eo quod in unoquoque quodammodo multa intelliguntur; ergo qui dicit negationem dicit omne illud quod in ipsa intelligitur; ergo aut dicit affirmationem aut affirmatio non intelligitur in ipsa.

Item, oppositum non intelligitur in suo opposito; ergo in negatione non intelligitur sua affirmatio.

Non sequitur, quia affirmatio secundum quod intelligitur in negatione non est eius oppositum, quia nec est veri nec falsi significativa, eo quod secundum quod intelligitur solum in potentia est, quia solum pars integralis materialis est negationis; et hoc modo non³ negat affirmationem intelligi

¹ haec] *fortasse* hic scribendum.

² decem] decē (= decem) *V p.c.*; doc'e (= docere) *V a.c.*

³ non negat] *Obscurius dixit auctor, cum tantum primam partem dicti Aristotelis rettulisset, i.e.* "Nam et decem in uno minus decem et facere in non facere, et omnino in

in negatione, sed secundum quod utraque est completa¹ in specie sua et veri falsive significativa.

§ Item, decem uno minus et novem convertuntur; sed in novem non intelliguntur decem; ergo nec in uno minus decem.

Non sequitur, quia quamvis convertantur secundum modum, non tamen secundum modum respectus, quia ‘decem’ in ‘uno minus <decem>’ respectum habet ad decem, ‘novem’ autem non.

<181b34> Neque in specie scientia. In secunda parte docet prohibere nugationem in terminis ad aliquid dictis, non in se, sed in suo genere, eodem modo penitus quo prius.

§ Et est quaestio an /49v/ iste modus sit per divisionem aut per interemptionem.

Et quia haec solutio est negando terminum respect<iv>um idem significare per se et in oratione <<positum, di>>videndo inter significationem termini per se respectivi² et in oratione positi, patet quod haec solutio est tam per divisionem quam per interemptionem.

<181b35> In hiis autem per quae. In tertia parte docet prohibere nugationem in terminis respectivis, cuiusmodi sunt nomina per se passionum, eodem modo quo prius, addendo quod non est concedendum³ subiectum praedicari in nominati<v>o casu de sua per se passione, ut dicatur ‘sim\um/ est⁴ nasus’.

§ Sed contra. Indefinita et affirmativa convertitur simpliciter; ergo si nasus est simus, simum est nasus.

Hoc verum est. Unde non intelligit Aristoteles <quod> falsum esset subiectum dici de passione, sed ipsum praedicari de passione; nulla enim

negatione dictio”, *non autem secundam quae est* “non tamen si quis dicit hoc non esse album, dicit idem album esse”.

¹ completa] complecta V a.c.

² respectivi V p.c.] respectum V a.c., ut videtur.

³ concedendum] vox partim illegibilis, sed certe con in principio et dum in fine habet.

⁴ est] esse V.

est praedicatio, sed dictio, cum illud subicitur quod natum est inhaerere, et inhaeret quod natum est substare.

§ Quaeritur de hoc quod dicit <181a2> quod nihil differt nasus simus et nasus cavus. Contrarium videtur per quandam considerationem VII Topicorum,¹ quia si sunt idem, tunc ablato eodem \ab/ utroque adhuc erunt² eadem; quare cavum et simum eadem; et sic, sicut crus est cavum. et crus erit simum; quod est inconveniens.

Dicitur quod non sunt idem, sicut probat ratio. Dicit tamen in Littera quod non differunt quia convertuntur, et manifestum est multa converti quae non sunt idem.

§ Et intellige quod in nomine per se passionis intelligitur subiectum in ratione subiecti et in ratione causae,³ et ideo expresso subiecto per modum subiecti adhuc iterum potest exponi per modum causae, et ideo per genitivum et non per nominativum. Unde ‘nasus [[est]] simus’ non debet exponi per nominativum.

<32.182a7> DE SOLOECISMIS AUTEM SECUNDUM QUID

In hoc tertio capitulo eiusdem capituli adaptat eam orationibus soloecisticis. Et sunt hic partes tres. In prima adaptat eam orationibus in quibus commutatur nominativus in accusativum, et primo ponit ipsam orationem sic: ‘quod dicis esse, hoc est vere; dicis lapidem esse; ergo lapidem est vere’.

<182a12> Aut dicere etc. Secundo solvit ipsam per hoc quod dicere ipsum⁴ non est dicere aliquid in nominativo casu sed in accusativo.

§ Sed quaeritur qualiter haec solutio dissolvit vinculum dictae orationis.

¹ Arist., *Top.* VII.2.152b10–16: “Amplius ex appositione, si idem ad utrumque appositum non facit totum idem. Aut si eodem ab utroque ablato quod relinquitur est alterum, ut si duplum dimidii et multiplex dimidii idem dixit esse. Ablato enim ab utroque dimidio reliqua idem oporteret significare; nam duplum et multiplex non eadem signifant.”

² erunt] eī (= erit) V.

³ causae V^{corr} s.l.] esse V, *quod exp. corrector.*

⁴ ipsum] *fort. lapidem scribendum (cf. textum Aristotelis 182a10–11.)*

Et dico quod per hanc solutionem significat Aristoteles maiorem esse distinguendam, et postea in ipsa argumentatione commutationem casus esse assignandam; est enim maior multiplex secundum aequivocationem ex eo quod haec dictio ‘hoc’ potest esse accusativi casus, et tunc est ipsa interimenda eo quod non est Romana (et hoc est quod ipse dicit post <182a13> “si ergo aliquis dicat ‘Putasne quem vere dicis esse hunc’, non videtur Romane loqui”), aut nominativi casus, et tunc est ipsa danda, et non sequitur ex ea ‘lapidem vere est’, sed commutatur nominativus in accusativum.

Et quia semper ducitur ad soloecismum mediante aliqua dictione in praemissa quae sub eadem voce confundit diversas consignificationes, quarum variatio facit soloecismum, patet quod iste modus solvendi est generalis ad omnes huiusmodi orationes.

§ Sed quia data praemissa eo modo quo[d] danda est †quae† est necesse conclusionem syllogisticam sequi, ut ipse dicit,¹ patet quod est ibi aliquis locus sophisticus in dictione vel extra. Quaeritur ergo quis sit ille.

Et quia nominativus² significat substantiam per modum recti, obliquus³ autem significat substantiam ad <aliud> obliquatam, ut ad substantiam vel actum, patet quod commutando nominativum in obliquum commutatur⁴ quid in ad aliquid, et commutando obliquum in obliquum commutatur unus modus ad aliquid in alium modum. Et similiter est de commutatione personae in personam: prima⁵ enim non est comparata, sed tam secunda quam tertia.

§ Iam patet quod solutio huiusmodi orationum est per divisionem quae est multiplicis distinctio.

<182a34> Putas scis hoc etc. In parte secunda adaptat eam orationibus in quibus commutatur accusativus in nominativum.

¹ *Ad quem locum referamur mihi non liquet.*

² nominativus] nats V.

³ obliquus] obqius vel olqius V p.c.; incertum quid a.c.

⁴ commutatur quid] comitatur quod V.

⁵ prima – comparata – secunda – tertia] primum – comparatum – secundum – tertium V.

§ Sed cum omnis oratio solubilis habeat conclusionem veram vel falsam, ut significatur in capitulo de generali solutione,¹ et huiusmodi orationum conclusiones neque sunt verae neque falsae, eo quod sunt incongruae, ergo huiusmodi orationes non habebunt solutiones.

Aut ‘falsum’ dupliciter dicitur, vel sc. in quantum <***> rebus et intellectibus, vel quia falso sequitur ex praemissis; et communiter ad utrumque falsum accipitur ‘falsum’ in dicto capitulo.

<182a38> Putasne cuius etc. In tertia parte adaptat eam orationibus in quibus commutatur obliquus in obliquum, sicut accusativus in genitivum.

§ Sed quaeritur quare potius incidit peccatum ex commutatione obliqui in obliquum quam recti in rectum.

Hoc est quia rectus casus uno modo se habet, sc. per modum per se stantis, et iste modus non dividitur in alios modos. Obliquorum autem alius significat substantiam obliquatam ad aliam substantiam, et hoc in ratione termini vel principii, alius autem substantiam obliquatam ad actum, eodem modo dupliciter; et adhuc in ratione termini dupliciter: vel sc. termini actus significati vel termini actus exerciti.

§ De peccato² autem quod accidit in orationibus soloecisticis dicunt quidam quod similis est commutatio in hiis sicut in orationibus figurae dictionis, sed alio modo et alio, quia causa non existentiae in figura dictionis est ex parte rei, hic autem ex parte vocis est, sicut dixit Aristoteles in capitulo de solutione in primo³ quod quemadmodum accidit inconueniens in paralogismis figurae dictionis in rebus, similiter in hiis accidit soloecismus in nominibus, et sic, cum causae non existentiae sive defectus debeantur solutioni, et diversa est causa non existentiae in hiis et in illis, diversa erit solutio.

¹ Cf. Arist., *SE* 18.176b37-38: “syllogizatarum orationum hae quidem veram illae autem falsam habent conclusionem”.

² peccato] *lectio incerta*.

³ Arist., *SE* 14. 174a5–8: “Et quodam modo similis est in his soloecismus elenchis qui dicuntur secundum quod non similia similiter. Nam quemadmodum illis in rebus, sic his in nominibus accidit soloecismum facere”.

<33.182b6> OPORTET AUTEM INTELLIGERE

Determinato de solutione vera et apparente in hoc tertio capitulo comparat orationes solubiles ad invicem secundum difficultatem et facilitatem solvendi. Et sunt hic duae partes. In prima considerando orationem solubilem in se probat unam conclusionem duabus¹ rationibus. Prima est: omnis oratio quae aliis videtur extra dictionem et aliis in dictione est difficilis ad solvendum eo quod tunc dubitatur quae solutio sit ei applicanda; sed secundum unumquemque locum sunt quaedam huiusmodi orationes, eo quod illa oratio quae in una materia videtur esse secundum \aequivocationem translata ad aliam materiam videtur esse secundum accidens vel secundum/ alium locum, vel econverso; ergo secundum unumquemque² locum sophisticum sunt quaedam orationes difficiles ad solvendum. Et in hoc quod dicit quasdam esse difficiles relinquit quasdam non esse difficiles secundum unumquemque locum.

<182b13> Quemadmodum igitur etc. Secunda ratio \est: omnis oratio/ circa cuius solutionem diversifica<n>tur inter se sapientes difficilis est ad solvendum, quia diversificatio sapientum circa rem signum est magnae³ difficultatis illius rei, sicut dicitur in libro De differentia spiritus et animae;⁴ sed secundum unumquemque locum sophisticum quaedam sunt huiusmodi orationes; et hoc declarat per inductionem exemplificando in aequivocatione quasdam esse faciles et quasdam dicto modo difficiles, dicens similiter esse in aliis locis sophisticis; ergo secundum unumquemque locum quaedam orationes sunt difficiles et faciles ad solvendum.

§ Sed quaeritur quare magis exemplificat in aequivocatione nominatim quam in alio loco.

¹ duabus] d V, ut videtur.

² unumquemque] quemque unum V, sed litteris b et a suprascriptis rectus ordo indicatus est.

³ magnae] maḡ (= magis) V.

⁴ Costa ben Luca, *De differentia animae et spiritus*, cap. III, p. 130: “Narrare autem aliquid de anima, certissime grave est et valde difficile. Et hoc testatur diversitas sive discordia praecipue philosophorum, scilicet Platonis et Aristotelis et Galeni nec non Denedis et eorum similiter, qui post illos venerunt.”

Quia iste locus est publicissimus¹ et communissimus, propter quod videntur orationes secundum hunc locum esse facillimae ad solvendum.

§ Sed tunc quaeritur quae sunt faciles et quae difficiles praeter translationem.

Dicendum quod faciles sunt in quibus est vera² aequivocatio, difficiles autem in quibus est analogia.

§ Item, quaeritur quare magis comparat dicto modo [[dicto]] orationes secundum eundem locum quam secundum diversos.

Quia difficultas solutionis³ orationum consistit in ipsarum diversitate et rerum multum convenientium, quaerenda est diversitas sive differentia, ut dicitur in Topicis.⁴

<182b32> Est autem acris oratio. In parte secunda, considerando orationem in comparatione ad intellectum nostrum, quem faciens⁵ dubitare mordet, i.e. pungit et gravat, ita quod nescitur ubi eius solutio est incipienda, et ideo dicitur acris ad similitudinem saporis mordentis, i.e. pungentis gustum. Dividit ipsam et membra subdivisionis dividit et explicat sic: orationum acrium quaedam est insyllogizata⁶ et quaedam syllogizata; et syllogizatarum⁷ quaedam est acerrima, ut illa quae ex maxime probabilibus concludit maxime probabile, et quaedam minus acris, ut quae concludit probabile ex simpliciter probabilibus vel improbabile ex⁸ simpliciter improbabilibus. Item, non syllogizatarum⁹ quaedam est acerrima, ut illa de qua dubitatur an sit solvenda per interemptionem an per divisionem, et quaedam minus acris, ut illa de qua constat quod solvi

¹ publicissimus et communissimus] Cf. SE 1.165a5 et commentarium nostri ad loc.

² vera V^{corr}] una V.

³ solutionis V^{corr}] roīs vel coīs, i.e. rationis vel communis V a.c.

⁴ Arist., Top. I.15.

⁵ faciens] faciente V.

⁶ insyllogizata] īsolo^{ta} V.

⁷ syllogizatarum] sill'o + spatium vacuum V a.c.; in quo spatium^{tarum} supplevit V^{corr}.

⁸ ex] et V.

⁹ syllogizatarum] sill'oat a4 V, id quod syllogizat Aristoteles significat, sed si ut una vox scriptum esset, syllogizatarum significaret.

per divisionem habet vel per interemptionem,¹ nescitur tamen cuius. Ex quo concludit quasi per oppositum, cum dicit <183a14> Quandoque ergo non syllogizata, quod quaedam sunt faciles et ad solvendum, ita sc. quod non est multum laborandum circa earum solutiones, ut illae quae sunt ex valde improbabilibus; quaedam difficiles et non dignae despici,² ut in quibus non deficit aliqua interrogatio necessaria ad conclusionem habendam, interrogatur tamen non bene. Quod manifestat, cum dicit ibi <183a21> Et enim³ quemadmodum, per hoc quod sicut est solutio ad orationem, quae sc. dissolvit vinculum orationis; et ad interrogantem, quae sc. solum apparet solvere orationem uno modo interrogatam, quae sc. si alio modo interrogaretur nec solveret nec appareret solvere; et ad tempus, quae sc. plus temporis occupat quam exigit tota disputatio, – similiter triplex est oppositio sive interrogatio, sc. ad /50r/ <<orationem>>, ad interrogantem, ad tempus.

§ Quaeritur de hoc quod dicit in principio huius capituli,⁴ sc. easdem esse orationes faciles et difficiles. Hoc enim videtur impossibile, cum facile et difficile sint opposita, et opposita non⁵ sunt eadem.⁶

Et si dicatur quod vocat omnes orationes easdem quae fiunt secundum eundem locum, tunc videtur supponere †n<<***7>>m esse bonum sunt⁸ eaedem in communi† ergo sunt eaedem –

dicatur quod licet duae orationes secundum eundem locum respectu unius orationis numero non sunt eaedem simpliciter, tamen respectu orationum factarum per locos diversos eaedem sunt; et iterum, considerando

¹ interemptionem V p.c.] emptionem inter V a.c.; inter post emptionem expuncto novum inter s.l. ante emptionem inseruit V^{corr}.

² despici] depisci V.

³ enim] est Aristoteles.

⁴ Arist., SE 33.182b6–9: “Oportet etiam intelligere quoniam omnium orationum aliae quidem sunt faciles conspici aliae autem difficiliores, secundum quid et in quo paralozant audientem, frequenter eaedem illis.”

⁵ non] nomen V.

⁶ eadem] eedem V, ut videtur.

⁷ ***] quattuor circiter litterae (madore?) illisibiles factae sunt.

⁸ sunt] sub V.

has orationes ratione principiorum formalium dicit¹ hic orationem difficilem [quod] non solum quamlibet² orationem factam per aliquem locum sophisticum, sed orationem omnem indigentem solutione. Unde dicitur quod dividit³ orationem communiter se habentem ad peccantem in materia et in forma.

§ Quaeritur de acri oratione syllogizata.

1. Dicit⁴ enim quod syllogizatae sunt acriores. Quod videtur falsum, quia difficilior est oratio in qua magis latet peccatum; sed magis latet peccatum in non syllogizata quam in syllogizata; ergo non syllogizata est difficilior. Probatio minoris patet in Topicis:⁵ ad celandum docet permutatim uti propositionibus et non coniungere propriam maiorem cum minore sua [[ca(?)] ac si ordinatio in syllogismo sit causa evidentiae et non latentiae.

2. Item, dicit⁶ quod oratio⁷ acerrima est quae ex maxime⁸ probabilibus maxime probabile interimit[ur]. Hoc videtur impossibile.

2.1 Si enim praemissae sint verae, necesse est conclusionem esse veram; et si necessariae, necessarium⁹ est conclusionem esse necessariam; et sic videtur quod si praemissae sint probabiles quod probabilis sit conclusio.

¹ dicit] vidit V.

² quamlibet] *lectio incerta*.

³ dividit] intelligit *vel sim. malim*.

⁴ Arist., *SE* 33.182b35–37: “Quapropter in syllogisticis acriores orationes quaerere magis faciunt.”

⁵ Arist., *Top.* VIII.1.156a23–25: “Utile autem et non continuas propositiones sumere ex quibus syllogismi, sed permutatim ad aliam et aliam conclusionem; positus enim convenientibus iuxta se magis quod accidit ex ipsis manifestum.”

⁶ Arist., *SE* 33.182b37–38: “Est autem syllogistica quidem oratio acerrima, si ex quam maxime apparentibus quam maxime probabile interimit.”

⁷ n. V, *ut videtur*.

⁸ maxime *Arist.*] magis V.

⁹ necessarium] necesse *malim*.

2.2 Item, in octavo Topicorum¹ dicit quod si hoc quidem videatur, illud autem non, [[si autem magis]] si similiter quidem, similiter erit et non; si autem magis, sequitur id quod² est magis; ergo si utraque praemissarum simpliciter videatur, necesse est conclusionem simpliciter videri.

Ad 1. Ad primum dicitur quod non intendit dicere quod oratio syllogizata sit acrior quia difficilius sit iudicare propositiones cum ordinantur in syllogismo, sed quod oratio sit acrior quando non est de facili iudicare orationes sive propositiones, et ubi non est peccatum, cum tamen oratio syllogizata sit, tunc enim oratio est acrior eo quod efficacior est oratio syllogizata quam non syllogizata.

Ad 2.1-2 Ad aliud dicitur quod si praemissae <sint> similiter probabiles, nihil habentes improbabilitatis nec ratione principalis compositionis nec ratione imputationis, verisimile est quod debeat dici conclusio probabilis; sed si in praemissis implicetur aliqua causa improbabilitatis, nihil prohibet conclusionem probabilem esse; verbi gratia, ‘omnis mater diligit, nulla mater interficiens diligit, ergo nulla mater interficiens est mater’: haec est probabilis ratione principalis compositionis. Ita potest dici, difficile tamen est competentia exempla <invenire> de orationibus de quibus loquitur.

§ Quaeritur de trimembri divisione solutionis.

1.1 \In/ principio autem secundi³ videtur velle quod dupliciter sit solutio tantum, sc. apparens \et/ [[est]] vera.

1.2 Item, solutio est satisfactio vel opponenti vel orationi; quando ergo neutro modo fit satisfactio, non solvitur oratio vere nec apparenter.

1.3 Item, videtur quod quadrupliciter sit solvere, sc. ad interrogantem, ad interrogationem, ad utrumque, ad neutrum.

Ad 1.1 Ad primum dicitur quod exten\den/do solutionem potest dici solutio dupliciter, sc. vera et apparens, sive ad hominem et orationem.

¹ Arist., *Top.* VIII.11.162a21–23: “si hoc quidem videatur illud autem non videatur, si similiter quidem, similiter erit et non, si autem magis alterum, sequetur quod magis.” *Pro* quod magis *cod. Bo* quod est magis *praebet*.

² quod *Arist.*] cuius **V**.

³ Arist., *SE* 17.175a31–33.

Magis autem extendendo solutionem ad solutionem bene solventis et \non/, tripliciter est solvere.

Ad 1.2 Per hoc idem patet solutio ad aliud, quod quando non satisfacit¹ opponenti nec orationi non est solutio bona sed mala.

Ad 1.3 Ad aliud dicitur quod non potest opponens² cuilibet responsioni insistere sicut respondens cuilibet orationi respondere, et ideo multo frequentius accidit interrogatio ad tempus quam responsio. Et est interrogatio ad tempus quando pluris eget temporis quam tota³ praesens disputatio.

Et si quaeratur quare non docet solvere ad tempus, dicendum quod quaestio supponit falsum, quia ut patet per descriptionem solutionis ad tempus, ipsa comprehenditur sub apparenti solutione sicut et solutio ad interrogantem.

<34.183a27> EX QUANTIS IGITUR etc.

Terminatis prooemio et tractatu hic tertio epilogat. Et sunt hic duae partes: in prima probat se complevisse suum propositum in libro Topicorum et in hoc, sic: propositum fuit in hiis libris [[et]] invenire artem opponendi⁴ et respondendi dialectice et temptative et opponendi sophisticae, et solvendi tam vere quam apparenter; haec autem omnia completa sunt; manifestum ergo quoniam propositum in hiis libris completum est. Maior patet in principio Topicorum,⁵ et hic minorem manifestat enumerando in summa omnia quae determinata sunt in hiis libris; et infert conclusionem cum dicit <183b8> manifestum⁶ ergo.

¹ satisfacit] facit satis V, sed litteris b et a suprapositis ordinem invertendum esse indicavit corrector.

² opponens – respondens] opponentem – respondentem V.

³ tota] litterae to vel co satis certe leguntur, reliqua incerta; tolerat sensui bene congrueret, sed vix legi potest.

⁴ opponendi et respondendi – et opponendi] opponenti et respondentem – et opponenti V.

⁵ Arist., *Top.* I.1.100a18–21.

⁶ manifestum ergo] manifestum est autem *Arist.*

§ Solet quaeri quare magis epilogat simul ea quae determinantur in hoc libro [[et in illo]] et in libro Topicorum quam in hoc libro et in aliquo alio logices. Sed dicetur alias.

§ Item, quaeritur quare <hic> et in prooemio solum dicitur de quibus agendum est, non determinando aliquid quod est de principali.

<34.183b16> Oportet autem nos etc. In secunda parte probat se debere habere indulgentiam de omissis, si qua sint, et de inventis multas grates, sic: Aliae artes et scientiae a pluribus inventae et traditae sunt, haec autem a solo Aristotele, ante enim suum tempus nihil <fuit> de hac. Si ergo haec supra alias artes et scientias habet hoc opus, de omissis, si qua sint, <petit> indulgentiam et de inventis multas habere grates. Primam partem maioris declarat ibi [[uli(?)]] <183b34> huius autem negotii narrando qualiter inventa fuit¹ rhetorica a pluribus, dicendo etiam similiter esse in aliis. Secundam partem eius ponit et declarat respondendo cuidam tacitae obiectioni, usque ibi <184b3> Si autem videtur, inferendo conclusionem ibi <184b7> reliquum erit. Et quia cuilibet magistro² duo sunt necessaria, ut dicit Boethius in libro De disciplina scholarium,³ sc. ut non sit arrogans et ut sit mansuetus, ideo haec duo manifestat Aristoteles tamquam bonus magister⁴ ei inesse, quia petendo in[[e]]dulgentiam de omissis tollit arrogantiam, arrogantes enim non fatentur se aliquid omittere, quia, ut dicit idem in eodem,⁵ causam scientiae non ferunt in datorem scientiae, sed propriam in se respiciunt excellentiam propriam fimbrias dilatantes⁶ et phylacteria⁷ magnificantes etc. Petendo autem grates de inventis duo facit: quia per hoc quod dicit “de inventis” tollit diffidentiam⁸ ab audientibus, et

¹ fuit] sunt V.

² magistro] mr'o in contextu exp. & magrō in mg. add. V^{corr}.

³ Ps.-Boethius, *De disciplina scholarium* 6.6: “Tenetur quoque doctor esse eruditus, mansuetus, rigidus, antiquus, nec negligens, non arrogans.”

⁴ magister] m̄r V; magr̄ supra lineam add. V^{corr}.

⁵ Ps.-Boethius, *De disciplina scholarium* 6.10: “nec in datorem scientie causam referunt, sed propriam in se respiciunt excellentiam. Hii sunt qui ‘fimbrias dilatant, filateria magnificant’.”

⁶ dilatantes V^{corr} in spatio vacuo a librario principali relicto.

⁷ phylacteria] philaterias V.

⁸ diffit/entiam V; litterae it a V^{corr} insertae sunt.

per \[[et per]] hoc quod petit grates quaerit dilectionem audientium ad/ ipsorum fidelem instructionem, quae in solo mansueto reperitur, quia, ut dicit idem in eodem, magistri arrogantis sedulitas neminem umquam fideliter instruxit, et omnis magister aut est arrogans aut mansuetus.

§ Quaeritur quare dicat principium maximum omnium videri difficilimum. Quod videtur falsum, cum principia cognoscantur cognitio suis terminis, quos facile est cognoscere.

Item, facilius est cognoscere cognitum per se quam cognitum per aliud; sed principium est notum \per se, consequens ad principium est notum/ per aliud; ergo facilius est cognoscere principium quam consequens ad principium.

Item, hoc idem videtur per Averroem¹ in principio †noni†² *Metaphysicae*,³ ubi dicit quod in quolibet genere sunt quaedam quasi ianua \in/ domo, quae non latent aliquem sicut ianua domus, et haec sunt principia prima; quare etc.

Item, facilius est cognoscere cui consentit intellectus facilius; sed ista principia sunt huiusmodi; quare etc.

Contra. Quanto aliquid magis consistit in indivisibili, tanto difficilius est ad inveniendum; sed principium consistit magis in indivisibili quam consequens ad principium; ergo etc. Prima patet ex secundo *Ethicorum*,⁴ ubi⁵ dicit inquirendo definitionem virtutis quod bonum est simpliciter, m\alum autem multifariam; et versus finem eiusdem libri⁶ dicit quod ideo difficile est bonum esse quia medium in unoquoque accipere est difficile, medium autem in †indivisibili⁷ consistit quam† extrema.

¹ Averroem] auenroim (? de terminatione im non certe constat)V.

² noni] aut novae aut IIⁱ scribendum puto.

³ Averroes, *Metaph.* II.1: “in quolibet genere entium sunt aliqua in respectu eorum, quasi ianua domus in respectu domus, in hoc, quod non lateat aliquem”.

⁴ Arist., *EN* II.5.1106b34–35, *trl. Burgundii*: “Boni quidem enim simpliciter. Mali autem omnifariam.”

⁵ ubi] ut V.

⁶ Arist., *EN* II.9.1109a24–25, *trl. Burgundii*: “Ideo difficile bonum esse. In unoquoque enim medium accipere difficile.”

⁷ indivisibili] indrⁱ V.

\Item/, quanto aliquid potestate maius et minus finitum, tanto difficilius ad cognoscendum (hoc patet in Primo, quod est infinitae potentiae et remotissimum a nostra cognitione); sed principium est maius potestate et minus finitum; ergo difficilius ad cognoscendum.

Aut duplex est cognitio principii, una sc. est eius in quantum est id quod est, et haec facilis, quia solum est per cognitionem suorum terminorum; alia est ipsius in quantum principium est, et hoc modo cognoscere principium est cognoscere omnia ea ad quae potest pertractari, quod quidem difficile est.

§ Item, in VI^{to} Metaphysicae¹ dicit malum esse simul quaerere scientiam et modum secundum quem declaratur; ergo in hac parte incidit in sui ipsius increpationem.

Aut modus de quo loquitur hic est inveniendi scientiam, modus autem ibi in scientiam procedendi est, qui triplex est: definitivus, divisivus, collectivus; et propter hoc ibi loquitur tantum de scientia speciali, haec autem scientia communis est.

EXPLICIT LIBER ELENCHORUM.

¹ Immo in II° Metaphysicae. Vide Arist., *Metaph.* II.3.995a13-14 *Usus est noster translatione Arabica ad Averr., Metaph.* II.15: “malum enim est simul quaerere aliquam scientiam et modum secundum quem declarat<ur>” (*in commento Averrois declaratur habetur*); *Translatio vero media ita vertit locum*: “absurdum est simul querere scientiam et modum scientie”.